

Forandringens journalistik

Samfundet er i forandring: politik, sociale forhold, økonomi, teknologi, magt, sport og kultur. Skift i tanker, ideer og værdier.

Journalistikken er selv i evig forandring, men den er det også for at matche samfundets bevægelse. Samtidig har nye teknologier og medier ændret det daglige arbejde og de journalistiske produkter dramatisk, og nye medievaner hos borgerne udfordrer både medier og journalister.

Mange nationale tv- og radiokanaler, internet med radio, tv og skreven journalistik og adgang til medier verden rundt presser danske mediers økonomi. Politiske beslutninger om public service, mediestøtte og offentlighedslov har afgørende effekt på både medier og journalister.

For 40 år siden begyndte det første hold journalistelever på den nye fireårige uddannelse, som også siden da har undergået et væld af forandringer. Men hvad er der egentlig sket med journalistikkens omgivelser, indhold, form, sprog og arbejdsformer siden 1971? Hvad er nyt, og hvad er uændret?

De spørgsmål besvares i denne bog af forskere fra Danmarks Medie- og Journalisthøjskole.

FORLAGET
AJOUR

ISBN 978-87-92816-03-0

Roger Buch (red.) Forandringens journalistik

AJOUR

Roger Buch (red.)

Forandringens journalistik

40 ÅRS TILBAGEBLIK

FORLAGET
AJOUR

Forandringens journalistik

Roger Buch (red.)

Forandringens journalistik

40 års tilbageblik

FORLAGET
AJOUR

Forandringens journalistik

40 års tilbageblik

© 2011 Forfatterne og Forlaget Ajour

Omslag og grafisk tilrettelæggelse:

Flemming Sørensen, www.fl-sorensen.dk

Produktion: Scandinavian Book, Aarhus

Forside: Et let manipuleret foto af hovedindgangen på Danmarks Medie- og Journalisthøjskole i Aarhus – med en del af en skulptur af Jørgen Haugen Sørensen.

Bogen er sat med skriften Aller

1. udgave, 1. oplag 2011

ISBN 978-87-92816-03-0 (trykt)

ISBN 978-87-92816-04-7 (e-bog)

Alle rettigheder forbeholdes.

Fotografisk, mekanisk eller anden gengivelse af denne bog eller dele deraf er forbudt uden forlagets skriftlige tilladelse ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Institutioner, der har indgået aftale med Copydan, kan kopiere inden for de rammer, der er nævnt i aftalen.

Forlaget Ajour

Danmarks Medie- og Journalisthøjskole

Olof Palmes Allé 11

8200 Århus N

www.forlagetajour.dk

Indhold

Forord

Jens Otto Kjær Hansen	7
-----------------------------	---

Kapitel 1

Roger Buch: Et andet samfund, nye medier og en forvandlet journalistik.....	11
--	----

Kapitel 2

Mette Verner: Kønsforskelle i journalistikken og på arbejdsmarkedet 1970-2010..	29
--	----

Kapitel 3

Michael Ejstrup og Bjarne le Fevre Jakobsen: Takt og tale og tv-avis gennem 40 år	40
--	----

Kapitel 4

Flemming Svith: Journalister som forklaringseksperter	73
--	----

Kapitel 5

Ejvind Hansen: Den dialog-udfordrende journalist.....	97
--	----

Kapitel 6

Oluf Jørgensen:

Offentlighedsloven ved en milepæl..... 119

Kapitel 7

Hans-Henrik Holm:

Avisbilledet af USA i 1971 og 2011.

Hvilken forskel gør fyrré år? 145

Kapitel 8

Lars Kabel, Asbjørn Slot Jørgensen og Kresten Roland Johansen:

Journalistik om noget vigtigt

– Mediernes dækning af klima- og miljøkonferencerne 173

Kapitel 9

Lars Holmgaard Christensen og Winnie Rechnagel:

40 år med de tossede læsere

– fællesskaber i læserbreve og på Facebook..... 211

Om forfatterne 231

Forord

Denne bog udgives i anledning af, at vi for fyrre år siden igangsatte den fireårige journalistuddannelse, der også i dag er hovedforsyningskilde af journalister til den danske medieverden.

Journalistuddannelsen i Danmark blev oprettet allerede i 1946, og i 1962 opstod den første institution med navnet Danmarks Journalisthøjskole. I 1971 startede den fireårige uddannelse, og i 1973 rykkede uddannelsen ind i de nuværende bygninger på Olof Palmes Allé i Århus.

Så der er mange anledninger til fejring i disse år, og med denne bog er det således uddannelsen i den kendte form, vi fejrer.

Ganske symbolsk sker det netop i det år, hvor vi har introduceret de mest gennemgribende ændringer i uddannelsen i de fyrre år. Vi går over til en model med mindre klasselokaler, men mere forelæsning og mere tid brugt på at arbejde med konkrete projekter under vejledning fra vores forskere og undervisere.

Altså en model, der ligner de akademiske uddannelser mere uden på nogen måde at være udtryk for en begyndende ensartethed med universiteternes mønster. Men kravene til viden hos fremtidens journalister er større end nogensinde, det skal vi tilpasse os, og det er udviklingen i uddannelsesformen en del af.

Over de sidste fire år har vi fordoblet antallet af forskningsuddannede ansatte. Vi har også taget hul på en udvikling, hvor allerede ansatte un-

dervisere forskningsuddannes gennem en Ph.d.-uddannelse gennemført i samarbejde mellem højskolen og universiteter, vi står nær.

Et andet ganske symbolsk sammenfald er, at navnet Danmarks Journalisthøjskole og Journalisthøjskolen nu udfases endeligt - om end vi godt ved, at det for de fyrrer generationer, der indtil nu har været igennem, altid vil hedde på Journalisthøjskolen.

Vi tager den endelige konsekvens af tingenes tilstand anno 2011, hvor de to journalistuddannelser, den velkendte "classic" og fotojournalistuddannelsen, sammen med syv andre professionsbacheloruddannelser udgør en vifte af uddannelser.

Viften hænger sammen ved, at alle uddannelserne leverer højt specialiseret arbejdskraft til den medie- og kommunikationsbranche, der uden den mindste overdrivelse kan siges at være det moderne videns- og informationssamfunds krumtap.

Der vil således ikke mere være nogen institution, der hedder Journalisthøjskolen eller Danmarks Journalisthøjskole. I rammerne af Danmarks Medie- og Journalisthøjskole vil vi videreudvikle de to journalistlinjer sammen med de andre syv professionsbachelorlinjer.

Højskolen vil bruge den unikke position som det nationale uddannelsescenter for medie- og kommunikationsbranchen til at skabe det kreative og produktive samspil på tværs mellem de specialer, som det daglige virke i medie- og kommunikationsbranchen afhænger stadigt mere af.

Efter de første fyrrer år må vi erkende at stå i en medieverden, hvor journalistikken intet er i sig selv, men skal ses som en del af et mere komplekst system, hvor indhold, form, teknologi og medietype hænger sammen - om end i grænseløst mange forskellige udformninger.

Det er det samlede hele, der gør, at vi får løftet den fundamentalt afgørende opgave: At holde samfundet og demokratiet sundt gennem begavet, kritisk og konstruktiv oplysningsvirksomhed.

Men det betyder på den anden side, at den kompetente journalistik er en fuldstændig grundlæggende forudsætning for, at medierne i det moderne samfund kan udfylde den nødvendige rolle godt nok. Som en topleder i et af de store europæiske nyhedshuse har sagt det: Uden den excellente journalistik har vi intet.

Så der er midt i en mediemæssig brydningstid al mulig grund til at sætte

fokus på journalistikkens udvikling, og det gør en række af vores markante kapaciteter på bedste måde i denne bog.

Der er ikke tilsigtet en rød tråd i bogen – rammen har været, at bidragyderne hver især beskæftiger sig med deres faglighed i forhold til fænomenet journalistik og perioden de seneste 40 år.

God fornøjelse med læsningen.

Jens Otto Kjær Hansen
Rektor

Et andet samfund, nye medier og en forvandlet journalistik

Af Roger Buch

1. Indledning

En rundtur på gangene på Olof Palmes Allé fremkalder tydeligt fornemmelsen af tidens gang og vel også tidens tand. Bygningerne er fra en anden tid med anderledes etiske værdier og eksempelvis et farvevalg, som emmer af 1970'erne. Medier og journalistik foregår i en samfundsmæssig ramme, som har afgørende betydning for mediebildet. Folketingets lovgivning om blandt andet public service, offentlighedslov, momsfrigørelse og spin-doktorer har direkte indflydelse på medier, journalister og borgere. Borgernes arbejdsmæssige/økonomiske situation, medievaner og grundlæggende interesser påvirker medier og journalister – og det skal heller ikke glemmes, at journalister også er borgere, som er med i den almindelige politiske, økonomiske, sociale og kulturelle udvikling.

Denne almindelige samfundsudvikling former journalisters virkelighedsopfattelse, normer og værdier på en måde, som nok ikke er væsensforskellig fra såkaldt almindelige danskere. I dette indledende kapitel beskrives den sociodemografiske, politiske, økonomiske og mediemæssige udvikling i perioden fra 1971 til i dag, og nogle tråde trækkes til bogens øvrige kapitler.

2. Sociodemografisk forvandling

På grund af forandringer i levetid, antal fødte børn og tidspunktet i kvin-

Tabel 1: Udvalgte sociodemografiske faktorer 1970-2010

	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
Antal borgere i 1.000	4937	5054	5122	5111	5135	5216	5330	5411	5535
Befolkningsvækst seneste 5 år i pct.	3,6	2,1	1,1	÷0,3	0,4	1,3	1,5	1,2	2,0
Nettoindvandring gnsn. seneste 5 år	3664	1153	4066	2650	5892	14453	11654	7804	21400
Forventet middellevetid for 0-årig	73,3	74,0	74,3	74,6	74,9	75,3	76,7	77,9	79,2
Antal fødte børn pr. kvinde 15-49 år	1,95	1,91	1,55	1,45	1,67	1,81	1,77	1,80	1,88
Gnsn. alder for førstegangsfødende	23,7	24,0	24,6	25,5	26,4	27,5	28,1	28,9	29,1
Kvindes erhvervsfrekvens*	.	.	.	.	75,9	74,5	73,6	73,1	74,4
Mænds erhvervsfrekvens*	.	.	.	.	84,7	83,1	81,4	79,4	79,2

Kilde: Danmarks Statistik, diverse publikationer og statistikbanken

* Tal i 2010 er fra 2009

ders liv for første fødsel samt indvandringen har der været store skift i befolkningsudviklingen. Op gennem 1970'erne gik befolkningsvæksten ned og blev direkte negativ i årene 1982 til 1985, hvor folketallet faldt. Frem mod 2010 steg befolkningstallet og nåede frem mod 2010 det højeste væksth niveau siden midten af 1970'erne. En væsentlig baggrundsfaktor bag udviklingen har været ændringen i køns- og familieforhold.

Mette Verner analyserer i kapitel 2 nogle aspekter af køn og ligestilling og viser, at trods en stigning i andelen af kvinder blandt nyuddannede journalister – faktisk så der næsten på decimaler var perfekt ligestilling i 2010 – er der stadig en række skævheder blandt skrivende journalister, kilder, emner og kvinders rolle i nyhederne.

3. Fra krise til økonomisk mirakel til krise

Ved indgangen til 1970'erne stod Danmark over for mere end 20 svære år, selv om ingen nok dengang havde forestillede sig det. Efter økonomisk og materiel fremgang i 1950'erne og 1960'erne kom økonomisk krise til at være overskriften indtil 1990'erne. Høj arbejdsløshed og galoperende inflation, historisk høje underskud på statsbudgettet og minus på betalingsbalancen. Alle de fundamentale, økonomiske indikatorer begyndte at pege i den forkerte retning. Mod slutningen af 1980'erne vendte udviklingen, og de næste 20 år blev de økonomiske forhold stadig bedre. Først faldt inflationen, og underskuddet på betalingsbalancen forsvandt, hvorefter også arbejdsløsheden og underskuddet på statens budget gik ned. Arbejdsløsheden faldt til et historisk bundniveau på 1,9 pct. i 2008, der

Tabel 2: Udvalgte samfundsøkonomiske faktorer 1970-2010. Procent.

	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
Arbejdsløshed	1,0	5,1	6,6	8,6	9,3	9,8	4,9	5,1	4,2
Inflation	6,5	9,6	12,3	4,7	2,6	2,1	2,9	1,8	2,3
Betalingsbalance	÷4,0	÷2,0	÷3,5	÷4,5	0,4	0,9	1,4	4,3	5,2
Statens budget	.	.	÷4,7	÷4,2	÷2,8	÷3,1	2,4	5,2	÷2,8

Kilde: Danmarks Statistik, diverse publikationer og statistikbanken. Økonomisk rederegørelse, Finansministeriet 2011. NB: alle tal er i procent, betalingsbalance og statens budget er i procent af BNP.

kom tocifret overskud på statsbudgettet, og den store statslige gæld blev afviklet, således at Danmark stod i en stærk økonomisk udgangsposition, da den nye økonomiske krise brød ud i 2008.

Den øgede økonomiske velstand og den buldrende økonomi i årene efter 2000 kan have været en medvirkende årsag til den kraftige stigning i økonomiske og finansnyheder. Hvor dette stof tidligere var isoleret til få særlige aviser og særlige afsnit i andre aviser, har stofområdet bredt sig og er nu en integreret del af de daglige nyheder i såvel radio og tv som mange aviser. Nyheder om renteutvikling, aktiekurser, regnskabstal m.m. har spredt sig ud i den almindelige nyhedsstrøm. Medvirkende til stigningen i finans- og erhvervsstof er formentlig også, at danskerne i stigende omfang er blevet boligejere, aktieejere og indehavere af private pensionsordninger.

4. Fra klassepolitik til folkepartipolitik

De politiske partier opstod i 1870'erne med basis i de forskellige samfundsgrupper i samfundet, og med de fire gamle partier – Socialdemokratiet, Venstre, Det Konservative Folkeparti og Det Radikale Venstre – som krumtappen, hvormed det politiske system cirklede. En mængde småpartier forsøgte sig med større eller mindre held, men altid kun midlertidigt, og først i 1960 blev endnu et parti føjet til partisystemet: Socialistisk Folkeparti. Partisystemet fremstod yderst stabilt, da jordskredsvalget i december 1972 med ét slag forvandlede dansk politik. Antallet af partier i Folketinget blev fordoblet fra fem til ti, og de fire gamle partier blev taberne, mens både midterpartierne og den yderste højrefløj og venstrefløj blev styrket. Ved det første valg i 2011 efter den nye økonomiske krises udbrud ses igen styrkelsen af den yderste venstrefløj, som med Enhedslistens tredobling er tilbage ved 1970'ernes tilslutning, og på den anden side ses også fremgang til en klar liberal politik i form af Liberal Alliance, selv om Liberal Alliance ikke er lige så liberal, som Fremskridtspartiet var i 1970'erne. På trods af en fordobling af det radikale Venstre i 2011 står midterpartierne ikke så stærkt som i 1970'erne. Socialdemokratiet har gradvist mistet vælgere i en udvikling, som i virkeligheden starter efter toppunktet under Stauning i 1930'erne, mens Venstre omvendt er vokset, så der i dag ikke er ét stort dominerende parti, men derimod to mellemstore dominerende partier.

Jordskredsvalget førte til en periode, hvor parlamentet blev ustabilt med folketingsvalg typisk hvert andet år, som det ses i tabel 3. Først fra 1990 blev forholdene mere stabile, og afstanden mellem folketingsvalgene voksede til typisk hvert tredje-fjerde år. Hverken den ene eller anden fløj havde flertal alene før 2001, hvilket betød, at midterpartierne - ofte Det Radikale Venstre - var afgørende for regeringsmagten, hvilket igen blev situationen efter folketingsvalget i 2011.

Neden under mandatfordelingerne, som i perioder i sig selv signalerer politiske skift, gemmer sig politisk-ideologiske bevægelser, som er af lige så stor eller måske endnu større betydning for den politiske udvikling. I 1970'erne var de ideologiske kløfter dybe. Dansk politik favnede fra anarkistisk liberalisme i Fremskridtspartiet, som under Mogens Glistrups lederskab havde en vision om total afskaffelse af den offentlige sektor og nul-skat til alle, til forskellige marxistiske partier, som ad forskellige veje og med forskellige endemål dog alle ønskede afskaffelsen af det kapitalistiske, økonomiske system og i nogle varianter gennem revolution. Dette bredtfavnende politiske spektrum skrumpede betragteligt ind gennem 1990'erne, hvor først den yderste venstrefløj svækkedes efter jernetæppets fald i 1989 og dernæst Sovjetunionens opløsning i 1991. Sideløbende hermed svækkedes den yderste højrefløj, da Fremskridtspartiet først delvist normaliseres og siden helt erstattedes af Danske Folkeparti, der hurtigt blev et parti, som hverken udfordrer skattetryk, den offentlige sektor eller velfærdsydelser. Den gamle højre-venstre konflikt gled i baggrunden, og opbakningen til såvel det blandingsøkonomiske system, den store velfærdsstat og et skattetryk på omkring 50 pct. af BNP blev nærmest universel. Alle partier blev i en vis forstand folkepartier, som stod bag velfærdssamfundet, og som alle har mistet den nære tilknytning til bestemte samfundsgrupper, hvor eksempelvis Socialdemokratiet i 1970'ernes start stadig var et parti for arbejdere og med en arbejder i spidsen, og Venstre stadig havde tætte bånd til landbruget.

Fra midten af 1990'erne blev den nye centrale konflikt en helt anden, som handler om den såkaldte værdipolitik: miljø, kriminalitet, men først og fremmest om flygtninge- og indvandringspolitikken. Der ses altså en bevægelse fra dybe ideologiske kløfter og en vis uenighed om velfærdssamfundet til en bred konsensus om velfærdssamfundet, men til gengæld en ny konflikt om værdipolitikken. En konflikt, som dog frem mod valget i

Tabel 3: Mandatfordelingen ved folketingsvalg 1971-2011

	71	73	75	77	79	81	84	87	88	90	94	98	01	05	07	11
Kommunistisk Parti	-	6	7	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Venstresocialisterne	-	-	4	5	6	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fælles Kurs	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Enhedslisten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	5	4	6	4	12
Socialistisk Folkeparti	17	11	9	7	11	21	21	27	24	15	13	13	12	11	23	16
Socialdemokratiet	70	46	53	65	68	59	56	54	55	69	62	63	52	47	45	44
Radikale Venstre	27	20	13	6	10	9	10	11	10	7	8	7	9	17	9	17
Retsforbundet	-	5	-	6	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kristendemokraterne	-	7	9	6	5	4	5	4	4	4	-	4	4	-	-	-
Centrum-Demokraterne	-	14	4	11	6	15	8	9	9	9	5	8	-	-	-	-
Konservative Folkeparti	31	16	10	15	22	26	42	38	35	30	27	16	16	18	18	8
Venstre	30	22	42	21	22	20	22	19	22	29	42	42	56	52	46	47
Ny/Liberal Alliance	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	9
Dansk Folkeparti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	22	24	25	22
Fremskridtspartiet	-	28	24	26	20	16	6	9	16	12	11	4	-	-	-	-
Uden for partierne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
I alt	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175
Venstrefløj	87	63	73	84	85	85	82	85	79	84	81	81	68	64	72	72
Midterpartier	27	46	26	29	26	28	23	24	23	20	13	19	13	17	9	17
Højrefløj	61	66	76	62	64	62	70	66	73	71	80	75	94	94	94	86
Valgdeltagelse	87,2	88,7	88,2	88,7	85,6	83,3	88,4	86,7	85,7	82,8	84,3	85,9	87,1	84,5	86,6	87,7

Kilde: Danmarks Statistik, Statistiske Efterretninger, diverse udgaver.

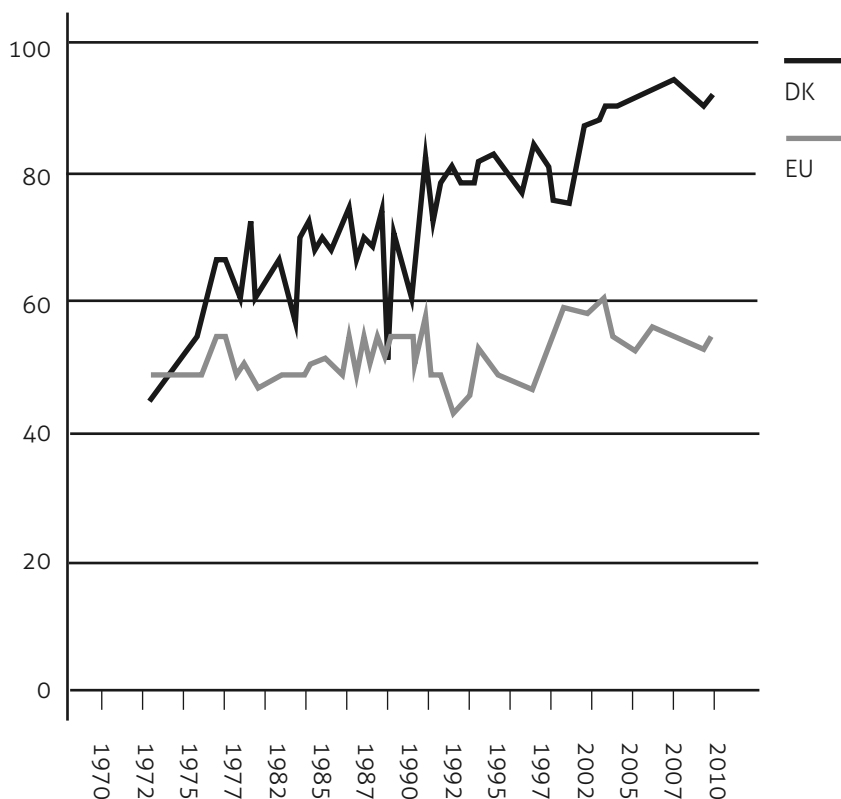
2011 blev mindsket, da Socialdemokratiet og SF lagde en værdipolitisk linje, som kun i nuancerne og tonen afveg fra VK-regeringens politik. Værdipolitikken fik afgørende betydning for folketingsvalgene i 2001, 2005 og 2007, mens valget i 2011 på mange måder var en tilbagevenden til 1980'erne og 1990'ernes politik med økonomi og krisehåndtering som det altdominerende emne.

5. Demokratisk tilfredshed og deltagelse

Som det ses i sidste linje i tabel 3 ovenfor, er valgdeltagelsen ved folketingsvalgene høj og ligger på et stabilt niveau omkring 83-87 pct., hvilket i international sammenhæng er i verdenseliten. Også de danske kommunalvalg ligger med en typisk valgdeltagelse på omkring 70 pct. højt internationalt, dog med en lav deltagelse ved de seneste valg i 2009, hvilket må tilskrives kommunalreformen i 2007. Mens valgdeltagelsen ved folkeafstemningerne svinger meget alt efter emnet, men ofte ligger på niveau med folketingsvalgene, findes den laveste valgdeltagelse ved valgene til Europa-Parlamentet, hvor typisk kun omkring 50 pct. eller lige derunder stemmer.

Det kan dog bemærkes i tabel 3, at der måske siden 1980 ses en tendens til lidt lavere valgdeltagelse end i 1970'erne, hvor deltagelse ved tre valg sneg sig helt op på 88-89 pct. Er det så udtryk for et demokratisk problem? At det går skidt med det danske demokrati? Svaret må blive et klart nej – og måske lidt overraskende – at det i virkeligheden formentlig er udtryk for det modsatte: At danskerne er blevet mere og mere tilfredse med det danske demokrati, og at lidt flere derfor vælger sofaen på valgdagen. Det fremgår af figur 1, at danskernes tilfredshed er vokset markant siden starten af 1970'erne, hvor flertallet af danskerne var utilfredse med demokratiet. Allerede mod slutningen af 1970'erne passerer 60 pct. tilfredse, og i løbet af 1980'erne passerer også 70 procent tilfredse, hvorefter der i 1990'erne sker et hurtigt spring til 80 procent tilfredse. Efter et lille dyk i den demokratiske tilfredshed omkring år 2000 stiger tilfredsheden igen og når et rekordniveau med over 90 procent danskere, som er tilfredse eller meget tilfredse med demokratiet. Holdes denne udvikling op imod udviklingen i økonomien, som den ses i tabel 1, ses en tendens til, at begyndende krise giver demokratisk utilfredshed, mens forbedret samfundsøkonomi øger tilfredsheden.

Figur 1: Danskernes og europæernes tilfredshed med egne nationale demokratier 1973-2010

Kilde: Eurobarometer, diverse udgaver. Andel tilfredse og meget tilfredse med nationalt demokrati. EU-gennemsnit indeholder samtlige medlemslande, som bliver flere over tid. Danmark er medregnet i EU-gennemsnit.

I forlængelse heraf giver det god mening, at den høje valgdeltagelse ved folketingsvalget i 2011 kan være et forvarsel om en kommende periode med øget demokratisk utilfredshed. Det er dog vigtigt at understrege, at Danmark stadig har klar europæisk rekord i demokratisk tilfredshed, og at der derfor er store reserver af tilfredshed at tære på, før Danmark kommer ned til det generelle europæiske niveau eller til 1970'ernes meget kritiske udgangspunkt.

6. Fuldbyrnelsen af velfærds- og servicesamfundet

Størrelsen af den offentlige sektor er vokset over de seneste 40 år, men den største vækst skete dog allerede i tidsrummet fra 1930'erne til 1960'erne. Op gennem 1970'erne ligger skattetrykket omkring 40 pct. af bruttonationalproduktet (BNP) og når i 1988 for første gang op omkring 50 pct. af BNP, hvor det basalt set har ligget lige siden med små bevægelser op og ned typisk lige under 50 pct. af BNP. Stigningen i antallet af offentligt ansatte har været endnu mere markant, og der ses næsten en fordobling siden 1970, hvilket ikke mindst hænger sammen med kvinders øgede deltagelse på arbejdsmarkedet, som i høj grad er sket i den offentlige sektor og handler om varetagelse af en række opgaver som børnepasning og ældreomsorg, der tidligere ofte blev varetaget i hjemmet.

Tabel 4: Skattetrykket og offentligt ansatte som andel af beskæftigede 1970-2010. Procent.

	1970	1980	1990	2000	2010
Skattetryk*	41,4	43,0	46,8	49,5	48,2
Andel offentligt ansatte	15,8	25,7	28,2	29,0	30,3

Kilde: Danmarks Statistik, diverse publikationer og statistikbanken

* Tallet for 1970 er fra 1971. NB: Der er tale om det traditionelle skattetryk. Skattetrykket inkluderer samtlige skatter og afgifter, som opkræves på indkomster, biler, spiritus, moms osv., men har i hvert fald siden 1990'erne ikke grundlæggende ændret sammensætning: Cirka 60 pct. kommer fra indkomstskat og cirka 1/3 fra moms, punktafgifter og lign.

Med en voksende offentlig sektor bliver de journalistiske muligheder for indsigt og research i de offentlige aktiviteter afgørende. Oluf Jørgensen beskriver i kapitel 6 udviklingen fra en meget lukket offentlig sektor til en mere åben adgang både for borgere og journalister, som ønsker indsigt i den offentlige sektor og de politisk-administrative beslutningsprocesser. Oluf Jørgensen identificerer imidlertid samtidig flere konflikt- og problemfelter i arbejdet med den nye offentlighedslov, som er på vej.

Ud over den service, som produceres af de offentligt ansatte, er der også i den private sektor en stor og voksende servicesektor. Som det ses i tabel 5, kan Danmark gennem hele perioden bedst karakteriseres som et servicesamfund, mens Danmark i virkeligheden aldrig har været et egentligt industrisamfund, heller ikke hvis udviklingen følges længere tilbage gennem historien. Danmark har altså i hele perioden siden 1970 været et servicesamfund, men karakteren er blevet mere fremtrædende og er i dag helt dominerende, når danskernes beskæftigelse betragtes, mens landbruget og beslægtede erhvervs beskæftigelse er faldet dramatisk, og industrierhvervene nærmer sig en halvering i forhold til 1970.

Tabel 5: Beskæftigede fordelt efter erhverv 1970-2009. Procent.

	1970	1981	1990	2000	2008
Landbrug mv.	11,6	7,9	5,9	3,9	3,1
Industrierhverv	35,9	28,6	26,0	23,6	21,4
Serviceerhverv	52,5	63,5	68,1	72,5	75,5
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Danmarks Statistik, Statistisk Årbog og beregninger herudfra.

7. Et globaliseret samfund

Som det ses allerede ovenfor i tabel 1, er indvandringen til Danmark steget siden 1970, ligesom udvandringen også er steget. Danskerne lever i stigende omfang et globaliseret liv, hvor ferierejser til udlandet, kommunikation over landegrænser, medieforbrug af udenlandske medier,

mediekoncepter og programmer præger dagliglivet for flere og flere danskere. Som det ses i tabel 6, er Danmarks historiske stilling som et handelsland også stadig gældende, en handel der især foregår i forhold til de øvrige EU-lande, som står for omkring 2/3 af den danske handel.

Tabel 6: Eksport og import i procent af bruttonationalproduktet 1970-2010. Procent.

	1970	1980	1990	2000	2010
Eksport i pct. af BNP	27,2	32,2	35,8	43,0	31,1
Import i pct. af BNP	30,1	33,3	30,8	37,1	27,3

Kilde: Danmarks Statistik, diverse publikationer og statistikbanken.

Den globaliserede virkelighed har også haft stor betydning for dansk udenrigspolitik, som siden 1970 har bevæget sig fra den kolde krig og den forholdsvis passive udfyldelse af NATO-medlemskabet over en mere aktiv periode under fodnotepolitikken i 1980'erne til en egentlig nyorientering efter murens fald og Sovjetunionens sammenbrud. Den aktive udenrigspolitik under både de socialdemokratiske ledede regeringer i 1990'erne og VK-regeringen 2001-2011 har haft et tæt samarbejde med USA som en af hovedhjørnestenene.

Hans-Henrik Holm behandler i kapitel 7 netop medie billedet af USA, som skiftede profil fra 1970'erne til i dag. I 1970 var det USA's rolle i storpolitikken og den kolde krig, som dominerende, mens det i dag er meget mere og mange flere sider af USA, som fylder i danske avisers dækning af USA.

Et andet aspekt af globaliseringen er de globale klimaproblemer, hvis mediedækning analyseres af Kabel, Jørgensen og Johansen i kapitel 8. De påviser både udprægede ligheder og klare forskelle i den journalistiske dækning af klimakonferencerne. Elitekilderne dominerede ved samtlige konferencer, mens borgerne fik stemme en enkelt gang ved klimakonferencen i 2009. Eksperter spillede en mindre rolle ved alle konferencer, mens forhandlingsdeltagere og andre nøglepersoner i forhandlingspro-

cessen var de foretrukne kilder. Ved konferencen i 2009 blev egne medarbejdere også brugt som forklarende eksperter, et resultat, som er helt i overensstemmelse med Flemmings Sviths konklusioner om journalistiske forklaringer i journalistik.

Hvor man i kapitel 8 finder journalister som forklaringseksperter ved en enkelt conference, finder Svith i kapitel 4 i sin analyse af 349 nyhedsartikler fra tre årtier en helt generel tendens til en øget brug af journalister som eksperter.

8. Medieudviklingen og medieforbrug

Det klassiske medie avisen har oplevet både tilbagegang og fremgang i de seneste 40 år, som det ses i tabel 7. Udviklingen med færre dagblade, som starter i 1930'erne, fortsættes, og antallet af aviser bliver næsten halveret. Det sker dog helt frem til slutningen af 1980'erne med en samtidig stigning i antallet af solgte aviser, hvilket kan hænge sammen med befolkningsvæksten, for set i forhold til befolkningsstørrelse er der tale om en ekstremt stabil periode, hvor lidt mere end en tredjedel af danskerne hver dag køber en avis. Fra 1992 starter et fald, som forstærkes meget kraftigt i 2007-2010, hvor andelen, som køber avis, falder fra 25 pct. i 2006 til 18 pct. i 2010. Denne udvikling er til dels blevet modgået af, at gratisaviserne i 2001 kom til Danmark. Medregnes deres oplag i 2010 er der dog stadig tale om et klart fald til 27 pct. af danskerne sammenlignet med 35 pct. af danskerne i 1990 og tidligere.

I virkeligheden er avisudviklingen nok den mindst bemærkelsesværdige forandring i borgernes medievaner. Danskernes tv-forbrug har formentlig ligget forholdsvis konstant op gennem 1970'erne og 1980'erne på grund af det faste og begrænsede udbud af tv-station(er). Den vigtigste forandring i denne periode har været, at flere og flere husstande fik tv, hvilket delvis kan aflæses i udviklingen i antal betalte tv-licenser i tabel 1. Efter tilkomsten af TV 2 i efteråret 1988 og udbredelsen af kabel-tv op gennem 1990'erne skete der en stigning fra cirka 1½ times dagligt tv-forbrug til cirka 2½ times tv-forbrug, hvilket lå konstant helt til efter 2005, hvorefter forbruget tager et nyt hop opad til 3½ times daglig tv-forbrug. Hvis 3½ time forekommer som et meget højt forbrug, skal det dels huskes, at en del tv-forbrug foregår samtidig med andre gøremål, dels bemærkes, at der stadig er langt op til eksempelvis det amerikanske tv-forbrug, som

nærmer sig 5 timer daglig. Det seneste spring kan muligvis hænge sammen med den økonomiske krise, men kan også skyldes et teknologisk bidrag, hvor udbredelsen af bredbånd og mobilt bredbånd gør det langt lettere at se tv på internettet og at gøre dette overalt. Endelig spiller det en stor rolle for den generelle stigning, at tv-forbrug, som engang var et socialt samvær for hele familien, i dag i overvejende grad er en individuel aktivitet, som familiens medlemmer gennemfører hver for sig i stuen, soveværelset og på børneværelset. Dette sker både på grund af det enorme programudbud, men også det prismæssige og økonomiske, som har gjort tv-apparater til noget, der ofte findes mange af i hver husstand.

Danskernes store forbrug af det visuelle medie tv er også interessant ud fra en sproglig vinkel, fordi tv-mediet er med til at påvirke danskerne sprogligt. Dels kan der peges på den klassiske debat om den engelsk/amerikanske påvirkning af det danske sprog, der uden tvivl får store bidrag fra de mange engelske og amerikanske tv-serier, som sendes på danskernes foretrukne tv-kanaler TV 2 og DR1 samt på mange af de øvrige tv-kanaler. Men endnu mere interessant er måske den påvirkning, som dansksprogede udsendelser har på opfattelsen af, hvordan man skal tale – og ikke tale – dansk. I Michael Ejstrup og Bjarne le Fevre Jakobsens kapitel 3 undersøges brugen af det danske talesprog i tv-aviserne fra 1965 til 2011.

Som det ses i tabel 6, bevæger internettet og mobiltelefonen sig fra at være noget for en meget eksklusiv gruppe i samfundet til at være hvermandseje – en udvikling, som netop omkring 2010-2011 sker med langt større hastighed for smartphones, som ikke er medtaget i tabellen.

Nogle af de nye digitale muligheder analyseres i kapitel 9, hvor Winnie Rehnagel og Lars Holmgaard Christensen viser, hvordan brugerne dels bliver aktive med- og modspillere til medier og journalister som kommentatorer på mediernes hjemmesider og Facebook-sider, og dels bliver selvstændige aktører, som via brugernes egne Facebook-profiler bliver små redaktører, som videresender nyheder og kommentarer til nyheder til deres Facebook-venner. Også mediernes forsøg på at styre disse processer ved brug af community managers beskrives.

Netop behovet for dialog og vel at mærke kvalificeret dialog er temaet for Ejvind Hansen i kapitel 5. Den moderne teknologi og ikke mindst internettet har givet adgang til næsten uendelige – og på mange felter i hvert fald uoverkommelige – mængder af information. Men er vi som borgere

Tabel 7: Udvalgte oplysninger om danskernes medieforbrug 1970-2010.

	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
Antal dagligt solgte aviser i 1.000	1790	1723	1874	1855	1810	1610	1507	1288	1009
Andel danskere som køber daglig avis	36,3	34,0	36,6	36,3	35,3	31,0	28,4	23,8	18,2
Antal dagblade med betaling	57	49	48	47	47	37	33	32	34
Oplag gratisaviser*	.	.	.	.	.	.	412	617	463
Dagligt tv-forbrug i minutter	.	.	.	.	92	164	152	153	201
Antal tv-licensbetalere i 1.000***	1311	1556	1856	2005	1962	2060	2159	2238	2367
Andel borgere med internet i hjem**	.	.	.	.	.	5	47	73	86
Andel borgere bruger mobilt internet	.	.	.	.	.	.	.	.	47
Antal fastnetabonnementer i 1.000α	.	.	2289	2543	2911	3193	3809	3409	3796
Antal mobilabonnementer i 1.000α	.	.	15	50	148	822	3363	5478	7722

Kilde: Danmarks Statistik, diverse publikationer og statistikbanken *Tal for 2000 er fra 2001, hvor gratisaviserne opstod i Danmark; * Tal for 1995 er fra 1996, som er første år med statistik; *** Tal for 2010 er fra 2009; α Tal for 1980 er fra 1981.

blevet klogere af det, og hjælper journalister os på bedste måde til at blive klogere – det er hovedspørgsmålet i kapitel 5. Der svares ikke på, om vi er blevet klogere, men til gengæld ganske klart på, at journalister kan blive bedre til at gøre os alle klogere.

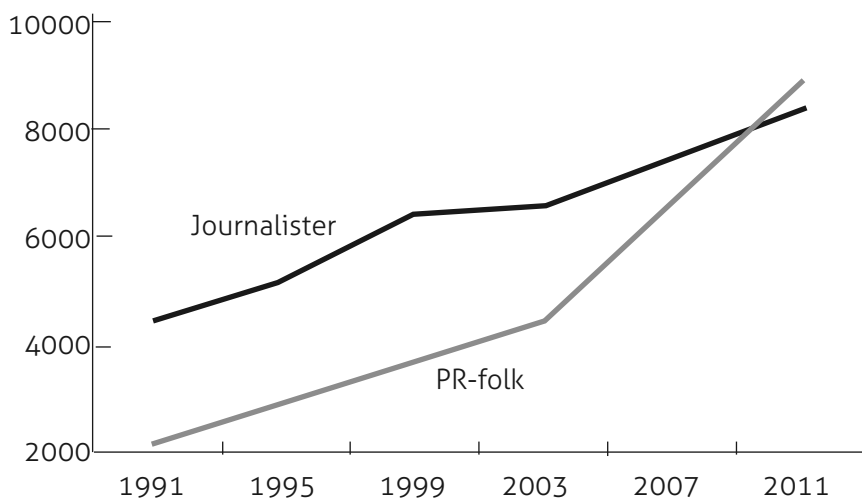
Ud over den teknologiske udvikling er en af de største mediemæssige og journalistiske udfordringer borgernes ændrede medievaner og især de stadigt stigende antal platforme, som borgerne benytter, og som skal serviceres journalistisk på forskellige måder, og som det er omkostningskrævende for et mediehus at servicere samtidig og mange gange dagligt. Presset på den enkelte journalist handler her om at producere flere nyheder hver dag og ofte for den enkelte nyhed at producere den i forskellige versioner tilpasset den enkelte platform: avis, radio, tv, net og mobil. En hjælper, men også modstander i den forbindelse, er det stadigt stigende antal kommunikationsafdelinger, kommunikationsmedarbejdere og spin-doktorer, som findes et voksende antal steder i samfundet.

9. Fra journalistik til journalistik og kommunikation

Ved regeringens tiltrædelse i 1993, efter at tamilsagen havde fældet statsminister Poul Schlüter, blev en af den nye statsminister Poul Nyrup Rasmussens første embedshandlinger at udstyre sig selv og udvalgte ministre med særlige rådgivere, bedre kendt som spin-doktorer. Under senere regeringer udviklede systemet sig, så spin-doktorer blev en ret for alle ministre. Med regeringsskiftet i 2011 skete endnu et kvantitativt skift, da udvalgte ministre nu ikke længere kun kunne have én særlig rådgiver, men derimod to særlige rådgivere. Denne nye ordning omfatter medlemmerne af regeringens to vigtigste ministerudvalg – koordinationsudvalget og økonomiudvalget – og omfatter derfor i alt ni ud af regeringens 23 ministre: statsministeren, økonomi- og indenrigsministeren, udenrigsministeren, finansministeren, justitsministeren, ministeren for forskning, innovation og videregående uddannelser, beskæftigelsesministeren, erhvervs- og vækstministeren og skatteministeren. En anden forandring ved regeringsskiftet i 2011 var, at ansættelsen af de særlige rådgivere ikke længere alene besluttes af den enkelte minister, men skal godkendes af regeringens ansættelsesudvalg, som også står for godkendelsen af ansættelsen af ledende embedsmænd som departementschefer og lign. Herved styrkes regerings-toppens kontrol med de særlige rådgivere.

Denne udvikling med en kommunikativ oprustning på ministerniveau afspejlede en bredere samfundsmæssig udvikling, hvor der er sket en kommunikativ oprustning hos såvel private virksomheder som statslige ministerier og styrelser, kommuner og regioner, men også hos interesseorganisationer og frivillige bevægelser. Mange af disse nye kommunikative stillinger er besat af journalister, men også beslægtede fag er repræsenteret, ligesom der er udviklet egentlige uddannelser i kommunikation, og inden for en del andre fag er kommet muligheder for supplerende og specialisering i kommunikation. Som det fremgår af en beregning foretaget af dagbladet Børsen på baggrund af oplysninger fra Dansk Journalistforbund, så vurderes journalister af Dansk Journalistforbund til at udgøre 25-30 pct. af de ansatte i PR-branchen, og som det ses i figur 2, tippede balancen mellem journalister og kommunikationsfolk i 2011, så der nu er flere, der arbejder som kommunikationsfolk end ansatte, der arbejder som egentlige journalister.

Figur 2: Udviklingen i Dansk Journalistforbunds skøn over antallet af kommunikationsfolk og journalister 1991-2011.

Tallene baserer sig dels på antallet af beskæftigede medlemmer af Dansk Journalistforbund (DJ) og dels på et skøn om, at DJs kommunikationsmedlemmer udgør 25-30 pct. af det samlede antal beskæftigede i kommunikations- og PR-branchen (her beregnet efter medianen 27,5 pct.). Organisationsgraden for journalister estimeres af DJ til at være 90 pct. (Kilde: Børsen, 31. august 2011: 44)

10. Fra 1971 til 2011 til 2051

2011 er en helt anden verden end 1971 på næsten alle områder: materielt, teknologisk, kulturelt, politisk, økonomisk og socialt. Velstandsniveauet er vokset markant, mens samfundet har bevæget sig fra økonomisk krise over historisk højkonjunktur til en ny økonomisk krise. Familiemønstrene er ændret med mindre familier, færre børn og ikke mindst kvindernes øgede deltagelse på arbejdsmarkedet, som nærmer sig samme niveau som mænds, en udvikling, som også ses blandt nyuddannede journalister. At det dog på ingen måde betyder, at samfundet derved er blevet grundlæggende ligestillet mellem kønnene, dokumenteres også i denne bog.

Medier, journalister og journalistik er forvandlet. Borgernes medievaner har, som det er vist i dette kapitel, bevæget sig kraftigt, fra at det var cirka en tredjedel af danskerne, som købte en daglig avis, til at tallet nu er 18 pct. I 1970 var tv-virkeligheden for mange danskere én kanal, mens den i dag udgøres af en række danske landsdækkende kanaler og en kraftigt voksende underskov af niche-kanaler og et hav af udenlandske kanaler. Denne udvikling kan også aflæses i danskernes daglige tv-forbrug. De nye teknologier spreder sig hurtigt fra næsten ingen til næsten alle. For internettet og mobiltelefonen tog det omkring 20 år, mens det for smartphones nok vil tage mindre end 10 år – med afgørende konsekvenser for medievanerne.

Konsekvenserne for journalisters daglige arbejde er store. Forandringens journalistik handler om, at samfundet forandrer sig, og at journalistikken forandrer sig, under pres fra samfundet, men også styret af indre pres i journalistikken.

Måske kunne få personer i 1971 være heldige og ramme enkelte af de udviklingstendenser, som er kommet, men der findes ingen, som kunne have forudset helheden i forandringen - hverken for samfundet eller blot for journalistikken. Resten af denne bog prøver at indfange nogle af de vigtige skift i journalistikkens indhold, form, sprog og arbejdsformer fra 1971 til 2011, men prøver også ind imellem at skue og tænke lidt fremad.

I 1971 var det umuligt at forudsige 2011. Det er selvfølgelig også umuligt i 2011 at forudsige 2051. Men 2051 vil helt sikkert byde på en endnu mere forskellig virkelighed, når det kommer til samfund, medier og journalistik. Nogle af de vitale spørgsmål er: Findes der aviser på papir? Findes der overhovedet store dominerende mediehuse? Er staten Danmark og

den offentlige sektor stadig den ramme og den mur, som mange af de journalistiske bolde spilles op ad? Har public service overlevet? Hvilke teknologier findes der? Og giver disse teknologier magten til borgerne, journalisterne, politikerne og andre magthavere eller? En ting er sikkert: Der bliver i endnu højere grad brug for forandringens journalistik. ■

Kønsforskelle i journalistikken og på arbejdsmarkedet 1970-2010

Af Mette Verner

1. Introduktion

Ligestillingen mellem kønnene er et af de områder, hvor der er sket væsentlige forandringer i Danmark de seneste 40 år. Kvindernes uddannelsesniveau er øget markant, ligesom kvindernes arbejdsmarkedsdeltagelse er steget – også efter de har stiftet familie. Til trods for dette, kniber det i højere grad med at opnå de højeste stillinger i samfundet – hvad enten det gælder erhvervsliv, politik, centraladministration eller forskning, ligesom forskellen mellem mænd og kvinders løn ikke er mindsket siden midten af 1970'erne! Disse fakta sammenholdes med kvinders deltagelse i nyhedsproduktionen og behandlingen af ligestillingsproblematikken i medierne. En sådan sammenligning af udviklingen inden for medierne og mere generelle tendenser på arbejdsmarkedet vil kunne indikere, hvorvidt der er overensstemmelse mellem udviklingen i medierne og det øvrige samfund, eller om der har været forskellige tendenser på de to områder.

2. Teori

Kvindernes indtræden på arbejdsmarkedet i Danmark tog for alvor fart i 1960'erne. Den øgede velfærd og den stigende efterspørgsel krævede en større arbejdsstyrke, og kvinderne udgjorde en stor uudnyttet reserve. Således steg erhvervsfrekvensen for kvinder fra 44 pct. i starten af 1960'erne

til 56 pct. i 1970 (Andersen et al. 2008:134). I takt med, at kvinderne indtrådte på det private arbejdsmarked, steg behovet for børnepasning og pasning af syge og ældre. Disse opgaver blev en del af kerneydelsen i den offentlige sektor, og dermed steg også efterspørgslen efter arbejdskraft i den offentlige sektor - og dermed øgedes kvindernes erhvervsfrekvens yderligere. Således blev en stor del af de opgaver, kvinderne tidligere havde varetaget i hjemmet, til en del af det formelle arbejdsmarked. Denne udvikling sammen med det generelle krav om øget ligestilling mellem kønnene bevirkede også, at flere og flere unge kvinder fik en videregående uddannelse.

3. Baggrund

Kvindernes position på arbejdsmarkedet generelt og i journalistbranchen har således været kendetegnet ved fremgang i hele den 40-årige periode. Dog kan der argumenteres for, at der på nogle punkter har været en tendens til stagnation. Det gælder på ligelønsområdet generelt, ligesom der på ledende poster har været væsentligt mindre fremgang, end den generelle udvikling ville tilsige.

Teoretisk set vil dette kunne forklares ud fra forskellige teorier, fx diskrimination, glasloftsteori, homosocial reproduktion (Rip-Rap-Rup effekten) og forskelle i præferencer for karriere mellem kvinder og mænd.

Diskriminationsteorien (Becker, 1971) skelner mellem den smagsbaserede diskrimination og statistisk diskrimination.

Den smagsbaserede diskrimination vil forekomme, hvis arbejdsgivere hellere vil ansætte kvinder end mænd, simpelthen fordi de selv, de øvrige ansatte eller kunder/klienter hellere vil arbejde sammen med eller betjenes af en mand. Et specialtilfælde af den smagsbaserede diskrimination er homosocial reproduktion (også kaldet Rip-Rap-Rup effekten), som siger, at chefer har præference for at ansætte medarbejdere, der "ligner dem selv". Og da de fleste topledere og bestyrelsesmedlemmer er mænd, vil der også blive ansat flest mænd i de ledende stillinger

Statistisk diskrimination er til stede, når arbejdsgiveren forventer, at det er mest rentabelt at ansætte en mand i stedet for en kvinde, selv hvis disse har akkurat de samme kvalifikationer. Disse forventninger dannes ud fra erfaringer og kendskab til, at kvinder fx oftest tager længere barselsorlov end mænd, oftere tager barnets første sygedag osv. Dermed er det – sta-

tistisk set – en mindre god forretning at ansætte en kvinde. Dette betyder, at også i det tilfælde, hvor den enkelte kvinde ikke har tænkt sig at følge normen i forhold til barsel og børnepasning, risikerer hun at få mindre i løn og mindre attraktive job end mænd med samme kvalifikationer. Denne teori er videreudviklet til at forklare, hvorfor der er så få kvindelige ledere. Hypotesen er her, at fordi kvinder har mindre adgang til mændenes netværk, og fordi hun fx på grund af perioder uden for arbejdsmarkedet i forbindelse med barselsorlov har færre muligheder for at signalere, at hun har lederpotentiale, har hun mindre sandsynlighed for faktisk at opnå en højere position.

En anden årsag til de få kvindelige topledere kan findes i "tournament-teorien" (Lazear & Rosen, 1991:107). Denne siger, at gevinsten ved at opnå en absolut toppost kan sammenlignes med fx en tennisturnering. De konkurrenter, der er "med i opløbet", skal have incitament til at arbejde ekstremt hårdt, fordi det er så stor en gevinst, man opnår, hvis man kommer med i næste runde (og eventuelt bliver turneringens vinder). Hypotesen er så her, at kvinder på grund af statistisk diskrimination ikke har så stor sandsynlighed for at nå med i de sidste runder og derfor sjældent bliver vinder af topposten.

Et andet fænomen, som kendetegner det danske arbejdsmarked, er den horisontale segregering, altså den situation, hvor nogle brancher og arbejdsområder har meget få kvinder, mens andre er domineret af kvinder. Eksempelvis er mange kvinder ansat inden for sundhed og omsorg, mens fx bygge- og anlægsbranchen i langt højere grad tiltrækker mænd. Dette mønster spores således tilbage til den enkeltes uddannelsesvalg. Det er bemærkelsesværdigt, at de skandinaviske lande i højere grad har sådanne kønsopdelte arbejdsmarkeder, end det er tilfældet i fx Sydeuropa og USA (Dolado et al. 2002:16).

4. Fra mediernes/læsernes perspektiv

Ud over det rent ligestillingsmæssige argument for, at det er vigtigt, at der er en vis kønsmæssig balance i journalistikken, kan det ud fra mediebranchen og læsernes synspunkt gøre indholdet i nyhederne mere mangfoldigt, hvis kvinder også bidrager til journalistikken. Ifølge Steiner (2010) er der en tendens til, at kvindelige journalister skriver mere om sociale problemstillinger og emner, der generelt interesserer kvinder. Derudover be-

nytter kvindelige journalister i højere grad "almindelige" mennesker og feministiske organisationer som kilder.

Der ses en generel tendens til, at (hvide) mænd dominerer nyhedsmedierne, både når det gælder ejerskab, producenter og indhold, og at de ofte er positivt præsenteret, hvad enten det er i nyhedshistorier, på fotografier eller som ekspertkilder (Rasmusson, 2007:353).

Howard (2002) finder, at 85 pct. af de interviewede kilder på 3 nationale nyheds-tv-kanaler var mænd, ligesom 92 pct. var hvide. Konsekvensen af dette er, at vestlig hvid maskulinitet bliver præsenteret som den sociale og kulturelle norm.

På indholdssiden er det fremført, at nyhedsjournalistik i høj grad er baseret på maskulin kommunikationsstil, der fx indebærer, at historier bliver præsenteret som konfliktstof frem for konsensus. Ligeledes er der en tendens til, at top-nyhedshistorier omhandler vold, fare, krig og magtkampe - emner, som ofte er centrale i en patriarkalsk kultur (Rasmusson, 2007:354). Således vil der være en tendens til, at kvinder skal vælge enten at skrive den samme type historier som mændene eller at skrive de mere "feminine" historier og acceptere, at de ikke kommer på forsiden - og næppe fører til en toptunet karriere i nyhedsbranchen.

Studierne af kønsforskellene i journalisters karrierer viser, at der er en større udskiftning af kvinder end mænd i nyhedsmedierne, ligesom kvinderne sjældnere bliver forfremmet, og deres løn er lavere end deres mandlige kollegers (Steiner, 2010:121). Dette kan skyldes, at det kan være sværere for kvinder at kombinere familielivet med karrieren i nyhedsbranchen. Så til trods for, at kvinder efterhånden har gjort deres indtog på journalistuddannelserne, er der en tendens til, at de efter endt uddannelse får andre job end mændene. Mænd bliver oftere udenrigskorrespondenter, kriminalreportere, sportskommentatorer og ansvarshavende redaktører.

Ud fra ovenstående udenlandske undersøgelser kan det konkluderes, at arbejdsmarkedet for journalister kønsmæssigt ligner det generelle arbejdsmarked: Der finder en segregering sted både horisontalt og vertikalt: Forholdsvis flere mænd end kvinder er ansat i de trykte nyhedsmedier, inden for nyhedsstoffet findes stofområder, som i højere grad er kvindeområder, kvinder har sværere ved at opnå de højeste stillinger i hierarkiet, og kvinder bliver dårligere betalt end mænd.

I den empiriske del af dette kapitel vil det søges belyst, hvorvidt nogle

af disse tendenser også gælder i det danske tilfælde, eller om "den danske førerposition" inden for ligestilling slår igennem på arbejdsmarkedet for journalister. Det vil blive undersøgt, hvorledes udviklingen har været i kvindernes beskæftigelse og lønforhold inden for journalistikken. Ud fra den generelt høje erhvervsfrekvens og det øgede uddannelsesniveau for kvinder på det danske arbejdsmarked kan man forvente, at kvinder udgør en stadigt større andel af journaliststanden. På lønområdet kan man ud fra den almindelige lønudvikling sandsynligvis forvente, at der er en lønfor-skel mellem mænd og kvinder. Spørgsmålet er, hvor stor den er, og om den reduceres over tid.

I forhold til kvindernes deltagelse og tilstedeværelse i nyhedsbilledet vil forventningen være, at den overordnede udvikling for kvinder på det journalistiske arbejdsmarked vil afspejles i kvindernes deltagelse i nyhedsformidlingen. Ligeledes må det forventes, at kvindernes øgede repræsentation og deltagelse inden for fx politik og i erhvervslivet generelt er afspejlet i nyhedsdækningen. Det er dog et relevant spørgsmål, om rigiditeten i forhold til at opnå kønsbalance i "magteliten" afspejles i medierne eller muligvis ligefrem kan forstærkes af den måde, hvorpå kvinderne repræsenteres i nyhedsdækningen.

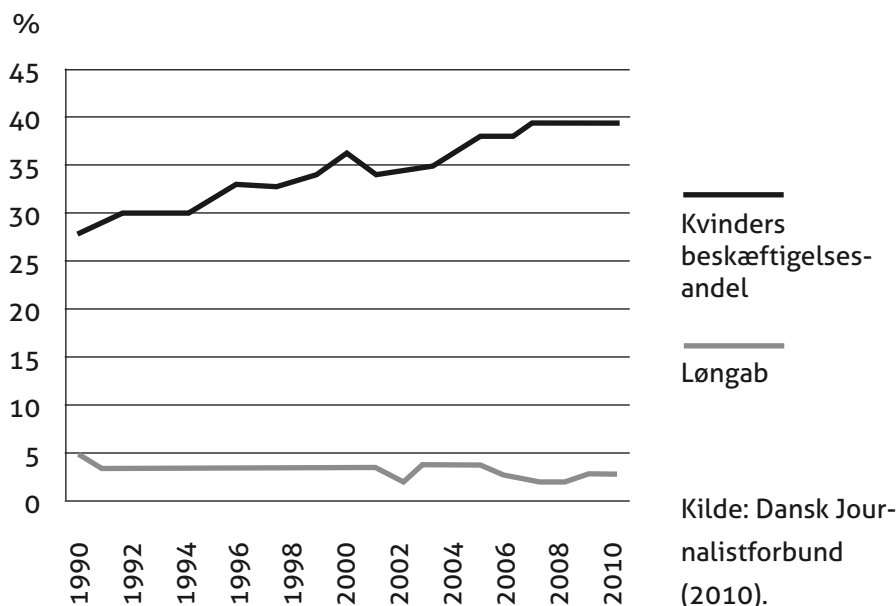
5. Empiri

Denne empiriske undersøgelse består af 2 dele, nemlig en beskrivelse af den generelle kønsmæssige udvikling på arbejdsmarkedet for journalister og en mindre empirisk undersøgelse af forskellige kønsaspekter i nyhedsdækningen i trykte medier i henholdsvis 1971 og 2010.

5.1. Kønsforskelle på arbejdsmarkedet for journalister

Kvindeandelen blandt danske journalister har været stødt stigende over en længere periode. Som det ses af figur 1, udgør kvinder i år 2010 ca. 39 pct. af de fastansatte medlemmer af Dansk Journalistforbund. Dette er en stigning på 11 procentpoint siden 1990. I samme figur ses udviklingen i løngabet, dvs. den procentuelle forskel på gennemsnitslønnen for mænd og kvinder for den samme population i samme periode. Det ses, at løngabet har ligget meget stabilt på ca. 4 pct. i en stor del af perioden, men at det faktisk har været en anelse faldende i de seneste 5 år. Set i den lidt større sammenhæng er et løngab i denne størrelsesorden relativt lille. Det

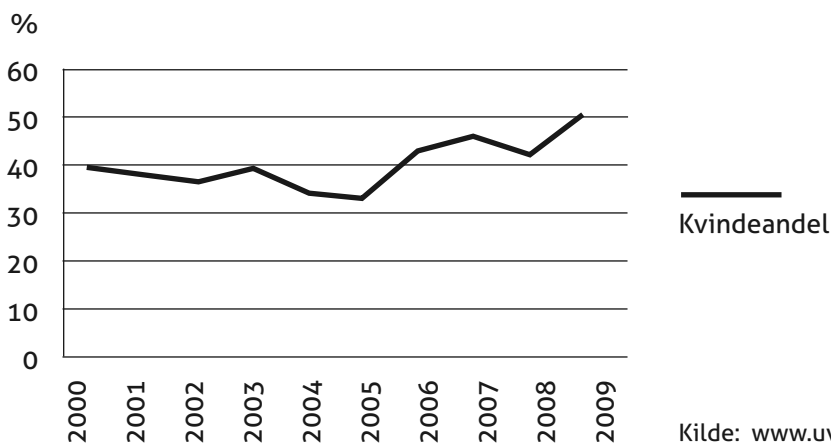
Figur 1: Aflønning og beskæftigelse for fastansatte DJ-medlemmer, 1990-2010.

overordnede løngab på det danske arbejdsmarked har i samme periode været relativt stabilt på ca. 15 pct. (Smith et al. 2008:76). Dog skal det her bemærkes, at de journalister, der indgår i Dansk Journalistforbunds statistik, er valgt ud fra, at de skal være fastansatte. Der vil således være en risiko for, at det ikke er helt repræsentativt. Hvis kvinder fx i højere grad er løst ansatte, freelancere og lignende, vil den reelle skævhed muligvis være større.

Når man betragter kønssammensætningen blandt nyuddannede journalister, ses det, at ligesom på mange andre uddannelser er kvindeandelen øget i løbet af de sidste 40 år. De seneste tal fra Undervisningsministeriet for personer, der har fuldført journalistuddannelsen, viser således, at blandt dem, der blev færdiguddannet som journalist i 2009, var 49,3 pct. kvinder (se figur 2). I de tidligere år fra 2000 havde tallet ligget og svinget omkring 40 pct.

Figur 2: Kvindeandelen blandt nyuddannede journalister, 2000-2009.

5.2. Kvinder i nyhederne: Den danske case i 1971 og 2010

Data, der ligger til grund for dette sammenlignende studie for år 2010, stammer fra rapporten "Who Makes the News?", der er udarbejdet af "Global Media Monitoring Project (GMMP)" i 2010. Basis for rapporten er en monitoreringsdag (10. november 2010), hvor observatører i 108 lande samler data fra i alt 1281 aviser, tv- og radiostationer. Fokus er især på kvindernes repræsentation blandt medarbejdere på nyhedsredaktionerne og blandt nyhedsobjekter og kilder. Der indsamles ligeledes information om, hvordan nyhedsobjekter og nyhedsmedarbejdere fordeler sig køns-mæssigt i forhold til de behandlede emner og i forhold til funktionen i historien (fx om personens rolle er at være ekspert, vidne, sportsudøver osv.). Derudover er artiklerne kategoriseret efter, hvilket emneområde artiklerne falder inden for. Rapporten blev udgivet første gang i 1995 og er siden udkommet hvert femte år. Siden rapporten blev udgivet første gang, er antallet af deltagende lande steget støt fra 80 lande til 108 lande i 2010, og Danmark er et af de sidst tilkomne lande, idet Danmark kun har deltaget i den seneste rapport, altså i 2010.

Eftersom rapporten ikke udkom for 40 år siden, er der til dette formål indsamlet data for en dag i 1971, nemlig tirsdag 2. februar. For begge år er de anvendte data afgrænset til at indeholde de centrale aviser på nyhedsmarkedet. Idet indsamlingsskabelonen indgår i GMMP-rapporten i 2010, er denne benyttet til at indsamle sammenlignelige data for 1971. Det er således de 12-14 største nyhedsartikler pr. avis, der indgår i undersøgelsen

Datagrundlaget er således ret spinkelt både i forhold til, at indsamlingen kun er foretaget én dag i det givne år, og at der kun er observationer for to år. Derfor kan der næppe konkluderes noget generelt om tendensen over tid. Det er dog alligevel nogle tankevækkende observationer, der kan gøres ud fra disse to "øjebliksbilleder", der kan inspirere til at foretage yderligere studier af udviklingen på området – ikke mindst set i lyset af manglen på data i den danske case.

5.3. Kvinder og nyheder: To dage i den danske trykte presse

Det umiddelbare indtryk, når aviserne for 1971 studeres, er, at kvinderne udgør en meget begrænset andel af nyhedsdækningen - og det er, uanset om der fokuseres på journalisterne eller på nyhedsobjekter og kilder. Ligeledes er det kun ganske få artikler, der behandler kønnenes ligestilling som emne, eller hvor kvinder er centrale for selve nyheden.

Tabel 1. Kvinder i nyhederne, 1971.

K-andel journalister	K-andel news subjects	K-andel politikere	K-andel erhverv/jura	Ligestilling som emne	Kvinder centrale for nyheden
4,3 %	8,8 %	23,1 %	0,0 %	4,4 %	2,2 %

Som det fremgår af tabel 1, var kun 4,3 pct. af nyhedsartiklerne i data fra 1971 skrevet af kvinder. Når man læser artiklerne, viser det sig, at 8,8 pct. af nyhedsobjekterne i artiklerne er kvinder - uanset hvilken rolle de har i nyhedsartiklen. Den rolle, hvor kvinder udgør den største andel, er blandt politikere. Hele 23,1 pct. af de politikere, der indgår i nyhederne

på denne dag, er altså kvinder, så politik er suverænt det område, hvor kvindeandelen er højest. Dette stemmer rimeligt overens med det generelle billede af, at kvinder de seneste årtier har udgjort en substantiel (og voksende) del af folketingspolitikkerne, idet kvindeandelen i 1971 var 17 pct., mens kvinderne udgjorde 11 pct. af ministrene i den socialdemokratiske regering (Fiig, 2009:20). Til sammenligning blev kvindeandelen både blandt folketingspolitikere og ministre 39 pct. ved folketingsvalget 15. september 2011.

Derimod er der *ingen* kvinder, der indgår i nyheder om erhverv og jura i 1971.

Tabel 2. Kvinder i nyhederne, 2010.

K-andel journalister	K-andel news subjects	K-andel politikere	K-andel erhverv/jura	Ligestilling som emne	Kvinder centrale for nyheden
27,0 %	32,1 %	28,0 %	38,0 %	0,0 %	7,4 %

Når vi i stedet betragter tallene for 2010, ser billedet noget anderledes ud, idet kvinder i langt højere grad er en del af nyhederne. Blandt journalisterne bag nyhedsartiklerne udgør kvinderne 27 pct., altså en ændring på 23 procentpoint, og selv på dette spinkle statistiske grundlag kan dette konkluderes at være en markant og statistisk signifikant ændring i forhold til tallet for 1971.

En lignende ændring kan ses for nyhedsobjekter og kilder. Hvor der i 1971 var 8,8 pct. kvinder at finde i artiklerne, er tallet 40 år senere steget til 32 pct. På dette punkt afspejler nyhedsdækningen nu i langt højere grad befolkningens sammensætning, omend der jo stadig er et stykke op til de ca. 49,5 pct., som kvinder udgør af den samlede befolkning. Igen er der tale om en statistisk signifikant ændring selv på dette spinkle datagrundlag.

Tallene for kvindernes rolle i medierne viser, at 28 pct. af politikkerne i nyhederne er kvinder i 2010, hvilket er mere end i 1971. Men det kan tyde på, at de alligevel er underrepræsenterede i nyhederne, eftersom kvinde-

andelen på dette tidspunkt med VK-regeringen var 38 pct. blandt folketingsmedlemmer og 42 pct. blandt ministre.

Den mest markante ændring i forhold til for 40 år siden er kvindernes repræsentation inden for stofområderne erhverv og jura. Kvinderne er i 2010 repræsenteret i 38 pct. af de artikler, der hører til inden for disse områder, mens der ingen var 40 år tidligere. Kønnenes ligestilling blev ikke behandlet i de undersøgte nyheder i 2010, ligesom kvinder kun var centrale for nyheden i 7,4 pct. af artiklerne. Igen skal det dog lige her bemærkes, at det er små stikprøver, vi betragter.

6. Konklusion

Dette kapitel har kort skitseret tendenser for kønsforskelle på arbejdsmarkedet generelt og især på arbejdsmarkedet for journalister. I den empiriske del af dette kapitel er det søgt belyst, hvorvidt nogle af de tendenser, der er fundet i den internationale litteratur, også er til stede i det danske tilfælde, eller om "den danske førerposition" inden for ligestilling slår igennem på arbejdsmarkedet for journalister. Statistikken viser, at udviklingen i kvindernes beskæftigelse i journalistik går mod mere lige kønsbalance, og i modsætning til den overordnede tendens på arbejdsmarkedet er løngabet mellem kvinder og mænd inden for journalistikken indsnævret de senere år.

Det lille empiriske studie af kvindernes deltagelse og tilstedeværelse i nyhedsbilledet viser som forventet, at udviklingen i kvindelige journalisters beskæftigelse også afspejles i kvindernes deltagelse i nyhedsformidlingen. Således udgjorde kvindelige journalister, kilder og nyhedsobjekter i 2010 en signifikant større del af nyhedsbilledet end for 40 år siden. Også kvindernes øgede repræsentation og deltagelse inden for politik og i erhvervslivet generelt er afspejlet i nyhedsdækningen.

Tilbage står dog spørgsmålet, om nyhedsmedierne i tilstrækkelig grad afspejler den reelle ligestillingsmæssige situation i Danmark. En større undersøgelse af nyhedsdækningen i Danmark, fx med mere fokus på kvindernes rolle i nyhedsmedierne og dækningen af ligestillingsmæssige emner, vil kunne bidrage til at besvare dette spørgsmål. ■

Referencer

- Andersen, T.M. , H. Linderoth, V. Smith & N. Westergård-Nielsen (2008): *Beskrivende dansk økonomi*, Bogforlaget HandelsVidenskab
- Becker, G. S. (1971): *The Economics of Discrimination*. Chicago, University of Chicago Press
- Dansk Journalistforbund (2011): Beskæftigelses- og lønstatistik for kvinder. <http://journalistforbundet.dk/Job--lon/DJ-lonstatistik/Lonstatistik-2010/>
- Dolado, J. J. & Felgueroso, F. & Jimeno, J. F. (2002): Recent Trends in Occupational Segregation by Gender: A Look Across the Atlantic, *IZA Discussion Papers 524*, Institute for the Study of Labor (IZA)
- Fiig, C. (2009): Køn og magt i dansk politik og centraladministration, i *Kön och makt i Norden, Del 1 Landsrapporter* (red: K. Niskanen & A. Nyberg), Nordisk Ministerråd, København
- Global Media Monitoring Project (GMMP) (2010): *Who makes the News?* www.whomakesthenews.org
- Howard, I. (2002): *Power Sources: On party, gender, race and class, TV news looks to the most powerful groups*. www.fair.org
- Lazear, E. P. & S. Rosen (1990): Male-Female Wage Differentials in Job Ladders, *Journal of Labor Economics*, vol. 8(1), p 106-23.
- Rasmusson, S. (2007): Journalism and the News, i *International Encyclopedia of Men and Masculinities* (red: M. Flood et al). Routledge, London, p 351-354.
- Smith, N., N. Datta Gupta & M. Verner (2008): The impact of Nordic countries' family friendly policies on employment, wages and children, *Review of Economics of the Household*, 6, 65-89.
- Steiner, L. (2009): Gender in the Newsroom, i *The Handbook of Journalism Studies* (red: K. Wahl-Jorgensen & T. Hanitzch), Routledge, New York.

Takt og tale og tv-avis gennem 40 år

af Michael Ejstrup og Bjarne le Fevre Jakobsen

Gennem mange år er tv-avisen en fast bestanddel af hele familien Danmarks fjernsynsaften. Kort før 19:30 samles familien som et ritual om husalteret – far stopper og tænder piben, mor dækker bordet med kaffe og hjemmebag, og børnene er vandkæmmede. Lektier og andre gøremål er for længst overstået. Der bliver stille i stuerne, for nu skal man se og høre dagens vigtigste nyheder fra hele verden. I 1965 læser studieværten op af et manuskript og hilser med et "godaften", udtalt med en rendyrket høj-københavnsk a-vokal som i navnet Hansen. Vejrudsigten klares ganske kort: "Vejret. Det bliver lidt køligere med byger". I 1991 indleder studieværten med et par overskrifter, men uden binding til et manuskript. Derefter følger "Godaften. Tv-avisen fredag d. 1. februar" – stadig med en tilstræbt høj-københavnsk udtale, men nu har mere end halvdelen af tv-seerne allerede fået nyhederne fra TV 2 klokken 19:00. Rituallet er forsvundet, og mange børn har deres eget fjernsyn på værelset, hvor de ser MTV eller TV3.

I 2011 går studieværten direkte ind i stoffet "in medias res" uden en nærmere hilsen, og nu har en lavkøbenhavnsk sprogvariant fundet indpas. Det første e i flittigt brugte ord som fremtiden eller rettigheder udtales nu med en tydelig lavkøbenhavnsk a-vokal som i navnet Larsen. Studieværten behøver ikke længere at hilse sine seere, for fjernsynet kører måske bare

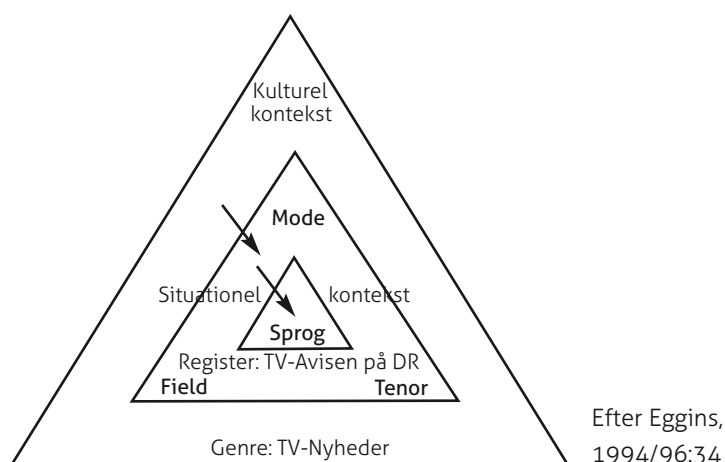
i baggrunden, og ingen kigger på. Mobiltelefoner, computere og andet elektronisk isenkram benyttes flittigt simultant til fjernsynet. Man kommer og går, som det passer én, og man kan altid lige skifte til TV 2 News eller Update for at få overskrifterne døgnet rundt.

Sproget har ændret sig markant gennem de mere end 40 år, og tilsvarende har takten, hvormed udsendelserne afvikles. Udviklingen gennemløber nogle faser fra en oplæsende studievært i en stram struktur med et gennemredigeret stof i 1965 til en studievært, som giver ordet til en reporter i et liveindslag fra overalt i verden via satellit, skype eller mobiltelefon i 2011. Fortællerytmen er langt hurtigere og til tider noget mere spontan.

Vi vil i denne artikel diskutere netop aspekter af sprogudviklingen og afviklingstakten nærmere samt forankre tv-avisen i en større kontekst. Udsendelserne er valgt med ca. 10 års intervaller ud fra, hvad der har været af tilgængeligt materiale. De små forskydninger må dog formodes at være uden betydning for resultaterne.

Tv-avisen på DR1 som mediekulturel genre og som delmængde af nyhedsmediernes realitet

Tv-avisen på DR har altså gennemgået en løbende genremæssig omkalfatring siden den første udgave i 1965, hvilket bør ses som en konsekvens af de samfundsmæssige, mediemæssige og teknologiske kontekster, som tv-avisen indgår i. Relationerne kan illustreres således:

Den overordnede genre kan fastlægges som nyhedsformidling, der kan realiseres vidt forskelligt og multimedialt via fx dagspressen, radio, tv, internet, smartphone osv. Den er under stadig udvikling på samme måde som den litterære roman eller filmdramaet. Tv-avisen på DR skal ses som en delmængde af nyhedsformidlingen, og tv-avisen anno 2011 vil være det analysemæssige udgangspunkt for den videre diskussion.

Kontrasten hertil finder man i 1965-genren, der udgør begyndelsespunktet på en lineal, medens 2011-genren er det foreløbige slutpunkt for udviklingen. Dette markeres i Eggins og den funktionelle sprog-, kommunikations- og medievidenskab som den kulturelle konteksts nedslag i genren:

*The concept of **genre** is (...) the impact of the context of culture on language, by exploring the staged, step-by-step structure cultures institutionalize as ways of achieving goals.*

(Eggins, 2004/2007:9)

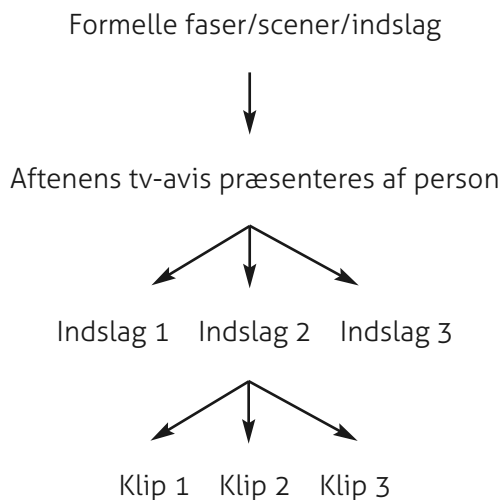
Tv-avisen d. 15. oktober 1965 skal ses som et konkret, første nedslag fra den totale kulturelle kontekst, nemlig hele den omgivende verden, hvor den lingvistiske, sproglige interaktion foregår på to fronter, dels mellem nyhedsoplæser/reporter direkte henvendt til seerne, og dels mellem interviewer og den interviewede, der igen har seerne som målgruppe. Udsendelsen sætter scenen med tid, sted, deltagere og er organiseret samt struktureret gennem indslag ud fra nyheds- og væsentlighedskriterierne på det tidspunkt. Disse vil blive behandlet senere i denne fremstilling.

Tv-avisen som situationel kontekst

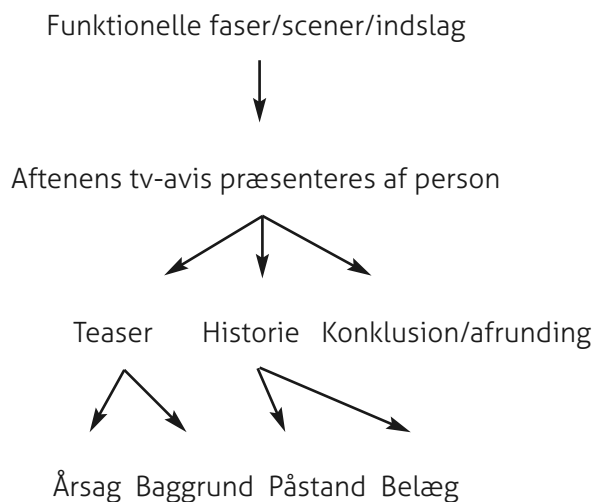
Genren er konstitueret i dens egen måde at skruer en udsendelse sammen på og sat ind i en specifik situationel kontekst som delmængde af den overordnede kulturelle kontekst. Den gør det på sin egen måde med sit eget register og tilsvarende for udsendelsen d. 1. februar 2011 og de øvrige tv-aviser, der analyseres nedenfor (jf. afsnittet om sproget i tv-avisen d. 15. oktober 1965 og resten af artiklen). Fælles for alle tv-aviser er, at de præsenteres i en kronologisk afvikling, hvor de enkelte indslag er en række formelle trin i udsendelsens afvikling, og de enkelte trin har en funktion for udsendelsen som helhed, hvilket kan defineres således:

1. **Formal** criteria: we could divide the text into its stages/parts according to the **form** of the different constituents. This approach emphasizes sameness, as we divide the text so that each unit/stage is a constituent of the same type.
 2. **Functional** criteria: we could divide the genre into stages/parts according to the **function** of the different constituents. This approach emphasizes difference, as we divide the text according to the different functions of each stage.
- (Eggsins, 2004/2007:60)

Det bør bemærkes, at begrebet text skal forstås som den samlede tv-avis med alle dens virkemidler. En række emner (Field) præsenteres gennem de respektive indslag på karakteristiske måder og modaliteter (Mode), og de forskellige personer kommunikerer med hinanden i balancekonstellationer (Tenor). Alt sammen realiseres gennem udsendelsernes sprog (Language) med tekst, tale, billede, illustrationer, farver osv., altså bredt forstået. En prototypisk tv-avis 2011 analyseres således for det formelle:

Og for det funktionelle:

Dette er den konkrete udmøntning af nyhedsredaktionens arbejde. Gennem de mere end 40 års tv-aviser har der været konstanter som faserne fra redaktionsmødet til den færdige udsendelse og variable som de tekniske potentialer i selve processen. Niklas Luhmann (1996/2002) taler om en autopoiesis, om et system, der er kendetegnet ved, at alle er fuldt fortrolige med roller, funktioner, arbejdsgange og faser. Det er et selvproducerende system, hvor man ikke længere er henvist til formidling blandt de tilstedeværende. Der opstår en operativ lukning med den konsekvens, at systemet reproducerer sine egne operationer ud fra sig selv med en indforstået selvreference.

Man behøver ikke at arbejde forfra hver dag og redefinere alt på ny, hvilket ville have som konsekvens, at systemet bliver instabilt og fører til usikkerhed i nyhedsredaktionen, fordi journalisten/medarbejderen ikke længere er sikker på, hvad man gør. Tilsvarende gælder for seerne. Ændringer i afviklingen fører til frustrationer, og seerne mister orienteringen og logikken. Derfor de mange reaktioner på selv de mindste forandringer på tv-avisen. Systemets autopoiesis skal nemlig redefineres, og det tager tid, inden seeren igen har tillid til genren og føler sig tryk ved det nye. Gennemsnitsdanskerens viden om verden og om det omgivende samfund

kommer næsten udelukkende fra massemedierne, hvilket i denne fremstilling er ensbetydende med tv-avisen, og mange betragter stadig tv-avisen som essensen af dagens vigtigste nyheder. Luhmann argumenterer for (1996/2002:39-82), at genrene i moderne massemedier kan koges sammen til 4 hovedkategorier:

- Nyheder og features
- Ricúpero
- Reklame
- Underholdning

Den danske oversætter har valgt at oversætte de tyske termer "Nachrichten und Berichte" til "nyheder og features". Luhmann anvender behandlingen af den brasilianske finansminister Rubens Ricúpero i medierne som et eksempel på bevidst manipulation. Men det er i det hele taget ikke skarpt afgrænsede kategorier. I registerudfyldningen af de enkelte tv-avisers er det således i løbet af de mere end 40 år med tv-avisene blevet mere og mere almindeligt, at underholdende og showagtige elementer sniger sig ind i tv-avisen som fx nutidens vejrudsigter. Mange mediekritiske danskere ved godt, at de skal omgås medierne – og tv-avisen som del heraf – med forsigtighed. Fra gennemsnitsdanskere kan man derimod ofte høre synspunktet, at en given sag må være den fulde sandhed, fordi de har vist det i tv-avisen. Luhmann argumenterer på denne måde:

Vi vægrer os og har en mistanke om manipulation, hvilket imidlertid ikke fører til nævneværdige konsekvenser, eftersom den viden, som er overtaget fra massemedierne, af sig selv har skabt en selvforstærkende sammenføjning. Man må forsyne al viden med tvivlens fortegn – og alligevel bygge på den og tilslutte sig den (Luhmann, 1996/2002:9).

Tv-avisen præsenterer én virkelighed for os og skaber gennem en udvalgt virkelighed i de enkelte indslag illusionen om en endegyldig sandhed. Vi sætter lighedstegn ved de realiteter, som tv-avisen præsenterer os for, og de faktiske realiteter. Der er tale om en uddifferentiering, hvor nyhederne og virkeligheden kan sammenlignes med en horisont. Man kan

se den og dens rækkevidde, men kan aldrig nå den. Tv-avisen stræber i sin tilvirkningsproces efter stadige nyheder. Men når noget er "nyt" i den ene tv-avis i tidsforløbet, bliver noget andet automatisk "gammelt" og dermed uaktuelt, selvom det på tidspunktet lige inden har været det aktuelle og dermed det "nye".

I registerudfyldningen af den enkelte tv-avis er der tale om bearbejdning af informationer. Vi har vænnet os til daglige nyheder, men hvis man med nyheder forbinder forestillingen om det overraskende, nye, interessante og meddelelsesværdige, er egentlige nyheder faktisk sjældne. Luhmann definerer en nyhed som noget, der på et tidspunkt kommer til at gøre en forskel for menneskeheden eller det enkelte individ, hvilket begrænser antallet heraf betragteligt.

Alligevel forventer vi daglige nyheder i tv-avisen, og Peter Harms Larsen (2003: bd. 2) opstiller disse nyhedskriterier for udvælgelsen og vægtningen:

- Aktualitet (det nyeste nye)
- Væsentlighed (betyde noget for mange mennesker)
- Identifikation
- Sensation (det usædvanlige)
- Konflikter (herunder flere synspunkter)

Men denne essens gælder jo ved begyndelsen af det tredje årtusind, medens noget andet gør sig gældende for genren og registeret i 1965-avisen.

Den videre disposition for analyserne af de enkelte tv-aviser følger stratifikationen sprog, genre, register og autopoiesis, idet de sproglige diskussioner af omfangsmæssige årsager vil blive koncentreret om markante artikulationsmønstre i de enkelte tv-aviser. Tv-aviserne er valgt således, at den 1. februar er nedslagsdatoen i de enkelte årtier fra 1965 og frem til 2011. Det betyder logistisk, at den samme ugedag ikke er valgt. Der er ligeledes enkelte af de tidlige tv-aviser, hvor det ikke har været muligt at skaffe den fra 1. februar, hvorfor andre datoer er valgt i disse tilfælde.

Sprog i tv-avisen d. 15. oktober 1965

Lad os vende blikket tilbage til fjernsynets og tv-avisens barndom, da vi

kun havde Danmarks Radio at holde os til, og lad os se på, hvordan genrens sprog præsenterede sig i oktober 1965. Værten er Eric Danielsen, som er klædt i jakke, slips og hvid skjorte med flip, og som gennemfører hele udsendelsen siddende med blikket flakkende skiftevis mellem et meget synligt manuskript og et kamera, hvis vinkling konstant er på Danielsens front. Tv-avisen indledes i oktober 1965 med et tydeligt *godaften*, hvor en arkaisk og helleruppræget tone slås an med udtale af *blødt d* og *lukket a-vokal* (som vi i dag ville anerkende vokallyden i ord som *Hansen* og *kan*). En udtale, som de fleste i 1965 enten har forladt eller aldrig har haft.

Første normative vejledning

Her er det interessant at inddrage Ulla Albecks bog *Farlige Ord*, som er udgivet på J. H. Schultz Forlag i 1942. I bogens indledning står blandt andet at læse:

... Det er Udvalgets Opgave at bedømme det Sprog, der tales i Radioen, og at medvirke til Fremme af god og rigtig udtale. Som et Led i Arbejdet udgives den foreliggende Udtalevejledning, der er udarbejdet af Magister Ulla Albeck og omhyggeligt revideret af de Sagkyndige i Sprogudvalget...
(Albeck, 1942:3).

Bogen indeholder med sine 45 tætskrevne sider lange og minutiøst opstillede lister over, hvordan ord ikke bør, men skal udtales. Vokalkvaliteter i ord som *træ*, *græde* og *træde* skal være *æ-vokaler* (ikke *a-vokaler*), vokaler i *butik*, *sikker* og *vikle* skal være *e-vokaler* (ikke *æ-vokaler*); det anbefales at trække *r-konsonanten* over og lade den starte næste stavelse i ord som *lære-rinde*, *danse-rinde* og *skuespille-rinde*. Snart sagt enhver detalje i dansk udtale får et belærende råd med på vejen. Indledningen er skrevet af Julius Bomholt, der med en vis stolthed i tonen sender bogen på markedet med følgende formuleringer:

...Farlige Ord, der er den første normative Vejledning i Udtalen af Dansk Rigssprog, er tænkt ikke blot som en Rettesnor for de mange, der medvirker ved Radioudsendelserne, men tillige

en populær Hjælpebog for alle, der interesserer sig for Udtalen af det danske Sprog...
(Albeck, 1942:3).

Som det vil fremgå af de følgende beskrivelser, har dette værks gennemslagskraft været enorm, og tankerne bag det har sat dagsordenen for sproget i Danmarks Radio lige siden. Når man så tilføjer eksempelvis Peder Skyum-Nielsens senere værker *Vellyden* og *Godt dansk* fra henholdsvis 2005 og 2008, er det påfaldende, hvor konstant sprogsynet og de normative kræfter har holdt sig i snart 60 år. Begge er udgivet af DR og Syddansk Universitetsforlag.

Oplæsning

Eric Danielsen sidder ned under hele udsendelsen og holder sit manuskriptet i hånden, og han læser tydeligt op fra det, hvorved sproget lægger sig fuldstændig op ad skriftsproget med de sprogligt rigide og minimalistiske elementer, som kendetegner skriften. Eric Danielsen har således sin fulde opmærksomhed på manuskriptet, og kun glimtvis har han en nervøs kontakt med kameraet. Talerytmen er staccato, og stemmelejet er meget monotont uden talesprogets normale prosodiske farvning. Vejtrækningsmønstret er tilpasset oplæsningsrytmen og i tråd med radiospeakerens model. Talen er således tydeligt skanderet efter skriftsprogets mønstre og tegnsætning. Punktummer træder tydeligt frem i rytmen, og indimellem høres grammatiske kommaer troppe forstyrrende op i selv den meget trænede og erfarne værts oplæsning. Overordnet høres talen at være skanderet i meningshelheder eller frasale størrelser, om man vil. På den måde træder skriftsprogsformen igen tydeligt frem, og tv-avisen fremstår som en skriftbundet avis, der læses op. Tiltaleformen til personer, der interviewes, er konsekvent *De*, *Dem* og *Deres*, som når Claus Toksvig er på besøg hos forstanderen på Askov Højskole.

Talelydene

Sprogets lydlige kvalitet er præget af langsom, tydelig og særdeles bogstavnær udtale, der er rodfæstet i en gammeldags norm, der hører til hos den højere middelklasse langs Nordsjællands østkyst med enkelte pegepinde ind i teatersprog. Eksempelvis er der *a-vokaler* i ord som *udvalget*, *forfatter*, *landsret*, *halv*, *Danmark* og *sammen*, der udtales med Larsen-a,

mens ord som *kaffe*, *mange* og *mappe* udtales med Hansen-a. Nøjagtig omvendt af, hvordan forholdene normalt er i fællesdansk både dengang og nu. Et andet træk fra samme skuffe høres i udtalerne af ord som *rejse*, *lejlighed* og *rente*, som Danielsen udtaler med æ-vokal i stedet for den normale a-vokal. Det københavnske præg dukker op i ordudtaler som *krisse* og *rutte* (krise og rute), hvor der i københavnsk (og bornholmsk) normalt er kort vokal, mens vi i fællesdansk har lang vokal. Det skriftsprogsnære i udtalen kommer til overfladen i udtaler af ord som *med*, *ved* og *hvad*, hvor det finale bløde d konstant og tydeligt udtales modsat almindeligt talesprog, hvor disse konsonanter ikke er en del af ordene i tryksvag stilling. Efter lang vokal høres klar udtale af v-konsonant; dette er en gammeldags og skriftsprogspræget udtale af ord som *lave*, *skrive* og *have* (v), hvor normal udtale i dag vil være med w og for *haves* (v) vedkommende være enstavet (uden -ve). Eric Danielsens udtaler af *fyrre* og *større* med tydelige r-lyde, *her* og *der* med tydelige e-vokaler, *faglig* og *sag* med tydelig blød g-konsonant, to tydelige t-konsonanter i *ventet* og tydelig k-konsonant i *marked* er alt sammen relateret til oplæsningen af et manuskript med bogstav nær udtale. Det bløde g har næppe nogensinde været almindeligt i dansk tale, og det samme gælder for de bogstav nære vokaludtaler før og efter r-konsonanter. Det hører alt sammen teatersproget til, og udtalevarerne, som de præsenteres i tv-avisen i 1965, lokker da også billedet af Poul Reumert og hans ligemænd og -kvinder frem på nethinden.

Undertekster røber kulturbånd

Det er kuriøst, at et indslag i tv-avisen fra oktober 1965 vedrørende uddelingen af Nobels Litteraturpris med skånsk tale ikke tekstes, mens et andet indslag med jysk tale har fået undertekster. Og ord som *morsomt*, *fantasifuldt*, *beskedent*, *knallertvisitation*, *visserligen ikke* og *bogstav nær* udtale af *nogle* (i stedet for *nogen*, der er talesprogets fællesform) bidrager også til at cementere både det arkaiske præg og skriftens indflydelse i 1965.

Genre og register samt autopoiesis i tv-avisen d. 15. oktober 1965

Ding-ding-ding-ding-ding-ding-dong spilles hen over et skilt sort, grå og hvide nuancer med et par markeringer i venstre side, bl.a. med et stort TVA og et forklarende tv-avisen nedenunder. Den første tv-avis d. 15. ok-

tober 1965 begynder, og Eric Danielsen toner som nævnt frem på skærmen i de mange danske hjem. En ny æra begynder i dansk fjernsynshistorie. Det aktuelle stof er ikke længere et spørgsmål om direkte fjernsyn eller om korte, stærkt redigerede filmklip, men er blevet en pendant til radioaviserne og dagbladene med en nyhedsvært på skærmen hjemme i stuerne. – Tak, fordi jeg må komme ind i Deres stue, siger Viggo Starcke næsten samtidigt. En ny genre skal finde sin egen stil, sin egen kulturelle og politiske kontekst samt sit eget ”sprog” og ”virkemidler”.

Forventningerne er høje, og studieværten eller nærmere nyhedsoplæseren Eric Danielsen indleder på en måde, som man burde kende, nemlig med overskrifter eller *teasere*, som vi kalder dem i dag:

Det svenske akademi gav i dag Nobels Litteraturpris til den sovjetiske forfatter Mikhael Sjolokhov.

Nævningetinget i Odense har måttet udsætte domsafsigelsen i Monasagen til i morgen.

Regeringsforhandlingerne i Vesttyskland brudt sammen for anden gang.

Mulighederne for at forlænge den undervisningspligtige alder skal nu undersøges.

Der er stillet forslag om en politisk bestemt basisrente for at billiggøre boligbyggeriet.

Vejret: Det bliver lidt køligere med byger.

Derefter følger uddybende indslag om de enkelte punkter, og man afslutter første del af tv-avisen med vejret på et skilt. Derefter følger de mere diskuterende og uddybende indslag i anden del med overskriften ”Set og sagt”.

Det stive sprog modsvarer af en stiv struktur, der indholdsmæssigt kører fra Sverige via Odense, Vesttyskland, undervisningspligt, basisrente til ”køligere vej”. Seerne må selv finde den røde tråd og kende fænome-

nerne "nævningetinget", "regeringsforhandlingerne", diskussionerne om "den undervisningspligtige alder" osv. Alt sammen præsenteret i bestemt form, fordi det kender alle da. Eller gør de? Og tilsvarende er reaktionerne. Seerne, tv-anmelderne, seer- og lytterorganisationer er rasende. Sjældent har man set magen til makværk, står der i langt et læserbrev. Anmelderne er enige om, at hermed er bunden nået for journalistisk håndværk, og at en tv-avis aldrig vil komme til at sætte dagsordenen for nyhedsformidling, da den er alt for flygtig og overfladisk. Dagbladene behøver ikke at frygte for deres liv.

Tv-avisen anno 1965 mangler sammenhæng mellem de enkelte indslag, hvilket i stedet resulterer i en manglende organisk logik for seerne. Den nye genre har slet ikke konstitueret sig. I sit register gør man som ved avisgenerne, hvor artiklerne står ved siden af hinanden, og hvor læserne selv kan vælge læserækkefølgen og fastholde den. Tv-mediet er et flow af oplæsning, billeder, skilte, baggrundslyd mv. uden en samlende, forklarende journalist, som seerne indtil da har kendt fra tv-avisens forløber "Aktuelt", hvor der som regel i filmindslagene har været flere dage mellem begivenhed og visning på skærmen. Tiden mellem begivenhed og visning i den nye tv-avis er skrumpet ind, og dermed mister seerne orienteringen og sammenbindingen. Man hopper fra det ene sted til det andet og slutter af med et liveinterview med Claus Toksvig fra Askov Højskole. I stedet for ét samlet autopoietisk system for hele udsendelsen møder man i stedet mange forskellige systemer som fx interviewet med ministeren, liveindslaget, oplæseren osv. Udsendelsens heterogenitet og instabilitet (Luhmanns term herfor) har som resultat, at seerne heller ikke kan finde den røde tråd og reagerer med aggressivitet og afvisning, fordi kognitionen skal indstille sig på nye rutiner, og de skal først internaliseres. Først derefter føler man atter tryghed.

Man må gå ud fra, at udsendelsen er blevet sammensat ud fra den tids nyheds- og væsentlighedskriterier, men ud fra overskrifterne/teaserne har prioriteterne været anderledes. En Nobelpris i litteratur ville næppe være tophistorien i dag, hvor kulturstof i det hele taget vægtes lavt. Afstanden mellem begivenheds- og udsendelsestidspunkt gør også, at den sproglige substans bliver på skriftsprogets præmisser. Man har tid til at skrive ned og redigere, uden at man behøver at tage hensyn til spontaniteten eller dagligdagssproget.

Sprog i tv-avisen d. 29. december 1971

I oktober 1971 er det Bent Jensen, som er vært på DRs tv-avis, og han gennemfører i sikker stil den samme model, som Eric Danielsen allerede har lagt grunden for i 1965. Talestilen er skriftsprogspræget, talerytmen er staccato, og stemmelejet er stadig monotont uden talesprogets normale farvninger. Bent Jensen er klædt i jakke, slips og hvid skjorte med flip, kameraet er ensidigt rettet mod hans front, og værten fokuserer bevidst og tydeligt på sit papirbundne manuskript. Kontakten til kameraet er sparsom og styret af manuskriptet. Afslutninger af større meningshelheder styrer kamerakontakten og således strukturen i hele udsendelsens forløb.

Det gammeldags kører videre

Sproget er i 1971 stadig præget af langsom, tydelig og bogstav nær udtale med rod i gammeldags former fra den højere middelklasse langs Nord-sjællands østkyst. Eksempelvis har Bent Jensen *Larsen-a-vokaler* i ord som *fortsatte*, *land* og *fabrikanter*, mens mange udtales med *Hansen-a*. Alltså stadig det omvendte af, hvordan forholdene normalt er i fællesdansk både dengang og nu. Af andre træk, som bekræfter de arkaiske elementer, udtaler Bent Jensen konsekvent ordene *meget*, *vej* og *drengen* med kort æ-vokal i stedet for *a-vokal*, og han har gammeldags udtaler med lang stødvokal i ordet *bad* som datidsform af *bede* og tydelig udtale af *v-konsonant* før lange vokaler i ord som *oplivet*, *lave* og *røver*. Samtidig rimer udtalen af *ø-vokalen* i *røver* på *tøver* og *sløver*, hvilket igen signalerer arkaisk sprog.

Bogstaverne styrer

Bogstaverne på manuskriptet spiller også i 1971 en væsentlig rolle for udtalen, som når Bent Jensen udtaler tydelig *p-konsonant* i *kuppet*, og når han udtaler de finale *t-konsonanter* i *alvorligt*, *oplivet* og *kuppet*, hvor et blødt *d* eller ingenting ville være normalt for tidens talesprog. Også *syv-ogfyrre* og *mere* udtales med tydelig *r-konsonant*, og det er ikke almindeligt i talesproget i 1971. Stavelsesantallet er en anden indikator på, at skriften stadig styrer sproget i Danmarks Radio; *landede* udtales trestavet, *menne-skejagt* firstavet og *fysioterapeuter* med ikke mindre end syv tydelige stavelser.

De andres tale

I tv-avisen fra december 1971 dukker flere interviewede personer op, og de fleste af dem præsenterer et meget slebent og skriftsprogsnært sprog. Eksempelvis en repræsentant fra sygeplejerådet, en laborant og en jordemoder fra et københavnsk hospital. Her får de normale prosodiske elementer dog pludselig deres pladser i sproget, og pauserne og de tonale mønstres sammenbindende kraft kommer i spil, så vi oplever levende mennesker med almindeligt sprog. En jysk repræsentant præsenterer samme prosodiske liv i sit sprog, som dog bærer meget tydeligt præg af at være tilrettet og slebent i forhold til hans viden om, hvordan mediets krav er til de optrædende og deres sprog. Herefter finder Claus Toksvig igen vejen til skærmen med et interview med Knud Nielsen, der er ansat ved Teknologisk Institut, og nu nærmer vi os, hvad der kan betegnes som almindeligt talesprog fra egnene i og omkring København i 1971. Han præsenterer eksempelvis former som *gøre*, der rimer på *tørre* (og ikke som Bent Jensens udtale, der rimer på *føre*), og han siger *risikoer* i stedet for *risici*, ligesom han taler i ufuldstændige sætninger og laver enkelte selvrettelser undervejs. Ganske som man forventer det i talesprog. Vi er altså ude i, at værten, Bent Jensen, i 1971 holder sig tæt op ad en bogstavsnær oplæsning i et monotont stemmeleje med forankring i den skrevne presses model og radioens skanderinger af talen, mens udefrakommende personer får lov til i interview at tale med den naturlige prosodis tilføjelser. Men selv disse personers sprog er slebent. Forventningerne til sproget er forankret i skriften, og tv-mediets nyhedsudsendelse har sprogligt endnu ikke fundet sine egne ben i forhold til en tradition, som er overleveret fra radioen.

Genre og register samt autopoiesis i tv-avisen d. 29. december 1971

Indledningsritualet har næsten ikke forandret sig fra 1965 til 71, men overskrifterne/teaserne bindes nu sammen af billeder og filmklip, medens Bent Jensen læser videre (Mode) op henover billederne. Hans speak forankres gennem billederne, og nyhedskriterierne har ændret sig:

- Bankrøveri i Tyskland
- Vietnamkrigen og bombardement
- Strejke på sygehusene

- Arbejdsulykker ved byggeriet
- Nytårsfyrværkeri

I registeret for udsendelsen sættes der fokus på temaer (Field) som krig og vold. Derefter på strejker, ulykker og potentielle ulykker. Bent Jensen fortsætter oplæsningen hen over filmbilleder, da fx historien om bankrøverne i Tyskland uddybes uden kontakt (Tenor) til nogen journalist, og som seer ved man ikke, om der er nogen forbindelse mellem billeder, speak og bankrøveri. Man kan først kun registrere tyske nummerplader på biler i en by og et par enkelte betjente. Til sidst ses dog selve anholdelsen. Vietnamkrigen med amerikanske bombardementer af Nordvietnam kommenteres pr. telefon af Claus Toksvig fra New York hen over filmbilleder og illustrationer. Heller ikke her er der sammenhæng mellem billeder og tale.

Strejken på sygehusene (Field) kommenteres af journalisten (Jørgen Damgaard) som alvidende og styrende (Tenor), og han stedfæster også filmbilleder med et forklarende: "Billederne her er fra Ålborg" (Mode) som oplæst tekst. Udsendelsens afvikling ser en gryende autopoiesis, idet systemet kan beskrives som kort oplæg fra journalist, derefter billeder med journalist talende ind over med kommentarer, interviews med nøglepersoner, men uden at se journalisten. Til slut høres en kort slutsætning. De interviewede er enten parter i sagen, eksperter eller taler ud fra erfaring, og indslagene er af vekslende længder uden egentligt system.

Næste historie præsenteres uden sammenbinding med den forrige, og sådan fortsættes frem til den afsluttende vejrudsigt.

Sprog i tv-avisen d. 4. maj 1981

Der er kommet farver på, og studieværten er Ole Thisted, der er langt yngre end værterne, vi så i 1965 og 1971. Der er desuden kommet langt flere journalister på skærmen, hver med sit bidrag; Ole Thisted er gennemgående vært, og det er især ham og hans sprog, vi vil fokusere på. Han har åbentstående blazer på, lyseblå skjorte med flip og et meget smalt slips. Desuden møder vi nu flere kvindelige journalister på skærmen, hvoraf Birgitte Henriksen er klædt casualt i en let blå bomuldsjole og en pyntelig perlekæde, og så er hun tilmed gravid.

Nu med moderne københavnsk klangbund

Værten Ole Thisted virker tilpas og ubundet i situationen. Han har god og

tæt kontakt med kameraet, selvom hans speak er skriftbundet, og papiret er tydeligt i billedet. Der dukker i 1981 en mængde dækbilleder op med tal og bogstaver til at understøtte speaken. Ole Thistedes sprog er på enkelte områder moderniseret i forhold til Ulla Albechs anvisninger i *Farlige Ord* fra 1942. Taletempoet er sat op, og talesprogets naturlige intonation har i et vist omfang fundet vej ind i speaken. *God* og *ved* udtales nu som *go* og *ve*. Ord som *meget*, *leje* og *veje* har nu fået deres talesprogsudtale med *a-vokaler* i stedet for *æ-vokaler*. Ole Thisted leverer et sprog med moderne københavnsk klangbund anno 1981, og de fleste af *a-vokalerne* har fundet et leje, så vi hører Hansen-a i ord som *kan*, *Danmark*, *land*, *skal* og *kaster*, mens Larsen-a'erne har holdt deres indtog i ord som *sammen*, *langsom*, *ret*, *træt* og *pakke*. Ligesom Lone Kühlmann insisterer på, at *begrænsning* udtales med tydeligt Larsen-a.

Skriften styrer stadig

Trods de moderne udtaler og den københavnske klangbund styrer papiret og bogstaverne stadig, og vi hører tydelige *p-* og *k-konsonanter* i ord som *kuppet* og *trukket*. *V-konsonant* efter lang vokal i ord som *rådgivere*, *give* og *blive* udtales stadig på den gammeldags måde som *v* (ikke som *w*, der er almindelig i talesproget). Værten har blikket på sit manuskript, og det betyder, at vi (stadig) hører flere stavelser udtalt, end talesproget vil tilsige. Dog er der en tendens til, at det øgede taletempo i 1981 trækker udtalen i retning af talesprogets almindelige stil. Eksempelvis høres sætningen *fortsatte, hvad der blev begyndt for flere hundrede år siden* (17 stavelser) udtalt som *forsatt hvad dar ble begønt for fleer hundred år siden* (12-13 stavelser). Og især er det værd at bide mærke i, at det er slut med så godt som alle agensstrygningerne. Ole Thisted og hans kollegaer bruger aktive verbalformer og lader subjekterne være de semantiske agenter. Det føjer liv til speaken, og kancellistilen er taget væk til fordel for aktivitet, fart og tempo. Agenterne rykker frem i forfelterne, der er kløvnings- og knuder til fokusering; helt i tråd med tidens talesprog.

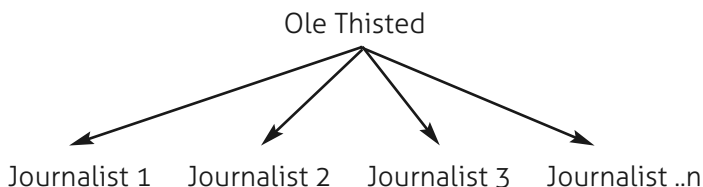
De andres tale

I 1981 er der adskillige indslag, hvor udefrakommende personer interviewes og får lov til selv at føre talen. Disse interviews er nu tempofyldte og talesprogsprægede. Lone Kühlmann høres at gennemføre et interview med

almindeligt københavnsk talesprog, mens Mogens Rubinstein holder sig til den gammeldags model med den normerede udtale, bogstavnærhed og helleruppræg. Der høres flere politikere fra Christiansborg med jysk talesprog, heriblandt Lilli Gyldenkilde, som præsterer et slebent sprog, der lever op til forventningen om sproget i tv, som vi er vant til ikke må ligge for langt fra Ulla Albecks anvisninger. Den jyske klangbund er dog umiskendelig. Samme talestil høres fra Eigil Petersen fra NNF. Disse indslag tekstes ikke længere, som vi så det i 1965.

Genre og register samt autopoiesis i tv-avisen d. 4. maj 1981

Den teknologiske udvikling har haft som konsekvens, at genren og registeret er blevet tilført ændrede formelle og funktionelle trin. Farverne og mange flere elektroniske kameraer gør det autopoietiske produktionssystem hurtigere. Den tidsmæssige afstand mellem udsigelse, udsagn og udsendelse bliver væsentligt forkortet, idet man ikke længere er afhængig af filmfremkaldelse, klipning mv. I udsendelsen kl. 19:30 er der således et indslag fra Folketinget fra kl. 19, hvilket tidligere havde været umuligt. Alt virker mere afslappet, og Ole Thisted fungerer ved siden af oplæserrollen (Mode og Tenor) også mere som sammenbinder af indslagene (Field) end tidligere. Kommunikationens tråde til de mange journalister samles hos ham således:

Agentivstrygningen (som fx den manglende person i formuleringen *Der er stillet forslag om en politisk bestemt basisrente for at billiggøre boligbyggeriet* i 1965-avisen) er forsvundet og afviklingstempoet steget. Der er plads til flere indslag.

Sprog i tv-avisen d. 1. februar 1991

Der er sket noget. Alt er forandret. Der er kommet en ny iørespringende jingle, og hele udsendelsen starter med klip fra en af dagens nyheder on

location. Den gennemgående studievært er en kvinde, Nina Hansen. Vi hører fra starten speak ind over levende billeder, og taletempoet er skruet i vejret, ligesom hastigheden for nyhedernes rasen hen over skærmen er det. Manuskriptet er væk, teleprompteren er kommet til, og værtinden har en helt særlig form for øjenkontakt med skærm og kamera under hele tv-avisen. Kvinder og mænd indgår nu i en ligelig fordeling i præsentationen af aftenens nyhedsstrøm.

Talesproget hersker

Både Nina Hansen og Eva Jørgensen leverer talt sprog med forankring i dansk talesprog anno 1991. *V-konsonant* efter lang vokal er nu tydeligt og konstant blevet til *w* i ord som *massive* og *lave*, og ordformer som *blive* og *have* er blevet enstavede uden udtale af *-ve*. Ordformer som *viste*, *lyste* og *tænkte* udtales med finalt *-de*, hvilket viser skriftens og bogstavernes dalende indflydelse.

Gæster i studiet

I 1991 kommer der gæster i tv-avisens studie og samtaler med værtinden. Det betyder, at det fuldstændigt manuskriptstyrede sprog ikke længere kan gennemføres. End ikke teleprompterens bogstaver kan længere styre. Der kommer kløvningsord som ... *det er den opgave, vi skal ...*, knuderord som ... *ham tror jeg ikke, vi skal tale mere om ...*, og formuleringer som ... *det er, fordi at ...*, *selvom at ...*, *som at der ikke er ...* osv. dukker hele tiden op i studieværtindens formuleringer. Helt i tråd med talesprogets normale former. Men ingen træer vokser ind i himlen, og sproget er stadig slebent og lægger sig tæt op ad nordøstsjællandsk udtale langs Øresunds kyst. Her melder mediernes sprogs spiral sig igen. Vi er vant til, at vi skal forvente den slags sprog, og det leverer Danmarks Radio flinkt og villigt. Både Steffen Gram og især Poul Jørgensen leverer meget tydelige eksempler på, at tv-avisens sproglige former har deres rod i et normeret sprog og baseres på skriftens regler og normer, og Ulla Albecks anvisninger for god og rigtig artikulation af talelyde dukker umiskendeligt op i disse to journalisters talestil.

Genre og register samt autopoiesis i tv-avisen d. 1. februar 1991

Fra 1981 til 1991 er også meget forandret i forhold til genre, register og

autopoiesis. DR har mistet monopolet på nyhedsudsendelser ved TV 2's gåen i luften 1. oktober 1988, og satellit-tv er blevet hverdag med rene nyhedssendere som CNN. Overskrifterne/teaserne præsenteres nu som nyhed i genren af to personer på skift. Krigen i Irak har topprioritet med et langt indslag, og nu har man eksperter med direkte i studiet. Teknologisk kan man langt mere med langt flere liveindslag. Genre og register med Field, Tenor og Mode er derfor nu langt mere komplekse, fordi eksperter i studiet som fx major og militæranalytiker Svend Bergstein udfordrer studieværtens autoritet ved at vide mere og have et langt bedre overblik. Afviklingshastigheden er steget, og selvom indslaget om Irakkrigen er langt, skifter vinklingerne i delindslagene med korte intervaller. Det autopoietiske systems skopos er blevet langt mere globalt, hvor de mange udenlandske korrespondenter deltager.

Sprog i tv-avisen d. 1. februar 2001

Ny jingle er igen kommet til, studiet er nyt og moderne, og vi starter lige på og hårdt med nyhederne i listeform. Vært er Steen Bostrup, der, som vi kender tilbage fra 1965, har jakke, slips og hvid skjorte på. Teleprompteren kører, og sproget er en mellemtung mellem tale- og skriftsprog, idet bogstaver og de skriftbundne sætningskonstruktioner stadig skinner tydeligt igennem. Talesprogets prosodiske elementer titter frem, men skjules alligevel i høj grad i skriftens spændetrøje. Pauser dikteres af tegnsætning, og tonale elementer er svagere og mindre hyppige end i normalt talesprog.

En strøm af mennesker

Sproget i hele tv-avisen præges af, at mange forskellige mennesker i form af journalister, eksperter, parter og almindelige mennesker med erfaringer hele tiden dukker op på skærmen og inddrages i nyhedernes beskrivelse. De interviewedes talesprog fylder godt i tv-avisen i 2001, og på den måde kommer talesproget til overfladen med kløvninger, knuder og andre af talesprogets kendetegn med gentagelser, tøven og samtalestyrende ord og prosodi. Værten Steen Bostrups sprog er skriftsprogsstyret med moderne udtale, og han stiller mange spørgsmål og lader talesprogets samtalestyrende elementer komme i spil i løbet af udsendelsen, når gæster i studiet interviewes. Modsat er både Steen Bostrups og de fleste andre journali-

sters speak skriftsprogsnær med monoton talerytme, der i alt væsentligt mangler de naturlige prosodiske mønstre.

Det arkaiske sprog spøger stadig

Udtaleformer som *kræft* og *kræmmer* med *æ-vokal* (ikke *a-vokal*) og en mellemting mellem *e-* og *æ-vokal* i udtalen af ordet *rem*, udtale af *v-konsonant* før lang vokal i ord som *skælv* og *lav* og *Hansen-a* i udtalen af *slags* og lang åben *a-vokal* i *anklage* er teatersprogsagtig. Alle disse elementer hører vi i Steen Bostrups udtale, de er arkaiske, og anvisningerne fra Ulla Albecks *Farlige Ord* har stadig i 2001 en ret fremtrædende plads, selvom talesproget har udviklet sig, og udtalerne har flyttet sig i helt andre retninger i løbet af de tres år, som er gået, siden anvisningerne for god og rigtig udtale blev skrevet ned.

Genre og register samt autopoiesis i tv-avisen d. 1. februar 2001

Endnu højere tempo, endnu hurtigere afvikling med generelt endnu kortere indslag. Men mest markant er dog, at det teknologisk nu er muligt at lave liveinterview ude i byen, og mængden af ekspertinterview vokser. Journalisterne har endegyldigt mistet rollen som eneste autoritet (Tenor). Journalister melder sig "on location" som fx foran retsbygningen i Odense i forbindelse med en drabssag.

Sprog i tv-avisen d. 1. februar 2011

Vi har fået ny jingle igen, og i 2011 starter vi direkte med et nyhedsindslag fra Egypten. Klaus Bundgård Povlsen er gennemgående studievært. Han er klædt i jakke, slips og skjorte, som vi kender det fra tidligere. Tempoet er sat yderligere i vejret, og værten står nu op og bevæger sig rundt i studiet, mens han præsenterer nyhederne. Talehastigheden er øget, og det almindelige talesprog er rykket ind i studieværtens præsentationer. Klaus Bundgård Povlsen taler moderne københavnsk, hvor en del udtaler klart peger i retning af, hvad sociolingvister vil kalde lavkøbenhavnsk. Eksempelvis udtaler værten tydeligt vokalkvaliteter, som er påvirkede af et følgende blødt *d*. Det betyder, at ord som *jyde* og *jøde*, *hvede* og *væde*, *truede* og *troede* parvis vil falde sammen. Det er et ret moderne træk i københavnsk sprog og et træk, som vi ikke kender fra andre egne af Danmark. Det er ligeledes et træk, som vi ikke tidligere har mødt hos værter i DRs tv-avis.

Der ingen bånd, der binder ...

Tv-avisen er i 2011 ikke længere autonom, og den er heller ikke bundet i tid og sted. Nu er internet, chat, blog og andre elektronisk medierede kommunikationsformer en del af en fri og hele tiden foranderlig virkelighed i studiet. Der dukker konstant satellitbilleder op med informationer fra nær og fjern. Sproget er i mange tilfælde tydeligt talesprog, selvom der også dukker et par indslag op med tydeligt scriptet speak, hvor skriften og det normerede sprog, vi kender fra tv-avisens barndom, dukker op igen. En ung journalist fra en snedrive ved Horsens og et indslag om rejsebranchen fra Kastrup Lufthavn er fortilberedte til aftenens tv-avis, og sproget i indslagene er præget af monotoni og skriftsprogsnære sætningskonstruktioner; talerytmen er staccato.

...men Steen, vi hørte jo da ...

Klaus Bundgård Povlsen præsenterer i en række sammenhænge ikke-scriptet talesprog med udtalevaner, sætningskonstruktioner, prosodi og samtalestyrende elementer, som hører til her. Eksempelvis afbryder han i en direkte transmitteret samtale Steen Nørskov med et ... *men Steen ...* og slår en kammeratlig tone an. Ytringen er ikke nok til at få Steen Nørskov til at afgive taleturen, så Klaus Bundgård Povlsen sætter ret hurtigt ind igen med følgende ... *men Steen, vi hørte jo da, at han ... øh ... egentlig(t) stod ... øh ... ret svagt. Er det lidt svindelagtig(t)? ...* I et andet indslag formulerer tv-avisens vært sig således ... *at engang historiebøgerne ka fortælle, at den første februar var en enorm menneskemængde samlet på Tahrirpladsen ...* Og igen lidt senere ... *Vi danskere er meget klar til at lave mere frivilligt arbejde, end vi lige tror ...*

Talesproget er i frit spil, Klaus Bundgård Povlsen bevæger sig omkring i studiet med sine cue-cards i hånden, og han lader ansigtsmimikken med løftede øjenbryn vise indlevelse og aktivitet; han veksler mellem det ret bogstavnære sprog fra sine cue-cards og introducerer dertil sine gæster med friske kommentarer som fx ... *nu har vi dig med igen fra Kairo, Steffen ...*, og senere tilføjer han ... *det, jeg hører dig sige, er, at det reelt ka ske, at han trækker sig ...* Vi er nået frem til, at moderne københavnsk talesprog går an i tv-avisen, så længe det holder sig nogenlunde tæt på vaner og normer fra de nordlige områder langs Nordsjællands østkyst.

Genre og register samt autopoiesis i tv-avisen d. 1. februar 2011

Internettet har holdt sit indtog i tv-avisen. Journalisten melder sig direkte via netopkobling i en rimelig kvalitet, og man er således ikke længere afhængig af en kostbar satellitforbindelse. Nu gælder det om så hurtigt som muligt at få en korrespondent eller andre til at være på et åsted, som i dette tilfælde er Kairo. Flere personer fra hele verden kan vises i hver deres billeddel, hvorved Tenor, Mode, Field i registerudfyldningen hele tiden skifter balance. Så meget som muligt bliver live ved begivenheder som oprøret i Egypten, og udviklingen i dækningen heraf følger sin egen cyklus. Først ved man overhovedet ingenting, og man runder et indslag af med at sige: Se igen i næste udsendelse kl. xx, hvor man ved en anelse mere, men igen henviser til de efterfølgende udsendelser osv. Seerne holdes i tæt snor, og kun seertal tæller. En god tv-avis er lig med én med høje tal, en dårlig én med lave tal. Høje tal beviser en god studievært, lave tal en mindre god. Og tilsvarende ryger folk ind og ud af skærmen. Hvis seerne zapper væk, når en eller anden person kommer på skærmen, inviteres vedkommende ikke mere. Tv-avisens autopoiesis har fået en indbygget korrekturfaktor, der tidligere har været utænkelig, fordi systemet ellers ville bryde sammen.

Skriften på skærmen

Som det fremgår af analyserne af sproget i tv-aviserne, er der et spændingsfelt mellem skriftsproget og talesproget. Skriftsproget har igennem en lang årrække fået altoverskyggende og dominerende plads i DRs tv-avis. Grundene kan være mange, og denne analyses omfang gør det ikke muligt at komme med skråsikre konklusioner herom. Dog har skriftsproget via Dansk Sprognævn, Retskrivningsordbogen og undervisningsinstitutioner som eksempelvis Danmarks Journalisthøjskole (nu Danmarks Medie- og Journalisthøjskole) prioriteret og fremmet skriftsproget som normerende for mediernes sprog generelt. Således har sproget i København og Nordsjællands østre egne fået en fremtrædende plads alene af den grund, at dansk skriftsprog er normfastsat på baggrund af sproget i disse egne for næsten 300 år siden. Dansk sprog, som det træder frem i talen i andre vestlige egne af landet, har således ikke fået plads i medier og slet ikke i DRs tv-avis.

Det er i denne forbindelse relevant at bemærke, at både lov og kontrakt for DR taler om sproget. Således LBK nr. 477 af 6. maj 2010. Gældende Radio- og fjernsynsloven, hvori det anføres:

Der skal endvidere lægges særlig vægt på dansk sprog og dansk kultur.

Public service-kontrakt for 2003-2006, hvori det anføres:

DR skal gennem en aktiv sprogpolitik medvirke til at bevare og udvikle det danske sprog, så lyttere og seere møder og oplever et korrekt og forståeligt dansk.

Samt public service-kontrakt for 2011-2014, hvori det anføres:

DR skal lægge særlig vægt på dansk sprog og aktivt medvirke til at bevare og udvikle det danske sprog, så lyttere, seere og brugere oplever et korrekt og forståeligt dansk i DRs programvirksomhed ..., ... DR skal desuden lægge vægt på et korrekt og forståeligt dansk i programmerne samt føre en aktiv sprogpolitik.

Spændende og sigende er især dét, som ikke nævnes, for hvad er "et korrekt og forståeligt dansk", og hvordan forventes DR at føre en "aktiv sprogpolitik"? Se, det er spændende spørgsmål, og som analyserne viser, synes det at være det normerede skriftsprog med Dansk Sprognævn og Retskrivningsordbogen, som danner rammen for både "et korrekt og forståeligt dansk" og en "aktiv sprogpolitik". Herved når vi frem til, at sproget langs Nordsjællands østkyst fra Østerbro til Helsingør endnu engang får pladsen som det korrekte og forståelige. Ikke østkysten fra Sydhavnen til Køge, østkysten fra Nyborg til Svendborg eller østkysten fra Skanderborg til Fredericia. Det fremgår ikke eksplicit, men analyserne af sproget i de seks tv-aviser fra DR fra 1965 til 2011 taler for sig selv. Og så skal det tilføjes, at det jo på ingen måde kommer på tale at lade sproget fra de vestvendte kyster i Danmark falde i gruppen "et korrekt og forståeligt dansk". Det siger sig selv. DR har, som public service-kontrakten 2011-2014 fore-

skriver, en sprogpolitik, og en undersøgelse fra RUC i 2009 viser, at den i hvert fald på et område ikke gennemføres så aktivt, som man kan forvente ud fra kontrakten. Det gælder sproglig mangfoldighed, som eksplicit i DRs sprogpolitik nævnes at skulle nyde fremme. Undersøgelsen fra RUC i 2009 konkluderer i forhold hertil følgende: "DRs holdning til dialekt kommer ikke til udtryk i de udvalgte udsendelser, og værternes dialektfrie sprog bliver tillagt en troværdighed og en status som vidende og seriøse personers sprog. Interviewpersoner, der taler med dialekt, risikerer at miste troværdighed".

Det normerede sprog

Former som *kilomet*, *bedte* og *farede* rynker medierne stadig på næsen ad. Alligevel har den sidste form fundet vej ind blandt de kanoniserede, og de to første former er både fornuftige og velovervejede alternativer til *kilometer* og *bad*. De er da også hyppige i unge danskeres talesprog. Tag eksempelvis *ledte* og *svedte*, hvor *bedte* passer perfekt ind i mønsteret for datid. På samme måde er *-er* kanoniseret som den måde, alle nye navneord i dansk danner flertal på, og derfor er det udtryk for fornuftig logik, når unge mennesker danner formen *kilomet*. At vi så har toneangivende opslagsværker, som ikke accepterer disse former, er en helt anden sag. Disse værker bygger på et normerende sprogsyn, hvor nye former ikke let finder en plads, og hvor der er en stor tidsforskydning, da ord og ordformer først skal have en sikker plads i skriftlige kilder, førend det overhovedet kommer på tale at overveje at optage dem i de statsautoriserede værker. Her findes en af grundene til, at talesproget får skudsmål af at være sjusket og uordentligt. Selvom forfatterne til de normerende opslagsværker hævder, at de bygger på de talendes sprog og sprogsystematik, så er inertien stor. Og som det har vist sig, har forsinkelsen i tid samt smag og fine fornemmelser stadig overtaget i medierne, når de skal gengive sprog, som det optræder hos almindelige danskere, der taler spontant med hinanden om hændelser i hverdagen.

Mediernes sprogs spiral

Talesproget er vores primære sprog med uendeligt mange flere nuancer, end skriften kan rumme. Så vigtige elementer som tryk, tonale skift, bratte som dynamiske og distinktive prosodi rummer dansk skrift ingen angivelse

af (Møller, E., 1991). Skrift er (kun) menneskets opfindelse, som tillader os at gemme sprog, fra før vi fik mulighed for elektronisk at optage og gemme lyd og billeder. Skriften er indrettet så økonomisk og minimalistisk som muligt. Det er både praktisk og fornuftigt, men det betyder desværre også, at vi giver køb på rigtig mange af de nuancer og finurlige detaljer, som tale's lydige registre giver os. At tale dansk kræver kendskab til ordforråd, grammatik og lydregelmæssigheder; det vil sige kendskab til det formelle sprogsystem. At tale dansk kræver så oven i købet i lige så høj grad kendskab til at tilpasse sig andre personer og situationer. Sproget er en uløselig del af vores kultur, og det er rodfastet i vores fælles kulturarv. Beskrivelsen af sprog må altså hele tiden veksle mellem at fokusere på afsender og modtager, som begge har indflydelse på og samtidig begge bliver påvirkede af sproget. Alle elementer må afsenderen være opmærksom på og tage nøje hensyn til i sin sprogbrug. Et eksempel kan være tv-præsten, som har sine kirkegængere som publikum, en bestemt tro, som han skal formidle et budskab om, fordi vi samles om netop det at tro, og så har han en masse forhindringer i form af tid, sted, rum, udefrakommende farer for troen, dogmer, traditioner og særlige forventninger til kirkens sprog, som han skal tage nøje hensyn til for at kunne bruge sproget og handle fornuftigt i situationen. Samme hensyn må ethvert medie hele tiden holde sig for øje i formidlingen af journalistiske budskaber. Her er ikke mindst den tradition, som medierne selv har skabt i form af et bogstavnært og nordøstsjællandsk præget sprog, en vigtig faktor. Der har medierne selv skabt en forventning, som danner en sproglig spiral, hvor mediernes og medieforbrugernes sprog fjerner sig mere og mere fra hinanden på samme måde, som afstanden mellem skrift- og talesprog hele tiden øges.

Sprogets målestok er gammeldags

Som vist i analyserne af de seks tv-aviser dominerer skriftsproget stadig i DR, selvom en større indretning hos værten opleves i 2011. Talesproget er gennem tiderne oftest blevet beskrevet og vurderet med udgangspunkt i skriftsproget, og det har således fået skyld for at være rodet, upræcist, sjusket, grammatisk forkert, fyldt med tomme ord og vendinger, ligesom mange andre negative kommentarer konstant regner ned over vores talesprog (Møller, E., 1991). Men er det nu så en rimelig kritik, eller vil det være mere rimeligt at beskrive og vurdere talesproget og dets grammatik uaf-

hængigt af skriften? Tale og skrift er i hvert fald to forskellige kommunikationsformer, og forskere har altid interesseret sig mest for skriftsproget. Det har den naturlige årsag, at skriften er lettest at gå til, og den har eksisteret som et fænomen, det har været muligt at studere gennem flere tusind år. Skriftsproget er på den måde bestandigt og kan bevises, og det har op gennem menneskets historie været langt vanskeligere at granske talen. Båndoptageren, dvd'en og videoen er nye opfindelser, og vi kan nu klart se, at talesproget har sit eget liv, der er meget mere mangfoldigt og omfangsrigt end det, skriften kan vise. Et andet og meget alvorligt problem er, at talesproget oftest transskriberes, inden studierne tager form, og så har vi igen fuldstændig tabt forbindelsen til talesprogets egne former og funktioner. Bogstaver kan aldrig rumme hele talesprogets væld af detaljer. Et område, som medier i almindelighed og især de trykte medier er gået vældig meget op i, er således korrekt bogstaveret og kommateret kommunikation.

Talesproget nyder en langt ringere anseelse i mediernes sprogbrug og sprogvvalg. Et rigt og mangfoldigt dansk talesprog ligger på den måde under for en rigid og gammeldags bogstaveringspolitik, som har solide rødder næsten 300 år tilbage, mens dansk sprog naturligt har udviklet sig i mellemtiden. Lige netop denne sprogholdning, at skriften får lov til at dominere over talen, er med til at skabe unødige og udemokratiske skel mellem dem, der naturligt får skriftsproget og skriftsprogsnært talesprog ind med modernismen, fordi de kommer fra familier og egne, hvor en skriftlig kultur er opskattet og bygger på det talesprog, som hører til her. Denne sprognormering er med til at undertrykke dem, der ikke kommer fra familier og egne med de samme vaner, værdier og normer. Når talesproget gennem tiderne er blevet udsat for normering, har det således ofte været med replikken – ”jamen, man skriver da”! Og så nævnes ord som *jeg*, *linje* og *kræft*, hvor man i andre egne ville sige måske *a*, *lenje* og *kraft* (som *homonym med kraft*). Sjovt nok er der aldrig nogen, der i samme åndedrag roser dem, der udtaler alle lydene i *hvem*, *hjem* og *vejr*. Eller udtaler *i-vokalerne* i ord som *fik*, *vidste* og *vinduer*. Og det er vel egentlig urimeligt ”for sådan skriver man da”! Eksemplerne taler for sig selv og vidner om, at det er det rene sludder og vrøvl, for vi skriver bunker af bogstaver, vi ikke ville drømme om at sige. Her kommer de tidligere citerede public service-kontrakter ind og spiller en væsentlig rolle i forhold til DR. Især er det interessant at se og høre, i

hvor høj grad skriftsproget og nordøstsjællandsk sprog stadig spiller en normerende rolle. En rolle, som skjules i kontraktens tekst, men som træder tydeligt frem i sprogets fremtrædelsesform i DRs tv-aviser gennem de sidste mere end 40 år. Skriften er en kode, vi bruger, når vi på en økonomisk måde skal meddele os til hinanden og gemme sprog. Andet og mere er det ikke.

Men tale er guld

Man er nødt til at opretholde et højt abstraktionsniveau for at kunne sammenligne tale og skrift, og der er mange stilistiske forskelle, der gør sig gældende i situationerne for valget af enten tale eller skrift som kommunikationsform. Dansk skriftsprog er således blandt andet baseret på følgende overordnede elementer:

- skrifttegn i form af latinske bogstaver
- papir eller elektroniske medier
- bestandig og lang levetid i med- og modvind
- monologisk handling (afsender og modtager er adskilte i tid og rum)
- gode muligheder for overvejelser både ved kodning og afkodning

Heroverfor står dansk talesprog med følgende helt anderledes karakteristika:

- produktion af lyde ved hjælp af luftstrøm gennem talekanalen og stemmelæbernes lyd
- flygtig og dialogisk i sin natur (både taler og modtager er oftest til stede i tid og rum)
- talen produceres i nuet - tænkning og kognition og tale må være (nær)synkrone processer
- der er mulighed for ekstraoplysninger, selvrettelser osv.
- der er rig mulighed for informationer ud over sproget; de er nærmest umulige at undgå

Talesproget har, hvad man kan kalde krop og fylde, og talen er ikke så neutral som skriften. Tænk engang på stilistik, intonation, stemmens kraft, pausernes længde, lyden i pausen eller stilheden. Talen er del af en hel-

hedssituation, og den talende vil altid afsløre mere om sig selv end blot talens budskab. Vi vil altså i danskeres tale altid kunne høre noget om den talendes forhold til private kontra offentlige normer, lokaln timer (dialekt versus fællesdansk) og forholdet til forskellige socialnormer. Samt generationsnormer, professions- og fagnormer og især forholdet til rigsnormen. Hertil kommer en lang række af kvaliteter, som knytter sig til vores stemmebrug. Herindunder kan vi placere forskellige prosodiske forhold:

- artikulation (hvordan og hvor tydeligt udtaler vi ytringerne)
- klang (hvordan lyder vores stemme - tør, rusten, let, lys, træt eller?)
- intonation (hvordan er tonegangen i vores ytringer; hvor lægger vi tryk i forhold til tonehøjde?)
- styrke (hvor kraftigt taler vi; hvisken eller råben?)
- tempo (taletempo og pauser er meget karakteristiske træk for den enkeltes talesprog)

Hertil knytter sig desuden elementer, som ligger helt uden for sproget, men som alligevel er med til at sende budskaber og signaler om især vores etos (hvem vi gerne vil være). Vi kan kalde det parallelsprog i form af udseende, tøj og (mangel på) makeup, mimik, gestik og kropssprog.

Vi kommer ikke uden om, at forhold ved både kodning og afkodning af talen hører til vores særlige danske kultur; enhver talesituations spilleregler er kulturspecifikke. Her melder sig så det akutte spørgsmål, om man kan tale om dansk talesprogs kulturspecifikke forankring i ental. Er vi (blevet) så ens i alle egne af Danmark, at den kultur, som vores talesprog er forankret i, er ens for os alle? Et forsøg på et svar må nok blive - "næppe". Med alle disse aspekter inde i billedet vil det være urimeligt at betegne talesproget som tyndt og sjusket. Det fungerer på en helt anden måde end skriftsproget, og derfor skal talesproget måles med en anden målestok. Vi er nået frem til, at tale som kommunikation og skrift som kommunikation er to ligeværdige former. I dagens Danmark synes læsning og skriftsprog at være mere fremtrædende end nogensinde før med indførelsen af de elektroniske medier i snart sagt hvert et hjørne af vores samfund. En oprindeligt meget fremherskende mundtlig kultur for bare nogle få hundrede år siden synes at være vigende (veget) for en skriftlig kultur, hvis styrke og fart cementeres af de elektroniske mediers fremstormen.

Talesprogets syntaks

Vi ved desværre ikke ret meget om, hvad der er systematiske konstruktioner i dansk talesprog. Vi bliver stadigvæk, og indtil vi ved mere, nødt til at bygge vores syntaktiske beskrivelse på skriftens systematiske regler, selvom det jo paradoksalt nok er det, vi allerhelst vil ud over. Det vil kræve ny forskning at komme videre med forståelsen af talesprogets syntaks; især når man tænker på den store mangfoldighed, talesproget er omfattet af. Det, der kunne betegnes som syntaktiske sammenbrud i talesproget - anakoluti, kan eksempelvis vise sig at være en del af generelle strukturelle træk i talesprogets måde at skabe sammenhæng på. Vi har bare ikke udforsket talesproget tilstrækkeligt og fundet dets grammatiske system i tilstrækkelig grad til at vide det. Dansk talesprog udmærker sig blandt andet ved en vidtrækkende parataktisk opbygning med mange helsætninger og få ledsætninger. De enkelte undersøgelser, vi har, tyder på, at omkring halvtreds procent af ytringerne er rene parataktiske opbygninger, og hertil knyttes så i tredve procent af tilfældene en enkelt ledsætning. Vi når nu ned på, at kun omkring tyve procent af danske talesprogsytringer har to eller flere ledsætninger. For skriftsproget ligger denne procent omkring halvtreds.

Tale er online, og prosodien styrer

I talesproget er det prosodien, der styrer og signalerer syntaktiske og indholdsmæssige sammenhænge. Læg mærke til, at vi oftest går en oktav ned i forhold til den enkeltes almindelige grundtone for at signalere perifer og mindre vigtig information i en ytring. Ledsætninger og parentetiske bemærkninger styrer vi således med prosodien snarere end formel grammatik. I dansk talesprog er vi meget tilbøjelige til at placere subjekter i forfelterne. Subjekterne er oftest det element i ytringen, som vi gerne vil fokusere på, og som vi vil sige noget om; vi får altså en *topic comment-struktur*, som man kan tro stemmer godt overens med tænkningens struktur. Al tale er jo et online-fænomen, så det giver ganske god mening, at vi har indrettet talesproget på den måde. Efter subjekterne følger de finitte verber og herefter igen objekter osv.; vi får en højreforgrenet struktur. Den er typisk for dansk talesprog. Først har vi det, vi skal tale om (ofte subjektet), så kommer relationen, der næsten altid er et verbum, der viser forholdet til det, vi taler om. Så siger vi, om det hele er ligefremt, tænkt,

usikkert, meget sikkert, i overensstemmelse med andres mening osv. Det vil sige sætningsadverbierne som *selvfølgelig, jo, da, nok, måske, nu, alligevel* osv. Så først kommer scenen, efter at vi har fået fx indirekte og direkte objekter. Altså sætter vi til slut det hele i perspektiv med adverbialer som *hjemme, i morgen, i dag, meget, her, der, ind(e), ud(e)* osv. Sådan er dansk talesprog, og det synes at være vældig fornuftigt indrettet i form af en nær tilknytning til tænkningens mulige struktur, og at talen er online og skal flyde hurtigt og let. Og så er der ikke at forglemme vanerne og vores fælles forventninger.

Kløvninger, knuder og sætningsemner er vigtige dele af talesproget; *det er ham, der har gjort det, og ham tror jeg ikke, du kender; i hvert fald ikke endnu*. Vi gør det lige bestemt på den måde, for det er vi vant til. Funktionaliteten er sat i højsædet i denne redegørelse for talesprogets struktur. Sprogets formelle størrelser er grundlaget for samtalen, men de er langt fra enerådende, når sproget skal fungere. Der er mange funktionelle størrelser, som har indflydelse på talesproget, og de kan i sagens natur ikke findes i skriften; i hvert fald kun i meget ringe omfang, og når det funktionelle aspekt kommer med ind i sprogbeskrivelserne, er der meget, der tyder på, at talesproget kunne fortjene en meget højere status, end de traditionelle beskrivelser vil være med til. Og her må erindres om ordlyden i DRs public service-kontrakter fra hhv. 2003-2006 og 2011-2014 "DR skal gennem en aktiv sprogpolitik medvirke til at bevare og udvikle det danske sprog, så lyttere og seere møder og oplever et korrekt og forståeligt dansk." Og "DR skal lægge særlig vægt på dansk sprog og aktivt medvirke til at bevare og udvikle det danske sprog, så lyttere, seere og brugere oplever et korrekt og forståeligt dansk i DRs programvirksomhed ...", hvor talesproget i høj grad (må) spille(r) en væsentlig rolle.

Konklusion

I artiklen har vi diskuteret, hvordan tv-avisen gennem de sidste 40 år har gennemgået en tilbundsgående omkalfatring som genre og sprogbrug. Vi har påvist, at udviklingen kan påvises ved hjælp af det funktionelle paradigme hos Eggins med en skelnen mellem formelle og funktionelle kriterier. Den kontekstuelle sammenhæng er afgørende, og faserne bevæger sig fra en genre med en centreret manuskriptoplæsende studievært til indslag via mobiltelefon og skype.

Strukturen i den første tv-avis fra 1965 er stram, og sproget stift. Udtalen svarer til sproget, som man finder ved Øresunds østkyst nord for København eller i Det Kongelige Teater. Tiltaleformerne er *De*, *Dem* og *Deres*, og underteksterne markerer kulturbånd. Man tekster jysk, men ikke sydsvensk! I 1971 styrer bogstaverne stadig udtalen, også i interview med menigmand. Meget lidt har ændret sig. Men i tv-avisen fra 1981 kan man se, at mangt og meget nu har ændret sig. Tv-avisen er i farver. Vi møder en yngre studievært og mange flere journalister. Sproget har nu en moderne københavnsk klangbund, men skriften dominerer stadig i forhold til udtalen. De interviewede personer benytter dog deres egne sprogvarianter fra hele landet, og der er tale om en langt hurtigere autopoiesis. Desuden har man endeligt taget afsked med agentivstrygningen.

I 1991 er meget endnu mere forandret, efter at TV 2 er kommet som konkurrent på nyhedsområdet. Et forøget taletempo raser hen over skærmen, og manuskriptet er helt forsvundet. Sprogligt er det nu talesproget, der hersker, og man har gæster i studiet. TV 2 og CNN har været medvirkende til en meget forandret udfyldning af genre, register og autopoiesis. Studieværtens sprog i 2001 kan bedst karakteriseres som en mellemting mellem at læne sig op af skriftsprog og talesprog. Der er en strøm af mennesker ind og ud af studiet, og de interviewedes talesprog fylder godt i et endnu højere taletempo. Journalisterne speaker nu "on location". Tendensen fortsætter frem til 2011.

Danmarks Radios sprogpolitik lægges frem, og det diskuteres, at udfyldningen heraf er mangelfuld og diskutabel. I de afsluttende afsnit argumenterer vi for, at talesproget bør være den dominerende sprogkode i genren "tv-avis", da talesprogets skopos er langt mere rummelig end skriftsproget. ■

Referencer

- Albeck, Ulla. (1942). *Farlige Ord. Udgivet af Statsradiofonien og godkendt af Statsradiofoniens Sprogudvalg*. København: J.H. Schultz Forlag
- Brink, Lars og Lund, Jørgen. (1974). *Udtaleforskelle i Danmark – aldersbestemt, geografisk, socialt*. København: Gjellerups Forlag A-S
- Brink, L. & Lund, J. (1975). *Dansk Rigsmål 1-2*. København: Gyldendal.

- Cordsen, Mira Margaritha; Høyer, Aviaaja Ring; Pedersen, Signe Østergaard. (2009). *Nyhedsformidling i radioen*. RUC. Roskilde. Upubliceret
- Eggins, Suzanne (1994/1996/2007). *An Introduction to Systemic Functional Linguistics*. London/New York: Continuum
- Ejstrup, M. (2009). *Sproglig mangfoldighed længe leve*. Det rum[me]lige sprog. Dan sklærerforeningen.
- Ejstrup, M. K. & Hansen, G. F. (2004). Vowels in Regional Variants of Danish. I: *Proceedings, FONETIK 2004*, Dept. of Linguistics, Stockholm University.
- Gregersen, F., I. L. Pedersen (eds). (1991). *The Copenhagen Study in Urban Sociolinguistics*. København: C. A. Reitzels Forlag.
- Hansen, E. (1991). Rigtigt og forkert dansk. I: E. Hansen, I. L. Petersen & I. Poulsen (red.), *Auditorium X: Dansk før, nu - og i fremtiden?* København: Amanda
- Jacobsen, G. H., & Skyum Nielsen P. (1996/2007). *Dansk sprog: En grundbog*. København: Schønberg.
- Forskningsinstitut. Københavns Universitet.
- Larsen, Peter Harms (2003). *De levende billeders dramaturgi*. København: Danmarks Radio.
- Luhmann, Niklas (1996/2002). *Massemediernes realitet*. Danmark: Hans Reitzels Forlag
- Møller, E. (1991). Lad talesproget komme til orde! I: E. Hansen, I. L. Petersen & I. Poulsen (red.), *Auditorium X: Dansk før, nu - og i fremtiden?* København: Amanda
- Pedersen, I. L. (1991). Dagligsproget - lokalsprog og klassesprog? I: E. Hansen, I. L. Petersen & I. Poulsen (red.), *Auditorium X: Dansk før, nu - og i fremtiden?* København: Amanda
- Rischel, J. (1995). *Sprog og begrebsdannelse*. I: P. Lindgård Hjorth (red.), *Sprog og tanke: Fire essays*. København: Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, Munksgaard.
- Skautrup, P. (1976). *Dansk sprog og kultur; Udvalgte afhandlinger og artikler 1921-1971*. København: Nordisk Forlag A/S, Gyldendal.
- Skyum-Nielsen, P. (2008). *Godt dansk*. DR og Syddansk Universitetsforlag.
- Skyum-Nielsen, P. (2005). *Vellyden*. DR og Syddansk Universitetsforlag.

Journalister som forklaringseksperter

Af Flemming Svith

1. Introduktion

Det er om aftenen den 10. november 2008 på *Berlingske Tidende*. En historie fra Rockwool Fondens Forskningsenhed, at *"Indvandrere uddanner sig mere og mere - men halter fortsat bagefter"*, er på tale til næste dags forside. Samme historie var tidligere på dagen tikket ind fra Ritzau: *"Indvandrere på vej, men er stadig bagefter. 38 procent af de 20-24-årige med udenlandsk baggrund var sidste år i gang med uddannelse. Langt flere end for 10 år siden, men ikke nok, konkluderer ny rapport."*

Næste dag er historien imidlertid en helt anden på forsiden af *Berlingske Tidende*: *"Unge med indvandrerbaggrund er bedre til at bryde den sociale arv end danskere."* (11.11.2008:1). Den handler ikke om udviklingen i uddannelse, men om sammenhæng mellem etnicitet (indvandrerbaggrund) og social arv. Et begreb som ikke er nævnt i Rockwool Fondens 16 sider lange nyhedsbrev. Berlingskes artikel er en forklaring frem for en beskrivelse, og den inddrager forskeren bag Rockwool Fondens nyhedsbrev, en indvandrerkonsulent og en indvandrer under uddannelse.

Selv sagde journalisten i et interview med mig om historien tre dage senere: *"Da det blev bud til forsiden, så skulle vi ligesom prøve at finde lidt mere ... Så dels det her med at finde en særlig unik vinkel, og så det her med at beskrive et fænomen, som måske ikke har været beskrevet før... Det er også*

et forsøg på beskrivelse af virkeligheden. Jeg bruger ham her integrationskonsulenten, som ligesom skal sige, om det er et billede, han kan genkende fra den praktiske virkelighed”.

Journalisten har med sin forklarende artikel konstrueret et billede af virkeligheden, der favoriserer etniske minoritetsgrupper og uddannelsessystemet og diskriminerer indvandrerfjendske grupper. Hverken mediers eller journalistikkens skildringer af verden er neutrale. Fremhævelsen af nogle aspekter ved et emne sætter nødvendigvis andre i baggrunden (Lyengar, 1991; McCombs, 2004), og framing-forskning peger på, at forklarings årsagsangivelser har større effekt end begivenhedsskildringer på opfattelsen af magt, legitimitet og virkelighed (Entman, 1993; Entman 2004; Entman 2007). Forklaringer anses som centrale for meningsdannelsen og for opfattelsen af samfundets kompleksitet ved at øge vores viden om samfundets mekanismer og funktionsmåder (Forde, 2007; Gans, 2003). Mere specifikt kan man altså antage, at journalistikkens forklaringer spiller en væsentlig rolle for vores viden og meninger, fordi forklaringer ikke kun er repræsentation af virkelighedens sammenhænge, men tillige effektfulde i den diskursive konstruktion af sammenhænge og af magtens legitimitet. Imidlertid er nyhedsjournalistikkens forklarende karakter relativt ubeskrivet i litteraturen.

Formålet i dette kapitel er derfor begrebsanalytisk at etablere et grundlag for at undersøge forklaringer i nyheder og dernæst deskriptivt at redegøre for udviklingen i nyheders forklarende karakter og afslutningsvis at diskutere, hvilke implikationer resultaterne kan have. Kapitlet har to omdrejningspunkter: hvordan undersøge forklaringer i nyhedsjournalistik, og hvordan nyhedsjournalistikkens forklaringer har udviklet sig over årtier. Begrebsudvikling og de empiriske resultater er behandlet mere detaljeret i min ph.d.-afhandling (Svith, 2011). Som case er valgt danske avisnyheder de seneste fire årtier, fordi avisernes nyheder i hele perioden har spillet en central rolle i den offentlige meningsdannelse.

Dette kapitel fortsætter derfor på følgende måde: Næste afsnit gennemgår den sparsomme litteratur om journalistikkens forklaringer, så følger et afsnit, der skitserer begrebet forklaringsgenre som analytisk redskab til kategorisering af nyhedsartikler. Så redegøres der for design, kvalitativ diskursanalyse og kvantificering af nyhedsartiklerne, inden de empiriske resultater fremlægges, og kapitlet afsluttes med en diskussion af, hvad

resultaterne betyder for forståelsen af nutidens journalister og journalistik.

2. Litteratur om forklarende journalistik

I den mere generelle litteratur om det fortolkende, forklarende eller "ekspertliggjorte" i journalistik kan der indkredses en speciallitteratur, der specifikt tematiserer forklaringer i journalistiske produkter. Speciallitteraturen adskiller sig eksempelvis fra studier af fortolkning som journalistisk praksis (Nord, 2006; Patterson, 1993) eller nyhedsteksters funktion som dagsordensættende (McCombs, 2004), politisk parallelisme (Hallin & Mancini, 2004; Hjarvard, 2008), narrativ (Kitch, 2009), herskende ideologi (Downey, 2008; Lindgren & Lundström, 2010) eller framing (Albæk m.fl., 2009; Binderkrantz & Green-Pedersen, 2009; Cappella & Jamieson, 1997; Entman, 1993, 2004; Entman m.fl., 2009; Iyengar, 1991; Kock, 2009; Sotirovic, 2006).

Der er fem studier, der eksplicit fokuserer på forklarende journalistik (Arnoldi, 2003; Carey, 1986; Forde, 2007; Notkin, 1987; Parisi, 1999), et studie hvori journalistikkens forklaringer er ét udviklingstræk op gennem det 20. århundrede (Barnhurst & Mutz, 1997: 33) og et studie, hvor årsagsforklaringer i nyhedsindslag vedrører nyhedsteksters forståelighed (Findahl & Höijer, 1984).

Speciallitteraturen beskæftiger sig overordnet med tre aspekter ved forklarende journalistik: Hvor meget nyhedsjournalistikken forklarer, hvilket billede forklaringerne giver af verden, og hvad forklaringer betyder for publikums forhold til nyhederne. I 1980'erne interesserede Carey (1986) og Notkin (1987) sig for typen af journalistiske forklaringer, og hvad der anvendes som forklaringsfaktorer. I 1990'erne interesserede Barnhurst & Mutz (1997) og Parisi (1999) sig for, hvorvidt journalistik og nyheder kan betragtes som forklarende. I det seneste årti er forklarings fremtræden i teksten kommet i centrum: Arnoldi (2003) undersøgte forklarings modalitet i nyhedstekster og Forde (2007) den forklarende journalistiks narrative karakter.

Der er en vis geografisk spredning i studierne med fem om journalistik i USA, et om journalistik i Sverige (Findahl & Höijer, 1984) og et om journalistik i Danmark (Notkin, 1987), ligesom der er forskel i de undersøgte medier. Carey (1986) studerede et uspecificeret antal journalistiske aviser,

tv, magasiner og bøger. Avisnyheder er studeret af Arnoldi (2003), Notkin (1987), Parisi (1999), Barnhurst & Mutz (1997) og Forde (2007) og tv og radio af Findahl & Höijer (1984).

Med lidt god vilje kan studierne af journalistik i USA ekstrapoleres til følgende billede: Amerikansk nyhedsjournalistik er op gennem det 20. århundrede blevet mere forklarende (Barnhurst & Mutz, 1997), og selvom der er flere typer af forklaringer, dominerer motivforklaringer (Carey, 1986), hvilket betyder en ikke særlig forklaret fremstilling af virkeligheden (Carey, 1986; Parisi, 1999), der imidlertid skildres mindre entydigt determineret af specifikke faktorer (Arnoldi, 2003). I modsætning hertil viser Notkins (1987) studie, at nyhedsjournalistik i Danmark i begyndelsen af 1980'erne både anvendte motivforklaringer og situationelle forklaringer.

Der kan imidlertid også tegnes et modsætningsfyldt billede af forklarende journalistik ud fra studierne. Tre studier når fx til helt forskellige resultater angående forklarende journalistik i *New York Times*. Således siger Carey (1986): *"If we threw out all the stories in the [New York] Times that failed to answer the question 'why', there wouldn't be much newspaper left beyond the advertisement"* (Carey, 1986:149). Parisi har samme synspunkt: *"... surveying the indexes of the New York Times to find explanatory stories [...] produces very little indeed"* (Parisi, 1999:49). Mens Barnhurst & Mutz finder, at *"explaining the how and why of event"* karakteriserer godt en tredjedel af nyhedsartiklerne i *New York Times* og to andre aviser (Barnhurst & Mutz, 1997:33).

Uoverensstemmelserne kan skyldes forskelle i den måde, som forskerne undersøger nyhederne på, eller det kan skyldes begrebsmæssige forskelle i opfattelsen af forklarende journalistik. Hvis præmissen er, at journalistiske forklaringer i nyhedstekster er det, der konstaterbart kan iagttages i nyhedsteksten, er problemet at få konstrueret et forklaringsbegreb, som ikke ekskluderer implicitte forklaringer i nyhedsteksten (fx Findahl & Höijer, 1984), som ikke konverterer al kontekst i en nyhedsartikel til forklaring (fx Barnhurst & Mutz, 1997), som ikke inkluderer læserens egne forklaringer (fx Carey, 1986), eller som ikke ekskluderer forklaringer ud fra eksterne (videnskabelige) normer (fx Carey, 1986; Parisi, 1999). Sammenfattende er der ingen anvisninger på, hvordan nyhedsteksters forklaringer identificeres, hvordan forklaringer afgrænses fra andre kontekstbeskrivelser, eller hvordan forklaringer i en journalistisk tekst af-

grænses fra modtagerens associerende konstruktion af forklaringer i perceptionen.

3. Begrebsanalytiske aspekter af nyheders forklarende karakter

Forklaringer i journalistik eller forklarende journalistik defineres generelt ved, at et væsentligt indholdsmæssigt element i journalistikken er svar på "hvorfor-spørgsmål". Forklarende journalistik adskiller sig derfor fra begivenhedsrefererende journalistik, der svarer på de øvrige hv-spørgsmål: "hvem", "hvad", "hvornår" og "hvor". Forklarende journalistik kan være undersøgende, hvis journalisten på basis af egen research konstruerer forklaringer, men ikke al undersøgende journalistik er forklarende. Forklarende journalistik kan også være refererende, hvis kilder citeres for forklaringer, men heller ikke al refererende journalistik er forklarende.

Gennemgangen af speciallitteraturen peger på behovet for et analytisk redskab til empirisk analyse og kategorisering af nyheder ud fra deres forklarende karakter. Jeg foreslår begrebet forklaringsgenre til at identificere det specifikt forklarende i en nyhedsdiskurs. Ifølge en gængs definition består forklaringer af to elementer: explanans og explanandum. De stammer fra den videnskabelige 'covering law model' for kausalitet, men samtidig minder de om almindelige hverdagsopfattelser af forklaring (Woodward, 2003). Explanans er det, som forklarer, og explanandum er det, som bliver forklaret.

For at kategorisere en nyhedsartikel som forklarende, skal explanans og explanandum for det første begge være til stede i det journalistiske produkt som afsnit, sætninger eller ord, der henviser til eksterne faktorer, der indgår i en rummelig opfattelse af sammenhænge/kausalitet. Sætninger kan være forbundet i teksten som explanans og explanandum med kausale bindeord som "derfor" eller "fordi", eller de kan være adskilt, hvorved de kan forbindes af læseren.

For det andet skal det være en forklaring af eller med artiklens centrale emne, som fremgår af nyhedsartiklens resumé i makroteksten (jf. van Dijk, 1988:27). Makroteksten kan i sig selv være en forklaring, eller artiklens mikrotekst (brødteksten) kan indeholde en forklaring, der inkluderer makroteksten eller dele af den. Artikler, hvor det ikke er tilfældet, betragtes som ikke-forklarende. Denne definition af en forklarende nyhedsartikel indebærer, at artikler med forklaringer i makroteksten fremstår mere forkla-

rende end artikler med forklaringer i mikroteksten. Forklaringer placeret i makroteksten er af større betydning for artiklens vinkel end forklaringer placeret i mikroteksten. Det betegner jeg som en nyhedsartikels forklaringsgrad, hvilket illustreres i tabel 1.

Tabel 1: Artiklers forklaringsgrad

	Makrotekst	Mikrotekst
Høj	+ Forklaring	+ Forklaring (af/med makroemne)
Mellem	- Forklaring	+ Forklaring (af/med makroemne)
Lav	- Forklaring	- Forklaring (af/med makroemne)

Artiklers forklaringsgrad varierer fra høj til lav alt efter tilstedeværelse og placering af explanans og explanandum i artiklen.

Artiklers forklaringsgrad er imidlertid ikke den eneste relevante dimension ved nyhedsartiklers forklarende karakter. Tilstedeværelsen af andre stemmer i nyhedsdiskursen betyder, at forklaringer i nyhedstekster kan have forskelligt ophav, så andre aktører end journalisten selv kan fremstå som forklaringsekspONENT gennem citat eller referat. Hvem der fremstår som forklaringsekspONENT i teksten kan dels ses som udtryk for magtforhold og sociale relationer og dels ses som journalistens distancering eller tilslutning til forklaringen. Det betegner jeg som journalistens forklaringsautonomi.

Tabel 2: Journalistens forklaringsautonomi

	Makrotekst	Mikrotekst
Høj	Forklaring uden kildeophav	Forklaring uden kildeophav
Mellem	Forklaring uden kildeophav	Forklaring med kildeophav
Lav	Forklaring med kildeophav	Forklaring med kildeophav

Forklaringer kan fremstå refereret eller citeret og dermed med en eksplícit afsender som eksponent, hvilket i nyhedsdiskursen forbindes med en subjektiv modalitet, hvortil der kan knyttes en vis skepsis knyttet til den eksterne aktør og journalistens distancering fra forklaringen (jf. Philo, 2007:179; Philo & Berry, 2004:97).

Forklaringer fremstår som infereret af journalisten, når der ikke er anden angivelse af ophav til forklaringen. Sådanne forklaringer fremstår med objektiv modalitet uden specifik afsender, fordi "jeg" eller "vi" som oftest udelades i nyhedsdiskursen. Endelig kan journalisten for det tredje fremstå som eksponent for en forklaring i makroteksten, som i mikroteksten fremstår med en kilde som ophav. Det betegner jeg som en adopteret forklaring. Journalistens forklaringsautonomi varierer fra høj ved infereret, middel ved adopteret til lav ved refereret.

Forklaringsgrad og forklaringsautonomi er to dimensioner af nyhedsartiklers forklarende karakter, som jeg samler i begrebet *forklaringsgenre*, der kan anvendes til diskursanalytisk at måle nuancer i nyhedsartiklers forklarende karakter. En detaljeret redegørelse for reduktionen af typologien forklaringsgrad og forklaringsautonomi til én variabel, der er rangordnet efter værdier i forklaringsgrad og forklaringsautonomi, findes i Svith (2011).

Forklaringsgenren indeholder seks kategorier, hvor de tre første er begivenhedsorienterede (uden forklaring i makrotekst), og de sidste tre er forklaringsorienterede (med forklaring i makrotekst). Den første af de begivenhedsorienterede kategorier (1) rummer artikler uden forklaringer relateret til makroteksten, den næste kategori (2) rummer artikler med refererede forklaringer, mens den sidste kategori (3) rummer artikler med infererede forklaringer.

Kategori 2 kan eksemplificeres ved Berlingske Tidende 31.10.1968, side 1: "*Den skandinaviske rejsebranche rystet af flyveselskabs pludselige død. Internord lukker, million-krak*". Hvorfor flyselskabet lukker, fremgår ikke af makroteksten, men i mikroteksten nævnes flere årsager til lukningen som konkurrencen mellem flyselskaber, den politiske udvikling i Grækenland, Internords overkapacitet efter indførsel af jetfly, store investeringer i bygninger og rejsebureauers manglende likviditet. Ophav til forklaringerne er ifølge artiklen en pressemeddelelse fra flyselskabet selv.

Den første af de forklaringsorienterede kategorier (4) rummer artikler

med refererede forklaringer, den næste kategori (5) rummer artikler med adopterede forklaringer, og den sidste kategori (6) rummer artikler med infererede forklaringer. De seks kategorier stiger i værdi ud fra forklaringsgrad og forklaringsautonomi.

Kategori 6 kan eksemplificeres med *"Anklagere sylter straffesager"* i *Berlingske Tidende* den 16.11. 2008, hvor det af underrubrikken fremgår, at anklagemyndigheden er så presset af resultatmål for 2008, at den satser på tiltaler i banale voldssager frem for indviklede sager om økonomisk kriminalitet. Det er politireformens resultatmål for anklagemyndigheden, der ses som årsag til, at anklagere fravælger indviklede sager for at fremstå mere effektive. Forklaringen fremstår som infereret af journalisten.

Jeg skelner i forlængelse af Fairclough mellem genre og frame som to forskellige dimensioner ved en diskurs. Genrer kan defineres som specifikke diskursive måder at agere og interagere på i sociale begivenheder (Fairclough, 2008/2003:65), hvilket i denne sammenhæng specifikt betegner journalisters ageren i nyhedsdiskursen, mens frame betegner den måde, virkeligheden fremstilles på i nyheder. Genredimensionen handler kort sagt om, hvordan journalisten fremstår i relation til tekstens forklaringer, mens frame-dimensionen handler om, hvordan virkeligheden fremstilles i tekstens forklaringer (jf. Fairclough, 2008/2003:50-53; van Dijk, 1988:41-48, 65).

Metaforisk begrebsliggør genren en forfatters fremtoning, artiklens opbygning og retoriske elementer, dvs. repræsentationen af forfatteren, mens framing begrebsliggør repræsentationen af virkeligheden i artiklens indhold. Publikums opfattelse af en artikel afhænger selvklart af begge dimensioner. Opfattelsen af 'indhold' påvirkes af 'formen' og omvendt. Forklaringsgenren kategoriserer nyheder ud fra tilstedeværelse og placering af forklarende udsagn i teksten, og hvem der fremstår som forklaringernes ophav.

Opsummerende er forklaringsgenren et diskursanalytisk redskab til at kategorisere journalisters forklarende praksis, som den fremstår i nyhedsartikler. Forklaringsgenren kombinerer nyhedsartiklers forklaringsgrad og journalistens forklaringsautonomi som en repræsentation af journalisten. Forklaringsgenren er en variabel, der adskiller sig analytisk fra repræsentationen af virkeligheden i nyhedsartiklers frames. En forklarende nyhedsartikel kan indeholde tekstelementer, der, som den opmærksomme

iagttagere kan konstatere, er explanans og explanandum i forhold til artiklens centrale emne. Definitionen udelukker publikums associerende forklaringer gennem tilføjelsen af associerede forklaringselementer eller forklaringer af andre emner end nyhedens makrotekst. Forklaringer i nyheder har derfor enten den journalistiske forfatter eller italesatte aktører som ophav.

4. Design og analyse

Til at belyse udviklingen i nyhedsjournalistikkens forklarende karakter anvendes et design, der holder en række faktorer konstant på tværs af tre cases. En case består af nyhedsartikler i danske aviser i henholdsvis 1968, 1988 og 2008, der giver en tidsmæssig spredning med et interval på 20 år. I de enkelte år er som udgangspunkt valgt uge 46, som er anvendt som repræsentativ i dansk medieforskning (Lund, 2000; Lund m.fl., 2009), men i 1968 er valgt den sidste uge af oktober, fordi godt 40 procent af artiklerne i uge 46 handlede om mordet på en tidligere modstandsmand. I den valgte uge udgør den mest omtalt sag i 1968 16 procent af nyhedsartiklerne, i 1988 otte procent og i 2008 seks procent.

Ud fra princippet om at holde flest mulige faktorer konstante er valgt otte aviser, der udkom i hele perioden. Det er tabloidaviserne *B.T.* og *Ekstra Bladet*, morgenaviserne *Berlingske Tidende*, *Morgenavisen Jyllands-Posten* og *Politiken* og specialaviserne *Børsen*, *Dagbladet Information* og *Kristeligt Dagblad*. Tilsammen dækker de otte aviser ni tiendedele af markedet for landsdækkende betalingsaviser i perioden. Med henblik på at etablere et overkommeligt og sammenligneligt grundlag har jeg valgt de otte avisers tophistorier i de udvalgte uger, hvilket giver godt 50 artikler i hver case. Desuden er medtaget artikler, som der henvises til fra tophistorien på avisens forside, hvilket giver yderligere 195 artikler eller i alt 349 artikler. Begrundelsen for at inkludere artikler placeret inde i aviserne er, at forsidens tophistorie kan være en kort tekst (< 100 ord), der henviser til en hovedartikel (> 100 ord) inde i avisen, at den forklarende karakter af forsidens hovedartikel kan afhænge af supplerende artikler inde i avisen, samt at den forklarende karakter af hovedartikler og biartikler kan sammenlignes.

Udvælgelsen af år, uger og nyhedsartikler er foretaget strategisk med henblik på at konstruere repræsentative data for betalingsavisers prioriterede nyhedsjournalistik i en periode på 40 år. Repræsentativitet bygger

på, at den udvalgte uge er gennemsnitlig og ikke domineret af et enkelt emne, og at hovedartiklerne med hensyn til deres forklarende karakter ligner avisernes øvrige nyhedsartikler, uden at der er en signifikant sammenhæng mellem en hovedartikel og dens tilknyttede biartikler (Svith, 2011).

De 349 artiklers forklarende karakter er først analyseret dybtgående (Jakobsen & Harrits, 2010:189) med kvalitative diskursanalyse teknikker (Fairclough, 1992; 2008/2003; van Dijk, 1988) og systematiseret med datadisplays (Dahler-Larsen, 2010). Dernæst er den kvalitative analyse anvendt som grundlag for at placere hver artikel i en af forklaringsgenrens seks kategorier, hvilket muliggør analyser på tværs af de tre cases 1968, 1988 og 2008. Dermed er artiklerne ikke længere blot forskellige, men rangordnet i forhold til forklaringsgrad og forklaringsautonomi (jf. Miles & Huberman, 1994:213-214). Kodning af artiklerne er gentaget med et halvt års mellemrum, og gentaget blindkodning viste en acceptabel kodningsreliabilitet på 85 procent (gentagelseskodning ved samme person skal have 80-90 procents overensstemmelse, Miles & Huberman, 1994:64). Der er derfor grund til at fæste lid til kategoriseringen af nyhedsartiklerne ud fra deres forklarende karakter.

Sammenfattende er der gennem design og kvalitativ diskursanalyse konstrueret et datasæt af nyhedsartikler med henblik på kvantitativ komparativ analyse af avisers nyhedsartikler i en uge i 1968, 1988 og 2008. Hovedartiklerne er foruden at være kategoriseret på forklaringsgenren til lige kodet for typen af forklaringseksponent.

5. Nyhedsjournalistikkens forklarende karakter

Analysen af nyhedsartiklerne har resulteret i markante resultater. De empiriske resultater viser meget stor variation i nyhedsjournalistikken i de tre cases 1968, 1988 og 2008. For det første viser forklaringsgenren som analytisk redskab stor forskel på nyhedsartiklernes forklarende karakter, selvom de allerfleste hovedartikler i otte danske betalingsaviser i de tre cases er forklarende nyhedsartikler med en forklaring relateret til artiklens makrotekst. Forskellen gælder tillige mellem de tre cases, der viser, at udviklingen af avisjournalistikkens forklarende karakter ikke har været li-neær de seneste 40 år. For det andet viser en nærmere undersøgelse af, hvem der fremstår som ophav til forklaringer i nyhedsartiklerne, at der er

sket et markant skifte i typen af forklaringseksponenter, som følger et andet mønster end udviklingen i forklaringsgenren.

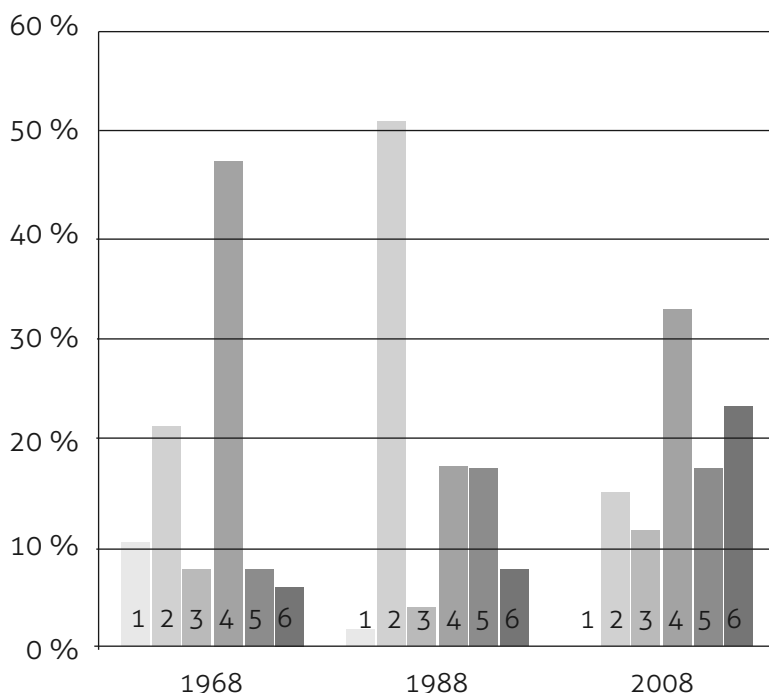
Ændringen af nyhedsartiklers fordeling på forklaringsgenren i de tre cases skyldes både ændringer i nyhedsartiklers forklaringsgrad og journalisters forklaringsautonomi. I 1968-casen er der 67 nyhedsartikler (51 hovedartikler og 16 biartikler), hvoraf to ud af tre hovedartikler (61 procent) har høj forklaringsgrad. I 1988-casen er der 70 nyhedsartikler (51 hovedartikler og 19 biartikler), hvoraf knap halvdelen af hovedartiklerne (44 procent) og biartiklerne (47 procent) har høj forklaringsgrad. Endelig er der i 2008-casen 134 nyhedsartikler (52 hovedartikler og 82 biartikler), hvoraf tre fjerdedele af hovedartiklerne (73 procent) og tre femtedele af biartiklerne (57 procent) har høj forklaringsgrad.

Forklaringer indtager med andre ord den mest centrale placering i 2008-casen og den mindst centrale placering i 1988-casen med 1968-casen i en mellemposition. Hvis de tre cases kan generaliseres, afspejler forklaringernes betydning i avisernes nyhedsjournalistik en u-form med 1988 i bunden af kurven.

Nyhedsartiklers forklarende karakter består som nævnt oven for tillige af journalistens forklaringsautonomi, dvs. om journalist eller kilde fremstår som ophav til en artikels forklaringer. I 1968 og 1988 er forklaringsautonomien konstant med journalister som forklaringseksponenter i hver syvende eller ottende hovedartikel. I 2008 er artikler med høj forklaringsautonomi signifikant større, eftersom journalister er forklaringseksponenter i hver tredje hovedartikel. Sammenhængende hermed fremstår kilder som forklaringseksponenter i tre ud af fire hovedartikler i 1968 og 1988, mens det i 2008 er faldet til halvdelen af artiklerne. Den resterende andel har både journalister og kilder som forklaringseksponenter (adopteret forklaringskategori). Den asymmetriske udvikling af forklaringsgrad og forklaringsautonomi i de tre cases afspejles af forklaringsgenren, som det fremgår af figur 1.

Figur 1 viser en statistisk signifikant forskel på de 154 hovedartiklers forklarende karakter i 1968, 1988 og 2008. (En test af forskellen på år med Fischer's Exact Test, der egner sig til at måle afhængighed mellem variabler ved små stikprøver, viser en p-værdi på mindre end 0,05). Kun ganske få hovedartikler indeholder ikke en forklaring relateret til makroteksten, og i 2008 er der slet ingen, men der er alligevel en sig-

Figur 1: Fordeling af hovedartikler på forklaringsgenren

1. Begivenhedscentreret, ikke-forklarende artikel
2. Begivenhedscentreret, referende forklaringsartikel
3. Begivenhedscentreret, infererende forklaringsartikel
4. Forklaringscentreret, referende forklaringsartikel
5. Forklaringscentreret, adopterende forklaringsartikel
6. Forklaringscentreret, infererende forklaringsartikel

nifikant forskel på hovedartiklernes fordeling på forklaringsgenren i de tre cases.

I 1968 spiller forklaringer fra kilder en central rolle i hovedartiklerne med en citeret forklaring placeret i makroteksten i nær ved halvdelen af artiklerne (kategori 4). I 1988 spiller kilder som forklaringsekspionenter stadig en væsentlig rolle, men forklaringer er mindre væsentlige med en citeret forklaring placeret i mikroteksten i halvdelen af artiklerne (kategori

2). I 2008 indtager forklaringer en endnu mere central placering end i 1968 og med kilder i en signifikant mindre væsentlig rolle som forklarings-eksponenter (kategori 2 og 4). Det indebærer samtidig, at signifikant flere hovedartikler er vinklet på forklaringer, der fremstår med journalisten som ophav. Avisjournalistikken prioriterede i 1968 kilders forklaringer, i 1988 begivenhedsskildringer og i 2008 journalisters forklaringer, hvis tendensen trækkes hårdt op.

Forklaringers skiftende placering i nyhedsartikler fra 1960erne til 1980erne og igen i 2000erne afspejler en forskydning af hv-spørgsmålene i journalistikken. I midten af 1950erne fokuserede aviserne på 'hvorfor' og 'hvorhen' frem for på 'hvad' (Stangerup, 1958:87), mens det midt i 1990erne var 'hvem', 'hvad', 'hvor', 'hvornår' og dernæst 'hvordan', 'hvorfor' og 'hvad så' (fx Olsson & Poulsen, 1995; Meilby, 2006/1996:263). I det seneste årti er avisernes prioritering af hvorfor-spørgsmålet igen øget (Svith, 2011:155-156).

Sammenfattende viser analysen, at forklaringer indtager en langt mere central position i nutidens prioriterede avisnyheder end for 20 år eller 40 år siden. Nutidens avisjournalistik fokuserer mere på forklaringer og forklaringer med journalisten som eksponent end i de forudgående 40 år.

6. Forklaringers ophav

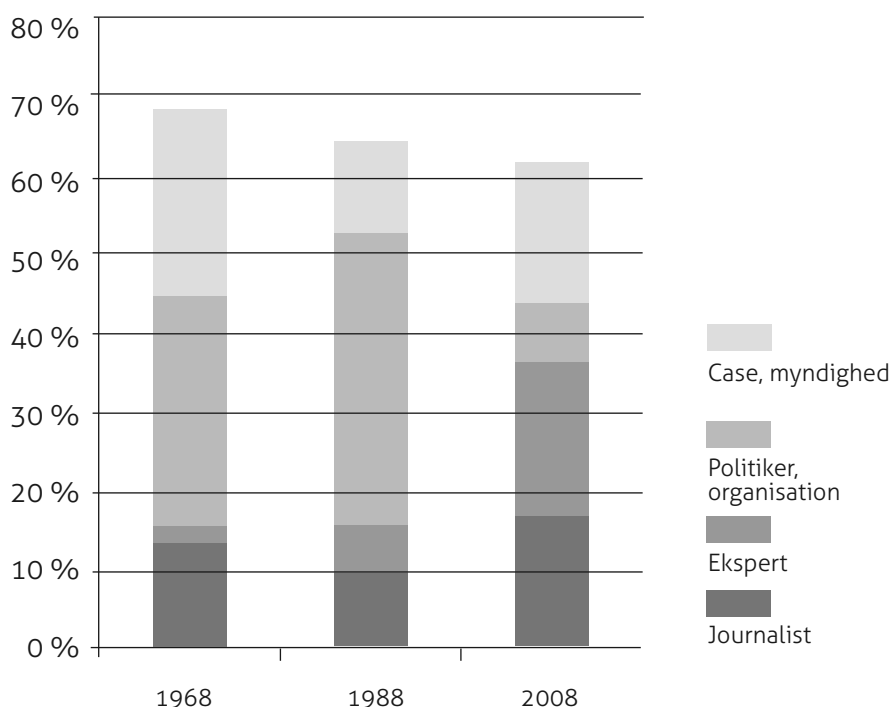
Det andet empiriske resultat indikerer, hvem der fremstår som ophav til forklaringer i avisernes nyhedsartikler. Ovenfor skelnede jeg mellem journalister og kilder. Her differentieres kilderne i forskellige typer. Det er relevant, fordi forklaringer som ovenfor bemærket har en central betydning for opfattelsen af virkeligheden, legitimitet, positioner og magt, og forskellige typer af kilder varetager forskellige interesser knyttet til deres position. Et begreb som "truthiness", der henviser til, at magtfulde eliteaktører fremstiller virkeligheden, som de ønsker, virkeligheden skal se ud uden hensyn til logik eller modstridende fakta (Ettema, 2009; Jones, 2009; Schudson, 2009), peger på relevansen af at skelne mellem forskellige typer af forklaringseksponenter i nyhedsjournalistik.

Første kildekategori er politikere og organisationsrepræsentanter, der besidder positioner til varetagelse af politiske særinteresser. Anden kategori er eksperter, hvis forklaringer antages at være uafhængige af særinteresser i det, som forklares, fordi de indtager positioner på i politisk

forstand værdineutrale institutioner. Tredje kategori er positioner af mindre politisk betydning med myndighedspersoner og "almindelige" borgere.

Fordelingen af forklaringsekspONENTER på kildetyper og journalister fremgår af figur 2 med hovedartikler, der alene skildrer virkelighedens sammenhænge gennem én aktørs forklaring. Det gælder omkring to tredjedele af hovedartiklerne, selvom andelen af artikler med alternative forklaringer stiger fra 1968 til 2008.

Figur 2: ForklaringsekspONENT i artikler med soloforklaringer

Note: Fisher's Exact Test viser signifikant forskel på årene: 1968/1988-2008: $p < 0,01$; Men ikke årene 1968-1988: $p > 0,1$.

I 1968 og 1988 fremstilles virkelighedens sammenhænge i omkring en tredjedel af hovedartiklerne (de næstøverste blokke i søjlerne) gennem én forklaring leveret af en politiker eller organisationsperson. I 1988 gælder det 37 procent af alle hovedartikler. Artiklerne skildrer uimodsagt virkelighedens sammenhænge baseret på en repræsentant for politiske særinteresser. Artiklerne i 1968 er præget af forklaringer fra politikere og organisationsrepræsentanter, cases og ansatte i politiet. I 1988 er cases og politikfolk erstattet af endnu flere magtfulde, politiske aktører. I 1988 anvendes der i højere grad end i 1968 højstatus kilder, hvis udsagn i sig selv opfattes som en handling, og hvis forklaringer tildeles en større performativ værdi.

Tabel 3: Specifikke forklaringseksponenter i hovedartikler med soloforklaringer

	<i>Ekspert</i>	<i>Politiker, organisations- repræsentant</i>	<i>Myndighed, case</i>
1968	Læge bag forskning	Medlem af KRIMs bestyrelse; Præsident Johnson (4 artikler); kommentator i Hanoi radio; Ledende VS'er; Formand for DA; Studenterrådsformand; Danmarks Lejerforbund; Erhard Jacobsen; LO-leder; Talsmand for vesttysk regering; Statens våbenkontrol; Danmarks juridiske rådgiver;	Morfar; Internord; Fire skibsværter; Virksomhedsejer; Chef i Scotland Yard; Politi; Internord; Demonstration mod besættelse; Demonstration mod USA; Demonstration mod Sovjet; Kardinal; Internord;
1988	Direktør, analyseinstituttet AIM; Levnedsmiddel-kontrollen; Revisionsfirma for Politiken	Pia Kjærsgaard (3 artikler); Poul Schlüter; Formand, DA; Konservativt medlem af trafikudvalg;	Anonym mand; Forælder; Kriminalkommissær; Direktør; Plastfabrikant; Anonym

		Direktør i Privatbanken; Fire partiledere; LO sekretær; Mimi Jakobsen; S-medlem af EF-parlamentet; Landbrugsminister; LO sekretær; CD formand; EF-kommissær; Hans Engell; Embedsmand; Amtets byggeforvaltning; Forkvinde, Ligestillingsrådet; Ritt Bjerregaard	
--	--	---	--

2008	Privatansatte økonomer; Forskningschef, Rockwool Fondens Forskningsenhed; Om-budsmand; Privatan-satte økonomer; Jurist, Dansk Institut for Mili-tære Studier; Jurist, Dansk Institut for Mili-tære Studier; Presseju-rist; Professor, Herlev Universitetshospital; Professor, Arbejdsmedi-cinsk Klinik i Herning; Læge, Herlev Universi-tetshospital	Dokumentationschef, Rådet for Større Færd-selssikkerhed; Venstre-borgmestre; Generalsekretær, Euro-pean Council on Refu-gees and Exiles, juridisk rådgiver, Amnesty Inter-national, talsmand, FN's Flygtningehøjkommissa-riat (UNHCR); Forenin-gen af fængselspræster,	Anne-Mette Rasmus-sen (statsminister-frue); Sundhedsstyrelsens direktør; Adm. direk-tør i Augustinus Fon-den; Kæreste (til Riskjær); Peter East-gate; Direktør, For-eningen Lokale Pengeinstitutter; Ano-nyme kilder; Anker Jørgensen; Anonym (venner);
-------------	--	--	---

I modsætning hertil er langt færre hovedartikler i 1968 og 1988 baseret på forklaringer fra repræsentanter for i politisk forstand neutrale videns-institutioner. Det gælder ikke alene eksperter, men tillige journalister, som antages at være politisk neutrale i forklaringen af sager, som de ikke selv er part i.

I 2008 er de politiske repræsentanter for særinteresser næsten forsvundet som forklaringseksponenter. Fire artikler med soloforklaringer in-

deholder to eller flere repræsentanter for særinteresser, mens forklaringer fra kontrolinstanser som fx Folketingets ombudsmand og eksperter, der antages ikke at favorisere særinteresser i den konkrete forklaring, i højere grad fremstår med soloforklaringer. Væksten i hovedartikler med forklaringer af repræsentanter for i politisk forstand neutrale institutioner er så markant, at der i 2008 er fire gange så mange hovedartikler med soloforklaringer fra eksperter og journalister som fra politikere og organisationsrepræsentanter. Til sammenligning var der i 1968 og 1988 dobbelt så mange hovedartikler med soloforklaringer fra politikere og organisationsrepræsentanter som fra eksperter og journalister.

Resultatet af den empiriske analyse er, at der er sket et skifte i nyhedernes forklaringseksposter fra politikere og organisationsrepræsentanter til eksperter og journalister. Sammenfattende er der sket en afpolitisering af forklaringseksposter i avisnyhederne i løbet af de seneste 40 år. Et skifte fra politiske eliteaktører til eksperter og journalister. Denne pointe gælder ikke kun i de ovenfor analyserede artikler med soloforklaringer, men også artikler, der indeholder flere alternative forklaringer. Det betyder, at nutidens avisjournalistik skildrer virkeligheden som sammenhænge, der i højere grad postuleres af repræsentanter for i politisk forstand neutrale vidensinstitutioner frem for fra repræsentanter for politiske særinteresser, hvilket påvirker journalisters position og journalistikkens funktion i samfundet.

7. Konklusion

Kort fortalt tegner der sig efter de empiriske analyser et billede af nyhedsjournalistik under stor forandring på danske betalingsaviser. Man kan stille spørgsmålet, om den funktionelle differentiering stoppede ved selvstændiggørelsen af journalistik som redigerende magt (Lund, 2002), eller om den fortsætter som selvstændiggørelse af journalistik som forklaringskonstruerende diskursiv magt? Ændringer, der influerer på journalisters position i samfundet og på journalistikkens funktion i demokratiet.

De empiriske resultater tyder på, at avisjournalistik i nutidens moderne samfund baseret på kommunikation og informationer bevæger sig fra mere simple erkendelsesmæssige processer som forståelse og redegørelse til mere komplekse processer som fortolkning og vurdering. Det er en bevægelse, der påvirker journalisters professionelle identitet i retning af for-

klaringsekspert. Det kan illustreres med en journalists oplevelse af mødet med en aktør i en sag, som journalisten netop havde beskrevet i en forklaringscentreret nyhedsartikel med sig selv som forklaringseksponent (forklaringsgenrens kategori 6): Det var *"Som om det var [min] første dag i A.P. Møller, ikke. At jeg havde fået min nye, blå blazer på."* (Svith, 2011:393).

Journalisten oplever tydeligvis, at han er i en anden position, end hvis han havde skrevet en begivenhedscentreret nyhedsartikel eller refereret kilder for en forklaring. Positioneringen som forklaringseksponent indvirker på hans professionelle identitet. Gennem sin forklaring tilslutter journalisten sig en bestemt virkelighedsfremstilling og fremstår som ekspert med en større autonomi end en journalist, der fremstiller virkeligheden gennem citater fra kilder.

Forklaringsgenrens kategori 6 med artikler, som er centreret omkring forklaringer, der fremstår som journalistens egne, repræsenterer en ekspertliggjort journalist. Dem var der ikke mange af i hovedartiklerne i 1968 og 1988 med 6 procent og 8 procent. I 1968 var der færre hovedartikler i kategori 6 end i nogen af de øvrige fem kategorier på forklaringsgenren. Bemærkelsesværdigt er det derfor, at kategorien i løbet af de seneste 20 år er blevet den næsthyppest med 23 procent. Det er ikke længere en sjældenhed, faktisk sker det hver fjerde gang, at journalister positionerer sig som forklaringseksperter i avisernes prioriterede nyheder.

Den funktionelle differentiering af avisjournalistikken i de seneste årtier influerer tillige på journalistikkens funktion i demokratiet. Selvom nyhederne er præget af punktnedslag og enkeltsager, så peger de empiriske fund i analysen af avisnyhedernes forklaringer på, at nyhedsjournalistik i betalingsviserne generelt er blevet mindre begivenhedsfokuseret og mere fokuseret på at sætte begivenheder ind i en kontekst. I 1988 var avisernes nyhedsartikler hovedsageligt vinklet på begivenhedsskildringer. I 1968 og især i 2008 er det imidlertid forklaringen af begivenheder og andre fænomener, der driver nyhedsvinklingen, og som strukturerer repræsentationen af virkeligheden i nyhedsdiskursen. Nutidens avisjournalister vinkler deres nyhedsartikler på forklaringer - et nyhedskriterium, hvis man dermed mener et generelt karakteristikum ved nyhedsartikler. Modsat var det i 1988, hvor forklaringer spillede en sekundær rolle i forhold til begivenhedsskildringer i journalisters vinkling af nyheder.

Det ser ud til, at avisjournalisternes rolle som bestyrer af en offentlig

debat, der overlader framingen af virkeligheden til politiske eliteaktører, i 2008 i nogen grad er skiftet ud med rollen som bidragsyder til den offentlige debat gennem forklaringer, som henter autoritet hos journalisten selv. I 1968 og 1988 var avisartiklernes forklaringer og deres framing af virkeligheden i udpræget grad overladt til politiske eliteaktører, mens framing i 2008 gennem forklaringer fra journalister fremstår mere autonom i forhold til politiske interesser.

Resultaterne taler desuden imod opfattelsen af, at nutidens journalistik skulle være politiseret (Hjarvard, 2008). I hvert fald kan det være svært at se, at journalistik, der baserer den diskursive konstruktion af virkeligheden på politiske eliteaktørers framing gennem (solo)forklaringer, skal være mindre politiseret end en journalistik, der baserer den diskursive konstruktion af virkeligheden på forklaringer fra eksperter eller journalister selv. Nærmest tværtimod, fordi resultaterne viser, at politiske aktører med særinteresser i stadig mindre omfang fremstår som dem, der gennem forklaringer framer den diskursive konstruktion af virkeligheden i nyhederne.

Hvis borgerne bliver bedre oplyst om virkelighedens mekanismer og sammenhænge af forklaringer fra repræsentanter for i politisk forstand neutrale vidensinstitutioner som journalister og eksperter end af forklaringer fra repræsentanter for politiske institutioner med særinteresser som politikere og organisationsfolk, så indeholder avisernes prioriterede nyhedsjournalistik et større demokratisk potentiale i dag end for 20 eller 40 år siden.

Hvad så om 20 eller 40 år? Hvilken rolle vil journalistik og journalister indtage i borgernes hverdag, i demokrati og samfund? Det afhænger selvfølgelig af en lang række faktorer, som jeg ikke har beskæftiget mig med i denne artikel. Men flere ting synes sikre i de kommende årtier: For det første vil samfundet til stadighed blive opfattet som mere komplekst med et deraf følgende behov blandt borgerne for at øge forståelsen af samfundets mekanismer og funktionsmåde. Der kan med andre ord forventes en stabil efterspørgsel efter forklaringer, der kan reducere opfattelsen af kaos.

For det andet ser det heller ikke ud til, at de symbolske kampe om magten i samfundet eller mellem stater vil aftage i styrke i de kommende år, herunder kampe om at fremstå som bærere af sandheden, det fornuftige eller naturlige. Det er kampe mellem aktører, partier eller stater med ulige

ressourcer til gennem kommunikationsstrategier at blive dominerende i den almindelige opfattelse af verden, som i det moderne samfund indtil videre har haft sit udspring i massemedierne.

I det lys er det ikke svært at forestille sig, at forklarende journalistik kan komme til at spille en central rolle. Forklaringer har stærke effekter på framing af virkeligheden, fordi forklaringer fortæller os, hvordan virkeligheden skal opfattes. Journalister kan positionere sig som eksponenter for forklaringer, der både reducerer opfattelsen af kaos, og som konfronterer eller nuancerer virkelighedsopfattelsen i de frames, som eliteaktører har ressourcer og held til at gøre dominerende i nyhedsdiskursen. Forklarende journalistik rummer potentialer for en demokratisk dialog og for en journalistisk profession, der trækker i den modsatte retning af underholdning og tabloidisering. Så de objektive vilkår ser ud til at være på plads. Spørgsmålet er, om journalisterne kommer ind i kampen med autonomi og analyser, der sikrer dem en plads i den diskursive konstruktion af fremtiden? ■

Referencer

- Arnoldi, Jacob (2003). "Making Sense of Causation", *Sociale Welt*, 54 (4), pp. 105-127.
- Barnhurst, Kevin G. & Diana Mutz (1997). "American Journalism and the Decline in Eventcentered Reporting", *Journal of Communication*, 47 (4), pp. 27-53.
- Binderkrantz, Anne & Christoffer Green-Pedersen (2009). "Policy or Processes in Focus?", *International Journal of Press/Politics*, 14 (2), pp. 166-185.
- Cappella, Joseph N. & Kathleen Hall Jamieson (1997). *Spiral of Cynicism. The Press and the Public Good*, New York: Oxford University Press.
- Carey, James W. (1986). "Why and How? The Dark Continent of American Journalism", pp. 146-196 i Robert K. Manoff & Michael Schudson (1986), *Reading the News*, New York: Pantheon.
- Dahler-Larsen, Peter (2010). "Display", pp. 192-214 i Lotte Bøgh Andersen, Kasper Møller Hansen & Robert Klemmensen (red.), *Metoder i statskundskab*, København: Hans Reitzels Forlag.

- Downey, John (2008). "Recognition and the Renewal of Ideology Critique", pp. 59-74 i David Hesmondhalgh & Jason Toynebee (eds), *The Media and Social Theory*, London & New York: Routledge.
- Entman, Robert M. (1993). "Framing. Toward Clarification of a Fractured Paradigm", *Journal of Communication*, 43 (4), pp. 51-58.
- Entman, Robert M. (2003). "Cascading Activation: Contesting the White House's Frame After 9/11", *Political Communication*, Vol. 20 Issue 4
- Entman, Robert M. (2004). *Projections of Power: Framing News, Public Opinion, and U.S. Foreign Policy*, Chicago: University of Chicago Press.
- Entman, Robert M., Jörg Matthes & Lynn Pellicano (2009). "Nature, Sources, and Effects of News Framing", pp. 175-190 i Karin Wahl-Jorgensen & Thomas Hanitzsch (eds), *The Handbook of Journalism Studies*, New York: Routledge.
- Ettema, James S. (2009). "The Moment of Truthiness: The Right Time to consider the Meaning of Truthfulness", pp. 114-126 i Barbie Zelizer (ed.), *The Changing Faces of Journalism: Tabloidization, Technology and Truthiness*, London: Routledge.
- Fairclough, Norman (2008/2003). *Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research*, London: Routledge.
- Findahl, Olle & Birgitta Höijer (1984). *Begriplighetsanalys – En forskningsgenomgång och en tillämpning på nyhetsinslag i radio och tv*, Lund: Studentlitteratur.
- Forde, Kathy Roberts (2007). "Discovering the Explanatory Report in American Newspapers", *Journalism Practice*, 1 (2), pp. 227-244.
- Gans, Herbert (2003). *Democracy and the News*, New York: Oxford University Press.
- Hallin, C. Daniel & Paolo Mancini (2004). *Comparing Media Systems. Three Models of Media and Politics*, New York: Cambridge University Press.
- Hjarvard, Stig (2008). "Den politiske presse. En analyse af danske avisers politiske orientering", *Journalistica*, 5, pp. 27-53.
- Iyengar, Shanto (1991). *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political*, Chicago: University of Chicago Press.
- Jakobsen, Mads Leth & Gitte Sommer Harrits (2010). "Kvalitativ analyse. Kodning og dybtgående tekstanalyse", pp. 173-191 i Lotte Bøgh Andersen, Kasper Møller Hansen & Robert Klemmensen (red.), *Metoder i statskundskab*, København: Hans Reitzels Forlag.

- Jones, Jeffrey P. (2009). "Believable Fictions", pp. 127-143 i Barbie Zelizer (red.), *The Changing Faces of Journalism: Tabloidization, Technology and Truthiness*, London: Routledge.
- Kitch, Carolin (2009). "Tears and Trauma in the News", pp. 29-39 i Barbie Zelizer (ed.), *The Changing Faces of Journalism: Tabloidization, Technology and Truthiness*, London: Routledge.
- Kock, Christian (2009). "Kynismesyndromet", *Rhetorica Scandinavica*, 49/50, pp. 51-71.
- Lindgren, S. & R. Lundström (2010). "Inside victims and outside offenders: dislocations and interventions in the discourse of rape", *Social Semiotics*, 20 (3), pp. 309-324.
- Lund, Anker Brink (2000). "De journalistiske fødekæder", pp. 143-152 i Anker Brink Lund (red.). *Først med det sidste. En nyhedsuge i Danmark*, Århus: Ajour.
- Lund, Anker Brink (2002). *Den redigerende magt – nyhedsinstitutionens politiske indflydelse*, Århus: Århus Universitetsforlag
- Lund, Anker Brink, Ida Willig & Mark Blach-Ørsten (red.)(2009). *Hvor kommer nyhederne fra? Den journalistiske fødekæde i Danmark før og nu*, Århus: Ajour.
- McCombs, Maxwell (2004). *Setting the Agenda. The Mass Media and Public Opinion*, Cambridge: Polity Press.
- Meilby, Mogens (2006 /1996). *Journalistikkens grundtrin, fra idé til artikel*, Århus: Forlaget Ajour
- Miles, Matthew B. & A. Michael Huberman (1994). *Qualitative Data Analysis*, London: Sage.
- Nord, Lars (2006). *Between News and Views: The Rise of Analyses and Commentaries in News Reporting*, paper presented at The Annual Meeting of the International Communication Association, Dresden International Congress Centre, Dresden, Germany, June 16, 2006.
- Notkin, Arne (1987). "Forklaringer i pressen", *Pressens Årbog 1987*, Nordisk forum for forskning og debat om massemedier.
- Olsson, Henning & Poulsen, Henrik (1995). *Ryd forsiden! – om nyhedsformidling*, Dansk lærerforeningen
- Parisi, Peter (1999). "Astonishment and Understanding: On the Problem of Explanation in Journalism", *New Jersey Journal of Communication*, 7 (1), pp. 44-64.

- Patterson, Thomas E. (1993). *Out of Order*, New York: Alfred A Knopf
- Philo, Greg & Mike Berry (eds)(2004). *Bad News from Israel*, London: Pluto Press.
- Philo, Greg (2007). "Can Discourse Analysis Successfully Explain the Content of Media and Journalistic Practice?", *Journalism Studies*, 8 (2), pp. 175-196.
- Schudson, Michael (2009). "Factual knowledge in the age of Truthiness", pp. 104-113 i Barbie Zelizer (ed.), *The Changing Faces of Journalism: Tabloidization, Technology and Truthiness*, London: Routledge.
- Sotirovic, Mira (2006). "How Individuals Explain Social Problems. The Influences of Media Use", *Journal of Communication*, 53 (1), pp. 122-137.
- Stangerup, Hakon (1958). *Avisens grundbegreber. Et forsøg i presse-metodik*, København: Berlingske Presse-Bibliotek
- Van Dijk, T. A. (1988). *News as Discourse*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates
- Woodward, James (2003). "Scientific Explanation", i Edward N. Zalta (ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, URL = <<http://plato.stanford.edu/archives/sum2003/entries/scientific-explanation/>>.

Den dialog-udfordrende journalist

Af Ejvind Hansen

1. Indledning

Da lovforslaget om "Danmarks Journalisthøjskole og Institut for Presseforskning" blev vedtaget i 1970 og realiseret i 1971, blev journalistikkens rolle i samfundet kodificeret. Journalistens rolle som formidler af informationer og kommunikation mellem magthavere og folket i en tiltagende kompleks mediesituation kaldte på en opgradering af forskning og uddannelse på området. En sådan opgradering lå i den vedtagne lov, der opgraderede uddannelsen til en 4-årig uddannelse.

I de samme år fandt imidlertid også en kommunikationsteknologisk revolution sted, som på sigt kom til at etablere en udfordring i den journalistiske selvforståelse.

I 1969 oprettedes de første forbindelser i ARPANET, som er internettets forgænger; i 1971 startede *Project Gutenberg*, som er et storstilet projekt til at digitalisere, arkivere og distribuere kulturelle værker; i 1972 etableredes email-teknologien.

Betydningen af disse hændelser og opfindelser kunne man ikke forudse i 1971, men fra 40-årsperspektivet etablerer dannelsen af Journalisthøjskolen og internettets fremvækst en tydelig dialektik, som i dag udgør en uomgængelig udfordring for journalistikken. Internetteknologierne har på den ene side lettet mange journalistiske processer. På den anden side bli-

ver journalistens "monopol" som vidensformidler og formidler af kontakt mellem magthavere og befolkning også udfordret.

Spørgsmålet bliver derfor, om journalistikken stadig er så vigtig, at man skal bruge offentlige penge på at finansiere den. Journalistens produkter er ikke længere eneste formidler af denne kontakt. Udfordringen for en skole, der uddanner journalister, bliver derfor at få vist, at journalisten stadig faciliterer en *bedre* kontakt, end hvad man ellers finder rundt omkring på internettet.

2. Historisk tilbageblik

Årsskrift - Danmarks Journalisthøjskole, der blev udgivet efter lovens ikrafttræden, indeholdt en veloplagt artikel af Ernst Siegfried Hansen med titlen "Når ERNA overtager redaktionen, skal journalister kureres for elektron-skræk" (Hansen, 1971). Artiklen er på den ene side et heroisk forsøg på at afmystificere de nye teknologier, et forsøg, der vidner om en personlig indsats, der lever op til hans mytologiske mellemnavn. Hansen jonglerer ubesværet mellem computer-relaterede begreber som kybernetik, algoritmer, automatisk databehandling, elektronisk multiplexer - og kobler dem ligeledes ubesværet med journalistiske begreber som nyhedskanaler, central-desk, klartekst. En ny verdensorden for journalister er på vej, og den vil stille krav til journalisten:

Datamaten er på vej ind i journalistikken! For journalisten vil det betyde, at han skal skaffe sig et vist basiskendskab til kybernetik som videnskabelig teori og til datalogi som praktisk anvendelse af teorien

(forord til Hansen, 1971: 31).

Samtidig med, at Hansens artikel vidner om stor indsigt og lyst til at engagere sig i en ny type journalistik, kan man dog også konstatere, at udviklingen ikke er gået helt i den retning, som Hansen forudsagde i 1971. For at forstå den udvikling, der sidenhen er pågået, kan det imidlertid være oplysende at se på, hvordan man dengang forudså teknologiens påvirkning af journalistikken.

I Hansens gennemgang af de nye teknologier accentueres de mulige effektivitetsgevinster: Transmissionssystemet effektiviseres, informations-

mængden eksploderer, og redaktionen går fra at være "en fredelig ø, hvor vi arbejder med glæde, skrivemaskine, blæk, saks og lim" til at blive indkredset af "elektronikken" (s. 31). Hansen er bevidst om, at dette vil medføre, at det bliver muligt at nå længere ud:

Det er i virkeligheden først i vor tid, at den "kendte verden"
begynder at omfatte hele kloden, nyhedsmæssigt set
(s. 32).

Denne udvidelse gælder både geografisk og emnemæssigt. Det bliver nu muligt at forholde sig detaljeret til forhold i hele verden omhandlende alle mulige samfundslag, interesser og synspunkter.

Denne eksplosion i tilgængeligheden af information fører naturligvis potentielt til et tab af overskuelighed. Her er det Hansens pointe, at overskueligheden skal genindføres ved, at journalisten lærer at programmere (s. 35). Herved kan der skabes platforme, hvor informationerne automatisk opsamles og organiseres. Når systemerne så efterhånden er blevet sat op, så er det ikke Hansens tanke, at journalisten bliver overflødig - journalisten som fagperson bliver stadig vigtig som den, der bidrager til processen gennem sin evne til at "indleve sig i en begivenhed for ikke at sige at opleve den, før man giver den videre" (s. 36). Tanken er altså ikke, at journalisten bliver elimineret gennem den programmeringsmæssige sortering. Den journalistiske formidling er stadig nødvendig, men tanken er, at det journalistiske produkt bliver mere informationstungt. Journalisten er, givet de store mængder af information, ikke nødt til at "lade en informationsmæssigt tynd kop te løbe ud over flere spalter, hvor der i stedet kunne stå otte virkelige informationer" (s. 35).

Hermed er vi også fremme ved et kernepunkt ved E.S. Hansens bud på en fremtidig journalistik. Grundlæggende set tænkes udviklingen som en opstramning og en effektivisering. Vi kan gennem teknologien opnå en fortætning af informationerne, og vi kan række længere og mere varieret ud i verden. Teknologierne giver os mulighed for at gøre mere af det, vi allerede gør.

Det er for så vidt ikke forkert som en beskrivelse af, hvilke muligheder der står til rådighed. Spørgsmålet er imidlertid, om det er den bedste beskrivelse af, hvad der i virkeligheden kom til at ske. Hvis man tager et kig

ud over det journalistiske landskab, er det i hvert fald ikke informations-tætheden, der springer mest i øjnene – for nu at sige det lidt jysk.

3. Situationen i dag

Til en start er det imidlertid på sin plads at anerkende, hvor langt analysen faktisk stadig holder. Problemerne omkring den store informations-mængde, globaliseringen af nyhedsstrømmen og effektiviseringen af nyhedsprocessen har alle været realiteter, som på afgørende vis har omstruktureret det journalistiske arbejde. Centraldesken er ikke decideret forsvundet, men det er en realitet, at journalisterne i stigende grad arbejder autonomt ude i marken. Kravet om, at journalisten tilegner sig programmeringskompetencer, har ikke for alvor bredt sig til mainstream-journalistikken endnu, men nyhedsdatabaser spiller en stigende rolle, samtidig med at der eksperimenteres med programmeret dataindsamling som et redskab i journalistikken (Bardeel, 1999; Elkjær, 2010; Gillmor, 2004; Stuart, 2006).

Der, hvor Hansens analyse for alvor fejler i forhold til virkeligheden i dag, er i analysen af, hvordan forholdet mellem journalisten og læseren/lytteren/seeren også ændres. Journalisten blev ikke bare en, der gav læseren/lytteren/seeren mere af det samme; og journalistens rolle blev ikke blot at programmere og så bidrage med indlevelse. Indførelsen af de nye computer-baserede medier kom til at danne udgangspunkt for dannelsen af helt nye typer af offentligheder, hvor relationen mellem nyhedsskabere, journalister og borgere ændredes.

En forudsætning for denne forandring var naturligvis internettets fremkomst (som Hansen af gode grunde ikke kunne reflektere over tilbage i 1971). I Hansens optik betragtes netopkoblinger primært som noget, der bringer informationer frem til journalisten. Men i takt med, at borgerne også opkobles, og mere dialogisk orienterede teknologier udvikles, går den computerbaserede netopkobling fra at være et middel til at systematisere og formidle (overføre) informationer, til at være et værktøj til en dialogisk kommunikation.

Strukturelt kan man se det på, at med de traditionelle papir- og æterbårne massemedier er der ikke umiddelbart mulighed for gensidig dialogisk udveksling. Ganske vist har aviserne deres læserbreve, og radio og tv har deres call-ins, men det er begrænsede og marginaliserede sider af en

teknologisk virkelighed, hvor det er journalisten, der taler *til* læseren/lytteren/seeren. De internet-bårne medier rummer på den anden side muligheden for at give læseren/lytteren/seeren en aktiv stemme i den offentlige diskussion. Et kig ud over de store publicistiske medier i Danmark viser ganske vist, at disse muligheder for det første kun udnyttes i begrænset omfang og for det andet nok ikke har fundet en særlig frugtbar form – mange af brugerkommentarerne består af usaglig, ikke-lyttende "råben" af hinanden med synspunkter fra de politiske yderfløje. Men dét ændrer ikke ved, at medierne og journalisterne har været nødt til at åbne op for at give læserne/lytterne/seerne en mere synlig stemme.

Vendingen fra den informerende journalist til den dialogisk kommunikerende journalist er ikke nødvendigvis positiv. Ganske vist blev fremkomsten af det interaktive internet i starten gentagne gange anprist for genindførelsen af nogle grundlæggende værdier i demokratiet (et eksempel herpå kan findes i Nørretranders 1997), Habermas-inspirerede teoretikere har særligt fremhævet, at interaktiviteten løser problemet med massemediernes pacificering af borgerne (fx i Slevin, 2000; Bohman, 2004), atter andre har lovprist de frisættende potentialer i denne interaktion (Benkler, 2006). Men man skal som sagt ikke have læst mange kommentarer i mediernes blog-sektioner for at få øje på, at dialogisk udveksling kan være lige så pacificerende som bevidstløst indtag af informationer. Ganske vist ser det på overfladen ud til, at brugerne er meget aktive, men hvor meget de rent faktisk flytter sig er nok et spørgsmål.

Selve det, at et medie beforder dialogisk udveksling, er derfor ikke i sig selv hverken godt eller skidt. Det afhænger helt af, hvilken type af dialog der faktisk befordres og realiseres i medierne. Teknologien gør det tilsyneladende ikke af sig selv. Hvis vi vil have en inddragende, aktiverende, udviklende og samværsbefordrende dialog, så er vi nødt til at hjælpe teknologien på vej. Et kig ud over den etablerede mediestand viser en praksis, hvor journalisterne i høj grad arbejder som før: Journalisten tager sig af ideudviklingen, researchen og formidlingen, og så lægges det færdige produkt ud på en hjemmeside, hvor der i nogle tilfælde er åbnet op for kommentarer eller afstemninger fra læserne/lytterne/seerne.

Lidt hårdt trukket op kan man sige, at man forsøger at skabe dialog uden selv at ville stille op til dialogen. Det er alt for sent i processen, at der gives rum for dialog, og derfor er det måske ikke så overraskende, at dialogen

ender med at være så frugtesløs; dem, der virkelig vil dialogen (dvs. er vilige til en gensidigt udfordrende og udviklende udveksling), føler sig ikke inviteret, og tilbage står kun dem, der blot vil give deres mening til kende - uden nødvendigvis at skulle lytte til, hvad andre mener.

Hvis man vil tage de dialogiske muligheder i de nye teknologier alvorligt (og det står naturligvis de enkelte medier frit for, om man vil det), er man derfor nødt til at tænke dialogen som en skrøbelig proces, der kan gå både godt og skidt. Journalisten må derfor dels indtænke det dialogiske på et tidligere stadie i sit arbejde, dels skal journalisten måske også opkvalificeres i sin forståelse af, hvad en frugtbar dialog er, og hvordan den opnås. Journalistens rolle på disse medier er derfor ikke blot at programmere og bidrage med sin personlige indlevelse (jf. E.S. Hansens forslag) - journalistens rolle må blive at facilitere den dialogiske proces, som han/hun sætter i gang og deltager i.

4. Den dialogiske journalist

For at kunne bidrage til en frugtbar dialogisk proces er det naturligvis vigtigt at have en nogenlunde forståelse af, hvad en frugtbar dialog vil sige. En af de mest nuancerede og eksplicite refleksioner over dette emne findes i Gadamer's hermeneutiske filosofi (Gadamer, 1960: 368-384, se også Gadamer, 1959; 1966). Den vil derfor danne udgangspunktet i det følgende, men jeg vil også vise dens begrænsninger i forhold til at artikulere den kritiske side af det journalistiske arbejde. Til at gøre dette vil jeg særligt trække Derridas dekonstruktive tankegang frem.

Pointen vil være, at den dialogiske journalist skal navigere mellem på den ene side at skabe et fælles udgangspunkt for dialogen - for ellers risikerer man, at de involverede taler forbi hinanden, som man ser på mange af de store mediers blogs i dag. På den anden side skal journalisten også "ryste" det fælles udgangspunkt så meget, at det begrænsede ved det fælles udgangspunkt aldrig tabs af syne - for ellers risikerer dialogen at ende med at være en selvbekræftende klappen-hinanden-på-ryggen, som man ser på nogle af de mere specialiserede sites.

I Gadamer's optik var dialog et møde mellem to forskellige synspunkter. Disse synspunkter mødes og udfordrer hinanden og søger herigennem frem mod det, han kalder en "sammensmeltning af horisonter". Gadamer's pointe er her, at når vi forsøger at forstå og mene noget om verden, så gør

vi det ved at skrive de ting, vi møder, ind i nogle "forståelseshorisonter" - altså nogle rammer, som vi placerer tingene og begivenhederne i, og som giver dem en meningsfuld placering i forhold til andre ting, vi har oplevet og erfaret. Når vi så støder på tilfælde, hvor vi er åbenlyst uenige om, hvordan det samme skal opfattes, så har vi behov for at bearbejde vores (forskellige) forståelseshorisonter på en sådan måde, at vi i sidste ende kan komme til en fælles forståelse.

Det originale ved Gadammers analyse er så, at han pointerer, at denne sammensmeltning må foregå gennem en *gensidig* bevægelse. For at jeg kan komme i dialog med andre, er jeg nødt til at sætte mine forudgivne synspunkter på spil, dvs. jeg er nødt til at artikulere mine synspunkter ind i et sprogligt forståelsesunivers, som er tilgængeligt for den anden. Man kan sige, at jeg er nødt til at træde ind på den andens banehalvdel, for at vi kan mødes. Men hvis bevægelsen kommer fra min side alene, så er der ikke nogen egentlig dialog. Der kommer først dialog i det øjeblik, jeg så begynder at fortælle den anden, at der er noget "forkert" ved banehalvdelen – eller at han/hun i hvert fald har misforstået noget ved den.

En dialog består altså med andre ord af den bevægelse, hvor man flytter sig for at flytte med andre. Netop derved sætter man også sine egne synspunkter på spil: Hvis nogen bevæger sig over på min banehalvdel, får jeg jo også mulighed for at udfordre det, som den anden bringer med sig – man kender jo typisk sin egen banehalvdel bedre end den andens – men hvis jeg så i min udfordring bliver stående ovre på min egen banehalvdel og kritiserer den første for ikke at "forstå" mit synspunkt ordentligt, så dør dialogen hurtigt ud. Hvis jeg går ind i dialogen, bliver opgaven for mig derfor dels at vise det utilstrækkelige i den andens indvending, dels derefter at vise, hvordan dette utilstrækkelige virker tilbage på gyldigheden af dens udgangspunkt – og dette må naturligvis også foregå, ved at jeg bevæger mig over på den andens banehalvdel.

En sådan dialog vil gradvis føre til, at begge parter bliver klogere, de flytter sig sammen til et sted, hvor ingen af dem var på forhånd. Det er dette, Gadamer taler om som sammensmeltningen af forståelseshorisonter: I den vellykkede dialog når vi sammen frem til et højere stadie af gensidig forståelse. Det er ikke sikkert, at vi ender med at blive *enige*: jeg kan i mange tilfælde godt forstå den andens synspunkter og mulige grunde til

dem uden rent faktisk at dele synspunkterne (fx hvis jeg vægter nogle værdier anderledes end den anden).

At dialog i denne forstand kan være en frugtbar og vigtig proces vil nok de færreste benægte. At befordringen af denne type dialog kan være en vigtig opgave for journalister vil jeg også antage som ukontroversiel. Og i en bred forstand vil jeg hævde, at det faktisk til alle tider har været en vigtig side af journalistikken: Netop forståelsen af journalisten som den, der bibringer borgeren en forståelse af vigtige samfundsmæssige forhold, således at borgeren kvalificeret kan forstå og tage stilling til disse og i sin levetid (valg af produkter, valg af livsstil) udøve en form for respons herpå, som nyhedsskaberne så igen kan forholde sig til, illustrerer jo den ovenfor beskrevne hermeneutiske proces. Det nye er blot, at hvor de traditionelle massemedier (aviser, radio, tv) hæmmede den *direkte* dialogiske udveksling (fordi det var vanskeligt at give rum for læseren/lytteren/seerens stemme i medierne), bliver der med de moderne åbnet for, at parterne i dialogen kan komme tættere på hinanden. Dette vil jeg komme nærmere ind på i afsnit 7.

5. Dialogens grænser

Inden vi går videre til det nye for journalistikken, er det nemlig vigtigt også at få peget på, hvorledes Gadamer's analyse af den dialogiske udveksling har sine begrænsninger. Hvis man kort skulle karakterisere Gadamer's analyse, så er det en analyse af, hvordan vi bliver *klogere ved at nå til bedre forståelse af hinanden* – eller sagt på lidt mere almindeligt dansk: Gadamer viser, hvordan vi kan komme tættere på hinanden gennem dialog. Men nogle gange forstår vi hinanden alt for godt, nogle gange er vi alt for tætte på hinanden, ser alt det gode i hinanden, har det rart med hinanden og lader os opsluge i det nærmest ubrydelige fællesskab, som vi befinder os i. I disse (hyggelige) situationer kan det være svært at se, at der måske er nogen, der er uden for, og som gerne vil ind.

Nyere sociale teorier har argumenteret for, at de mest magtfulde eksklusionsmekanismer består i at usynliggøre bestemte grupper eller synspunkter fra den offentlige samfundsdiskurs (se fx Honneth, 2003). Et eksempel herpå leveres af Nick Couldry, der har vist, at neoliberalismen fx blev en magtfuld økonomisk doktrin i den angelsaksiske verden mellem 1980-2000, fordi man lykkedes med at gøre markedet til det primære mål

for politikken, hvorved økonomisk balance som mål kom til at overskygge mål som social retfærdighed og sundhedsmæssig velfærd (Couldry, 2010). I disse situationer har vi brug for at blive bragt lidt ud af balance for at få øje på de andre, det andet, "verden udenfor". Lidt mere filosofisk formuleret: Vi har brug for at få blik for begrænsningerne i den fælles forståelse, som vi lever i; vi har brug for at komme lidt på afstand af vores fælles forståelseshorisont.

En klassisk måde at bryde op i sådan en befæstet fælles forståelseshorisont har været den undersøgende journalistik. Den undersøgende journalistik går ud på at undersøge, om tingene nu også i virkeligheden er, som vi går og tror. Dygtige undersøgende journalister har således i nyere tid fx afdækket svindel i hjemmeplejen (Kaare Godtfredsen og Lasse Ravnø, TV 2), selvom diskursen omkring hjemmehjælpere ellers var den hårdtarbejdende, selvopofrende person, der pga. systemets pres ikke kunne få tidsregnskabet til at gå op. Et andet eksempel er afsløringen af, at patientsikkerheden på privathospitaler ikke altid er så optimal, som man går og tror (Karin Mette Petersen og Thomas Buch-Andersen, DR P1 Dokumentar).

Hvis man skal bryde den lukkede diskurs, er det imidlertid ikke altid nok blot at dykke dybt ned i rævekagerne for at finde de rigtige svar på de stillede spørgsmål. I mange tilfælde er det lige så vigtigt (eller endda vigtigere) at få stillet de rigtige *spørgsmål*. Dette er den undersøgende journalist naturligvis også opmærksom på, men i det følgende vil jeg forsøge at vise, at det ikke er nok at stille *andre spørgsmål*; når man skal åbne for en lukket diskurs, er det afgørende at *spørge anderledes*.

Gadamer var den første til at påpege, at hvis man for alvor vil nå videre i den dialogiske proces, så er det afgørende at vende blikket fra svarene til spørgsmålene (Gadamer, 1960: 368ff). Gadamer's pointe var, at det er spørgsmålet, der åbner for vores erkendelsesmæssige nysgerrighed over for verden. Spørgsmålet accentuerer grænsen mellem vores viden og ikke-viden; vi ved, at der er noget, vi ikke ved, og derfor kan vi spørge efter det (Gadamer 1960: 368-9). Spørgsmålet giver grundlæggende set retningen for mulige svar, og dermed er det også klart, at spørgsmålet ikke udelukkende er åbnende - i retningsangivelsen er spørgsmålet også lukkende, der er nogle ting vi mister blikket for, i det øjeblik vi accepterer spørgsmålets forståelseshorisont.

Dette er startpunktet for den anden side af dialogen, som vi skal have frem, hvis vi vil forstå journalistens dialogiske opgave. For at bryde ud af den lukkede diskurs skal vi have blik for, hvad den lukker ude - hvad der så at sige ikke kan diskuteres inden for den givne diskurs. For at tage et eksempel: I en politisk diskussion af, hvorvidt man skal modvirke en fremtidig faldende arbejdsstyrke ved at sænke de offentlige udgifter, eller ved at hver enkelt skal arbejde ekstra meget, er det vanskeligt at komme til at diskutere, om den faldende arbejdsstyrke overhovedet er et problem. Har vi i fremtiden overhovedet brug for så mange hænder som i dag - kunne det tænkes, at den teknologiske udvikling ville modvirke problemet? Det afgørende er her ikke, hvorvidt mine spørgsmål rent faktisk ville ophæve den pågående diskussion. Min pointe er blot, at dette er spørgsmål, som er vanskelige at rejse i en sådan formet offentlighed.

Kritiske værktøjer til denne side af dialogen kan findes i diverse framing- og diskursanalytiske teorier (fx Chong & Druckman, 2007; Entman, 1993; 2010; Johnson-Cartee, 2004; Foucault, 1969; Fairclough, 1995; 2003). Fælles for disse er, at man går ind i konkrete dialogiske udvekslinger og undersøger, hvorledes der begrebsligt og fortælleteknisk lukkes af for en række erfarings-, handlings- og forståelseshorisonter. Man kan sige, at framing- og diskursanalyser giver os en række værktøjer til at analysere yderkanterne af vores forståelseshorisonter - de viser os, hvad der ligger ude på den "anden side" eller "uden for".

Disse værktøjer forsøges allerede brugt i journalistikken på forskellige planer, og de yder et fint stykke arbejde. Svagheden ved framing- og diskursanalytiske værktøjer er imidlertid, at de ikke nødvendigvis giver os et klart svar på, *hvorfor* vi skulle interessere os for det, der ligger "uden for". De bringer os i første omgang kun til konstateringen af, *at* noget er blevet ladet uden for vores erfaringshorisont - de giver os ikke et vokabular til at sige noget om, hvorfor det er et problem. I samfundsmæssige og politiske sammenhænge er der ganske vist en inhærent forpligtelse til at kunne legitimere synspunkter i forhold til en helhed, der principielt bør kunne udstrækkes til alle dele af samfundet, men denne forpligtelse gælder jo ikke, når vi diskuterer inden for mere afgrænsede fællesskaber.

Ofte er prætentionen for dialogen bare knap så holistisk. Internettets fremkomst har givet rum for en lang række "communities", der grundlæggende set er defineret ved en snæver interessehorisont, og som derfor

ikke nødvendigvis er forpligtet til at kunne relatere sig til en større samfundsmæssig helhed. En del af disse "communities" vil naturligvis heller ikke have et rum for egentlig journalistisk indblanding - fordi der ikke nødvendigvis er noget ønske om at blive flyttet med.

6. Dialogens indre knude

Ikke desto mindre mener jeg dog, det er muligt at udstyre journalister med en dialogisk analyse-strategi, der kunne gøre deltagerne klogere på sig selv og deres forhold til den verden, de lever i. Strategien blev første gang artikulert af den franske filosof, Jacques Derrida, og går under betegnelsen *dekonstruktion*.

Derridas grundlæggende pointe er, at enhver horisont for dialogisk udveksling altid er grundet på, hvad han kalder en *apori* – opgaven for dekonstruktionen er at afdække sådanne aporier og deres implikationer. En apori er et problem, som ikke kan løses endeligt, men som man alligevel er nødt til at forholde sig til i en given sammenhæng. Eftersom problemet ikke kan løses endeligt, kan de forskellige faktiske bud på løsninger altid udfordres.

Nogle gange er den slags problemer ligegyldige. Fx hvis TV3 sender en VM-kamp i sværvægtsboksning samtidig med, at TV 2 sender VM-finalen i herrefodbold, og man kun har ét tv. Så er man placeret i et dilemma, der hedder, at man ikke kan få en live-oplevelse af begge hændelser. For folk, der både er bokse- og fodboldentusiaster, vil dette naturligvis være et stort problem, som kun kan løses delvist. Man kan vælge at optage den ene og så sikre sig, at man ikke hører resultatet undervejs; eller man kan zappe frem og tilbage mellem programmerne (i begge tilfælde går noget af intensiteten i oplevelsen givetvis tabt). Men for mig som "mellem-interesseret" fodboldtilskuer og slet-ikke-interesseret boksetilskuer vil dilemmaet være ligegyldigt. Jeg vil næppe bruge megen energi på overhovedet at overveje, hvordan problemet kan løses – hvis jeg da overhovedet opdager, at det er et problem for nogen. I disse tilfælde kan vi vælge at sige, at aporiernes uløselighed er større end den praktiske gevinst ved at omgå dem, og man kan derfor vælge at ignorere aporien, gøre og tænke på noget andet.

Andre gange er aporierne imidlertid mere centralt placerede. I disse sammenhænge opbygges der et helt praksisfelt i omgangen og håndte-

ringen af aporierne. Derrida argumenterer således for, at alle kulturer er opbygget i et forsøg på at håndtere menneskets *dødelighed*. Vi ved, at vi skal dø, men vi ved ikke, hvad det vil sige, at vi skal dø - derfor forsøger vi på forskellig vis at håndtere denne dødelighed, men håndteringen foregår netop i uvished, og vi kan derfor ikke komme til ende med det. Nogle bud går ud på, at vi skal forsøge at undgå døden - derfor opbygger vi sundhedsvæsen, uddannelsessystemer og forskningsinstitutioner i forsøget på at undgå døden. Andre bud går på, at den "gode" død er noget, vi skal gøre os fortjent til. Derfor kan man forsvare handlinger, der ud fra livets målestok er forkastelige, fordi der kommer noget bedre på den anden side (Derridas dødsfilosofi er udviklet i Derrida, 1992; 1996; se også Hansen, 2005 for en uddybning af Derridas dødsfilosofi).

Aporier er et grundvilkår i vores ageren i verden. Det hænger sammen med, at når vi skal navigere i verden, er vi på den ene side nødt til at have en nogenlunde adækvat forståelse af verden. På den anden side er vi også nødt til at kunne fokusere på det signifikante eller vigtige i de konkrete situationer. Den adækvate forståelse kræver, at vi har blik for verdens mangfoldighed; den signifikante forståelse kræver, at vi kan fokusere på få aspekter ved de konkrete situationer. Der er således en indre spænding i vores forståelse mellem empirisk mangfoldighed og systematisk enhed.

For at konkretisere dette i forhold til journalistikken har jeg i anden sammenhæng (Hansen under udgivelse) argumenteret for, at journalistikken traditionelt er udsprunget af sådan en apori. Journalistikken er udsprunget af en demokratisk og samfundsmæssig udfordring om at oplyse borgerne i den politiske nationalstat - dels så borgerne havde et oplyst udgangspunkt for at deltage i den politiske proces, dels for at give borgeren en følelse af samhørighed på tværs af det fysiske fællesskab. Massemediernes (trykpressen, radio og tv) gav de teknologiske muligheder, men under ganske bestemte betingelser. Massemediernes kommunikative centralisme (få-til-mange-strukturen) gjorde journalisten nødvendig som den, der formidlede viden ud til folket. I dette arbejde havde journalisten netop den ovenfor nævnte udfordring: På den ene side skulle folket have *adækvate* oplysninger, på den anden side var det også nødvendigt at sikre, at det var de *relevante* oplysninger. Journalisten havde derfor en dobbelt opgave: At *opsøge* informationer og at *sortere* i informationer. Udøvelsen af denne praksis må dels baseres på, hvad der faktisk finder sted i verden,

dels hvad læseren/lytteren/seeren finder relevant. Og givet modtagernes diversitet kan man ikke på forhånd regne med en generel konsensus omkring den rette balancegang mellem de to opgaver. Derfor er journalistikken placeret i en vedvarende bestræbelse på at finde den "bedste" løsning på problemet – og så længe den mediale struktur tilsiger et nødvendigt valg mellem informationsdiversitet og relevanssortering, så længe løser journalistikken en påtrængende opgave i samfundet.

Det særlige ved Derridas tilgang til praksisfelter er imidlertid, at han netop accentuerer, at disse aporetiske knuder i de forskellige praksisfelter ikke nødvendigvis er et problem (Derrida, 1996: 1). Eller sagt på en anden måde: Selvom det måske nok er et problem, så er det samtidig også arnestedet for de forskellige praksisfelters energi og grundlæggende relevans. Hvis journalistikkens apori var blevet opløst, ville det betyde, at journalistikken ville miste sin samfundsmæssige betydning. Journalistikkens apori er årsagen til, at det er vigtigt at diskutere, hvad god journalistik er. Det er en diskussion, som vi ikke kan komme uden om, fordi den til enhver tid eksisterende journalistiske praksis kun er et foreløbigt bud på den bedste løsning af den eksisterende apori.

I næste afsnit vil jeg vende tilbage til, hvordan de moderne internet-baserede teknologier i en vis forstand rent faktisk har opløst journalistikkens apori – og hvordan dette så stiller journalistikken i dagens samfund. Først vil jeg imidlertid vende tilbage til de dialogiske implikationer af overvejelserne i dette afsnit.

Som nævnt i indledningen til dette afsnit er det nemlig min pointe, at dekonstruktionen kan give os et journalistisk værktøj til at udfordre dialogen i eksisterende "communities" - også selvom disse ikke nødvendigvis føler sig forpligtet til at kigge uden for egen forståelseshorisont.

Dekonstruktive analyser går ud på at opsøge aporetiske knuder i vores erfaringsverdener og så afdække deres implikationer for vores handlen i verden. Pointen er imidlertid, at dekonstruktive analyser ikke nødvendigvis fordrer, at analytikeren kigger *uden for* sit umiddelbare interessefelt. Dekonstruktionen giver tværtimod analytikeren et værktøj til at kigge dybt *ind i* sit umiddelbare interessefelt. Dekonstruktionen giver os et værktøj til at forstå den indre knude, som er hele udgangspunktet for, at vi kan have en pågående dialog.

Det er her, dekonstruktionen har sin styrke over for diskurs- og framing-

analyser. Hvis man fx på internettet har et fællesskab af puddelhundeelskere, så kunne man godt lave diskursanalyse på dette ved at udpege grænserne for dette fællesskabs forståelseshorisont. Man vil meget hurtigt kunne udpege, at der er mange ting i verden, der falder uden for den umiddelbare interessehorisont for dette fællesskab. Men det er jo i en vis forstand *pointen* med et sådant fællesskab, at man diskuterer ud fra en snæver, men fælles interesse. Derfor vil en diskursanalyse ikke rigtig anfægte et puddelhundefællesskab. Men hvis man derimod vha. en dekonstruktiv analyse kunne tage dem ind mod den definerende kerne i fællesskabet, så ville man kunne hjælpe dem til at blive klogere på sig selv.

Det kunne fx foregå, ved at man lavede en analyse af, hvorfor det er muligt at blive ved med at diskutere puddelhunde. Hvad kan man være uenige om? Sådanne spørgsmål vil i mange tilfælde føre til problematikker som "Hvad er en sund/flot/dejlig/god hund", og så er vi allerede godt på vej. For næste spørgsmål bliver så naturligvis, hvad man forstår ved sund, flot, dejlig og god? Når forskellige deltagere kan se på den samme hund og være uenige om vurderingen, så må det jo skyldes, at man skal ind i næste lag og se på, hvad man forstår ved de værdier, der diskuteres.

Pointen er, at jo længere vi trænger ind i forholdet mellem de konkrete hunde og de værdier, der diskuteres ud fra, jo mere når vi ind til en definerende kerne af, hvad der holder dialogen om hundene i gang. Og jo længere vi trænger derind, jo mere klart bliver det for os, hvilke værdier der driver deltagerne. Ikke sådan at forstå, at vi så ender ud med at have "fem faste grundværdier" – Derridas *pointe* er tværtimod, at jo længere vi trænger ind mod drivkraften, jo mere får vi blik for "problemet", "utilpassetheden" – eller med andre ord: de tilgrundliggende aporier. Når man tilskriver værdier, normer eller vurderinger til en eksisterende virkelighed, er der altid et "mellemrum" – en grad af åbenhed: Realiserer *denne* virkelighed nu også virkelig *denne* værdi, hvordan, hvorfor? Pointen er, at sproget forlader os, og vi ender i et tomrum, som vi alligevel er nødt til at agere i.

En sådan rejse kan også være en hjælp til at bringe deltagerne uden for deres egen erfaringshorisont – således at de bliver tilgængelige for en opmærksomhed og bevidsthed om relevansen af at kunne forholde sig til andet end (fx) puddelhunde. Arbejdet med de definerende aporier vil kunne give deltagerne en bevidsthed om, hvad der oprindeligt startede

den intensive interesse for området – og hermed få blik for den udenfor-liggende virkelighed, der førte dem ind i dialogfeltet.

7. Den nye journalistiske apori

De dekonstruktive analyser af forskellige praksisformers aporier kan altså med andre ord være et værktøj for journalister til at opkvalificere eksisterende dialoger. Samtidig kan de naturligvis også vendes mod selve den journalistiske praksis. Jeg fik ovenfor givet et bud på, hvordan journalistikken var udsprunget af problematikken om at give et fyldestgørende (adækvat) og relevanssorteret (fokuseret) billede af de problematikker, der vedkommer offentligheden. Journalisten har traditionelt været fanget i problemet mellem, at kommunikationslinierne var begrænsede, samtidig med at relevanskriterierne hos brugerne (borgerne) ikke kunne bringes på én endelig formel.

Spørgsmålet er imidlertid, om dette stadig er en påtrængende problematik. Har vi ikke netop med internettet fået et medie, hvor vi principielt ikke behøver begrænse den mængde af informationer, som gøres tilgængelig for brugerne? Og har vi ikke også med internettets fremkomst (og informationernes digitalisering) efterhånden fået muligheder for at lave meget personligt udformede relevanssorteringer (gennem individuelt programmerbare søgemaskiner o.lign.)? For så vidt svaret kunne være ja på begge disse spørgsmål, og det antager jeg, det kunne, bliver spørgsmålet, hvad der er tilbage af journalistikkens apori. Pointen er naturligvis, at for så vidt der ikke er nogen apori tilbage, ville journalistikken (jf. det argument, der er båret frem i denne artikel) ikke længere være relevant.

Som udgangspunkt mener jeg stadig, journalistikken har en relevant opgave gennem den dybdeborende, *undersøgende* journalistik, der stadig er med til at grave nye informationer frem, som så kan blive genstand for formidling gennem de nye medier. Gennem den undersøgende journalistik kan den traditionelle, journalistiske apori stadig give livsgnister til journalistikken: Den undersøgende journalist kan stadig tilbyde læserne/lytterne/seerne nye informationer. Den undersøgende journalist må også stadig (i nogen udstrækning) lave en relevanssortering; ganske vist kan man pga. internettets ubegrænsede lagerkapacitet i princippet godt lægge alle oplysninger offentligt tilgængelige, men de vinder først en journalistisk signifikans i det øjeblik, de bliver ordnet i et narrativ – et narrativ, som

den undersøgende journalist er nødt til at artikulere - muligvis med hjælp fra computer-genererede sorteringsmekanismer.

Hvis man ser på det journalistiske landskab, er det imidlertid næppe nok at bygge en journalistisk praksis og identitet op omkring den undersøgende journalistik. Dels fordi den er for omkostningstung til for alvor at kunne udbredes til alle dele af det journalistiske felt; dels også fordi det vil give en meget snæver forståelse af journalistikken, hvis man udelukkende byggede den op omkring den undersøgende del. Spørgsmålet er derfor, om det er muligt at finde en aporetisk fundering for en lidt bredere forståelse af journalistikken.

Svaret kunne her søges i de problematikker omkring dialogen, som jeg har været inde på i denne artikel. Som det er blevet vist ovenfor, så er dialoger både inkluderende og ekskluderende. Ved at vende blikket fra *informationer* over mod *dialog*, dvs. nytænke journalistens rolle fra at være formidler af informationer til at være formidler af dialog, bliver en ny apori synlig. For selvom internettet i en vis forstand løste nogle af problemerne omkring formidling og sortering af informationer, så er det tydeligt, at der stadig resterer en opgave i at få opkvalificeret den dialog, der finder sted på internettet.

Dette hænger sammen med den forståelse af dialogen, som jeg har redegjort for ovenfor: Lige så vel som dialog kan bringe deltagerne tættere på hinanden på en god måde (en positiv læringsproces), findes der også dialog, der ikke bringer deltagerne tættere på hinanden (fordi de allerede i udgangspunktet er for langt fra hinanden) – og måske findes der også dialog, der bringer folk sammen på mindre frugtbare måder (fx den chauvinistisk-selvtilstrækkelige). Givet en bevidstgørelse og en opkvalificering vil journalisten kunne være den, der har til opgave at sikre, at den dialog, der foregår rundt omkring, oplever en opkvalificering. Dels ved at moderere og facilitere eksisterende dialogiske fora, dels ved at skabe dialogiske forbindelsesled mellem forskellige dialogiske felter, dels ved gennem egne indspil at igangsætte nye former for dialog.

Jeg er ikke den første, der foreslår at tænke journalistikken ind i en dialogisk setting. Nyere teorier om journalisten som facilitator, moderator eller kurator er på mange måder beslægtet med mit forslag (se fx Stuart, 2006: 156-7; Bardoel, 1999: 386-8; Karp, 2009; McAdams, 2008). Visse af disse forslag har imidlertid en tendens til at miste blikket for den kri-

tiske opgave for journalistikken. Journalisten skal ikke blot *facilitere* dialog – i nogle tilfælde er det faktisk mere påtrængende at bringe dialogen til holdt eller i det mindste bringe den ud af fatning. Dialog er ikke pr. definition godt – men gennem en kritisk tilgang (fx vha. framing-, diskurs- eller dekonstruktiv analyse) kan journalisten være med til at frembringe en refleksion over dialogens udgangspunkter eller ekskluderende karakter.

Dermed er vi ikke så vanvittigt langt fra den traditionelle opfattelse af journalistikken. Som påpeget ovenfor kan man også sagtens opfatte den traditionelle journalistik som værende rettet mod frugtbar dialog. Det nye med de nye medier er, at dialogen nu er mere synlig. Den kan flytte fra kaffe-bordet derhjemme ud på steder, hvor andre kan se den, og hvor journalisten derfor også mere håndgribeligt kan forholde sig til den og gribe ind i den. Dette åbner for, at journalisten faktisk refleksivt kan tilgå den dialog, som journalisten er med til at skabe – og derfor kan det blive til en eksplicit opgave, som kan evalueres.

Den opmærksomme læser sidder nu naturligvis med (mindst) ét spørgsmål. Var denne artikel blevet publiceret i et mere dialogisk medie, ville jeg på nuværende tidspunkt have ladet tasterne hvile - for spørgsmål er jo starten til en god dialog. På den anden side giver svarene også nogle gange et endnu bedre udgangspunkt for en konkret uenighed, som efterfølgende kan give udgangspunkt for dialogen. Så jeg vil vove svaret alligevel, men først spørgsmålet: Hvad er det så for en apori, som den dialogisk definerede journalist må navigere inden for? Mit bud på en sådan apori er, at

Journalisten i dag er placeret i den aporetisk funderede opgave at udvikle og afgrænse rum for dialog – i forhold til passende grader af uenighed mellem deltagerne

Denne opgave er aporetisk, fordi den skal navigere mellem, at dialogen på den ene side har brug for uenighed mellem deltagerne (for ellers kommer der ingen bevægelse ud af udvekslingen), men at dialogen på den anden side samtidig også opløses, hvis uenigheden mellem deltagerne bliver for stor (for så har parterne ikke mulighed, evne eller ønske om at mødes). Et sådant arbejde må derfor foregå ved at give dialogen en retning, samtidig med at det ikke på forhånd er åbenlyst, hvilken retning der er den

mest frugtbare for dialogen – for havde man på forhånd kendt målet, havde dialogen ikke været nødvendig.

8. Informationsmættetheden

For nu til allersidst at vende tilbage til E.S. Hansens bud på den computer-understøttede journalistik. Håbet var, at en journalistik, der havde flere informationer til rådighed, kunne føre til en journalistik, der var mere informationsmættet – og at journalisten selv så blot skulle bidrage med sin indlevelse. Hvis man her 40 år efter E.S. Hansens artikel kigger ud over det journalistiske landskab, så er informationsmættethed næppe det første, der falder én ind.

Det er selvfølgelig rigtigt, at journalister i dag har mange flere informationer tilgængelige. Men god journalistik dykker ikke udelukkende ned i den eksisterende information. Informationsmættetheden er jo netop kun den ene side af journalistens udfordring. Computeren og internettet gav ganske rigtigt nogle værktøjer til at komme ud over nogle af de traditionelle udfordringer for journalisten – men netop derfor er informations-spørgsmålet ikke længere det mest påtrængende udgangspunkt for at vurdere journalisternes arbejde.

Når store mængder af information er tilgængelig, bliver det afgørende jo netop, hvad vi stiller op med den. Putter vi den bare ind i hovedet - eller skal vi bruge den til at udfordre hinanden i en gensidig, dialogisk-udfordrende udveksling? Journalistikken gør nok bedst i at satse på det sidste.

Lidt mere konkret vil et sådant arbejde skulle bestå i at give rum for paradokserne, det irrationelle, de ufærdige tanker. Journalistens opgave vil med andre ord være at facilitere et dialogisk miljø, hvor der er nysgerrighed over for, hvad irrationelle synspunkter på et dybere plan afdækker? Når offentlige personer i dag opfører sig inkonsistente eller irrationelt, så fordømmer vi dem og siger, at de er utroværdige. I et dekonstruktivt faciliteret dialogisk miljø ville en sådan irrationalitet imidlertid snarere føre til nysgerrighed: Hvilke dybereliggende værdier eller impulser virkeliggøres i den manglende konsistens? Hvad er det, der påkalder, at vedkommende vover et brud med normkonformiteten og måske ligefrem risikerer sit offentlige rygte?

Den dekonstruktive kurator vil på den ene side give pladsen til sådanne ufærdige, irrationelle og paradoksale synspunkter. På den anden side giver

disse først en dialogisk fremdrift i det øjeblik, vi også forsøger at komme til forståelse med dem. Hvad er de udtryk for? Hvorfor kunne de ikke formuleres inden for den gængse forståelse? Hvilke begrænsninger afdækker dette ved de gængse horisonter for forståelse?

Dette ville give os en langt mere interessant offentlig dialog, hvor vi ikke på forhånd skulle være så skræmte over muligheden for at tage fejl, fordi fejltagelserne i en vis forstand bliver forfremmet til at være kilden til at lære noget nyt om os selv.

Hvis dette kunne blive den egentlige gevinst af de teknologiske nybrud, så ville vi stadig ikke nødvendigvis kvantitativt få en mere *informations-*mættet journalistik. Til gengæld kunne vi måske håbe på, at den blev lidt mere *betydningsmættet*.

Og hvis ikke, så ser jeg frem til, at (Hansen, 2051) laver en tilsvarende hudfletning af (Hansen, 2011), som denne Hansen har lavet af (Hansen, 1971). ■

Referencer

- Bardoel, Jo (1999): "Beyond Journalism: A Profession between Information Society and Civil Society", i Tumber, Howard (red.), *News A Reader*, London: Oxford University Press, s. 379-391.
- Benkler, Yochai (2006): *The wealth of networks: how social production transforms markets and freedom*, New Haven Conn.: Yale University Press.
- Bohman, James (2004): "Expanding dialogue: The Internet, the public sphere and prospects for transnational democracy", i Crossley, Nick; Roberts, John Michael (red.), *After Habermas: New Perspectives on the Public Sphere*, Oxford: Blackwell Publ. Ltd, s. 131-155.
- Chong, Dennis; Druckman, James N. (2007): "Framing Theory", *Annual Review of Political Science*, nr. 10, s. 103-126.
- Couldry, Nick (2010): *Why voice matters: culture and politics after neoliberalism*, Los Angeles ; London: SAGE.
- Derrida, Jacques (1996): *Apories: mourir, s'attendre aux "limites de la vérité"*, Paris: Galilée.

- Derrida, Jacques (1992): "Donner la mort", i *L'éthique du don*, Jacques Derrida et la pensée du don, Paris: Métailié-Transition, s. 11-108.
- Derrida, Jacques (1994): *Force de loi: le "Fondement mystique de l'autorité"*, Paris: Galilée.
- Derrida, Jacques (1993): *Spectres de Marx: l'état de la dette, le travail du deuil et la nouvelle Internationale*, Paris: Galilée.
- Elkjær, Jakob (2010): *Sådan redder de journalistikken: inspiration til undersøgende journalistik på nettet*, Århus: Ajour.
- Entman, Robert M (1993): "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm", *Journal of Communication*, vol. 43, nr. 4, s. 51-58, doi: 10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x.
- Entman, Robert M. (2010): "Media framing biases and political power: Explaining slant in news of Campaign 2008", *Journalism*, vol. 11, nr. 4, s. 389 -408, doi: 10.1177/1464884910367587.
- Fairclough, Norman (2003): *Analysing discourse: textual analysis for social research*, London: Routledge.
- Fairclough, Norman (1995): *Media discourse*, London: Edvard Arnold.
- Foucault, Michel (1969): *L'archéologie du savoir*, Paris: Gallimard.
- Gadamer, Hans-Georg (1966): "Die Unfähigkeit zum Gespräch", i *Wahrheit und Methode: Ergänzungen* ; Register, 2. ed., Tübingen: J. C. B. Mohr (P. Siebeck).
- Gadamer, Hans-Georg (1959): "Vom Zirkel des Verstehens", i *Wahrheit und Methode: Ergänzungen* ; Register, 2. ed., Tübingen: J. C. B. Mohr (P. Siebeck).
- Gadamer, Hans-Georg (1960): *Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*, 6. ed., Tübingen: J. C. B. Mohr (P. Siebeck).
- Gillmor, Dan (2004): *We the media : grassroots journalism by the people, for the people*, 1. ed., Sebastopol CA: O'Reilly.
- Hansen, Ejvind (forthcoming): "Aporias of Digital Journalism".
- Hansen, Ejvind (2008): "Det digitale spøgelse", i Hansen, Ejvind; Kreutzfeldt, Danny; Sylvestersen, Inge (red.), *Digitale mellemværender*, Århus: Philosophia, s. 108-131.
- Hansen, Ejvind (2005): "Døden som foruroligende beroligelse", i Brock, Steen; Samsø, Anette (red.), *Mens vi venter på døden*, Århus: Philosophia, s. 217-39.

- Hansen, Ernst Siegfried (1971): "Når ERNA overtager redaktionen skal journalister kureres for elektronskræk", *Årsskrift – Danmarks Journalisthøjskole*, vol. 1971, s. 31-36.
- Honneth, Axel (2003): "Unsichtbarkeit. Über die moralische Epistemologie von "Annerkennung"", i *Unsichtbarkeit. Stationen einer Theorie der Intersubjektivität*, Frankfurt am Main: Suhrkamp, s. 10-27.
- Johnson-Cartee, Karen S. (2004): *News Narratives and News Framing: Constructing Political Reality*, Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Karp, Schott (2009): "Retraining Wire and Feature Editors to Be Web Curators", *Publishing 2.0. The (r)Evolution of Media*, Retrieved at 19.04.2011 from <http://publishing2.com/2009/05/02/retraining-wire-and-feature-editors-to-be-web-curators/>.
- McAdams, Mindy (2008): ""Curation," and journalists as curators", *Teaching Online Journalism*, Retrieved at 19.04.2011 from <http://mindymcadams.com/tojou/2008/curation-and-journalists-as-curators/>.
- Nørretranders, Tor (1997): *Stedet som ikke er: fremtidens nærvær, netværk og Internet*, København: Aschehoug.
- Slevin, James (2000): *The internet and society*, Malden, MA: Polity Press.
- Stuart, Allan (2006): *Online News: Journalism and the Internet*, Open University Press.

Offentlighedsloven ved en milepæl

Af Oluf Jørgensen

Ret til aktindsigt i den offentlige forvaltning er et af journalistikkens vigtige redskaber til kontrol af magtudøvelsen. Derfor var det meget passende, at den første offentlighedslov i Danmark trådte i kraft 1. januar 1971 – samme år, som den 4-årige journalistuddannelse startede på Danmarks Journalisthøjskole.

Offentlighedsloven indeholder vigtige rammer for demokratiets udvikling. Ved 40-års jubilæet er en ny offentlighedslov på vej. Justitsministeren fremsatte lovforslag i december 2010, og Folketingets Retsudvalg tog fat på drøftelser, men nåede ikke til afklaring om alle spørgsmål, før Folketinget gik på sommerferie 2011.

Ifølge regeringsgrundlaget, der blev præsenteret 3. oktober 2011, vil den nye regering "forbedre de generelle muligheder for at kontrollere regeringens embedsførelse", "fremme lov kvalitet, åbenhed og parlamentarisk kontrol med regeringen" og "fremlægge forslag til en revideret offentlighedslov". I folketingssamlingen 2011-12 er det op til det nyvalgte Folketing og den nye justitsminister Morten Bødskov at afgøre offentlighedslovens skæbne.

1. Et vigtigt spørgsmål i 1971

I årsskriftet for Danmarks Journalisthøjskole 1971 skrev min forgænger

Knud Aage Frøbert en artikel om et af diskussionsemnerne ved den første offentlighedslov. Efter loven kunne enhver forlange aktindsigt i dokumenter, men loven sagde ikke noget om, at pressen havde ret til frit at referere oplysninger.

Frøbert citerede professor, dr. jur. W. E. v. Eyben, der i en kronik i Aarhus Stiftstidende 27. december 1970 - lige før lovens ikrafttræden - formåede: "Pressen må altså være klar over, at den har sit særlige ansvar for, hvad den offentliggør, fuldstændig på samme måde, som man har haft det indtil nytår 1971. Det er muligt, at der findes journalister eller andre, som vil se fuldstændig bort fra de begrænsninger, der følger af sådanne regler, som stadigvæk er gældende i Danmark, men de skal i hvert fald ikke kunne henvise til, at de ikke på forhånd er advaret herom."

Denne skelnen mellem aktindsigt og offentlighed blev hudflettet af Frøbert i Journalisthøjskolens årsskrift: "Hvis jeg var den journalist, ville jeg gå hjem og skrive i min avis, at jeg havde set en særdeles interessant sag oppe i det og det ministerium, men at jeg desværre ikke måtte offentliggøre sagens oplysninger. Jeg ville derfor bede alle læserne om selv at aflægge visit i ministeriet og begære aktindsigt i sagen. Og ministeriet måtte sige ja til alle 30.000 eller 40.000 interesserede, for enhver har jo krav på at få aktindsigt i en sag, der ikke er omfattet af lovens undtagelsesbestemmelser."

Ifølge Frøbert blev denne debat afsluttet i februar 1971, hvor daværende justitsminister Knud Thstrup fastslog i et interview i Jyllands-Posten, at oplysninger, som enhver borger havde ret til aktindsigt i, kunne offentliggøres i pressen. Ministerierne havde ikke lyst til at få besøg af tusinder af interesserede borgere.

I 2011 virker det besynderligt, at en højt respekteret juraprofessor kunne mene, at retten til aktindsigt ikke betød ret til offentliggørelse. V. Eyben pegede bl.a. på, at almindelige regler om injurier og beskyttelse af privatliv satte grænser for offentliggørelse, og dette synspunkt var ikke så mærkeligt i 1971. Informations- og ytringsfriheden, der i høj grad bygger på Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, slog først igennem i dansk ret i løbet af 1980'erne og 90'erne.

I 2011 kan der ikke sættes spørgsmåltegn ved, at journalister og medier kan offentliggøre oplysninger om virksomheder og enkeltpersoner, de har fået aktindsigt i. Beskyttelse af enkeltpersoners privatliv er sikret ved en

undtagelse i offentlighedsloven. En anden undtagelse beskytter virksomheders forretningshemmeligheder, når det har væsentlig økonomiske betydning, at konkurrenter ikke får indsigt. Oplysninger, der ikke er undtaget fra aktindsigt, kan journalister og medier offentliggøre uden at risikere straf eller erstatningskrav for krænkelse af privatliv eller injurier.

2. Den første offentlighedslov

Den første offentlighedslov omfattede både nye regler for enhver og særlige regler for parter, der i 1964 var blevet gennemført i partsoffentlighedsloven. Begge regelsæt kunne dækkes af i alt 14 paragraffer.

Offentlighedslovens regler om almindelig offentlighed fastslog som udgangspunkt, at enhver har ret til indsigt i dokumenter, der er eller har været under behandling i den offentlige forvaltning. Offentlighedsloven fik fra starten en række undtagelser, der blev rubriceret i tre kategorier: Sagstyper, dokumenttyper og oplysninger:

- 1) Undtagelser for sagstyper: Sager inden for strafferetsplejen, sager om ansættelse og forfremmelse og lovgivningssager før fremsættelse for Folketinget m.v.
- 2) Undtagelser for dokumenttyper, bl.a. en myndigheds interne dokumenter, referater af møder mellem ministre og dokumenter, der udarbejdes af en myndighed til brug for ministermøder, brevveksling mellem ministerier om lovgivning og dokumenter om udenrigspolitiske og udenrigsøkonomiske forhold.
- 3) Oplysninger om enkeltpersoners personlige og økonomiske forhold er generelt undtaget. Andre oplysninger kan undtages efter konkret vurdering for at beskytte forretningsforhold med væsentlig økonomisk betydning, statens sikkerhed, landets forsvar, forholdet til andre lande og mellemfolkelige institutioner, gennemførelse af offentlig kontrol og planlægning, det offentliges økonomiske interesser og andre oplysninger, hvor hemmeligholdelse er nødvendig på grund af forholdets særlige karakter.

3. Lovrevision i firserne

Allerede i 1973 blev der nedsat et udvalg til overvejelse af ændringer. Udvalget afgav betænkning i 1978, men offentlighedsloven blev først ændret af Folketinget i december 1985 med ikrafttræden 1. januar 1987.

Grundtrækkene fra den første offentlighedslov blev fastholdt, men der skete en række ændringer.

Reglerne om parters ret til aktindsigt i afgørelsessager blev flyttet fra offentlighedsloven til den nye forvaltningslov. Selvom offentlighedsloven ikke længere skulle omfatte regler om parters ret til aktindsigt, fik den 18 paragraffer mod hidtil 14. Forvaltningslovens kapitel om parters aktindsigt fik 10 paragraffer.

Den første offentlighedslov fastsatte ikke krav til hurtig behandling, men nævnte blot, at myndigheden afgjorde, om en anmodning om aktindsigt skulle imødekommes "straks eller senere". Ved lovrevisionen blev indføjet, at en anmodning om aktindsigt skal afgøres snarest. Hvis myndigheden ikke kan træffe en afgørelse inden 10 dage, skal den give en begrundelse og angive, hvornår en afgørelse kan forventes.

Større el-, varme- og naturgasvirksomheder blev omfattet af offentlighedsloven uanset organisationsform og ejerskab.

Dokumenter om udenrigspolitik og udenrigsøkonomi blev efter revisionen ikke længere generelt undtaget. Loven fik til gengæld en ny generel undtagelse for dokumenter udarbejdet i forbindelse med behandlingen af EU-vedtagelser. Denne undtagelse blev fjernet igen ved en ændring i 1991. Oplysninger om udenrigspolitiske forhold og EU-forhold kan herefter undtages, når folkeretlige regler eller EU-regler forpligter danske myndigheder til fortrolighed. I øvrigt kan oplysninger kun undtages efter konkret vurdering af nødvendigheden.

I den første offentlighedslov var undtagelsen for interne dokumenter ikke suppleret med en bestemmelse om ret til indsigt i faktiske forhold. Lovens bestemmelse om notatpligt i afgørelsessager for "faktiske oplysninger af væsentlig betydning" blev dog fortolket, så den gav ret til indsigt i faktiske oplysninger i interne dokumenter. Denne ret kaldes ekstraheringspligt, fordi myndigheden skal trække nogle oplysninger ud og give aktindsigt i disse. Notatpligt og ekstraheringspligt var begrænset til faktuelle oplysninger, fx iagttagelser, målinger og andre undersøgelser, oplysninger om hændelser, fastslåede oplysninger om økonomiske forhold m.v.

Ved lovens revision fik ekstraheringspligten en selvstændig bestemmelse, og den blev udvidet til oplysninger "om faktiske omstændigheder, der er af væsentlig betydning for sagsforholdet". Den nye formulering lægger vægt på oplysningens funktion. Retten til indsigt i de faktiske

forhold er herefter ikke begrænset til faktuelle oplysninger. Ekstraheeringspligten gælder nu alle oplysninger, der bidrager til at belyse sagens faktiske forhold inklusive faglige analyser og subjektivt prægede vurderinger.

Eksempel: I sagen om planlægning af Femern Bælt-forbindelsen må indgå en række faktuelle oplysninger, fx om biltrafikken på Storebæltsbroen pr. døgn, henholdsvis antal biler, der transporteres med færger over Femern Bælt. Sådanne faktuelle oplysninger var omfattet af retten til aktindsigt efter den første offentlighedslov. Efter revisionen omfatter retten til aktindsigt desuden analyser og vurderinger, fx prognoser for trafikken på en ny forbindelse, analyser af konsekvenser ved takstnedsættelser på Storebælt, vurderinger af rejsetid og kørselsomkostninger. Retten til aktindsigt i interne oplysninger omfatter ikke politiske overvejelser eller "løsningsmuligheder" (FOB, 2005:485). Interne juridiske vurderinger er også undtaget.

Som andre eksempler på ekstraheeringspligt fra Ombudsmandens praksis kan nævnes: Forudsigelser om klimaændringer, der indgår som grundlag for regeringens klimastrategi (FOB, 2004:98) og Skolestyrelsens vurderinger af undervisningen i forbindelse med tilsyn på en friskole (FO, 2010: sagsnr. 18-3).

4. Senere ændringer

Undtagelsen for personalesager var oprindeligt begrænset til ansættelses- og forfremmelsessager. I 1998 blev indført nye undtagelser, der betyder, at personalesager som udgangspunkt er undtaget, dog ikke oplysninger om stilling, uddannelse, lønmæssige forhold, arbejdsopgaver og tjenesterejser. Disciplinære sanktioner mod ansatte i chefstillinger kan ikke undtages de første to år efter afgørelsen.

En særlig lov om aktindsigt i miljøoplysninger blev vedtaget i 1994 og senere ændret i 2000 og 2006. Miljøoplysningsloven giver aktindsigt til mere end offentlighedsloven. Lovens undtagelser er snævrere, og den tager højde for it-teknologiens muligheder. Loven giver ret til indsigt i miljøoplysninger, uanset om de findes i dokumenter eller i databaser.

Mens Offentlighedskommissionen var i slutfasen af sit arbejde, gennemførte Folketinget i foråret 2009 i al hast en særlig undtagelse for ministerkalendere.

5. Organisatoriske kriterier

5.1 Offentlig forvaltning

Begrebet "offentlig forvaltning" kan opfattes som enten et organisatorisk eller et funktionelt kriterium. Organisatorisk er "offentlig forvaltning" bestemte organer, mens det funktionelt er bestemte opgaver.

I offentlighedsloven anvendes "offentlig forvaltning" som et organisatorisk kriterium. Det betyder, at en organisation i sin helhed enten er omfattet af loven eller falder uden for. Ministerier, styrelser, regioner, kommuner og en række råd og nævn er omfattet. Offentlige opgaver, der varetages af offentligt ejede selskaber eller private virksomheder, er derimod ikke omfattet.

Det organisatoriske kriterium er ikke håndhævet konsekvent. Selvejende institutioner falder egentlig uden for, men bliver alligevel betragtet som offentlig forvaltning, hvis de "udøver offentligretlige beføjelser, når denne virksomhed er af en mere omfattende karakter og har medført, at institutionen er undergivet intensiv regulering, tilsyn og kontrol" (Betænkning 1978: 92).

Socialministeriet antog i mange år, at selvejende institutioner, fx daginstitutioner og plejehjem, var omfattet af offentlighedsloven i kraft af denne definition. Med den lov om retssikkerhed og administration, der blev gennemført i 1997, blev der indført et funktionelt kriterium, der sikrer, at offentlige opgaver på det sociale område er omfattet af offentlighedsloven, selvom de løses af selvejende institutioner eller af rent private virksomheder og institutioner m.v.

Undervisningsministeriet antog derimod i mange år, at selvejende undervisningsinstitutioner faldt uden for offentlighedsloven. Inden for det seneste årti har ministeriet sikret i lovgivningen for en række uddannelsesinstitutioner, at de er blevet omfattet af offentlighedsloven uanset organisering som selvejende institutioner.

Aktieselskaber og andre selskabsformer opfattes ikke som offentlig forvaltning og falder som udgangspunkt uden for offentlighedsloven, selvom de helt eller delvis varetager offentlige opgaver og er offentligt ejede og/eller underlagt offentlig styring. Som nævnt har offentlighedsloven en særlig regel, der sikrer, at større selskaber inden for el, naturgas og varmeforsyning er omfattet uanset organisationsform og ejerskab. Kommunale fællesskaber er også omfattet af offentlighedsloven.

5.2 Selvstændig myndighed

Offentlighedsloven bygger også på et organisatorisk kriterium ved afgrænsning af den vigtige undtagelse for interne dokumenter. Dokumenter kan som udgangspunkt ikke undtages, hvis de udveksles mellem selvstændige myndigheder. Spørgsmålet er, hvordan det afgøres, om en myndighed er selvstændig.

Det enkelte ministerium er formelt set en selvstændig myndighed. Ved regeringsskifte bliver sektoropdelingen mellem ministerier typisk ændret, og i praksis er ministerierne underlagt en overordnet styring fra regering, regeringsudvalg og tværgående styringsgrupper (Knudsen (red.), 2000:53-80). Ministeriernes formelle status som selvstændige myndigheder anfægtes ikke af denne virkelighed. Det betyder, at brevveksling er ekstern, når den sker fra et ministerium til et andet, og undtagelsen for interne dokumenter kan ikke bruges. Offentlighedsloven har dog særlige undtagelser for at beskytte ministrenes politiske beslutningsproces. Referater fra ministermøder og dokumenter, der udarbejdes til sådanne møder, er undtaget fra aktindsigt, uanset dokumenter udveksles på tværs af selvstændige myndigheder. Dokumenter, der udveksles mellem ministerier om lovgivning, er ligeledes generelt undtaget.

Alle opgaver i kommuner og regioner hører under kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet. Kommuner og regioners administration er fordelt på forskellige afdelinger, men den samlede forvaltning er både formelt og reelt en enhedsforvaltning. Det betyder, at brevveksling er intern, når den sker mellem de politiske organer og administrationens forskellige afdelinger i en kommune eller region og mellem disse organer og afdelinger indbyrdes.

Det kræver nærmere vurderinger at afgøre, om en statslig styrelse er selvstændig i forhold til et departement. En række kriterier spiller ind ved vurderingen: Opgavernes omfang, karakter og afgrænsning, graden af udførelse på styrelsens egne vegne henholdsvis under instruktion, klageadgang m.v. Folketingets Ombudsmand har fx under tvivl antaget, at Personalestyrelsen ikke er en selvstændig myndighed i forhold til Finansministeriet, og at Kriminalforsorgen ikke er i forhold til Justitsministeriet (FO, 2003: j.nr. 0082-239 og 2002: j.nr. 4002-601). Ombudsmanden har i øvrigt anerkendt, at koncernledelser i den statslige centraladministration under visse betingelser kan betragtes som en del af

et departement, selvom der deltager chefer for styrelser m.v. (FOB, 992: 96).

I ombudsmandens praksis er desuden anerkendt en forholdsvis fri adgang til at etablere "ad hoc-myndigheder" i form af tværministerielle arbejdsgrupper. Der lægges vægt på, om gruppens opgave er afgrænset tids- og emnemæssigt, og om gruppen er undergivet instruktion m.v. (FOB, 1989:175). Medlemmer af en "ad hoc-myndighed" kan udveksle dokumenter uden aktindsigt, mens udveksling med andre som udgangspunkt vil være ekstern. Journalisering kan ske hos myndigheder, hvor medlemmerne er ansat, men dokumenter bliver eksterne, hvis de er tilgængelige for andre ansatte. Det enkelte medlem repræsenterer sin ansættelsesmyndighed, og et dokument kan fortsat betragtes som internt, selvom medlemmet refererer og evt. udleverer det til andre, hvis det sker udelukkende med henblik på varetagelse af ansættelsesmyndighedens interesser i gruppens arbejde.

Organisatoriske kriterier – "offentlig forvaltning" og "selvstændig myndighed" giver som udgangspunkt klarhed, men i praksis sikrer kriterierne ikke stabile rettigheder.

Statsministeren bestemmer, hvilke ministerier der skal være. Engang var det givet, at Socialministeriet og Indenrigsministeriet hver for sig var selvstændige ministerier, men de blev på et tidspunkt sammenlagt. Nogle få år senere blev de igen adskilt, og Indenrigsministeriet blev i stedet sammenlagt med Sundhedsministeriet. Ved den nye regeringsdannelse blev Indenrigsministeriet slået sammen med Økonomiministeriet. Sådanne ændringer betyder, at kommunikation, der tidligere var ekstern, bliver intern og omvendt.

Styrelser kan blive underlagt tæt styring af et ministerium og dermed tabe status som selvstændig myndighed. Eller styrelser kan blive helt indlemmet som afdelinger i et ministerium, som det skete i Undervisningsministeriet for nogle år siden for senere igen at blive udskilt i Uddannelsesstyrelsen.

Set fra et offentlighedssynspunkt er det en svaghed, at offentlighedsloven bygger på kriterier, der giver myndigheder mulighed for at bestemme offentlighedens indsigt ved strukturændringer.

6. Udfordringer i 2011

For 40 år siden var teknologien til behandling og formidling af information

ganske anderledes end nu, og det gjaldt stadig ved ændringen midt i firserne. Offentlighedsloven er formuleret i en tid, hvor dokumenter blev skrevet på skrivemaskiner og arkiveret i mapper. Når et dokument skulle videregives, måtte man bruge fotokopiering og postvæsenet. En af udfordringerne for en ny offentlighedslov er, at den skal matche de nye teknologiske muligheder.

Digitaliseringen af offentlig forvaltning betyder, at forskellige typer af databaser i stigende grad anvendes som grundlag for administrativ sagsbehandling. Offentlighedsloven tager ikke højde for denne udvikling. Den giver adgang til sager og dokumenter, men ikke til udtræk fra databaser.

For 40 år siden var det nemmere at skelne mellem offentlig forvaltning og privat virksomhed. Senere er offentlige opgaver i stigende grad blev overført til en gråzone, hvor virksomheder er organiseret i selskabsform, men med stærk afhængighed af offentlige myndigheder gennem ejerskab, bestyrelsens sammensætning og aftaler om løsning af offentlige opgaver.

Revisionen i firserne tog et skridt ved at inkludere større el-, varme- og naturgasvirksomheder. Offentlighedsloven fik i øvrigt en ministerbemyndigelse til at udvide anvendelsesområdet, men den er kun anvendt i få tilfælde.

En række offentlige opgaver, der tidligere blev løst i den offentlige forvaltning, er udliciteret. Andre opgaver især på forsynings- og transportområdet er blevet placeret i selskaber, der organisatorisk kan ligne private virksomheder, men fortsat er under offentlig dominans. Det er et vigtigt spørgsmål, om organisatoriske kriterier for offentlighedslovens anvendelsesområde skal suppleres med funktionelle kriterier for at tage højde for udviklingen.

Lovens organisatoriske kriterium betyder, at dokumenter, der udveksles mellem selvstændige myndigheder, som udgangspunkt ikke kan undtages som interne dokumenter.

Skriftlig menings- og idéudveksling på tværs af myndigheder kan give basis for aktindsigt til journalister og interessant medieomtale. Det skete, da journalist Jesper Tynell, DR, i 2009 fik aktindsigt i en e-mail, hvor Beskæftigelsesministeriet anmodede Arbejdsmarkedsstyrelsen om at finde data, der kunne "vende debatten" om organisering af beskæftigelsesopgaver under stat eller kommuner. Aktindsigten gav grundlag for afslørende indslag i P1 Orientering om politisk motiveret vildledning.

Mundtlig kommunikation er typisk mere besværlig for myndigheder og ansatte end hurtig udveksling af idéer og udkast via e-mail. Trods besværet foretrækker myndigheder og ansatte ofte mundtlig kommunikation via telefon eller møder til idéudveksling om politisk følsomme sager. Notatpligten efter offentlighedsloven gælder kun for oplysninger i afgørelsessager om en sags faktiske forhold og ikke for idéer og løsningsforslag.

Ud fra offentlighedslovens formål om demokratisk kontrol af magtudøvelsen er det afgørende, at loven giver ret til indsigt i politiske beslutninger. På dette punkt har loven væsentlige mangler. Offentlighedsloven fik ved revisionen i firserne en bestemmelse om endelige beslutninger, der er formuleret i selvstændige dokumenter. Endelige beslutninger, der fremgår af andre dokumenter, fx interne mødereferater, er ikke nævnt i loven.

De vigtigste politiske beslutninger træffes på ministermøder, fx i regeringens koordinationsudvalg og økonomiudvalg. Den første offentlighedslov fik som nævnt en særlig undtagelse for referater fra ministermøder og dokumenter, der skrives til ministermøder. Denne undtagelse gælder fortsat.

Et af de store problemer for journalister og medier er, at aktindsigt trækker i langdrag. Offentlighedsloven har ganske vist en bestemmelse om, at aktindsigt skal afgøres snarest og inden for en frist på max. 10 dage. Nogle myndigheder, især ministerier, har udviklet rutiner med fristforlængelser i sager med stor offentlig interesse.

Klage- og tilsynsmyndigheder arbejder typisk langsommeligt. Klagesystemers ineffektivitet forstærkes, når klageinstansen i nogle tilfælde nøjes med at hjemvise til fornyet behandling i stedet for at træffe en afgørelse.

7. Offentlighedskommissionens forslag

Offentlighedskommissionen, der blev nedsat i 2002, afgav betænkning i november 2009 med udkast til ny offentlighedslov. Offentlighedskommissionen nåede efter syv års arbejde til enighed om de fleste regler i en ny offentlighedslov, men var delt ved tre forslag.

7.1 Lovens anvendelsesområde

Efter Offentlighedskommissionens forslag skal lovens anvendelsesområde udvides: KL og Danske Regioner skal omfattes. Det samme skal selskaber, der ikke er børsnoterede, når mere end 75% ejes af offentlige myndighe-

der. Afgørelsessager, der er udliciteret, skal også omfattes af offentlighedsloven. Ved udlicitering af andre opgaver skal myndigheden sikre sig løbende information om udførelsen for at undgå, at offentlighedens indsigt bliver udhulet.

7.2 Nye veje til indsigt

Når der søges aktindsigt efter gældende offentlighedslov, kan en myndighed kræve, at ansøgeren identificerer en bestemt sag eller dokument. Efter kommissionens forslag skal retten til aktindsigt også gælde, når der angives et tema. Dette forslag vil klart forbedre journalisters muligheder for at undersøge en myndigheds praksis.

Kommissionens forslag vil indføre en ny ret til udtræk af oplysninger, der findes i databaser, når dataudtræk kan leveres med enkle kommandoer. Data med følsomme personoplysninger kan efter forslaget give grundlag for dataudtræk efter effektiv anonymisering. Ret til dataudtræk vil give offentligheden ret til sammenstilling af data, som myndigheden ikke har foretaget i forvejen. Dermed afskaffes offentlige myndigheders monopol på udnyttelsen af data, og der opstår nye muligheder for dataanalyser, der kan styrke indsigten i samfundsforhold.

Som supplement til forslaget om dataudtræk skal myndigheder udarbejde en beskrivelse af, hvilke typer oplysninger der indgår i en database, hvilket grundlag de bygger på og om databasens formater. En sådan databeskrivelse skal være obligatorisk ved databaser, der etableres eller udvikles efter lovens ikrafttræden.

Flere dele af kommissionens forslag sigter på at udnytte it-teknologien, bl.a. ret til aktindsigt i elektronisk form og pligt for myndigheder til at vedtage retningslinjer for aktiv information på hjemmesider. Det pointeres i kommissionens lovforslag, at myndigheder generelt skal sørge for, at hensynet til åbenhed i videst muligt omfang varetages ved etablering og udvikling af it-løsninger.

7.3 Andre forslag

Offentlighedskommissionens forslag indeholder en række andre nyheder i loven, bl.a. en formålsbestemmelse, ret til aktindsigt i de øverste ledelseskontrakter om en myndigheds overordnede prioriteringer og krav om journalisering,

Kommissionen foreslår at styrke klagesystemers effektivitet: Et to-instansprincip vil betyde, at afgørelser om aktindsigt skal kunne påklages direkte til den øverste klageinstans på området. En remonstrationsordning betyder, at klager skal sendes til den myndighed, der klages over, og at denne myndighed som udgangspunkt skal videresende klagesagen til klageorganet senest 7 arbejdsdage efter modtagelsen. Hensigten er at undgå, at klageinstansen skal bruge tid på høring af 1. instansen. Kommissionen foreslår endvidere, at der bliver mulighed for at klage særskilt over forhandling, når 1. instansen ikke har afgjort en anmodning om aktindsigt inden 14 arbejdsdage, og at klageinstanser som udgangspunkt skal træffe afgørelser inden 20 arbejdsdage efter modtagelsen.

Den gældende ret til indsigt i interne oplysninger om faktiske forhold bliver præciseret i kommissionens forslag. Den gældende formulering "om faktiske omstændigheder, der er af væsentlig betydning for sagsforholdet" ændres til "oplysninger om en sags faktiske grundlag, i det omfang oplysninger er relevante for sagen". Det præciseres, at oplysninger, der taler imod en myndigheds beslutning, er omfattet af aktindsigt. Kommissionen præciserer desuden, at metoder og forudsætninger, der er anvendt ved beregninger og analyser, er omfattet.

Kommissionen præciserer endvidere, at retten til aktindsigt i en myndigheds endelige beslutninger ikke er begrænset til selvstændige dokumenter, men også gælder beslutninger, der er noteret i interne dokumenter sammen med andre oplysninger.

7.4 Flertal og mindretal

Ved tre forslag var Offentlighedskommissionen delt:

1) Et snævert flertal foreslog en ny undtagelse for dokumenter, der udveksles mellem en minister og medlemmer af Folketinget.

2) Flertallet foreslog undtagelser for ministerrådgivning m.v. ved en ny regel, der som udgangspunkt skulle sikre ret til indsigt i det faglige grundlag ved politiske beslutninger.

3) Flertallet afviste forslag om en lovregel, der kunne sikre åbenhed om en ministers aktiviteter i embedet på anden måde end via ministerkalendere, som Folketinget undtog i 2009.

Offentlighedskommissionens flertal omfattede 6 repræsentanter for ministerier og 4 medlemmer udpeget efter indstilling fra Rigsadvokaten, KL, Danske Regioner og Københavns/Frederiksberg kommuner.

Mindretallet omfattede 9 medlemmer udpeget efter indstilling fra Danske Dagblades Forening, Danske Specialmedier, DR, TV 2, Journalistforbundet, Institut for Menneskerettigheder, Danmarks Medie- og Journalisthøjskole og to medlemmer fra Dansk Folkeoplysningssamråd.

Folketingets Ombudsmand, der var formand for Offentlighedskommissionen, gjorde en stor indsats for at opnå enighed om forslag. På de problemfelter, hvor det ikke lykkedes, gav han i slutfasen tilslutning til flertallets forslag. Det sidste af kommissionens 21 medlemmer, der var udpeget af Københavns Universitet, var enig med mindretallet i modstanden mod en ny undtagelse for dokumenter, der udveksles mellem en minister og medlemmer af Folketinget.

Forfatteren til denne artikel var medlemmet, der blev udpeget efter indstilling fra Danmarks Medie- og Journalisthøjskole. Jeg var med i mindretallet (nimandsgruppen), der udviklede et tæt samarbejde. Nimandsgruppen holdt typisk formøder, hvor alle spørgsmål på kommissionens dagsorden blev drøftet. En række af gruppens forslag indgik i kommissionens forslag. Ved de tre spørgsmål, hvor kommissionen var delt, endte nimandsgruppens forslag som dissenser.

Under hele kommissionens arbejde drøftede jeg idéer og forslag med deltagerne i møder under Åbenhedstinget (tidligere Dicar), der er etableret i tilknytning til Danmarks Medie- og Journalisthøjskole (se www.aabenhedstinget.dk).

8. Lovforslag 2010-11

Lovforslag blev fremsat af daværende justitsminister Lars Barfoed 10. december 2010. Det tog udgangspunkt i Offentlighedskommissionens forslag og fulgte flertallet ved de tre forslag, hvor kommissionen var delt (L 90, FT 2010-11).

Den første offentlighedslov kunne dække både parters aktindsigt og aktindsigt for enhver med 14 paragraffer. Ved revisionen i firserne blev parters aktindsigt udskilt, men der kom alligevel flere paragraffer i loven - i alt 18. I lovforslaget 2010-11 blev paragrafantallet mere end fordoblet til i alt 44.

Det kræver flere paragraffer, når lovens anvendelsesområde skal udvides, og der skal lovgives for journalisering, aktiv information, flere krav til klagesagers behandling m.v.

Overskuelighed afhænger i højere grad af lovteknikken end af paragrafmængden. De fleste love bygger på modellen: Først en hovedregel og derefter en række undtagelser. Det er til at overskue. Offentlighedsloven fastslår som hovedregel, at enhver har ret til aktindsigt. Derefter kommer en række undtagelser bl.a. for interne dokumenter. Men offentlighedsloven fortsætter med en undtagelse for undtagelsen, når den bestemmer, at undtagelsen for interne dokumenter ikke gælder oplysninger i en sags faktiske grundlag.

Efter lovforslaget 2010-11 er oplysninger om endelige faglige vurderinger også undtaget fra undtagelsen om interne dokumenter m.v. Det betyder, at disse vurderinger er omfattet af aktindsigt, men med undtagelse for faglige vurderinger, der indgår i ministerrådgivning m.v. Det bliver undtagelsen fra undtagelsen fra undtagelsen fra hovedreglen. En sådan lovgivningsteknik er mildest talt uoverskuelig.

Lovforslaget 2010-11 afviger på en række punkter fra forslag, der var enighed om i Offentlighedskommissionen: En ministerbemyndigelse giver mulighed for at fravige den nye regel om udliciterede afgørelsessager. Retten til dataudtræk indsnævres med et ekstra krav om, at dataudtræk skal kunne leveres ved "få" kommandoer. Journaliseringspligten begrænses for interne dokumenter. Ifølge Offentlighedskommissionen skal et internt dokument journaliseres, når det har været tillagt betydning eller er godkendt af den øverst ansvarlige på området. Ifølge bemærkningerne til justitsministerens lovforslag vil det være overladt til forvaltningens skøn. Lovforslagets bemærkninger gentager ikke Offentlighedskommissionens krav om, at journalens aktliste opdateres senest ved behandlingen af en anmodning om aktindsigt. (L 90. 2010-11: Bilag 6 og 17).

Samtidig fremsatte justitsminister Lars Barfoed forslag om ændringer i forvaltningslovens regler for parters aktindsigt og retsplejelovens regler om aktindsigt i retsdokumenter (L 91, 2010-11). Ministerens forslag om ændringer af forvaltningsloven indeholder en væsentlig indsnævring af Offentlighedskommissionens anbefaling om ret til indsigt i de faglige præmisser, en afgørelse bygger på. Ifølge lovforslaget skal denne ret ikke gælde, hvis en myndighed har en praksis, hvor dens egne ansatte foretager

de endelige faglige vurderinger. I øvrigt bliver begrebet faglige vurderinger defineret snævert, og sagens part får fx ikke ret til indsigt i en intern lægefaglig vurdering, der kan være afgørende i en sag om arbejdsskade eller førtidspension (L 90. 2010-11: Bilag 17).

Tidligere miljøminister Karen Ellemann fremsatte 3. marts 2011 forslag om væsentlige ændringer i lov om aktindsigt i miljøoplysninger. Lovforslaget sigter på, at miljøoplysningsloven så vidt muligt tilpasses de foreslåede ændringer i offentlighedsloven inklusive ny undtagelse for udveksling af dokumenter mellem minister og folketingsmedlemmer (L 163, FT 2010-11).

9. Folketingsmedlemmers beslutningsgrundlag

Det fremgår af Offentlighedskommissionens betænkning, at den gældende lov ikke undtager udveksling af dokumenter mellem en minister og folketingsmedlemmer (Betænkning 2009:612-613). Folketingets Ombudsmand har fx afvist, at aktindsigt kunne afslås i en sag, hvor Energiministeriet havde sendt et "Udkast til Biomassehandlingsplan" til samtlige partiers gruppeformænd og energipolitiske ordførere som grundlag for politiske drøftelser (FOB, 1992:53).

Justitsminister Lars Barfoed fulgte det snævre flertal i Offentlighedskommissionen og foreslog en helt ny undtagelse for "dokumenter, der udarbejdes og udveksles mellem ministre og folketingsmedlemmer i forbindelse med sager om lovgivning eller anden tilsvarende politisk proces". Tilføjelsen "anden tilsvarende politisk proces" sigter på andre generelle, politiske initiativer end lovgivning, fx planer og projekter.

Forslaget til ny undtagelse må ses i sammenhæng med, at den politiske beslutningsproces i de seneste årtier er ændret markant. Lovgivningsarbejdet er gradvist flyttet fra Christiansborg til Slotsholmen. Ministre har i stigende grad indbudt ordførere fra partier til forhandlinger med henblik på at indgå forlig, før et lovforslag fremsættes for Folketinget. I forbindelse med politiske forlig bliver ofte aftalt, at ordførerne skal følge implementeringen af loven i form af en følgegruppe, hvor ordførerne mødes med ministeren og tager stilling til vigtige spørgsmål (Frandsen 2008:115-160).

Denne praksis betyder, at vigtige dele af beslutningsgrundlaget ofte kun sendes til ordførerkredsen. Ordførere, der har indgået en politisk bindende aftale før et lovforslags fremsættelse, ser typisk ikke nogen grund

til at stille kritiske spørgsmål fra folketingsudvalget til ministeren. Aktindsigt efter offentlighedsloven er derfor meget vigtig for offentlighedens indblik i lovgivningsgrundlaget.

I Offentlighedskommissionens betænkning lyder afslutningen på mindretallets dissens: "De formål, offentlighedsloven skal varetage - herunder at understøtte informations- og ytringsfriheden og borgernes deltagelse i demokratiet - gør sig i særlig grad gældende i forhold til sager og spørgsmål, der har en politisk karakter, og ikke mindst i forhold til den politiske del af lovgivningsprocessen. Det har vital betydning for folkestyret, at dokumenter fra ministerier m.v., der indgår som grundlag for politiske beslutninger, fortsat er omfattet af retten til aktindsigt efter offentlighedsloven" (Betænkning, 2009:614 - 616).

10. Ministerbetjening og ministerrådgivning

Lovforslaget 2010-11 havde - ligesom Offentlighedskommissionens forslag - en ny undtagelse for ministerbetjening, der supplerer undtagelsen for interne dokumenter. Retten til aktindsigt skal ikke gælde:

" 1) Interne dokumenter og oplysninger, der udveksles mellem et ministeriums departement og dets underordnede myndigheder i forbindelse med ministerbetjening.

2) Interne dokumenter og oplysninger, der udveksles mellem ministerier i forbindelse med ministerbetjening." (L 90, 2010-11: §24, stk.1).

Gældende lov undtager referater af ministermøder og dokumenter, der udarbejdes til brug for møder mellem ministre, uanset om dokumenterne er udarbejdet af et ministerium, en styrelse eller en anden myndighed. Skitser og udkast, der sendes mellem Slotsholmens myndigheder med henblik på forberedelse på embedsmandsplan, kan som udgangspunkt ikke undtages. Dog undtager gældende lov brevveksling om lovgivning mellem ministerier.

Eksempel: Sagen om betaling til privathospitaler havde i 2010 stor offentlig interesse, og journalister fra en række medier sendte anmodninger om aktindsigt til bl.a. Finansministeriet. I første omgang blev kun få dokumenter udleveret, men i december 2010 blev mange dokumenter udleveret, bl.a. e-mails, der var udvekslet mellem ministerier. Vigtige dokumenter blev fortsat undtaget med henvisning til, at de var udarbejdet til regeringens økonomiudvalg og dets styregruppe, der består af departementschefer.

10.1 Ekstraheringspligt

Undtagelserne i gældende lov og lovforslaget for interne dokumenter, ministermøder og ministerbetjening m.v. skal vurderes i sammenhæng med regler om ekstraheringspligt. Disse regler afgør, hvilke oplysninger der er ret til aktindsigt i, selvom de står i dokumenter, der kan undtages. Offentlighedslovens ekstraheringspligt for oplysninger om sagens faktiske grundlag og lovforslagets præciseringer er tidligere omtalt.

Lovforslaget 2010-11 indeholder en ny bestemmelse, der sigter på at give offentligheden ret til indsigt i de faglige præmisser for politiske beslutninger. Forslaget omfatter som udgangspunkt: "interne faglige vurderinger i endelig form, i det omfang oplysningerne indgår i en sag om et fremsat lovforslag eller en offentliggjort redegørelse, handlingsplan eller lignende".

Lovforslaget tilføjer på linje med Offentlighedskommissionens flertal: "Det gælder dog ikke oplysninger om interne faglige vurderinger, som findes i dokumenter, der er udarbejdet til brug for ministerrådgivning eller rådgivning af formandskabet for KL og Danske Regioner."

Ifølge lovforslagets bemærkninger skal offentligheden heller ikke have ret til indsigt i de faglige vurderinger, der indgår i grundlaget for de vigtigste beslutninger i kommuner og regioner. Denne undtagelse, der ikke fremgår af forslaget til lovtekst, skal omfatte lovpligtige planer, fx planer for sygehuse, skoler og kollektiv trafik, og den overraskende begrundelse lyder, at sådanne planer ikke er politiske.

10.2 Mindretallets forslag

Offentlighedskommissionens mindretal pointerede i dissensen, at forslaget om ny undtagelse for ministerbetjening skulle ses i sammenhæng med en udvidet ekstraheringspligt: "Det er vigtigt, at denne øgede beskyttelse af sagsforberedelse ikke står alene. Afgørende demokratiske hensyn, der kommer til udtryk i offentlighedslovens formål, taler for at styrke offentlighedens ret til indsigt i grundlaget for beslutninger, og Offentlighedskommissionens lovudkasts §29 indeholder derfor en ny bestemmelse om ret til indsigt i interne faglige vurderinger" (Betænkning, 2009:639).

Mindretallets forudsætning blev undermineret med lovforslagets undtagelse for ministerrådgivning, rådgivning af formandskabet for KL og Danske Regioner og lovpligtige planer i kommuner og regioner. Der-

med blev det faglige grundlag for de vigtigste politiske beslutninger undtaget.

I høringssvar og i den offentlige debat blev undtagelsen for ministerbetjening stærkt kritiseret bl.a. for at være diffus. Justitsministeriets svar på spørgsmål fra Folketingets Retsudvalg bidrog ikke til klarhed om den nye undtagelse, der ifølge bemærkninger skal handle om "udveksling i en sammenhæng og på et tidspunkt, hvor ministeren har eller må forventes at få behov for rådgivning". Denne formulering kan anvendes i praktisk talt alle sager, og den eneste afgrænsning er, at undtagelsen ifølge lovforslaget ikke skal gælde i konkrete afgørelsessager, sager om kontraktforhold eller i sager om kontrol og tilsyn.

På denne baggrund formulerede Offentlighedskommissionens mindretal – nimandsgruppen – et nyt forslag til erstatning af lovforslagets undtagelse for ministerbetjening:

"Retten til aktindsigt omfatter ikke:

1) Dokumenter udarbejdet til ministerrådgivning og foreløbige overvejelser om løsningsmuligheder i interne dokumenter, der udveksles mellem et ministeriums departement og dets underordnede styrelser.

2) Dokumenter udarbejdet til ministerrådgivning og foreløbige overvejelser om løsningsmuligheder i interne dokumenter, der udveksles mellem ministerier."

Det nye forslag blev sendt til Folketingets Retsudvalg 1. marts 2011 (L 90, 2010-11: Bilag nr. 21).

Ministerrådgivning er defineret som dokumenter, der udarbejdes med henblik på at skulle tjene som grundlag for den direkte ministerrådgivning. Ifølge mindretallet skal ministerrådgivning m.v. ikke undtages fra den nye bestemmelse om faglige præmisser for endelige beslutninger. Mindretallets forslag vil give offentligheden ret til indsigt i beslutningsgrundlaget, men undtage kommunikation om forberedelse af ministerrådgivning og om foreløbige overvejelser om løsningsmuligheder.

De foreslåede kriterier giver større klarhed end begrebet ministerbetjening, og undtagelsen får et snævrere indhold, fx vil en anmodning om data, der skal beskrive de faktiske forhold, ikke være omfattet (L 90, 2011-12: Bilag 5, sag A).

Eksemplet om betaling til privathospitaler illustrerer en paradoksalt konsekvens af den gældende lov. Den giver ret til aktindsigt i dokumenter, der

udveksles mellem myndigheder under forberedelsen, men ikke til de endelige dokumenter, der danner grundlag for politiske beslutninger. Lovforslaget 2010-11 vil undtage begge dele med den nye undtagelse for ministerbetjening og den særlige undtagelse for de faglige præmisser ved ministerbeslutninger. Mindretallets forslag vil undtage dokumenter under forberedelsen, men sikre ret til indsigt i grundlaget for politiske beslutninger.

Justitsministeriets svar på spørgsmål fra Folketingets Retsudvalg skabte usikkerhed om retten til indsigt i endelige politiske beslutninger. Flere spørgsmål handlede om en sag, hvor Beskæftigelsesministeriet hverken ønskede offentlighed om ministerens beslutning om implementering af et EU-direktiv eller om Arbejdstilsynets faglige vurdering vedrørende arbejdsmiljødumpning. I svaret overså Justitsministeriet, at ministergodkendelsen var en endelig beslutning, og at Arbejdstilsynets vurdering var en endelig faglig vurdering (L 90, 2010-11: Svar på spørgsmålene 35-43).

I henvendelsen til Folketingets Retsudvalg 1. marts 2011 anbefaler Offentlighedskommissionens mindretal, at lovteksten formuleres, så det udtrykkeligt fremgår, at offentligheden har ret til aktindsigt i "den endelige beslutning om sagens afgørelse" samt de endelige faglige præmisser (L 90, 2010-11: Bilag nr. 21).

11. Den inderste politiske beslutningsproces

Lovforslaget 2010-11 ville fastholde lukketheden om de endelige faglige præmisser bag minister- og regeringsbeslutninger. Formålet er ifølge lovforslagets bemærkninger "at opretholde den fulde fortrolighed om overvejelser i den inderste politiske beslutningsproces og den inderste regeringsproces samt at sikre kvaliteten af den rådgivning, som embedsværket yder regeringen og dens ministre".

Ifølge Justitsministeriets bemærkninger til lovforslaget 2010-11 må offentlighed om grundlaget for politiske beslutninger "antages at kunne begrænse det politiske råderum" og "embedsværkets frihed i forhold til den faglige rådgivning".

Uden for Slotsholmen er det almindeligt at tænke den politiske beslutningsproces som "den øverste proces", der skal tåle offentlighedens lys. I Slotsholmens selvforståelse er der tale om "den inderste beslutningsproces", og den skal beskyttes. Der skelnes ikke mellem foreløbige overvejel-

ser og endelige faglige vurderinger. Forslaget til ny offentlighedslov vil fx betyde, at offentligheden fortsat kan nægtes indsigt i økonomiske analyser af en plans konsekvenser, herunder metoder og forudsætninger, der er anvendt ved beregninger.

Embedsmænd skal sikre et sagligt beslutningsgrundlag, der bygger på realistiske oplysninger om de faktiske forhold og solid faglig viden. Politiske beslutninger træffes ikke alene på grundlag af faglig viden, men også på holdninger. Det er ofte nyttigt, at embedsmænd bidrager med idéer og agerer sparringspartnere, men det kan gå galt, hvis de sammenvæver faglige vurderinger med politiske holdninger og strategiske overvejelser i et uklart beslutningsgrundlag (Knudsen (red.) 2000:360-62; Hegelund og Mose 2011:232-241).

Det er vigtigt for det politiske råderum og beslutningers kvalitet, at både det faglige grundlag og de politiske holdninger fremstår klart. Politikere har brug for frirum til overvejelser og rådgivning, men de har også brug for at kende de fagligt begrundede konsekvenser af påtænkte beslutninger. Lukketheden om de faglige præmisser skaber risici for sammenvævning af faglige præmisser med politisk-taktiske hensyn. I værste fald fører lukketheden til vildledning af ministre, Folketinget og offentligheden.

I den enkelte sag kan det være bekvemt med lukkethed om beslutningsgrundlaget. Set i et bredere perspektiv bliver det politiske råderum svækket ved lukketheden om de faglige præmisser. Til gengæld bliver råderummet desto større for Slotsholmens topembedsmænd. Offentlighed om de endelige faglige vurderinger, som Offentlighedskommissionens mindretal foreslår, der sigter på at kvalificere den offentlige debat, vil samtidig kunne styrke kravene til beslutningsgrundlaget.

Lovgivningsprocessen er som nævnt flyttet fra Christiansborg til Slotsholmen. Spørgsmål fra ordførere i forligskredsen er stillet, og svar fra ministre er givet til ordførerkredsen, før lovforslaget bliver fremsat i Folketinget. Ministeransvarlighedslovens regel om oplysninger til Folketinget har dermed fået mindre betydning. Desto vigtigere er det, at offentlighedsloven fortsat gælder.

Forslaget om en ny undtagelse for dokumenter, der udarbejdes og udveksles mellem ministre og folketingsmedlemmer, vil betyde, at folketingsmedlemmer bliver indlemmet i den inderste proces på Slotsholmen. En

sådan udvikling vil ikke blot være stærkt betænkelig i forhold til offentlighedslovens formål, men også i forhold til den forfatningsretligt begrundede magt- og funktionsdeling mellem den udøvende og den lovgivende magt.

12. Tre vigtige spørgsmål i 2011

12.1 Effektivitet eller forhaling

Offentlighedslovens betydning står og falder med, at journalister og medier hurtigt kan få dokumentation frem i aktuelle sager. Det nytter ikke med gode regler om aktindsigt, hvis myndigheder nemt kan forhale uden at blive sat på plads af effektive klageorganer.

Mange journalister oplever, at aktindsigt trækkes i langdrag både ved 1. instansen og klageinstansen. En række sager er omtalt på www.aabenhedstinget.dk. Når klageinstansen langt om længe træffer en beslutning, sker det jævnligt, at den ikke træffer en afgørelse om aktindsigt, men blot hjemviser til fornyet behandling ved 1. instansen.

På den anden side giver nogle myndigheder udtryk for, at de bruger mange ressourcer på sager om aktindsigt. Udfordringen er at finde løsninger, der både kan styrke retssikkerheden og lette arbejdet hos myndigheder.

Offentlighedskommissionens forslag og lovforslaget 2010-11 indeholder flere elementer, der sigter på nemmere adgang til information og hurtigere behandling af klagesager. Et vigtigt overordnet krav er, at myndigheder skal sørge for, at hensynet til åbenhed varetages i videst muligt omfang ved valg, etablering og udvikling af it-løsninger.

Alle myndigheder har internetsider. Jo mere en myndighed informerer aktivt, desto mindre tid skal den bruge på aktindsigt. Efter forslaget til ny offentlighedslov bliver myndigheder forpligtet til at fastsætte retningslinjer for aktiv information og stimuleres dermed til at informere systematisk. Hvis journalister og andre borgere søger aktindsigt i oplysninger, der er frit tilgængelige på nettet, kan myndigheden som udgangspunkt blot henviser til nettet.

I lovforslaget bliver det såkaldte meroffentlighedsprincip skærpet: Myndigheder får pligt til at overveje, om der skal meddeles aktindsigt, selvom dokumenter eller oplysninger kunne undtages. For en myndighed, der gerne vil være åben og bruge så lidt tid på aktindsigt som muligt, er meroffentlighed en god løsning. Ved en anmodning om aktindsigt skal myn-

digheden ikke bruge tid på at overveje offentlighedslovens undtagelser, men kan blot vurdere, om aktindsigt kan gives uden væsentlig skade. Kun tavshedspligten sætter grænser, og på mange forvaltningsområder er tavshedspligt en sjældenhed.

Ved afslag på aktindsigt kan myndigheder i mange tilfælde spare tid, hvis den lever op til forvaltningslovens krav om begrundelser. I så fald får journalister og andre borgere mulighed for at vurdere, om de kan få noget ud af at klage. Gode begrundelser betyder også, at myndigheden har gjort sit arbejde og derfor ikke skal bruge megen tid, hvis der alligevel klages.

Ifølge lovforslaget bliver det muligt at klage særskilt over forhaling af aktindsigt ved 1. instansen, og klagesager skal behandles hurtigere. Klager skal indgives til 1. instansen, der senest 7 arbejdsdage senere skal sende sagen videre til klageinstansen. Dermed bliver høring af 1. instansen overflødig, og klageinstansens behandling fremskyndes yderligere med en tidsfrist på 20 arbejdsdage.

Klagesystemer skal ikke fungere som et ekstra lag på bureaukratiet, men bidrage til effektivitet. Det vil ske ved hurtige afgørelser, hvor klageorganet træffer afgørelser og ikke blot hjemviser til fornyet behandling ved 1. instansen. Forslaget om, at klager skal indgives til 1. instansen, kan bidrage til, at klagesagen får en udtømmende behandling. 1. instansen skal videre-sende alt relevant materiale og evt. supplerende kommentarer. Klare afgørelser fra klageinstanser øger retssikkerheden og bidrager til effektivitet.

Der findes ikke egentlige klageinstanser i forhold til den statslige centraladministration. I forhold til forhaling og omgåelse på Slotsholmen er Folketingets Ombudsmand eneste mulighed for kontrol bortset fra domstolene. Offentlighedsloven indeholder ikke regler om Folketingets Ombudsmand, men der er samme behov for nye regler, der kan fremskynde behandlingen af aktindsigt. Det er derfor vigtigt, at en ny offentlighedslov bliver efterfulgt af ændringer i loven om Folketingets Ombudsmand.

12.2. Offentlige data eller enerettigheder

Journalist Nils Mulvad, formand for Åbenhedstinget, har i en årrække afprøvet grænserne for indsigt i offentlige myndigheders databaser. Det tog fx over tre år for Kort- og Matrikelstyrelsen at erkende, at miljøoplysningsloven giver ret til indsigt i højdemodellen, der indeholder vigtige oplysninger om arealers risici for oversvømmelser. Oplysninger blev først

udleveret, da Folketingets Ombudsmand udtalte sig endeligt i sagen og fastslog, at miljøoplysningsloven giver ret til indsigt (FO 22.3.2011).

Højdemodelsagen illustrerer, at det ikke er nok at indføre ret til dataudtræk i offentlighedsloven ligesom i miljøoplysningsloven. Offentlighedens muligheder kan blokeres, ved at myndigheder giver enerettigheder til private virksomheder. Kort- og Matrikelstyrelsen har indgået en aftale med et privat konsulentfirma om udvikling af højdemodellen, og ifølge styrelsen og firmaet betyder aftalen, at der ikke er fri adgang til data. Nils Mulvad bliver efter aktindsigten truet af firmaets advokater med erstatningssag, hvis han giver offentligheden adgang til de arealoplysninger, han har fået indsigt i. Sagen er ikke enestående, fordi andre myndigheder anvender tilsvarende forretningsmodeller, når private firmaer skal løse udviklingsopgaver.

Oplysningerne i højdemodellens database er faktuelle oplysninger om landskabet, som enhver kan skaffe sig. Ombudsmanden udtalte, at oplysningerne i databasen ikke kan betegnes som forretningshemmeligheder, og at de enkelte oplysninger heller ikke er ophavsretligt beskyttet. Ifølge ophavsretsloven har den, der fremstiller en database, eneret til at råde over databasen som helhed eller væsentlige dele heraf. Ombudsmanden vurderede, at det gælder for højdemodellens database, fordi der er lagt en væsentlig investering i indsamlingen af data. Ifølge ombudsmanden kan eneretten til at råde over databasen ikke begrunde afslag på aktindsigt i databasens oplysninger, og det vil være lovligt i en vis udstrækning at offentliggøre bearbejdede og sammenstillede data.

Sagen om højdemodellen illustrerer, at offentlige myndigheders aftaler med private leverandører kan få en form, der bremser for offentlighed. Ombudsmandens udtalelse afklarer forholdet mellem lovreglerne for aktindsigt og ophavsret, men afklarer ikke, i hvilken udstrækning oplysninger kan offentliggøres direkte eller bruges som grundlag for analyser, der offentliggøres med journalistisk formål. Det vil afhænge af en konkret vurdering, hvor hensynet til informations- og ytringsfriheden må have stor vægt.

Private monopoler er ligeså skadelige for udvikling af viden og innovation som offentlige myndigheders monopol på data. Højdemodelsagen viser, at aftaler mellem myndigheder og private virksomheder i en vis udstrækning kan blokere for offentlighedens brug af data, selvom disse data

ikke er fortrolige. Enerettigheder blokerer både for offentlighedens indsigt og for andre virksomheder, der kunne bruge data til nye tjenester. Offentlige myndigheder bør derfor ændre praksis og undgå aftaler, der giver private virksomheder enerettigheder til datasamlinger.

12.3 Åbenhed eller lukkethed om magtudøvelsen

Offentlighedsloven mangler det vigtigste, nemlig at give offentligheden ret til indsigt i grundlaget for politiske beslutninger.

Eksempler: Offentligheden har ikke ret til indsigt i beregninger og analyser af konsekvenserne, der indgår som grundlag for en fremlagt plan, fx en regeringsplan om besparelser i den offentlige sektor. Offentligheden har ikke ret til indsigt i Miljøministeriets endelige vurderinger af fordele og ulemper ved alternative placeringer, når miljøministeren træffer en beslutning om placering af et center. Offentligheden har ikke ret til indsigt i økonomiske og lægefaglige vurderinger, der indgår i grundlaget, når et regionsråd træffer beslutning om ny sygehusplan. Offentligheden har ikke ret til indsigt i økonomiske og pædagogiske vurderinger, der indgår i grundlaget, når et byråd træffer beslutning om ny skolestruktur.

Justitsministerens lovforslag 2011-12 fulgte Offentlighedskommissionens flertal, og lovforslaget ville ikke sikre offentligheden ret til indsigt i det faglige grundlag for de vigtigste politiske beslutninger. Lovforslaget ville tilmed indføre en ny undtagelse, hvor mørklægningen udstrækkes til folketingsmedlemmers grundlag for beslutninger om lovgivning m.v.

En ny offentlighedslov kan styrke den demokratiske debat og kontrol, hvis det nyvalgte Folketing og den nye justitsminister sikrer offentlighedens ret til indsigt i politiske beslutninger og det faktiske og faglige grundlag. ■

Referencer

Love og lovforslag:

Lov nr. 280 af 10. juni 1970 om offentlighed i forvaltningen

Lov nr. 572 af 19. december 1985 om offentlighed i forvaltningen

Lov nr. 347 af 6. juni 1991 om ændringer i offentlighedsloven

Lov nr. 276 af 13. maj 1998 om ændringer i offentlighedsloven

Lov nr. 433 af 3. juni 2009 om ændring i offentlighedsloven

Lovbekendtgørelse nr. 1365 af 7. december 2007 med senere ændringer ved lov nr. 501 og nr. 503 af 12. juni 2009
Lovbekendtgørelse nr. 660 af 14.6.2006 om aktindsigt i miljøoplysninger med senere ændringer ved lov nr. 571 af 9. juni 2006 og lov nr. 484 af 11. maj 2010
Lovforslag nr. 90, FT 2010-11: Forslag til lov om offentlighed i forvaltningen
Lovforslag nr. 91, FT 2010-11: Forslag til lov om ændring af forvaltningsloven og retsplejeloven
Lovforslag nr. 163, FT 2010-11: Forslag til lov om offentlig adgang til miljøoplysninger

Betænkninger:

Betænkning 1963.325 om offentlighed i forvaltningen
Betænkning 1978.857 om offentlighedslovens revision
Betænkning 1997.1349 om aktindsigt i personalesager
Betænkning 2009.1510 om offentlighedsloven

Folketingets Ombudsmand:

Afgørelser fra Folketingets Ombudsmands Beretninger (FOB) og ikke publicerede afgørelser fra Folketingets Ombudsmand (FO)

Litteratur:

Eilschou Holm, Niels (1971). *Offentlighedsloven*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag
Frandsen Aage (2008). *Lovgivningsprocessen i praksis*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag
Frøbert, Knud Aage (1971). *Hul i offentlighedsloven*. Danmarks Journalisthøjskoles årsskrift
Hegelund, Susanne og Peter Mose (2011). *Javel hr. minister*. Gyldendal
Jørgensen, Oluf (2010). *Offentlighedskommissionens forslag til offentlighedslov*. Juristen, nr. 1
Knudsen, Tim (Red.). (2000). *Regering og embedsmænd*. Systime
Vogter, John (1998). *Offentlighedsloven med kommentarer*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Avisbilledet af USA i 1971 og 2011. Hvilken forskel gør fyrrer år?

Af Hans-Henrik Holm

Er journalistik om andre lande en nødvendighed? Er der behov for at følge med i, hvad der sker i USA? Kan læserne ikke fint klare sig uden hver dag at læse artikler om den amerikanske præsidents seneste tale? Behøver læserne alle mellemregningerne i Washington?

Journalistikkens mål er først og fremmest at tjene udviklingen af et demokratisk samfund. Udlandsjournalistikkens fornemste opgave er at hjælpe os til at forstå den verden, der ligger uden for vores eget lokalområde, vores egen kulturkreds, vores eget sprogområde. Den tilfredsstillende vores nysgerrighed, vores behov for viden om vores omverden, vores behov for underholdning eller tidsfordriv. Men det formål, der giver udenrigsjournalistikken status og betydning, er dens evne til at give os relevant, pålidelig information om begivenheder, holdninger og personer, der ligger uden for vores geografiske ramme.

Og udlandsjournalistikken er privilegeret. Med pressekortet i hånden, med en medievirksomhed i ryggen og med adgangen til et publikum gives journalisten adgang, hvor andre ikke har lov. Han eller hun kan få lov til at tale med ministeren og politimesteren i lande, hvor han ikke er borger. Der gives privilegeret adgang til informationer gennem dokumenter, pressekonferencer og transportmidler.

Sådan har det ikke altid været. Journalistik som professionel, privilege-

ret aktivitet er historisk set en relativt ny foreteelse. Kun gennem de sidste godt hundredede år har vi haft udlandsjournalistik, og kun gennem de sidste halvtreds år er den vokset til at være en af de centrale institutioner i det globale informationssystem (Williams, 2011:45). For fyrre år siden hed det udenrigsjournalistik. Aviserne havde udenrigsredaktører og udenrigskorrespondenter og udenrigssider. Navnet markerede, at hovedvægten var på dækning af forholdet mellem stater. Staternes eller "rigernes" forhold til hinanden var grundlaget for det journalistiske fokus. I dag hedder det udlandsredaktør (Jyllands-Posten og Berlingske) og international redaktør (Politiken og Information), og korrespondenterne er blevet "internationale" eller sågar "globale". Udlandsjournalistikken er vokset både i omfang og ambitionsniveau.

Nogle mener, at informationssamfundet markerer en afslutning på denne vækstkurve for professional udlandsjournalistik. De nye teknologiske muligheder med internet og gratis spredning af information om alt fra alle til alle betyder, mener nogen, at udlandsjournalistikken har toppet. Prognosen hos mange er, at udlandsjournalistikens vilkår og betydning vil mindskes, og dens form og indhold vil forandre sig til ukendelighed. Mange medier, både i Danmark og internationalt, har i de senere år skåret ned på bemanningen på udlandsredaktionerne og i antallet af korrespondenter. Der er blevet færre internationale telegrambureauer, der indsamler og validerer informationer fra verden. Mediehusene har færre indtægter til at dække udgifterne ved at samle og videregive information. Mange undersøgelser viser, at stofområdet ironisk nok er blevet vigtigere for mange læsere (Haahr og Holm, 2003:127). Specielt gælder det for betalingsaviserne. Læserne vil have mere, når de skal betale for det.

Udlandsjournalistikken er fanget midt i dette dilemma. Behovet for mere og bedre udlandsjournalistik er steget, samtidig med at de økonomiske vilkår for at få stoffet produceret er blevet dårligere. Udlandsjournalistikken skal i dag kunne meget mere både i form og indhold, men presses af både nye markedsforhold og teknologiske forandringer.

Med det som baggrund er opgaven her at se tilbage på de sidste fyrre års udlandsjournalistik. Eller nærmere bestemt dækningen af USA i de danske aviser. USA er valgt som eksempel, fordi det er og var det område af verden, der er genstand for den største journalistiske interesse i danske medier. Målet er at give en illustration af nutiden ved at kaste blikket fyrre

år tilbage. Målet er at se på, om og hvordan journalistikken om USA har levet op til sin ideelle målsætning, og hvordan den har forandret sig over tid. Målet er at se på de udfordringer, der står tilbage, for at journalistikken om USA kan ruste os bedre til at fungere som borgere i et stadigt mere globaliseret samfund.

1. USA i aviserne: 1971 og 2011

Journalistikken om USA kunne godt fortjene et større studie end det, der kan laves her. Journalister har skrevet en omfattende litteratur om USA og om at dække USA (Sabroe, 2006; Høi, 2002; Steinmetz, 2011; Burchhart, 2009). Der findes en enorm mængde tekster om aspekter i mediedækningen af USA (Nørgaard Kristensen, 2006; Hjarvard, 1999). Der findes en række både danske og internationale analyser af USA-dækningen i forskellige medier og på forskellige tidspunkter (Holm, 2000; Esmann, 2002). Men der findes forholdsvis få, der ser på det over en længere tidsperiode (Riegers, 2011). Her er lavet en illustrerende analyse af dækningen i fire centrale dagblade i en tilfældigt valgt måned, februar måned 1971 og februar måned 2011. Alle artikler om USA indgår i analysen. Mens aviserne fra 2011 er elektronisk tilgængelige, og man derfor relativt enkelt kan analysere store tidsperioder, så skal alle aviser fra 1971 analyseres ved gennemsyn. Målet er at tegne et illustrerende billede af USA-dækningen før og nu. Hovedformålet med denne analyse er at afdække, hvordan og på hvilke områder journalistikken har ændret sig fra 1971 til 2011.

1.1 Hvordan har dækningen ændret sig?

Forsiden er et godt sted at starte. I den følgende tabel er registreret temaer og overskrifter for de historier, der kom på forsiden i februar 1971 og 2011 (se tabel 1). I de fleste tilfælde er det ordret citat fra artiklens overskrift. I enkelte tilfælde har det været nødvendigt at afkorte dem en smule.

Forsiderne giver et blik på nogle af ændringerne i de seneste fyre år. Den journalistiske anvendelse af forsiden har ændret sig. I 1971 var avisforsiden et udtryk for en prioritering af, hvad der er dagens vigtigste nyheder. At få en nyhed på forsiden var at slippe igennem det mindste nåleøje i den redaktionelle prioritering. Forsiderne havde megen tekst og typisk fire til fem af de vigtigste historier med både billede og tekst. Dagbladet Politiken var allerede dengang begyndt at have større billeder og

dermed færre historier end de øvrige aviser, men alt var i sort-hvid, og alle aviserne var i broadsheet-format.

I 2011 er de inddragne aviser gået over til tabloid-format med Politiken som eneste undtagelse. Alene af den grund er forsidens størrelse halveret.

**Tabel 1: USA på forsiden 1.-18. februar 1971 og 2011.
Bygger på aviserne Politiken (Pol), Berlingske (Berl),
Jyllands-Posten (JP), Information (Inf).**

	1971	2011
1. feb.	Pol: Kurs månen Berl: Opsendelse af Apollo JP: Håb og frygt, mens Apollo 14 er på vej Inf: Sydvietnamesisk invasion støttet af USA fly i Laos	JP:DuPont: Danisco-bud forhøjes ikke
2. feb.	Pol: Månelanding JP: USA's nye finansminister beskyldt for svindel Inf: Hanoi venter angreb	Pol: Amerikanske delstater hylder deres skydevåben
3. feb.	Pol: Storinvasion i Laos JP: Tre tavse mænd i Apollo; Øget frygt for USA atomvåben i Indokina	JP: Clint Eastwoods nye film med seks stjerner
4. feb.	Berl: Apollo 14 i vanskeligheder	Inf: Obamas kattepine: Egypten
5. feb.	Pol: Vietnam billede og – største aktion i tre år	

	1971	2001
	Berl: Sydvietnam til angreb i Laos; Fodtur på månens forside JP: Prins Henrik i hemmelig tjeneste	
6. feb.	Pol: Apollo på månen Berl: Månelanding JP: Astronauter slider sig til succes trods fejl	
7. feb.	Pol: Sidste fodtur på månen Berl: Apollo 14 hjem efter perfekt sammenkobling JP: Apollo	
8. feb.	Berl: Apollo 14 på vej mod jorden	JP: Dansk instruktør bag mest sette film i USA
9. feb.	Pol: Krigen i Indokina: USA åbner ny front Berl: Laos USA træt af Apollo JP: Afgørende felttog i Indokina i gang	Berl: Googles stifter gør comeback Pol: Dansk arkitektfirma indtager Manhattan (BIG)
10. feb.	Pol: Apollo 14 tilbage med 43 kg månegrus Berl: Laos-invasjonen gik i stå; Apollo 14 perfekt ned i Stillehavet	Pol: FILM: I elevator med Hollywood-fighter
11. feb.	Berl: Californien i nødretstilstand Tilstår nu Tate-mordet	JP: USA satser på stabilitet uden Mubarak Pol: USA overvåger Fogh via spioner

	1971	2001
12. feb.		Pol: Diktator væltet i Egypten. Om Obama-doktrinen Berl: Paris Hilton: Dronning af tomhed?; Folkets vilje - USA nervøs for demokrati
13. feb.	Berl: Tropper på vej mod Nordvietnam	Pol: New Yorks hemmeligheder
14. feb.		Inf: Urealistisk og revolution uden støtte siger USA-ambasador om revolutionen i Egypten
16. feb.	JP: Farver på månen	Inf. Colin Powells falske påstande om Irak-krigen JP: Brzezinsky appel til USA om forsigtig kurs i Egypten
17. feb.	Berl: Panserslag i Laos JP: Løjtnant Calley normal i enhver henseende	Inf. Olieelskabet Chevron får bøde for at forurene Amazonas JP: Anders And frier til Andersine: Magtfuld præstation af Jeff Bridges i True Grit Pol: Ny Coen-film Jeff Bridges udfordrer Berl: Jeff Bridges femstjernet fornøjelse (samme store bil-lede som JP)
18. feb.	Pol: Calley parat til at tilstå My Lai drab Berl: Ho Chi Min stien mister betydning Irriteret over Danmark	

Samtidig er forsidekonceptet omlagt. Forsiden indeholder nu typisk et større billede, der ofte fylder halvdelen af forsiden og ofte kun en enkelt historie eller to. I Politikens tilfælde er der tre til fire historier og en kort leder på forsiden. Hertil kommer så en række henvisninger til andre historier i bladet. Historierne er hentet fra de forskellige sektioner eller stofområder: film og kultur, økonomi eller debatstof. Forsiden har nu farver både på billeder og på siden i øvrigt. Endelig er der et annoncebånd, som i 2011 fylder en større del af forsiden end tidligere. Derfor fungerer forsiden også helt anderledes i den redaktionelle udvælgelsesproces. Det er fortsat en af dagens hovednyheder, der kommer på forsiden, men hovednyhedens indhold kan nu variere meget fra avis til avis. Hovednyheden på forsiden kan være et tema, en særlig markant holdning eller en særlig vinkel på dagens historie.

Som det fremgår, når man kigger ned over skemaet over "USA på forsiden", så er der kommet andre typer af historier på forsiden. Sammenligningen skal tages med forbehold, for vi ser udelukkende på én måned med fyre års mellemrum. Hver af disse to valgte måneder var præget af store begivenheder, der satte et markant præg på aviserne og på forsiderne i perioden. I februar 1971 var Vietnamkrigen i en dramatisk fase med invasionen i Laos og gav vanskeligheder for USA pga. den faldende interne opbakning til krigen. Samtidig var det en måned, hvor en af Apollo-missionerne (den tredje månelanding) landsatte folk på månen.

Februar 2011 var højdepunktet for den folkelige opstand i Egypten og de dramatiske begivenheder med kampen mellem folket på Tahrir-pladsen og Mubarakregimet.

Forsiderne afspejler naturligvis disse begivenheder. Aviserne er stadig nyhedsformidlere på trods af ændringerne med elektroniske medier og internetbaserede nyheder.

Men et blik på listen viser også, hvordan stofområderne har ændret sig markant over tid. I 1971 er storpolitik det gennemgående tema for forside nyhederne om USA. Det er rapporter fra telegrambureauer eller fra avisernes korrespondenter i Washington og handler om Indokina og USA's triumfer i rumkapløbet.

Det er ikke mange andre typer af nyheder, der finder vej til forsiden i 1971. Kun en enkelt forside på Berlingske Tidende den 11. februar har et par mindre historier om et jordskælv i Californien, som andre aviser

har sat ind på udenrigssiderne. Og derudover en mindre historie om Sharon Tate-mordet, hvor retssagen mod de anklagede kaster nyheder af sig.

Den udenrigspolitiske vinkel er stadig af betydning for at få USA på forsiden i 2011. Den hyppigste vinkel er, hvor meget og hvordan USA støtter Mubarakregimet, og hvor meget de støtter oprørerne. Forsidernes overskrifter viser, at Information lægger en mere USA-kritisk linje og betoner, at USA støtter regimet (14. feb.). Jyllands-Posten lægger hovedvinklen på USA's interesse for stabilitet og behovet for en forsigtig kurs.

Men de fleste af USA-historierne i 2011 kommer fra andre dele af samfundslivet. Det største USA-billede i perioden er et meget stort billede af Jeff Bridges i genindspilningen af den klassiske western "True Grit". Han står som et ikon på western-helten, der er western-helt på trods. Det er slående, at tre aviser prioriterer denne "reklamehistorie" for en ny film som en hovedhistorie på forsiden med lille variation i overskrift og billedvalg.

Det journalistiske mix er blevet bredere i 2011. Kulturstof og underholdningsstof er blevet vigtige dele af det journalistiske forsidemix. En tidligere analyse af udenrigsdækningen i 1962, 1982 og 2002 viste, at det er en ændring, der spejler sig i hele det internationale stofområde og ikke kun på forsiden. Ser man på Jyllands-Postens internationale dækning som eksempel i disse tre år, er andelen af den samlede mængde udlandsstof, som omhandler erhverv og marked, steget fra 0 procent i 1962 til 11 procent i 1982. Og i 2002 udgør den 24 procent af den samlede udenrigsdækning målt i antal spaltemillimeter (Haahr og Holm, 2003:146). Som det fremgår af tabel 1, er i 2011 kulturstoffet den omfangsmæssigt største kategori, og der er mange henvisninger til kultur og underholdningsstof inde i avisen: Der er nu mange historier om film og kändisser på forsiden (fra Paris Hilton til Anders And).

Erhvervs- og økonomihistorier om USA har også presset sig ind på de små forsider i 2011: En amerikansk koncern opkøber et dansk firma, bøder til amerikansk olieselskab og succes for dansk arkitektfirma i New York er tre af de markante USA-forsidehistorier i 2011. Økonomi er blevet en højt-prioriteret journalistisk historie. Knap en fjerdedel af alt internationalt stof handler om internationalt erhverv og økonomi. Samtidig er den samlede mængde udenrigsstof steget i eksempelvis en avis som Jyllands-Posten fra 34.224 spaltemillimeter i 1962 til 45.698 i 1982 og næsten det dob-

Kr. 22,00 | Torsdag den 17. februar 2011 | *** | www.jp.dk

MORGENAVISEN Jyllands-Posten

DANMARKS INTERNATIONALE AVIS

Nej tak til dansk ulandsbistand

■ Nicaragua siger nej til en bistand på 100 mio. kr. fra Danmark, fordi et af kravene er, at nogle af pengene skal gå til valgobservatører.

LARS FROM

En strid om menneskerettigheder og demokrati mellem Danmark og Nicaragua betyder, at Nicaragua siger nej til at modtage 100 mio. kr. i ulandsbistand, samt at Danmark forlader Nicaragua hurtigere end planlagt og lukker den danske ambassade i landet af få måneder.

Udviklingsminister Søren Pind (V) beklager sagen, men vil ikke gå på kompromis med kravet om demokrati. Striden handler om, at en lille del af den danske støtte på 100 mio. kr. skulle gå til uafhængige valgobservatører til det valg, der skal holdes til november. Det vil Nicaragua, der styres af socialisten Daniel Ortega, ikke acceptere, fordi man mener, at valgobservatørerne støtter oppositionen.

»Bruddet sker efter længere tids drøftelser om en aftale om dansk støtte til civilsamfundet. Det har den ni-

caraguanske regering afvist. Derfor er det et valg, som Nicaragua selv har truffet», siger Søren Pind.

Hos hjælpeorganisationen Ibis er generalsekretær Vagn Berthelsen enig i, at der er problemer i den mellemamerikanske stat.

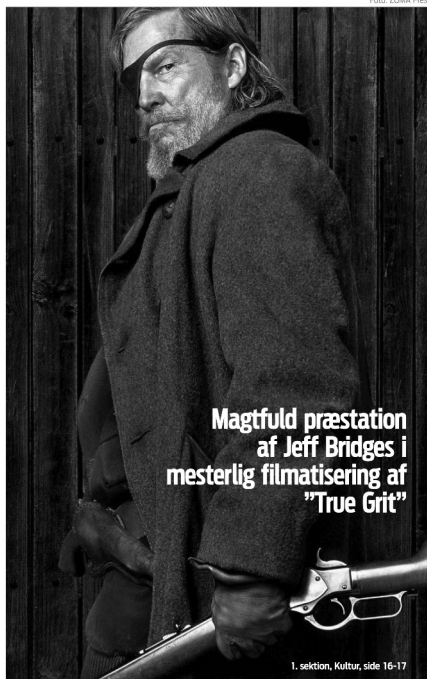
»Der er grund til demokratisk bekymring, fordi styret er blevet mere autoritært, end man kunne ønske, og det er man nødt til at forholde sig til,« mener Vagn Berthelsen, der dog beklager, at Danmark trækker sig ud af Nicaragua hurtigere, end det ellers var planen.

»Der er mange steder, hvor demokratiet ikke fungerer perfekt. Men helt at afbryde samarbejdet bør være absolut sidste mulighed.«

Højre afdelingsleder Anders Buhelt fra Institut for Menneskerettigheder er det fornuftigt, at Danmark i stigende grad stiller krav til de lande, der modtager dansk bistand, om, at de skal respektere demokrati og menneskerettigheder.

»Derfor må vi også være klar til at trække os ud, hvis et land ikke gør det,« mener Anders Buhelt.

1. sektion, Indland, side 6-7

1. sektion, Kultur, side 16-17

Erhverv

Tårnhøje renter som lokkemiddel

Flere statsstøttede banker forsøger at lokke kunder til med tilbud om tårnhøje renter på indlån med op til fire års binding.

Erhverv&Økonomi, side 6-7

Indland

Ny piratstrategi efterlyses

Danmark bør have en langsigtet strategi for jagten på pirater, mener flere partier.

1. sektion, side 4-5

Udland

Forhadet polit i Egypten

Politifolk er den mest forhadte befolkningsgruppe i Egypten. Vi gjorde bare, hvad vi fik besked på, siger bejtemene.

1. sektion, side 9-10

Sport

Fejl kan koste pokaltitel

To fejl i Dansk Håndbold Forbund kan komme til at koste AG København pokaltitlen.

1. sektion, side 23

VINDER AF DE GYLDNE LAURBÆR 2010 JUSSI ADLER-ØLSEN

Adler-Olsen er den mest populære danske krimiforfatter. I 2010 vandt han de Gyldne Laurbær for sin roman 'Fuglen i træet'.

"At få høreapparat er det bedste jeg har gjort"

LIGE NU! SPAR op til 1.500,-

Bettina Rehne
Rejsekonsulent

Nu kan jeg også høre, hvad mine kollegaer siger

DANSK HØRECENTER
www.dkbc.dk

RING OG BESTIL TID PÅ 70 230 560

Frankrig Korsika - Vicianto

8 dage fra 6.470,- DKK

TOPAS TRAVEL
Åbnet siden 1973

Morgenavisen Jyllands-Postens forside 17. februar 2011.

belte i 2002 (83.251 spaltecentimeter). Der er i 2002 så meget internationalt erhvervs- og økonomistof i aviserne, at det svarer til næsten 60 procent af den samlede mængde internationalt stof i 1962 (Haahr og Holm, 2003:153).

Ser vi på ændringerne i kulturstoffet i samme periode, viser analyserne, at der ikke var nogen markant ændring i den relative vægt af det internationale kulturstof i 1982 sammenlignet med 2002. Stoffet udgjorde 20 procent af det internationale stof i begge år. Ganske vist var der i totalt omfang langt mere kulturstof til læserne i 2002. Mens der i 1982 var 9.139 spaltecentimeter i avisen, så var stofmængden øget til 16.650 spaltecentimeter i én uge i 2002. Det er meget internationalt kulturstof (Haahr og Holm, 2003:164). Vores forsideanalyse viser, at i 2011 er USA-kulturstoffet kommet på forsiden som den stofkategori, der fyldte mest af alle USA-historier i 2011.

Der er meget USA på forsiden i 1971. Der tegnes et billede af en supermagt i krig og i rummet. USA's betydning var så stor, at hvad der skete i den internationale politik, når USA var indblandet, blev vægtet højt i nyhedskriterierne i 1971. Vietnamkrigen var en krig, der var med til at definere ungdomsoprøret - også i Danmark. Vietnamkrigen blev set som en surrogatkrig mellem øst og vest og var derfor mere end bare en krig i Indokina med amerikansk deltagelse. Begivenhederne i Laos med invasion fra Vietnam og rygterumlen om kernevåbenkrig var klart forsidestof.

Vidtgående konklusioner om forskelle og ligheder kræver et større materiale, men når man sammenligner med fyrre års mellemrum, er perspektivforandringen bemærkelsesværdig.

USA er stadig meget vigtig på 2011-forsiderne, men perspektivet er et andet. Storpolitikken spiller en mindre rolle. Krigene i Afghanistan og Irak trak deres blodige spor gennem februar måned. Her var USA igen i førerrollen, og nu med dansk deltagelse. Alligevel var der ingen forsider om de to krige i den periode. Obama fremlagde et dramatisk nedskæringsbudget midt i måneden, men det affødte ingen forsideomtale. Der var topmøde i Washington mellem Obama og Hu Jintao. Der var spekulationer om et amerikansk indgreb i Egypten. Der var mange storpolitiske begivenheder, der også blev registreret i avisen, men som ikke fandt plads på forsiden. Til gengæld satte den bredere dækning af USA sig spor på forsiden. Filmkultur og sågar Anders And fik plads. Ikke at det journalistisk blev set som vigti-

gere, men forsiden er blevet en appetitvækker på avisens indhold. Dækningen af USA har fået en helt anden bredde, end den havde tidligere. Nu er USA mange andre ting end storpolitik.

1.2. Billedet af USA i aviserne dengang og nu

I 1971 var USA's udenrigspolitik avisernes hovedvinkel på, hvad der var vigtigt USA-stof, og tendensen i stoffet var præget af dansk balancepolitik. Danmark støtter USA, men giver også udtryk for kritik af vores store ven og supermagt på den anden side af Atlanterhavet.

"Vi føler os overbevist om, at en forhandlingsløsning er den eneste vej ud af konflikten og appellerer til alle parter om ikke igen at lade rent militære hensyn få den afgørende indflydelse på udviklingens gang. Jeg retter denne appel ikke mindst til regeringen i USA".

Udenrigsminister Poul Hartling i Politiken 8. februar
1971.

1971 var et af Vietnamkrigens sidste år, og den danske holdning var kritisk over for krigen og USA's strategi i Indokina. Dækningen af USA havde Vietnamkrigen som et af sine to hovedtemaer.

Det andet hovedtema var Apollo 14-missionen til månen. Medierne dækker opsendelsen i detaljer og rydder forsiden for at fortælle om astronauterne Alan Shepard og Edgar Mitchells månelanding den 5. februar.

Disse to hovedhistorier indrammer det ambivalente syn, danske medier videregiver på forholdet til USA i 1971. På den ene side beundringen over alt det, USA kan. USA står for det moderne fremskridt og for velstand, styrke og vitalitet: En mand på månen, igen!

På den anden side er USA en supermagt, der har alt for megen magt og alt for stor tiltro til magten, og hvad magten kan udrette.

Jyllands-Posten udtrykte det således i en leder den 10. februar om offensiven ind i Laos for at afbryde Nordvietnams forsyninger gennem Ho Chi Minh stien. "Offensiven gør forhåbentlig en ende på en af historiens længste krige. I modsat fald vil den gøre en ende på Nixon og hans rådgivere, især Kissinger." Politiken bringer artikler under overskriften "Hvorfor USA er upopulær", og Berlingske skriver om amerikanske helikopterpiloter,

der nægter at flyve ind over Laos, fordi tabstallene er så store (21. februar 1971).

Kritikken er dog ofte underforstået og udtrykkes forsigtigt. De store aviser udtrykker ikke bastant kritik, hverken i deres dækning eller på lederpladser. Der er også støtte til USA's politik. Berlingske understreger i en leder den 24. februar, at "USA kan ikke skabe fred i Indokina ved at trække sig ud og opgive krigen". Vi må med andre ord have forståelse for, hvad USA gør for at opnå stabilitet og holde Nordvietnam og kommunisterne i skak.

USA-dækningen i 1971 illustrerer, hvor meget den klassiske udenrigspolitik er udgangspunkt for hovedparten af avisernes syn på USA. Vi ser på verden gennem international politiks briller. Verden består af stater, og staternes udenrigspolitik er grundlaget for deres forhold til os og vores forhold til dem. Danmarks udenrigspolitik forsøger i denne periode at støtte USA, men dog at støtte på en kritisk og skeptisk måde. Det genspejles i de fleste af avisernes "framing" af det politiske stof om USA.

I 2011 er billedet af USA ændret. Vi ser ikke længere på USA gennem de udenrigspolitiske briller, men bruger globaliserede briller. Indenrigspolitik og erhvervspolitik i USA er blevet vigtigere end den klassiske udenrigspolitik. I Berlingske Tidende skriver Poul Høj om "den mest dødbringende boss". Det er en lang artikel (1059 ord) om kulmineejereren "Don Blankenship, en amerikansk kulkonge". En rapport om en alvorlig kulmineulykke har påpeget alvorlige svigt i hans mineselskabs sikkerhedsarbejde. Artiklen tegner et billede af en "junglekapitalisme", hvor man må lære, "at i Amerika har vi et kapitalistisk system, og i kapitalismen overlever kun den mest produktive" citerer avisen kulkongen for at have sagt (Berlingske 2.2.2011:20).

Poul Høj, der har skrevet artiklen, er en af Berlingskes USA-korrespondenter, men placeret i Santa Fe i New Mexico med den opgave at skrive samfundshistorier fra USA. Artiklen om kulkongen tegner et billede af et USA, hvor kampe mellem virksomhedsejere og ansatte kan have helt andre betingelser end i Danmark. Artiklen er ikke en nyhedshistorie i klassisk forstand eller baseret på et eget interview, men er skrevet ud fra en artikel i det amerikanske tidsskrift Rolling Stone. Hvad der er relevant og interessant for den danske læser i 2011, er skiftet markant siden 1971.

I 1971 opleves USA som et land, der ligger langt væk. Et samfund vi

ikke helt forstår. I avisernes måde at beskrive USA på optræder det ofte som fjernt og uforståeligt. Specielt er deres mere moralske tilgang til dagligdagen en kilde til dansk hovedrysten. I Jyllands-Posten læser vi artikler om, hvordan man fester på et amerikansk college, hvor der serveres rød jordbærdrøm, og hvor spiritus er "tredobbelt forbudt" (JP, 14. feb.:39). I en filmanmeldelse i Politiken om en kvinde, der undertrykkes af sin mand, hedder det "Hun har vist de mænd, hun fortjener, men er de virkelig sådan derovre i USA? (Pol., 16. feb.:11). Underforstået at i USA lever kvindeundertrykkelsen videre, men i Danmark er det helt anderledes.

USA blev set som det mærkelige moralske land, hvor man ikke var så frigjorte som i Danmark. Jyllands-Posten beretter på bagsiden om "tre lærerinder på universitetsklinikken i byen Connelville i den amerikanske stat Pennsylvania har truet med at udvandre, efter at de for nylig blev bortvist". Deres brøde var, at de mødte op til undervisningen i buksedragter (JP, 11 feb. 1971).

2. Ambivalensen i vores billede af USA

Ambivalensen i vores billede af USA er ikke noget nyt. I bogen "Amerika i dansk kulturliv 1945-75" er et hovedtema ambivalensen i danskeres forhold til USA og i mediernes afspejling af denne ambivalens. På den ene side beundrer vi deres rigdom og avancerede teknologi. Amerika var, som den kulørte presse (fx Billed-Bladet) udtrykte det, et foregangsland. Her var bilerne større, køkkenerne mere moderne, og fjernsynet mere farverigt (Hein Rasmusen, 2010:221).

Men det var også landet, hvor volden hærgede i gaderne. Landet, hvor moralen og moralismen regerede - i modsætning til det danske frisind. Landet, hvor raceproblemerne stadig var levende. Kritikken af USA fyldte meget i offentligheden i slutningen af 60'erne og begyndelsen af 70'erne. Antiamerikanismen var næsten en automatreaktion i 70'erne. Hans Hertel beskriver denne periode ved at sige, at H.C. Andersens bemærkning om, at det var "skade, at USA ligge skal så langt herfra", blev omformuleret til "skade, at Amerika ligge skal så kort herfra." Når man brugte udtrykket "hvor er det amerikansk", var det ikke nogen kvalitetsbetegnelse, men en afstandtagen.

Ser man på 1971-materialet, er eksemplerne på den ambivalente holdning slående. Politiken gør et stort nummer ud af at anmelde en kritisk

svensk bog om det sorte Amerika, der fokuserer på de vanskeligheder, de afroamerikanske borgere havde med ligestillingen og økonomisk fattigdom. Og samtidig så berømmer samme avis de sorte amerikanske jazzmusikere, der kommer på gæsteoptræden i København. Succesen for en sort amerikansk skuespillerinde beskrives som "en negerpiges drøm", der bliver opfyldt "trods handikappet". En ny film anmeldes under overskriften "Nyt amerikansk race-melodrama". Tillægsordet amerikansk bruges til at sætte bestemte forventninger i gang hos læseren om raceproblemer i USA og om knap så lødige "amerikanske" film. Ambivalensen er bygget ind i de enkelte historier og tjener til at signalere både interesse og afstandtagen.

I 1971 beskrives på den ene side IBM's succes og store muligheder i Danmark, fordi de er længere fremme teknologisk set. På den anden side opmales skrækscenariet om, at vi skulle få amerikanske tilstande på betalingskortområdet. Det fortælles, at hver amerikaner har flere betalingskort, som de bruger samtidig. Alle de forskellige amerikanske kreditkortfirmaer vil have lov til at udstede kreditkort i Danmark. Der må laves et dansk alternativ, der kan tage kampen op med disse amerikanske tilstande. Et Dansk kort måske? (JP: 10. feb., side 3). Også Amerikas fjernsyn beundres og afskrækker på samme tid. Berlingske Tidende skriver: "Amerikansk fjernsyn er for mange ensbetydende med reklamefjernsyn af den mest pågående art. ... Vi har hørt om, at selv nyhedsudsendelserne bliver afbrudt af sæbe-pulver, øl eller bilmærker", men samtidig sendes detektivserierne Columbo og McCloud i DR TV's bedste sendetid (Berl., 21. feb., 2. sektion).

Med nutidens øjne virker disse eksempler pudsige og måske lidt provinsielle, men i virkeligheden findes ambivalensen også i 2011-dækningen. Den fremstår nu bare med mere globale briller. Når man ser på de største artikler om USA i aviserne i februar 2011, er emnelisten en god illustration af, hvor mange forskellige emner der fylder op i USA-reportagen.

Billedet af USA er blevet udvidet. I tillæg til artiklerne om storpolitik og USA's politik over for Egypten (Obamas kattepine) er der nu artikler om alt fra en amerikansk debat om tvang i børneopdragelse (Tigermødre) til store artikler om finanssektor, rejseartikler, masser af artikler om film og artikler om amerikansk tv og sport.

Artiklen om Super Bowl-finalen i 2011 er et godt eksempel på både de nye områder, der er kommet ind i USA-dækningen, og den fortsatte ambi-

Tabel 2: Større artikler om USA i februar 2011

Store USA-artikler
(+1000 ord)

Februar 2011

WikiLeaks - retssag truer
Sundance Film festival 2011
Tigermødre - om amerikansk-kinesiske opdragelsesmetoder
Finanskrisen - uduelige bagmænd
Super Bowl-finale - bedst og værst
Strategisk storvask: Obamas kattepine
Kina topmøde
Kys en havfrue i Florida
Smilets hemmeligheder - ny forskning
Alle elsker Ronald Reagan
Amerikanske tv-serier hitter som aldrig før
10 for Mercy - Dansk øjenlæge vil udvandre til USA, fordi hans hustru ikke kan få opholdstilladelse
Henrettelser i Texas

valens. I 1971 var der ingen aviser, der kunne finde på at skrive om den amerikanske Super Bowl-finale. Læserne ville dengang ikke vide, hvad "American football" var for noget. Nu er der flere store artikler om sporten, for slet ikke at tale om massiv tv-dækning af finalen.

I artiklen "USA, når det er bedst og værst" skriver Troels Henriksen i Jyllands-Posten om begivenheden. "Sport eller show: Super Bowl er meget mere end en sportsbegivenhed. Finalen i American football er landets evne til at iscenesætte sig selv, når det er bedst og størst, men nogen vil nok mene, at der også er nationens følelsesladede selvbevidsthed og patriotisme, når den giver mest kvalme." (JP: 6. feb. 2011: 34).

Den danske ambivalens er her klart udtrykt. USA er imponerende, men det er også for meget:

For stort og for rigt: Artiklens faktaboks fremhæver, at amerikanske forbrugere bruger 30 mia. kr. på Super Bowl-relaterede ting.

For mange følelser: "Til sidst er der så mange følelser om national stolthed, at fugten fra amerikanernes våde øjne driver ned ad tv-skærmene."

For megen hårdhed: "Football er en måde, amerikanerne kan vise deres hårdhed på" og for meget dobbeltmoral: "Miljørigtige dogmer bliver smidt på prærien til fordel for osen fra amerikanernes barbecue".

Billedet af USA er fortsat ambivalent, men emnerne, det kommer til udtryk i, er blevet flere og andre. Nu er det ikke kun vores ambivalente forhold til storpolitikken og krigsførelsen og racepolitikken. Nu er det rykket helt ind i det amerikanske samfund, hvor de danske og europæiske dogmer om USA udtrykkes i mediernes reportager: USA, når det er bedst og værst.

En svensk analyse af pressebilledet af USA fra 1984-2009 viser, at de svenske medier formidler det samme ambivalente billede af USA. Presedebatten i Sverige sonderer mellem det gode USA, som vi kan forstå, og det dårlige USA, som vi ikke kan begribe (Riegert 2011:28).

Analysen bygger på en gennemgang af udvalgte svenske avisers ledere, kommentarer og større artikler om USA i perioden 1984- 2009. I svenske aviser fremstilles USA både som drømmelandet - landet af mælk og honning, kulturelt forarmet og primitivt og ikke civiliseret.

I den svenske analyse fremhæves det, hvordan artiklerne om økonomi og erhvervsstof viser samme ambivalens. USA er landet med de energiske forretningsmænd, der uhindret af restriktioner kan få lov til at tjene penge. Men det er også det kommercielle tomrum, hvor jagten på penge har erstattet livskvalitet.

Billedet af USA kan sammenfattes i ikoner, der ofte bruges som direkte eller indirekte billeder. Et af dem er USA som den frie cowboy, der heroisk kan løse problemerne selv, og som repræsenterer det maskuline. Det bliver sat over for et billede af lovløshed, hvor man ikke kan stole på nogen; hvor samfundet ikke fungerer og ikke skaber sikkerhed for den enkelte.

Et andet ikonbillede er USA som soldaten. Den teknologisk højt sofistikerede og veluddannede soldat, der er bedre og mere effektiv end andre soldater i verden. Den soldat, der løste problemerne i Europa i to verdenskrige, og som trådte til igen i Kosovo og i Mellemøsten, da Kuwait skulle befries. Men også den soldat, der er repræsentant for magtmisbrug og im-

perialisme. Den soldat, der i Vietnamkrigen er fremmedgjort fra alt og alle, blev et symbol på et USA, der vil have verdensherredømmet.

Ambivalensen ser et ungt og kraftfuldt USA, der med sine barnlige karaktertræk og naivisme har vitalitet og handlekraft. Amerika kan skabe nye virksomheder og opfinde nye ting, men mangler den kulturelle baggrund og sofistikering, som Europa har (Riegert og Hammerlund, 2011:15-33).

Bag mediebilledet af vores ambivalente syn på USA ligger samtidig en præmis om, at USA er det vigtigste land i verden. For at forstå verden må man forstå Amerika. I 1971 lå fokus på at forstå supermagten USA. I 2011 er USA globaliseringens centrum. Vores ambivalente forhold til USA forstærkes af danskernes forestilling om, at USA er uundværlig i en beskrivelse af vores omverden: stor eller lille.

3. USA – en supermagt i medierne dengang og nu

Uanset alle forandringerne i verdensordenen og i mediernes rolle i samfundet gennem de sidste fyrre år så er USA stadigvæk det dominerende udland i mediernes internationale dækning. Det viser sig på mange måder. Der er i dag flere korrespondenter fra de store danske medier i USA, end der var i 1971, selvom vi i løbet af de fyrre år har set både oprustning og nedskrivning af, hvor meget aviserne prioriterer at have udstationerede korrespondenter. I 2011 har dagbladene Berlingske, Jyllands-Posten, Information og Politiken hver to korrespondenter i USA. Ofte har den ene korrespondent ansvaret for finans- og erhvervsstoffet, mens den anden dækker det mere direkte politiske stof. Rollefordelinger ændrer sig over tid ud fra, hvad mediet har mulighed for. Jyllands-Postens mangeårige USA-medarbejder Klaus Justesen skriver bredere samfundshistorier om erhverv og økonomi fra Savannah. De mere almindelige korrespondenthistorier fra Washington dækkes af en anden journalist: Jørgen Ullerup.

I 1971 havde aviserne én korrespondent i USA, hvis hovedopgave var at dække de centrale nyhedshistorier. Det blev suppleret med hyppig brug af stof fra telegrambureauerne, der spillede en større rolle for USA-dækningen i 1971, end de gør i dag. Endelig brugte man i flere af medierne direkte oversatte artikler fra amerikanske medier i 1971. New York Times og Washington Post var de mest brugte. Selv humoristen Art Buchwald fra Washington Post blev oversat til Jyllands-Postens bagside.

Journalisten har også en helt anden og mere fremtrædende rolle i dæk-

ningen i 2011 end i 1971. Ofte var korrespondentartiklerne i 1971 ikke signerede med navn. Det var "Politiken privat", eller artiklerne blev underskrevet "vor korrespondent". Tanken var, at nyheden og avisen var vigtigere, end hvem den enkelte skribent var. Journalistens opgave var at skaffe pålidelige og væsentlige oplysninger frem til læserne, men han var ikke selv vigtig som afsender. I dag bringer de fleste af aviserne billeder af deres korrespondenter i forbindelse med artiklerne, og i alle tilfælde er navnet prominent som en slags varemærke ved artiklen.

Udviklingen mod en mere personbåren journalistik har stået på længe. Tidligere analyser har vist, at andelen af signerede artikler i udlandsreportagen er steget fra 40 pct. i 1962 til 77 procent i 2002. Tilsvarende er brugen af telegramstof faldet fra 22 til 8 pct. (Haahr og Holm, 2003).

Udviklingen er igangsat for at styrke læserens identifikation med det enkelte medie og for at gøre det klart for læserne, at her får de noget stof, som er skrevet specielt til dem og ikke telegrambureauets fællesartikler, som alle medier kunne tilbyde.

Om det rent faktisk virker, er ikke undersøgt, men der er ingen tvivl om, at den personlige skribent (i modsætning til avisernes tidligere anvendte betegnelse "Vor korrespondent") er blevet en del af mediets branding og markedsføring.

Rapportering fra USA i 1971 havde som mål at rapportere i "avisens stil". Bent Albrechtsen, Berlingske Tidendes mangeårige USA-korrespondent, skriver i sin bog "Erfaringer" om, hvordan han sad fra 1970 og 13 år frem og skrev på et kontor i Washington DC, hvor alt, hvad han kunne se, var en lukket gård. "Jeg kunne ikke se, hvad der foregik i Amerika, jeg kunne kun se gården". Men det gjorde ikke så meget, for nyhederne var ikke noget, man skulle grave frem. Korrespondenterne sendte alle stort set de samme historier hjem til Danmark. "Det var ikke sådan, at de ventede andre nyheder end dem, de andre aviser trykte. Tværtimod gjaldt det netop om at have de samme historier, som stod på fjernskriverne hjemme på redaktionen". Opgaven var at tilpasse nyheden til avisens format, tidsrammer og pladsrammer.

Og USA kom på forsiden i 1971. Ikke fordi artiklerne var fyldt med indsigt eller stil, erindrer Albrechtsen, men "fordi Amerika skabte nyheder, som ikke var til at komme uden om, som i deres format overskyggede, hvad man kunne præstere andre steder" (Albrechtsen, 1987:117).

Forskellen mellem den gode og den dårlige korrespondent i USA var, hvor hurtig man var til at læse de amerikanske aviser. Når de ringede fra København kl. 10 Washington-tid og spurgte, hvad der var sket i USA i dag, havde man kun haft et par timer til at læse de otte aviser på flere hundrede sider, der lå på skrivebordet hver morgen.

Nyheden var det centrale for USA-korrespondentens arbejde. Stilen var tilstræbt objektiv og anonym både sprogligt og i sin brug af kilder. De følgende to eksempler illustrerer hvordan.

1971:

"Nederlaget ved Dien Bien Phu spøger stadig"

Fra vor korrespondent

Washington Søndag

En sydvietnamesisk-amerikansk tilbagetrækning fra Laos uden virkeligt resultat og med så svære tab, som de sidste dages frontberetninger antyder, kan med et slag gøre præsident Nixons trussel om udvidede bombardementer mere nærværende, følte iagttagere i Washington i aften"

(Berlingske Tidende den 22. feb. 1971).

I Berlingske den 1. februar 2011 er det anonyme "vor korrespondent" afløst af et billede af David Trads, i farver, med åbenstående skjorte og med overskriften "Analyse":

"USA vil bare have arabisk ro

Mohammed El-Sayed, en egyptisk bekendt, bombarderer mig i disse dage med opdateringer på Twitter og Facebook, som giver et unikt indblik i, hvordan demonstrationerne i Cairo ser på udviklingen".

Signaturen David Trads er sat i grønt og med 28 punkt skrift. Her skal man ikke være i tvivl om, hvem skribenten er. Som man ser af citatet, er skrivestilen også jeg-båret. "En bekendt ... af mig" har erstattet de anonyme iagttagere, som Bent Albrechtsen benyttede sig af i 1971. Kilden er også navngivet. Det er også blevet god latin at skrive, hvilken avis man har oplysningen fra. Senere i David Trads' artikel hedder det, at en embedsmand "forklarer det i Washington Post". I 1971-artiklen hedder det "Det politiske Washington noterer ..."

Der er også fællestræk. Både i 1971 og 2011 er artiklerne fyldt med vurderinger og billedskabende referencer til, hvad USA er. En fælles reference er til supermagten USA. I 1971 tales der om, at "præsidenten leger med en tredje verdenskrig". I 2011 hedder det "USA, verdens suveræne supermagt, samarbejder gerne hyppigt og uden forbehold med diktaturer".

Begge artikler bygger analysen på interne amerikanske kilder og amerikansk kritik fra oppositionen eller fra kritiske eksperter.

På trods af de store ændringer i form og præsentation er der meget store fællestræk. Men tendensen i formen går mod en mere personligt båret og gennemskuelig USA-journalistik. Læserne har i 2011 mange andre kilder end læseren i 1971, der fik det meste af sin viden om, hvad der skete i USA, fra sin daglige avis.

I indholdet er den udenrigspolitiske og storpolitiske dækning ikke afgørende forandret. Vi ser på USA udefra, men baseret på vores særlige forståelse af USA's rolle i den internationale politik som "supermagten". Medierne har et småstatsperspektiv, der indeholder både distance og ofte en implicit kritik af eller skepsis over for magten. Det perspektiv er lige så stærkt i dag, som det var for 40 år siden, selvom scenen og budskabet er et andet. I 1971 betonedes nødvendigheden af militær og storpolitisk tilbageholdenhed. I 2011 var mange af avisartiklerne båret af en uafklaret kritisk holdning: I Mellemøstdækningen blev det antydnet, at USA tidligere havde blandet sig for meget og nu blandede sig for lidt og på den forkerte side af det demokratiske opgør.

4. Tættere på, men stadig "over there"

To tydelige forskelle viser sig, når man ser på detaljerne i avisernes dækning af USA dengang og i dag. For det første er USA kommet meget tættere på læsernes dagligdag, kultur og totale "livsverden". For det andet er USA stadig landet "over there", som vi ser som en slags fremmedhed, som vi fascineres af og ryster lidt på hovedet af. Sportsreportagen fra Super Bowl 2011 er et godt eksempel.

4.1 Tættere på USA

De formmæssige forskelle i, hvordan artikler skrives og præsenteres, afspejler en ændring i den journalistiske forestilling om afstand. Det er en

forskel, der gælder for store dele af stoffet i dagens aviser, men som er særlig tydelig for USA-stoffet. I 2011 behandles USA-stoffet næsten på linje med det indenrigspolitiske og kulturelle stof.

Forestillingen om tid er ændret. Artiklerne i 2011 fra USA er ofte uden dateline. Mens der i artiklerne i 1971 står "Washington, søndag aften", så er der i dag ingen tidsangivelse i artiklens introduktion. Det er ikke længere så vigtigt, hvornår den er skrevet, men det er vigtigere, hvem der har skrevet den.

At vi er tættere på USA, viser sig også i mange af avisernes servicestof-områder. I 1971 var der ingen amerikanske byer vist i den daglige oversigt over temperaturer i forskellige byer (fx Politiken 21. februar 1971:2). Nu har de fleste aviser de store amerikanske byers vej- og temperaturudsigt med i dagens oversigt, mens der til gengæld gøres mindre ud af Grønland og de nordiske lande (Politiken 21. februar 2011). Valutaoversigter og kurs-lister var i 1971 en dansk affære (Jyllands-Posten 2. februar 1971:16). Nu bringes sidevis af oversigter fra USA's børs- og økonomital. Tv-programmer fra 1971 var en oversigt, der hurtigt kunne overstås. DR TV, svenske, vest-tyske og østtyske kanaler (Politiken 8. feb. 1971:22). Nu omtales amerikanske kanaler som CNN, Animal Planet, Discovery TCM og andre hver dag.

Servicestoffets amerikanisering afspejler, at USA for de fleste danskere er kendt stof og et kendt område. Mange, mange danskere har besøgt USA. I 1971 var rejser til USA så specielle, at de var præmier i avis konkurrencer. Når folk kom til USA, var det en historie i sig selv. I Jyllands-Posten skriver en dansk student på studieophold artikler om, hvor mærkelige amerikanerne er, og om hvor lidt de ved om Danmark. I 2011 er rejseartiklerne om USA skrevet ud fra den underforståede vinkel, at alle kan tage til Florida og kysse havfruer (amerikanske søkøer)(Berl.: 5. feb. 2011:8) eller til ødemarken i det nordlige Amerika. Geografisk kender vi USA meget bedre end for fyrré år siden.

Endelig viser nærheden sig i emnevalg: USA findes i dag i alle emner. USA kan indgå i artikler om alt fra sport over kultur til politik og samfund. Enorme mængder af enkeltoplysninger om USA kan indgå i artikler om andre emner, hvad enten det er nationale eller globale emner. USA er ikke længere et eksempel eller en kategori, der skal begrundes særligt. USA er overalt i mediernes brug af eksempler og referencer. Vi kender vejret i San Francisco bedre end vejret i Hamborg.

I mange af globaliseringsteoriene defineres globalisering som ændringer i opfattelsen af geografisk rum. Det er et udtryk for globalisering, hvis betydningen af geografisk afstand ophæves eller mindskes. Scholte definerer globalisering som sammentrækningen af tid og sted. Det er en kvalitativ forandring af folks opfattelse af, hvor meget geografisk afstand betyder. Folk er bundet sammen på tværs af grænserne. Begivenheder i USA kan opleves som mere relevante end det, der sker i Herning (Scholte, 2005:84). Det er nøjagtigt det, der er sket i avisernes billede af USA. Geografien spiller en langt mindre rolle og er på visse punkter ophævet. Set i forhold til dækningen af andre områder er danske avisers dækning tættere på New York og Washington, end de er på Bruxelles eller Hamborg. Ikke alene i omfanget af historier, men nok så vigtigt ved, at USA kan indgå i alle historier. Ikke bare fordi den amerikanske økonomiske og politiske rolle er stor, men nok så meget på grund af det kendskab, der er bygget op gennem mange års intensiv dækning af landet. USA er i vore hjerter.

4.2 USA – over there

Selvom USA er kommet meget nærmere i løbet af de fyrré år - bedømt ud fra avisernes geografiske synsvinkel, så er USA stadig "over there". Aviserne giver os stadig anderledes USA-historier, som markerer afstanden og forskellen til Danmark. Historien om Kong Kul, som tidligere er omtalt, og som blev bragt i Berlingske Tidende, er illustrerende. Her fortælles om mineejerne med egen landingsplads, vandleddning og en "jeg-er-mig-selv-nok-holdning". "Den mest dødbbringende boss er amerikansk" (Berl. 1 feb. 2011:20).

Når to af aviserne i 2011 vælger den samme dag at sætte det samme billede af en aldrende cowboy, fra filmen True Grit, som et meget stort billede på en lille forside, er det, fordi billedet er et velkendt ikon. Cowboy-myten forbinder os til Amerika. Det er den "farverige og fortrukne ordenshåndhæver", som Berlingske skriver. Han står med klap for øjet og en riffel i hånden. Som en klar illustration af, hvordan cowboyikonet fungerer som både det positive og det negative symbol. Den ensomme helt, men også et symbol på lovløsheden (Rigert, 2011:16). Et næsten tidløst USA-ikon, der stadig fungerer i danske medier i dag.

Meget af den politiske reportage har et "over there-perspektiv". Når aviserne skal beskrive Obamas forhandling med kongressen eller topmøder

med Kinas leder Hu Jintao (Inf. 5. feb. 2011), bruges et "ude fra perspektiv". Vi ser på stormagten eller stormagterne og deres forhandlinger fra side-linjen med et slags "objektivt" balanceperspektiv. Debatten om amerikanske versus kinesiske job beskrives ud fra begge siders interesser, som om vi var en neutral iagttager, der stod ved siden af og iagttog debatten. Avis-lederne om USA giver andre klare eksempler på "over there-perspektivet". Det amerikanske sundhedssystem og socialforsorgen eller Tea Party-bevægelsen beskrives med en uforstående rysten på hovedet. Der er politisk set stadig langt fra dansk velfærdsmentalitet og konsensusforestillinger om politik til samfundskløfter og uforståelige slagsmål i USA's politiske system.

USA skal stadig forklares og forstås af de danske medier, og avisernes skrivemåde er blevet mere og mere båret af det pædagogiske forsøg på at forklare læserne, hvad der sker, og hvorfor det sker. Den forklaringsbårne journalistisk står stærkt i dagens USA-journalistik. Flere og flere af artiklerne kaldes analyser, og der bruges mindre tid og kræfter på at skrive det, "som alle andre også har som nyheder". I stedet bliver det den enkeltes evne til at forklare og formidle, der karakteriserer journalistikken (Svith, 2011).

5. Konklusion:

Er vi blevet klogere på USA gennem de sidste 40 års journalistik? Er vi bedre i stand til at forstå og vurdere USA's økonomi, samfund, kultur og politik, end vi var for fyrre år siden? Globaliseringsforandringerne har flyttet USA tættere på. Vi ved mere om USA, men har vi mere brugbar viden? For at vende tilbage til det indledende spørgsmål: Gør udlandsdækningen af USA en forskel? Hjælper den os med at få en nuanceret forståelse af USA? Gør den os mere handlekraftige i forhold til samfundets store og små beslutninger?

Vi kan ikke give et klart og færdigt svar på så store spørgsmål på basis af en enkel analyse af udvalgte dagblade fra 1971 og 2011. Så der skal tages forbehold og spises brød til i forhold til konklusionerne. Men alligevel kan det være værd at sammenfatte og generalisere på fyrre års udvikling.

En af hovedkonklusionerne er, at USA er flyttet tættere på den danske dagligdag. USA er på mange måder blevet en del af den danske hverdag,

og det afspejler sig i medierne. Danskerne forbruger amerikanske kulturprodukter hver dag. Der er amerikanske film, bøger, tv-programmer og nyheder i alle danskeres dagligdag. Avisen genspejler det i alt fra vejrudsigten fra Atlanta til mængden af nyheder fra USA sammenlignet med nyheder fra andre dele af verden (Mandag Morgen, 2002:34). Kulturudbuddet er enormt. Der er jazzkoncerten i den lokale jazzklub, der er det amerikanske rockband på arenaen, der er amerikanske serier og film i fjernsynet. Vi spiser både burgere og spareribs. Det ser ud som om, der næsten er direkte bånd til den daglige amerikanske virkelighed.

USA er også til stede i det skjulte. Mange års nyheder og samspil gør, at amerikanske perspektiver er blevet en del af os selv. Fortællemodeller udviklet i USA er blevet tilpasset vores behov i litteratur, film og tv. Reklamekoncepter og metoder er blevet overført og anvendt i Danmark i snart mange år. I en af avisartiklerne fra 1971 tales om, hvordan vi skal beskytte os mod amerikanske tilstande på markedet for betalingskort. Set med vore dages øjne virker det som en historie fra "gamle" dage. Nu laver danske aviser "apps" til de nyeste amerikanske smartphones, og Google Street View kan vise både Ydunsvej i Aarhus, Østerbrogade i København og Scott Street i San Francisco.

Danske virksomheder er blevet integreret i eller med amerikanske virksomheder eller virksomhedskulturer. Vi "coacher" nu efter amerikansk forbillede. Vi "headhunter". Vi personlighedstester efter amerikanske modeller.

Og så er der sproget. Ser man på mængden af engelske ord i avisartiklerne i 1971 og 2011, er det tydeligt, hvor mange låneord og begreber der er kommet ind som helt naturlige ting i dagens avisdækning. I finansartiklerne, i forbrugerstoffet og i den daglige dækning. Aviserne har Businesssektioner, og boligtillægget hedder "Living". Man "tester" og "ranker" og "brander".

Endelig er den amerikanske storpolitik flyttet tættere på. Vi deltager nu i USA's krige i Irak og Afghanistan. Det er faktisk blevet vores krige. Vi deltog i Libyen med amerikanske fly og bomber. Vi har flyttet os markant tættere på USA i vores udenrigspolitiske orientering i dag sammenlignet med 1971 (Mourtizen, 2011). Udenrigsminister Hartlings advarsel til USA fra 1971 afspejler en anden USA-orientering, end vi har i dagens politik. Også i 1971 var vi orienterede mod USA i udenrigspolitikken, men bag Hartlings

udtalelser lå en dansk balanceforestilling om, at vi skulle undgå, at øst-vest-splittelsen blev for voldsom, så vi ikke kom i klemme. Vi skulle undgå brugen af militære magtmidler og i stedet satse på forhandlingsløsninger (Holm, 1983). Det ser medierne og offentligheden anderledes på i dag, hvor Danmark er langt mere integreret i EU økonomisk og politisk, end vi var i 1971. Dengang diskuterede vi stadig, om EFTA var løsningen for Danmark. Men på trods af det større fokus på Europa fylder USA stadig mest i vores udenrigspolitiske univers. USA er vores centrale alliancepartner, og USA spiller en hovedrolle i dansk sikkerhedspolitik. Sådan var det under George W. Bush, og det er næsten uforandret under Obama.

Der er derfor god grund til, at vi stadig dækker amerikansk storpolitik så grundigt, som vi gør i dagens aviser. USA-orienteringen er blevet en politisk nødvendighed. Det afspejler medierne.

5.1 USA er blevet "en del af os selv!"

Antiamerikanismen, som var tydelig i 1971, er nu afløst af en slags tavshed. Der er meget lidt diskussion i medierne af Danmarks USA-orientering. Det virker næsten som om, det er svært at adskille Danmark og USA både i storpolitikken og i kulturpolitikken. Vi er nu blevet aktive tilskuere til stort set alle dele af amerikansk indenrigspolitik. Der er tilsyneladende markant dansk interesse for selv de mest indforståede amerikanske politiske og kulturelle diskussioner og fænomener. Det mest sete satire-nyhedsprogram i danske medier er John Stewarts "The Daily Show" (seertal over 30.000). Det er meget indforstået amerikansk, men rører åbenbart alligevel ved noget hos danske seere, selvom de ikke kan se Fox News eller følger med i de ofte meget indenrigspolitiske emner, som nyhedsshowet består af. Vores mediedækning er blevet et spejl af amerikanske medieprodukter. Vores kritik af USA i dagens medier er også ofte en spejling af intern amerikansk kritik snarere end antiamerikanisme.

Selvom vi er flyttet tættere på USA og har meget mere partviden om USA's samfund, økonomi og politik end i 1971, så har vi stadig et stærkt ambivalent og uafklaret forhold til, hvad vi mener om og forstår ved USA. Som beskrevet ovenfor viser ambivalensen sig tydeligt i mediernes dækning af USA. USA er både fascination og frastødelse. Det er både for meget og for lidt. Det er både noget, der drager os og noget, vi lægger afstand til.

Måske er et af problemerne, at vi er kommet for tæt på alt det ameri-

kanske. Vi er næsten blevet en del af USA. Det gør det svært for os, når USA vælger politikere, der ikke passer til danske forestillinger om verden og de vigtigste værdier. Det kan føre til overdreven afstandtagen, som vi så under Bush, og det viser sig også på andre områder. Selv når det ikke er valgår, har vi en intens dækning af de mere ekstreme dele af amerikansk politik. Tea Party-bevægelsen får en pressedækning, som er ude af proportioner med deres støtte i den amerikanske befolkning. Men bevægelsens rabiate forestillinger om moral og om en de facto afvikling af "government" gør dem til godt stof både i USA og i Danmark. For de fleste amerikanere er det et mindre problem at se det store billede og sætte proportioner på den omfattende dækning af en minoritet. Men for de danske læsere bliver historierne om dette mindretal til det dominerende billede af den amerikanske vælgervirkelighed. Mediernes brug af det amerikanske perspektiv på sagen giver et fordrejet billede, når det overføres og læses af den danske offentlighed. På den måde er læserne måske kommet for tæt på USA til, at de kan skabe sig et overblik og få de rigtige proportioner i billedet af USA.

Nærhed og ambivalens er de store mediemæssige udfordringer. Den uafklarede dobbelthed sætter forsat grænser for, hvor meget vi i virkeligheden forstår af det USA, der er flyttet indenfor. Der er derfor stadig meget at gøre for de journalister og medier, der har gjort det til deres opgave at fortolke og forklare USA i vore hjerter. ■

Referencer

- Albrechtsen, Bent. (1987). *Som svar på deres forespørgsel, Erfaringer*. København: Gyldendal
- Burcharth, Martin. (2009). *Kometen: historien om Obamas triumf*. København: Informations Forlag
- Esmann, Frank. (Red.). (2002). *Nyhedskriterier i det 21. århundrede*. København: DR forlag
- Holm, Hans-Henrik, Petersen, Nikolaj. (1983). *Slaget om Missilerne*. København: SNU
- Holm, Hans-Henrik; Kabel, Lars; Kitaj, Torben; Møller, Lars; Ytzen, Flemming. (2000). *Verden på Tilbud. Om udenrigsjournalistik og mediernes udlandsdækning*. Aarhus: Forlaget Ajour

- Høj, Poul. (2002). *Der er dage*. Aarhus: Forlaget Ajour
- Haahr, Jens Henrik; Holm, Hans-Henrik. (2003). *Meget større end du tror. Avislæserne og det internationale*. Aarhus: Forlaget Ajour
- Mandag morgen. (2002). *USA sætter dagsordenen i danske medier*, 21 oktober, s. 34-40
- Mouritzen, Hans. (2011). Danmarks nye råderum – efter Libyen. Kronik i *Politiken* 13 maj
- Nørgaard Kristensen, Nete; Ørsten, Mark. (2006). *Krigen i medierne, medierne i krig*. København: Samfundslitteratur
- Rasmussen, Søren Hein; Rosenørn, Rasmus. (Red.). (2010). *Amerika i dansk kulturliv 1945-75*. Odense: Syddansk Universitetsforlag
- Riebert, Kristina; Pettersson, Lucas. (2011). It's complicated: European Media Discourse on the USA from Reagan to Obama. *International Journal of Cultural Studies*, Vol. 14, no. 3, 2011, s. 3-14
- Sabroe, Morten. (2006). *Rejsen til Amerika*. Aarhus: Forlaget Ajour
- Scholte, Jan Art. (2005). *Globalization*. London: Palgrave 2005
- Steinmetz, Jesper. (2011). *Come on America*. København: Nyt Nordisk Forlag
- Svith, Flemming. (2011). *Nyhedsjournalistik. Bedre end sit rygte?*. Politica
- Williams, Kevin. (2011). *International Journalism*. London: Sage

Journalistik

om noget vigtigt

Mediernes dækning af klima- og miljøkonferencerne

Af Lars Kabel, Asbjørn Slot Jørgensen og Kresten Roland Johansen

1. Væsentlighedsjournalistikken

Kolde København var i december 2009 et hedt brændpunkt. Medier og magthavere fra hele verden oplevede en politisk nedsmeltning af de større. Klimaforandringerne og FN's klimakonference COP 15 blev årets emner i såvel danske som udenlandske nyhedsmedier, hvor dækningen var præget af nogle relativt ens diskurser (se bl.a. rapporten fra det internationale Media Climate Project, *Global climate – local journalism* (Eide, Kunelius, Kumpu, 2010)).

Og hvordan gik det året efter med den danske mediedækning af COP 16 i Mexico?

Det korte svar er alment kendt: Dækningen blev voldsomt nedprioriteret, og indholdsmæssigt var der også stor forskel på nyhedsmediernes dækning af de to verdensbegivenheder.

De centrale konklusioner er følgende:

- Den ikke-elitære folkelige stemme, som havde præget de danske mediers dækning af København-konferencen i 2009, døde stort set ud. De hyppigst citerede mennesker fra Mexico i 2010 var traditionelle, magtfulde elitekilder, og de fleste af dem var danske politikere og NGO'er tæt på processen.

- Domesticeringen i konference-journalistikken blev intensiveret med danske nøglepersoner som kilder.
- Klassisk væsentlighedsjournalistik fyldte markant mere i dækningen af COP 16, mens de (seriøse) tabloide virkemidler som identifikation, sensation og kendthed stort set forsvandt.
- Selv om COP 16-dækningen var præget af en Nord/Syd-framing med et nordligt udgangspunkt, så fik stærke globale syd-aktører som Kina, Indien og Brasilien en øget og ny form for medieopmærksomhed.

Men vores analyser tilbage til 1972 og 1992 viser også, at COP 15 på mange måder var en undtagelse i den danske mediedækning. Lighederne er større end forskellene set i dette 40-årige perspektiv:

Aviserne dækkede også dengang FN's store miljøkonferencer som væsentlige begivenheder med et bredt udvalg fra den redaktionelle værktøjskasse. Overraskende fandt vi mange af de samme modsætninger og vinklinger i det gamle materiale, og vi genkendte løbende opdelingen i skurke og helte, i dommedag og frelse og i den forenkledte model af verden som Nord/Syd og Øst/Vest. Og vi så hen over de næsten 40 år tydelige ændringer i tolkningen af den journalistiske profession - hvor enkeltmedier yderligere skiller sig ud.

Målsætningen med denne artikel er en karakteristik af udviklingen i de journalistiske metoder, vinklinger og diskurser, som danske nyhedsmedier tager i brug for at dække vigtige verdenspolitiske begivenheder, der *ikke* er karakteriseret ved at være pludseligt opståede dramatiske hændelser.

Med afsæt i observationerne fra 2009 og 2010 vil denne artikel undersøge dækningen af store FN-konferencer i et 40-årigt tidsperspektiv. Allerede i 1972 gennemførte FN i Stockholm sin første miljøkonference, hvor både regeringer, erhvervsliv, organisationer og medier var rigt repræsenteret. Også i 1992 og 2002 forsamledes verdens nationer til store globale miljøkonferencer.

Klimaforandringerne har fået deres særlige FN-spor, hvor COP'erne i Kyoto 1997, Bali 2007 og København 2009 træder tydeligst frem.

Den store mediebevågenhed omkring FN's miljøkonferencer er ikke ny, og medierne har gavn af sådanne FN-begivenheder som udgangspunkt for vigtige miljøhistorier.

"Environment issues and problems have often been framed by journalists within an event orientation". (Hannigan, 2006:84.)

"The science [of climate change] is complex and incremental, its worst effects are (probably) a long way off, and the topic is now fraught with controversy. Like many slow-burn but hugely urgent issues of the twenty-first century, part of the journalistic challenge remains that of conveying the importance of the science to audiences around the world – in short, 'to make the significant interesting'." (Painter, 2010:3.)

Nyhedsværdien i en FN-"event" bygger først og fremmest på *aktualitet*, men begivenheden rummer også en del *konflikt* og – afhængig af redaktionel tilgang – *sensation* (jf. de klassiske nyhedskriterier defineret i bl.a. Kramhøft, 2000:51).

Den journalistiske *væsentlighed* understreges af såvel de videnskabelige som politiske dimensioner og betydninger ved begivenheden. Med væsentlighed defineret som "alvor gange omfang" så repræsenterer den videnskabelige konsensus om forhandlingernes indhold dyb alvor og enormt omfang – med klimaproblematikken som eksempel: Menneskelig påvirkning ændrer klimaet fundamentalt, og de ændrede levevilkår berører alle 7 mia. mennesker (november 2011). FN-systemets prioritering på topmødeniveau understreger den politisk/samfundsmæssige betydning.

Undervejs undersøges dagspressens italesættelse af de nævnte FN-begivenheder, og hvordan forskellige dikotomier anvendes – såsom succes/fiasco-målestok og overlevelse/undergang.

Journalisternes rolle beskrives som aktivister i en god miljøsags tjeneste, som systemets talerør, eller nærmere som kritiske og selvstændigt dagsordensættende.

Undersøgelsen vil se på væsensforskelle i journalistikken, men også fremhæve metoder og standarder, som konsekvent aktiveres i nyhedsdækningen af begivenheder med stor global betydning.

Afsluttende vil vi formulere nogle generelle observationer og konklusioner om væsentlighedsjournalistikken gennem perioden - om dens blivende væsen. Det vil vi diskutere i et fremadrettet perspektiv; i december 2011 flytter klimaforhandlingerne til Durban i Sydafrika, og i juni 2012 forsamles verdens nationer i Brasilien til endnu en global miljøkonference: Rio+20.

2. Hvilke medier og hvordan?

Den centrale empiri for undersøgelsen er mediedækningen af FN's miljøkonferencer i udvalgte danske dagblade og tv-nyhedsudsendelser. Vi går efter mainstream- og prime time-medierne med det store publikum og den største samfundsmæssige gennemslagskraft.

- 1972 fra 1. til 18. juni i Stockholm, Sverige.
- 1992 fra 3. til 16. juni i Rio de Janeiro, Brasilien.

Fra de to konferencer er dækningen registreret i Berlingske Tidende, B.T., Ekstra Bladet, Information, Jyllands-Posten samt Politiken, og udvalgte artikler er analyseret.

Analysen af mediedækningen af klimakonferencerne i 2009 og 2010 er udført såvel kvantitativt som kvalitativt i udvalgte dagblade og tv-nyhedsudsendelser:

- 2009 fra 1. til 22. december i København: B.T., Jyllands-Posten, metroXpress – samt TV Avisen på DR1 og Nyhederne på TV 2.
- 2010 fra 22. november til 15. december i Cancun, Mexico: Aviser og tv som i 2009 plus Berlingske Tidende, Ekstra Bladet, Information og Politiken.

Kriterierne bag medievalget i 2009 var: Samtlige emnerelaterede artikler, grafik og fotos i landets største morgenavis, i en formiddagsavis fra et andet mediehus samt i den største gratisavis – altså Jyllands-Posten, B.T. og metroXpress. Og tilsvarende indslag i landets to mest sete nyhedsudsendelser, altså Nyhederne kl. 19 på TV 2 og TV Avisen kl. 21 på DR1.

I 2010 var dækningen væsentlig mindre, og vi udvidede medievalget til i alt syv landsdækkende dagblade.

Trods forskellen i valgte nyhedsmedier fra de forskellige år finder vi observationer og målinger valide, fordi:

- Startpunktet var København-topmødet i 2009; observationerne derfra har defineret de emner, vi undersøger i det øvrige materiale.
- Vi undersøger ikke udviklingen i det *enkelte* medie, men sammenligner *tværgående* italesættelse, redaktionelle virkemidler og journalistiske arbejdsmetoder.
- Vi lægger vægt på dagspressens dækning med hensyntagen til medieudviklingen; derfor er en gratisavis taget med i målingerne i 2009 og 2010. Vi har ikke haft adgang til tv-nyhedsudsendelser fra 1972 og 1992.
- For årene 1972, 1992 og 2002 har vi ikke lavet de totale kvantitative

optællinger i aviserne, men gennemført en kvalitativ læsning, mens vi for 2009 og 2010 identificerede og analyserede samtlige relaterede enheder i de valgte medier og vil lægge betydelig vægt på disse i det følgende.

Dækningen af COP 15 i 2009 var en begivenhedsjournalistik om noget enestående og enkeltstående, der endda foregik i Danmark, og det var ret let at identificere de relevante avisartikler, billeder og tv-indslag. Stoffet var topprioriteret igennem den tre uger lange undersøgelsesperiode. Også den langt mindre dækning af COP 16 i 2010 var klart udskilt fra andet stof.

I de tilfælde, hvor nøgleord – fx ord som klima, topmøde, Stockholm, Rio, København, Mexico – ikke eksplicit var skrevet eller udtalt, blev konteksten eller det dominerende udsagn udslagsgivende for, om enheden blev talt med eller ej. Journalistik, både om forhandlingernes egentlige indhold, om selve arrangementet og om andre direkte relaterede emner, er talt med. Afhængig af konferencens tema er det emner som fx smeltning af gletsjere, forurenende plastik, havvandsstigninger, regnskovsindianere, danske politikere, gadekampene, Maldivernes præsident og dine egne CO₂-udledninger.

Udvælgelse og kodning er søgt foretaget uden værdiladede vurderinger af journalistikkens kvalitet eller vinklens relevans; registreringen er lavet så neutral og fagligt funderet som muligt.

3. Miljøstoffets historiske udgangspunkt

Natur- og miljøjournalistik har eksisteret i de danske medier i mere end 100 år. Det påviste Bent Jensen i *Træk af miljødebatten i seks danske aviser fra 1870'erne til 1970'erne*.

Hans udgangspunkt var, at *"Man støder ofte på den antagelse, at miljødebatten først for alvor satte i gang på et tidspunkt i slutningen af 1960'erne eller begyndelsen af 1970'erne i forbindelse med de opgør af forskellig karakter, der prægede disse år"*. (Jensen, 1996:9) Bent Jensen satte sig for at undersøge, *"om der ikke også fandtes en miljødebat"* i de foregående 100 år – og det gjorde der.

Ordet "miljø" dukkede op i de danske aviser allerede i sidste del af 1800-tallet som et låneord fra fransk i forbindelse med, at et moderne natursyn vandt indpas på bekostning af det (natur)romantiske.

Som nogle af de første miljøemner var dyrebeskyttelse på mediernes dagsorden i anden halvdel af det 19. århundrede. Og i 1874 bragte Ber-

lingske Tidende en artikel om fredningssagen: *"Om Bevarelse af smukke udsigter", "Vi vide alle, at Folk ikke spare Tid, Ulejlighed eller Penge for at kunne komme til at besøge eller endog opholde sig i nogen Tid paa Steder, hvor der findes smukke Enge og Udsigter"*. Så tidligt som i 1905 blev der i pressen citeret argumenter for værdien af vedvarende energi som sol, vind og vand som modsætningen til det sorte og forurenende kul, ligesom trusselsscenerierne begyndte at dukke op i aviserne fx i 1906, da en tysk professor Conwentz i flere dagblade blev citeret for, at *"den oprindelige Natur overalt er stærkt truet - forsaavidt den ikke allerede er ødelagt eller ganske omdannet til Kultur"* (Jensen, 1996:27).

I 1960'erne brød begrebet om "den globale miljøbevidsthed" igennem i offentligheden. Det begreb dannede på mange måder udgangspunkt for både FN's klima- og miljøkonferencer og for miljø- og konferencejournalistikken fra FN's første miljøkonference i 1972 og helt til i dag.

Fremme i begyndelsen af 1970'erne blev der i stigende omfang sat spørgsmålstejn ved opfattelserne fra 1960'erne. Efter 60'ernes industriboom blev der i stedet formuleret behov for en ny og global natur- og miljøbeskyttelse set i lyset af oliekrise og inflation. Debatten, også i danske medier, blev yderligere påvirket af en almindeligt påstået udsigt til et globalt miljøsammenbrud og tanken om, at der i en afgrænset fysisk verden også er grænser for væksten i befolkning og produktion (Jensen, 1996:263).

Journalistikken afspejler sit genstandsområde, den samfundsmæssige kontekst samt de konkrete arbejdsvilkår.

Men på samme tid er mediernes italesættelse også med til at påvirke og skabe den virkelighed, som medierne beskriver. Mediedækningen påvirker hændelserne: Det omgivende samfund tilpasser sig mediernes måde at fungere på – samlet i begrebet medialisering. Og medierne konstruerer og rekonstruerer virkeligheden, begrebsliggjort i dagsordenssættelse, framing/diskurs (Svith, 2008:106).

I denne forståelse – at journalistikken både afspejler, påvirker og skaber – skal vores kortlægning af konferencedækningens indhold og formes.

3.1. Brundtland-rapporten og FN-konferencerne

Ligesom rapporten *Grænser for vækst* var afgørende for miljøkonferencen

i 1972, så fik Brundtland-kommissionens ambitiøse *Vor fælles fremtid* afgørende betydning for miljø-topmødet i Rio i 1992 og for hele FN-procesen og miljøindsatsen frem til nu. Brundtland-rapporten satte begrebet bæredygtighed på den internationale dagsorden, hvor begrebet har været lige siden.

I FN-regi foregår også mellem de store konferencer en række processer og forhandlinger.

Denne undersøgelse inddrager og omtaler dækningen af disse større FN-begivenheder:

- 1972, Stockholm: FN's første miljøkonference. 113 lande deltog, vedtog Declaration on the Human Environment og oprettede FN's miljøprogram UNEP.

- 1992, Rio: FN's konference om miljø og udvikling kaldet Earth Summit. 172 lande, 108 statsledere. Underskrev flere konventioner, vedtog en verdensmiljøerklæring samt Agenda 21-handlingsplanen om bæredygtighed.

- 1997, Kyoto: FN's klimakonference i Japan. Vedtog den bindende Kyoto Protokol om begrænsning af drivhusgasudledninger; aftalen udløber i 2012.

- 2002, Johannesburg, Sydafrika: Om bæredygtig udvikling, også kaldet Rio+10: Den hidtil største miljøkonference med 190 stater og 109 statsledere. Resulterede i to lange, abstrakte og ikke-bindende dokumenter.

- 2007, Bali: FN's klimakonference COP 13 i Indonesien. Vedtog en ambitiøs køreplan frem mod 2009 og tildelte Danmark værtskabet for COP 15.

- 2009, København: COP 15, der alligevel ikke nåede en juridisk bindende klimaaftale og afløser for Kyoto-protokollen, men blot hensigts-erklæringen Copenhagen Accord.

- 2010, Cancun: FN's klimakonference COP 16 i Mexico, hvor København-aftalen formelt blev indlejret i FN-processen.

3.2. De udsendtes arbejdsvilkår

Gennem de seneste 40 år har et større pressekorps fulgt FN-konferencerne og dækket dem intensivt med et foreløbigt toppunkt ved COP 15 i København. Pressens arbejdsvilkår under konferencerne har naturligvis haft betydning for den danske mediedækning.

Beskrivelsen af arbejdsprocessen og den kritiske refleksion over ar-

bejdsvilkårene stammer delvis fra Lars Kabels observationer som presseakkrediteret ved fire af de ovenstående FN-konferencer: Rio, Johannesburg, Bali og København.

Den mest markante forskel i forhold til fagjournalisternes daglige arbejdsforhold er, at adgangen til primærkilder er let.

Ved FN-forhandlingerne og i de tilknyttede NGO-fora er samlet en imponerende mængde af videnskabelige eksperter, interesseorganisationer, NGO'er, økonomiske magthavere og politiske beslutningstagere. Dette sås til eksempel i København, hvor de 3880 registrerede mediefolk— plus alle de ikke-registrerede – bl.a. havde adgang til omkring 280 professorer blandt de 2000 delegerede fra 250 universiteter verden over plus hundreder af andre videnskabsfolk fra forskningscentre m.v. (Painter, 2010:10).

Topforhandlere, ministre og oppositionspolitikere, regeringsledere. Tusinder af PR-folk. Der gennemføres utallige såvel spontane som grundigt forberedte pressemøder. Informationsstrømmen er enorm; megen information drukner i mængden.

I praksis er der måske kun små eller ingen reelle forhandlingsfremskridt på selve konferencerne – skønt der er vigtige emner på dagsordenen, og mange politiske mellemregninger er i spil. Alligevel spiller medierne deres del af spillet, som da miljøkonferencen i Johannesburg i 2002 var et sådant "brændpunkt" for global opmærksomhed. Og accepteres spillet, ritualerne og præmisserne *"kan der findes nyhedsværdi i mange af forhandlingskriserne, de stærke ord fra talerstolene og i kompromiserne"* (Kabel, 2002:9).

De mange daglige pressemøder og briefinger i mindre grupper er et helt afgørende element i informationsstrømmen - men kan også være et regulært tidsspilde for journalisterne. I Sydafrika i 2002 var nogle af den danske delegations pressebriefinger præget af "ingen kommentarer" til helt enkle spørgsmål; alligevel var nyhedsjournalisterne ofte nødsaget til under alle omstændigheder at rapportere om det for at få noget ud her og nu.

På FN-konferencerne er NGO'er og andre, der aktivt ønsker at præge mediedækningen, traditionelt meget offensive. Under COP 15 i København i 2009 havde eksempelvis Greenpeace alene 20 "communication officers" med og en samlet delegation større end Storbritanniens (Painter, 2010:32). Og i det internationale pressecenter kunne det enorme pressekorps fx opleve Bjørn Lomborg – udstyret med et pressekort – opholde sig dagen lang,

mens han gang på gang lod sig interviewe til især udenlandske nyhedsmedier, radio og tv-stationer med de samme tre-fire kritiske pointer udtalt i superkorte sætninger – lige til at transmittere.

Konferencejournalisterne får konstant tilbudt nyheder og fortolkninger, men er det vigtigt? Politiske opgør og forhandlingssammenbrud er ofte de rene mellemregninger, som nærmest er designet til mediedækning.

At følge forhandlings- og nyhedsflowet døgnet rundt er i sig selv en krævende journalistisk opgave, og risikoen for at blive spændt for en PR-vogn er stor. Ligesom risikoen for en enslydende redaktionel dækning uden originale og kritiske vinkler er betydelig – journalisterne går oftest til de samme pressemøder, især i den hektiske anden uge af konferencerne, hvor alle ministre har indfundet sig. De får de samme informationer, udsagn og fortolkninger, som de hurtigst muligt videreformidler til de glubske nyhedsredaktioner derhjemme.

4. COP 16 i sammenligning med COP 15

“Copenhagen represented a global high point in climate coverage so far, and there are clear journalistic and contextual reasons for this” (Eide, Kunelius, 2010:21). Dette konkluderer de to medieforskere i *Global Climate – local journalism* på baggrund af en kortlægning af mediedækningen i 18 forskellige lande jorden rundt. Deres forskning handlede i høj grad om disse journalistiske og kontekstuelle begrundelser og konsekvenserne af dem. Vores undersøgelser i forhold til COP 15 og COP 16 har bidraget til dette internationale forskningsprojekt.

Beskrivelsen af den enorme danske mediedækning af COP 15 har vi fremlagt i artiklen *Klimadækningen mellem drama og løsning, fiasko og folkelighed* og i kapitlet *Denmark: Failed ambitions, people’s voices* (begge 2010). Blot et udvalg af de centrale tal medtages her.

Dækningen af COP 16 blev i omfang reduceret til en niendedel af COP 15-dækningen.

På www.dmjx.dk og www.update.dk kan downloades en mere detaljeret statistik over målingerne af mediedækningen af både COP 16 og COP 15.

Hvor hver avisredaktion i 2009 havde mange medarbejdere, der bidrog til dækningen, havde redaktionerne i 2010 – hvis de overhovedet sendte folk – typisk en enkelt specialmedarbejder i Cancun i Mexico. De var Lars From fra Jyllands-Posten, Claus Kragh fra Berlingske Tidende, Ellen Ø. An-

Tabel 1: Fordelingen af den samlede dækning i de kortlagte medier

Artikler	COP 15 (3 aviser)	COP 16 (7 aviser)
Berlingske Tidende		92
B.T.	290	12
Ekstra Bladet		35
Information		158
Jyllands-Posten	420	87
metroXpress	297	47
Politiken		112
I alt	1007	543
Fotos, grafikker, kort og tegninger		
I alt	1190	370
Nyhedsindslag i de to tv-nyheds- udsendelser		
I alt	257	20

dersen og journalistpraktikant Michelle Arrouas fra Politiken samt Jørgen Steen Nielsen fra Information. Information skilte sig markant ud fra de andre dagblade, hvilket også fremgår af det store antal af 158 publicerede artikler, ved at have et hold på ikke mindre end fem journalister, der hjemmefra bidrog til klima- og COP 16-dækningen.

MetroXpress dækkede bl.a. konferencen via Ritzau-historier og en medarbejder fra organisationen CARE, der løbende bloggede fra Cancun, hvoraf udvalgte dele blev bragt i aviserne.

I en undersøgelse foretaget af internationale studerende på Danmarks Medie- og Journalisthøjskole i februar 2011 blev redaktører og fagjournalister i en række lande spurgt om, hvorfor de prioriterede COP 16 anderledes end COP 15. Forklaringerne fra seks danske bladredaktioner var: manglende nærhed og identifikation; en opfattelse af træthed blandt både

journalister og læsere; skuffelse efter København; politikernes svigtende interesse; økonomi; og de nultillede forventninger til Mexico (se www.gejiweb.org/aftercop15).

Ændringen er endnu mere synlig på tv. Kun i alt 20 indslag i de to store nyhedsudsendelser blev det til fra Mexico mod 257 året før fra København.

Men emnet forsvandt ikke helt: Datterkanalerne DR Update og TV 2 News fastholdt noget af den dækning, som moderkanalerne undlod.

De brede nyhedsudsendelser skal appellere bredt og helst til alle borgere. De to nichekanaler derimod, må godt bringe sværere og mere elitært stof. Ifølge TV 2's Mikkel Hertz, der leder TV 2's nyhedsredaktion i hovedstaden og er kanalchef for TV 2 News, tilbød Mexico ikke samme nærhed, format eller substans: *"Nyhederne kl. 19 skal have nærhed, fascination, oplevelse. Og når også politikerne har droppet emnet, så vil vi ikke trætte seerne unødigt. Det her stof er svært at formidle, det er svært at billeddække, altså er stoffet bedre egnet til News end til 19-Nyhederne."* (Interview, april 2011).

Den første delkonklusion er således: Omfangsmæssigt forekom der en markant dansk nedprioritering af COP 16-dækningen i forhold til COP 15 både for aviserne og for de store tv-nyhedsudsendelser. Denne nedprioritering gælder også, selv om vi renser for den store andel, der i 2009 udelukkende handlede om logistik, demonstrationer og spektakulære særrangementer, altså alt det rent københavner-orienterede.

4.1. Journalistiske metoder, kilder og vinklinger

Både den danske undersøgelse *Klimadækning mellem drama og løsning, fiasko og folkelighed* og den internationale *Global climate – local journalism* viste, at COP 15-dækningen i 2009 hovedsagelig var udført helt klassisk og med de basale metoder: Genrerne i den danske dækning bestod især af nyheder, kommentarer/læserindlæg. De primære kilder var de demokratisk valgte magthavere og de centrale aktører i forhandlingsspillet. Væsentlighed og konflikt var de oftest benyttede nyhedskriterier. Og de velkendte kamp- og krigsmetaforer var ganske hyppige og ganske tydelige i dagbladene.

Undersøgelserne konkluderede, at klima- og konferencedækningen var en afbalanceret væsentlighedsjournalistik.

De mere identifikationsskabende, nære og underholdende virkemidler som personcases, positiv individrettet konstruktivitet, kendthedsjournali-

stik og andre tabloide virkemidler var til stede, men de blev slet ikke prioriteret over de klassiske væsentlighedsjournalistiske metoder.

COP 15-undersøgelserne viste også, at "folkets stemme blev hørt" i et uventet stort omfang. Almindelige mennesker og danske og udenlandske NGO'er udgjorde halvdelen af "voices" i avisdækningen (herunder læserbreve) og en tredjedel i tv-dækningen. Folkets aktiviteter i gaderne i København, både de mange fredelige og de få aggressive demonstrationer, fik hele 24 procent af mediedækningen i dagbladene og 16 procent i tv-

Tabel 2: Genrer i avisartikler ved COP 15 og COP 16 (procent)

Genrer	COP 15 (3 aviser)	COP 16 (3 aviser)	COP 16 (7 aviser)
Nyheder	35	33	34
Reportage	4	3	3
Interview	3	1	2
Portrætter/profiler	1	0	1
Baggrundsartikler	5	12	8
Nyhedsgrafikker/ faktabokse	18	30	26
Andre	2	1	2
Ledere	2	1	2
Kommentarer/analyser fra medarbejdere	2	2	3
Kommentarer/analyser udefra	4	10	9
Læserbreve	22	5	5
Andre typer af me- ningsbaserede tekster	1	1	2
Uklare/blandinger	2	1	1
I alt	100	100	100
Antal	1007	146	543

aviserne. COP 15-dækningen var således absolut åben for borgerinput – for medfortælling. Folkets stemme blev en meget vigtig faktor i den måske nye form for væsentlighedsjournalistik, der blev trykt og udsendt i december 2009. Denne væsentlighedsjournalistik var ikke så elitær i hverken kildevalg eller vinkling, som den tidligere væsentlighedsjournalistik ofte er blevet karakteriseret som.

Hvordan var det så i COP 16-dækningen?

I 2010 var det tydeligt, at konferencejournalistikken igen var baseret på nyheder og fakta, 60 procent (se tabel 2).

I COP 16-dækningen hørtes "folkets stemme" ikke så tydeligt; der var en markant faldende mængde af offentliggjorte standpunkter og indlæg fra læserne – fra 22 procent til 5 procent.

I COP 15-dækningen var brugen af kilder og korte interview meget omfattende: 1255 gange blev kilder citeret i de tre dagblade. Det tilsvarende tal ved COP 16-dækningen var blot 172. Ændringen er markant, også selv om der renses for bl.a. politikilder og de mange "almindelige borgere" fra København.

Tabel 3: Kilder – "voices" eller stemmer i dækningen (procent)

	COP 15 (3 aviser)	COP 16 (7 aviser)
Nationalt politisk system		
Dansk politiker	11	19
Udenlandsk politiker	11	17
Øvrige nationalpolitiske aktører	1	5
Transnationalt politisk system		
Regionale org. (fx EU, ASEAN, NAFTA)	1	7
FN	2	3
Øvrige regionale organisationer	0	0
NGO'er og borgere		
Dansk NGO	4	8
Udenlandsk NGO	2	4
Tænketank	1	1

Dansk græsrodsorganisation	4	3
Udenlandsk græsrodsorganisation	3	1
Individuel borger	36	5
Forretningsaktører		
Dansk business/industri	6	8
Udenlandsk business/industri	1	3
Øvrig business	1	0
Videnskabsmænd		
Dansk videnskabsmand/ekspert	5	8
International videnskabsmand/ ekspert	2	5
Medier	2	2
Politi	5	0
Andre	1	1
I alt	100	100
Antal	1255	763

De almindelige mennesker målt som antallet af "voices" forsvandt nærmest – andelen faldt fra 36 til 5 procent.

Med mediernes afsked med "den almindelige borger" tages også afsked med et af de synlige bidrag til at bibringe det abstrakte emne en mere markant folkelighed, nærhed og det identificerbare; det er en tilbagevenden til en mere elite- og ekspertbåret dækning.

Det politiske system var den mest dominerende kildetype i COP 16-dækningen; andelen af traditionelle kildetyper som danske og udenlandske politikere og repræsentanter for de overnatiale FN-institutioner udgjorde 51 procent imod 26 procent året før.

På samme måde fordobledes i 2010 brugen af repræsentanter for de veletablerede NGO'er til 12 procent, og brugen af videnskabelige ekspertkilder steg fra 8 til 13 procent.

Men de danske kilder dominerede fortsat. Selv om konferencen flyttede til Mexico, var der alligevel næsten to tredjedele danske kilder - 62 procent danske mod 39 procent udenlandske.

Tabel 4: De 10 hyppigst citerede personer – COP 15

1	Lars Løkke Rasmussen	Statsminister, COP 15-formand
2	Per Larsen	Politidirektør
3	Connie Hedegaard	COP 15-minister
4	Lumumba Stranislau	Talsmand for G-77-landene
5	Barack Obama	USA's præsident
6	John Nordbo	Klimachef i WWF
7	Yvo de Boer	FN's klimachef
8	Esben Weile Kjær	Aktivist, sms-dagbog i metroXpress
9	Lykke Friis	Klima- og energiminister
10	Poul Erik Lauridsen	Klimakoordinator i CARE

Tabel 5: De 10 hyppigst citerede personer – COP 16

1	Lykke Friis	Klima- og energiminister (9)
2	Connie Hedegaard	EU-kommissær (3)
3	Lars Løkke Rasmussen	Statsminister (1)
4	Patricia Espinosa	Mexicos udenrigsminister, COP 16-vært
5	Troels Lund Poulsen	Miljøminister
6	Jairam Ramesh	Indisk miljøminister
7	Jørgen Henningsen	Medl. Klimakommissionen, tidl. EU-direktør
8	Troels Dam Christensen	Koordinator i miljøorg. 92-gruppen
9	Dan Jørgensen	EU-parlamentariker
10	John Nordbo	Klimachef i WWF (6)

Tal i parentes viser placering året forinden.

Aviserne bragte i 2010 en faldende andel af konflikthistorier som en af ændringerne i redaktionernes prioritering af nyhederne:

Tabel 6: De dominerende nyhedskriterier i artiklerne (procent)

	COP 15 (3 aviser)	COP 16 (3 aviser)	COP 16 (7 aviser)
Aktualitet – direkte, "live" på tv	2	10	14
Væsentlighed – politisk og økonomisk betydning	23	56	55
Konflikt – personlige eller politiske mod- sætninger	29	8	11
Identifikation, det nære	19	3	5
Sensation, det kuriøse og enestående	11	5	4
Kendthed, "celebrity"	7	2	1
Andet	9	16	9
I alt	100	100	100
Antal registrerede nyhedskriterier	1218	146	567
Antal artikler	1007	146	543

Aktualitet var betydende nyhedskriterium for stort set alle artikler og indslag. Under Aktualitet er derfor kun registreret de gange, hvor det helt aktuelle har været det alt-afgørende – fx breaking news. Det har i visse tilfælde været relevant at notere mere end et kriterium pr. artikel.

Vores anden delkonklusion kan formuleres som, at der tilsyneladende skete en markant udvikling i brugen af nyhedskriterier fra COP 15 til COP 16. Selv om konferencejournalistikken i 2009 lagde stor vægt på det klas-

sisk væsentlige, så blev det endnu mere i 2010. En stigning fra 23 procent til 56 procent – mere end en fordobling, som også skal ses i lyset af, at formiddagsavisen B.T. stort set ikke dækkede COP 16-konferencen.

De tabloide virkemidler: Identifikation, sensation og kendthed, som ikke var dominerende i 2009, blev i endnu mindre omfang taget i brug i Cancun-dækningen – sammenlagt i ca. 10 procent af artiklerne svarende til blot en tredjedel af, hvordan det var i spil i 2009.

Det journalistiske sigte udmøntes blandt andet via vinklingen, som i 2010 bevægede sig næsten helt væk fra det underholdende element.

Tabel 7: Det journalistiske sigte – vinklingen (procent)

	COP 15 (3 aviser)	COP 16 (3 aviser)	COP 16 (7 aviser)
Det dramatiske element – de dramatiske billeder	10	8	4
Den danske vinkel	11	3	3
Den kritiske, debatska- bende tilgang	29	23	24
Taletid til det skeptiske mindretal	2	1	1
Det underholdende, pirrende, eksotiske	14	3	2
Det personligt handlingsan- visende, fx bæredygtighed	6	5	5
Det politisk handlings- anvisende, økonomi, grøn teknologi	13	8	9
Andet (oplysning, information)	15	49	51
I alt	100	100	100
Antal registrerede vinkler	1108	146	543
Antal artikler	1007	146	543

I 2009-kortlægningen var kategorien "andet" ikke så entydigt defineret som "oplysning, information" som den blev det i 2010.

Den journalistiske hensigt med at levere en oplysende og faktabaseret journalistik var helt central i COP 16-dækningen. Omkring halvdelen af artiklerne og faktaboksene var primært informative, oplysende. Journalistikken var i et vist omfang også debatskabende og kritisk via citater fra kilder. Den *danske vinkel* var ikke særlig hyppig i Cancun-journalistikken, skønt de *danske kilder* dominerede.

Den tredje delkonklusion er, at redaktionerne tilsyneladende i deres valg af genrer, nyhedskriterier og journalistisk sigte har villet levere en oplysende, afspejlende og nyhedsbaseret conferencejournalistik til de danske læsere og seere - i betydeligt omfang ved COP 15 i 2009, endnu mere ved COP 16. En klassisk væsentlighedsjournalistik baseret på fakta, afspejling af kildeudsagn og i et vist omfang et kritisk og debatfremkaldende indhold.

Hverken i 2009 eller 2010 var det et dominerende træk med en tilstræbt positiv, konstruktiv eller tabloidiseret journalistik.

Vi undersøgte ved 2010-dækningen, hvorvidt emnerne blev betragtet fra en udpræget Nord- eller Syd-synsvinkel - Nord og Syd defineret politisk. *En sådan framing antyder holdninger og forudopfattelser. "Frames, like news angles, are organising devices that help both the journalists and the public make sense of issues and events and thereby inject them with meaning"* (Hanigan, 2006:81).

Tabel 8: De dominerende kilders/stemmers synsvinkel

	COP 16 (7 aviser)	
	total	procent
Nord	304	68
Syd	58	13
Andre	84	19
I alt	446	100

Tabel 9: Centrale aktører ifølge COP 16-dækningen (Procent)

Land/organisation	Andel
Kina	23,4
USA	22,3
Indien	9,6
EU	8,5
Brasilien	6,4
Japan	6,4
Rusland	4,3
Sydafrika	4,3
Canada	3,2
Mexico	3,2
FN	2,1
Afrika	1,1
Australien	1,1
BASIC	1,1
Europa	1,1
G20	1,1
REDD	1,1
I alt	100,0

De helt centrale aktører i Cancun 2010 var ifølge de danske medier Kina og USA. Herefter følger Indien, EU og Brasilien. Det svarer også til den samlede kildebrug, hvor disse aktører var stærkt repræsenteret. FN som organisation blev derimod ikke tillagt nogen stor rolle og fik dermed samme medieskæbne som ASEAN og G20. Fra Afrika sås nærmest kun Sydafrika, som i øvrigt er vært for COP 17 i 2011.

Den fjerde delkonklusion er, at journalistikken i 2010 var præget af et sædvanligt Nord-udgangspunkt, altså set fra Danmark, EU og USA. Undtagelsen blandt de undersøgte medier var metroXpress, der trykte blog-indlæg fra en talsmand for organisationen CARE samt artikler skrevet af mexicanere.

Samtidig tyder det dog på, at nationer og aktører som Kina, Japan, In-

dien og Brasilien prægede italesættelsen af klimakonferencen i 2010; der var bevægelse i de traditionelle Nord/Syd-mønstre baseret på udvikling og økonomi og Øst/Vest-mønstre baseret på politik.

5. Karakteristik af COP 16-dækningen

"Han sov – hun sejrede – Mexicos udenrigsminister styrede klimatopmødet til succes". Sådan opsummerede Ekstra Bladet 12. december 2010 COP 16-forhandlingerne. Den sovende var den danske statsminister Lars Løkke Rasmussen året før, vinderen var mexicanske Patricia Espinosa, der som formand for COP 16 havde fået en formel aftale i hus, dog baseret på København-papiret "Copenhagen Accord".

"Klimaets helte og skurke - De største helte i Cancun har været Indiens miljøminister og Norges statsminister. USA og den rebelske præsident fra Bolivia får skylden for at have skadet mest". Med en så simpel dikotomi – helte og skurke – sammenfattede Jyllands-Posten 11. december 2010 COP 16-processen.

"Processen reddes, ikke planeten ... Cancun barsler med et papir, der camouflerer dybe uenigheder og ikke bringer verden bort fra katastrofekursen". Også Information havde 11. december 2010 de helt store ord fremme i dagbladets afsluttende og opsamlende artikler fra klimakonferencen.

Disse tre eksempler illustrerer, hvordan framingen af COP 16 genbrugte de dikotomier og metaforer, som fyldte meget i COP 15-journalistikken: Succes/fiasco, helt/skurk, god/ond, Øst/Vest, Nord/Syd. Diskursen var beslægtet. Og bag det hele lurede også i 2010 truslen om økologisk sammenbrud, katastrofe og dommedag, som den har gjort det i den danske klimamiljøjournalistik i mere end 100 år (Jensen, 1996).

Siden december 2009 har det i danske medier været en given sag, at COP 15 blev en stor fiasko blandt andet grundet svagt dansk lederskab. Men sådan var konklusionerne ifølge forskningsrapporten *Global climate – local journalism* ikke jorden rundt; fiasko-konklusionen var som (medie)fortolkning udbredt i danske og andre vestlige medier, men ikke i tredjeverdenslande som fx Bangladesh og Indonesien.

Usynlige i danske medier var dybere refleksioner over, om COP 15-ambitionen om en samlet global juridisk aftale i FN-regi – byggende på visionen om "global governance" – i virkeligheden var baseret på en fatal fejlanalyse af en verdensorden, der ikke findes. Sandsynligvis var en juri-

disk forpligtende FN-aftale om store indgreb i nationernes miljø, energiforbrug og økonomi reelt uopnåelig, hvad konferencejournalistikken og konklusionerne ikke afspejlede og diskuterede fuldt ud i 2009 og 2010.

Medierne accepterede så at sige de spilleregler og det verdensbillede, som konferencerne på et givent tidspunkt byggede på.

Både i 2009 og 2010 kom forhandlingsforløbet og det politiske magtspil i centrum. Ifølge konferencejournalistikken var aktørernes personlige performance meget betydningsfuld. Processen mere end indholdet blev til det væsentlige, dog langt mere realistisk behandlet i 2010 end 2009: *"Kølige forventninger til COP 16 - Sidste år var der nærmest ingen grænser for, hvor store håb og forventninger det danske erhvervsliv tillagde klimatopmødet COP 15 i København. I år er de forventninger lagt på hylden, og COP 16 bliver mødt med stærkt begrænsede forhåbninger". "Cancun får ikke den store betydning for en grøn revolution"* (Berlingske Tidende, 30. november og 14. december 2010).

Til COP 16-dækningen fra Cancun havde danske mediehuse - væsentligt begrundet i en generel klimatræthed blandt politikere, medier og seere/læsere - valgt at nedprioritere begivenheden. Der var udsendt et mindre antal reportere, store dagblade som B.T., Ekstra Bladet og metroXpress dækkede kun konferencen sporadisk, og sporadisk kan man også kalde dækningen på både TV 2 og DR1. Med undtagelse af dagbladet Information, der med 158 publicerede artikler og seks journalister på opgaven tillagde begivenheden stor nyhedsværdi, så blev COP 16 håndteret som en ikke særlig vigtig begivenhed.

Ritzau og de internationale nyhedsbureauer fulgte dog som altid forhandlingsprocessen, mellemregningerne og de afsluttende beslutninger tæt, så de danske redaktioner var helgarderede på nyhedsområdet.

En anden begrundelse for den lavt doserede tilstedeværelse i Mexico kan være, at den it-bårne strøm af nyheder, fakta og kilde-statements fra sådanne begivenheder efterhånden er større, end den udsendte reporter kan overskue endsige håndtere.

Det globale nyhedsflow cirkulerer døgnet rundt, jorden rundt. Teknologien ændrer både dybden og omfanget af tilgængelig information; vilkårene for nyhedsindsamlingen transformeres, når alt og alle kommer online (se Sambrook, 2010:27).

Man kunne på redaktionen hjemme i Danmark følge tæt, hvad der skete

i Cancun i Mexico, og hvordan de forskellige interessenter og aktører fortolkede begivenhederne - også til citat og uden at koste flybillet, rejsetid og hotel. Der var med almindelig internetforbindelse ubegrænset adgang til materialet fra mange interessante kilder: dokumenter, analyser, fotos, videoklip, direkte tv-transmission, pressemateriale. Alene FN's klimaorganisation UNFCCC gav adgang til hundreder af video-interview fra Cancun 2010; UNFCCC web-castede live-tv fra forhandlingerne og udsendte til gratis brug hundreder af professionelle pressefotos.

Selv om dagbladenes udsendte reportere i Mexico altså havde mulighed for at overlade den nyhedsbaserede dækning til andre, så var det meste af det stof, de sendte hjem, alligevel nyheder: 34 procent nyhedstekster. Og 26 procent faktabokse og nyhedsgrafikker, der jf. ovenstående dog hovedsagelig blev produceret i Danmark. Baggrundsartikler og analyser fra redaktionernes medarbejdere udgjorde 11 procent.

Reportager udgjorde 3 procent af den samlede COP 16-stofmængde. Interview blot 2 procent - på trods af adgangen til et meget stort antal videnskabelige eksperter og magtfulde interessenter i Mexico. De udsendte medarbejdere tog altså kun i begrænset omfang de mere initiativbaserede journalistiske genrer i brug, og reporterne satte ikke hverken deres personlige præg eller en selvstændigt kritisk dagsorden. I stedet var dækningen hovedsagelig refererende med en betydelig mængde fællesstof.

Den mest originale reportage i de danske aviser i COP 16-perioden var ikke engang fra Mexico: Journalist Lars From fra Jyllands-Posten (som også var i Cancun) havde været på langrend med Norges statsminister, Jens Stoltenberg, i skovene uden for Oslo, og artiklerne handlede om truslen mod skovene, både de tempererede og de tropiske, og om Norges arbejde med skovens fremtid i FN- og COP-regi: *"Han vil redde verdens skove - Den norske statsminister Jens Stoltenberg har en drøm ... Og det er ikke kun snak. Norge har allerede afsat godt 13 mia. kr. til skovprojektet"* (Jyllands-Posten 6. december 2010).

I den danske COP 15-dækning i 2009 fandt vi væsentlighedsjournalistik med en betydelig ikke-elitær folkelig stemme; noget tilsvarende sås i nabolandene Sverige, Norge og Finland, nemlig at *"it is clear in all these countries that the elite papers made a conscious effort to follow NGOs and the demonstrators ... Their coverage from Copenhagen was built and planned in a way that gave space (sometimes a space differentiated from the power*

plays of the actual summit) to civil society actors." (Eide og Kunelius, 2010:24).

Begge undersøgelser konkluderede, at de klimaskeptiske forskere, der havde fyldt så meget i de danske medier frem til midten af 2009, kun fik begrænset taletid i december 2009. Også internationalt fik videnskabsfolkene og klimaskeptikerne begrænset taletid i København ifølge rapporten *Summoned by science*, Painter, 2010.

Endelig konkluderede *Global climate – local journalism* om København 2009, at der i mange lande foregik en betydelig domesticering af konferencejournalistikken *"... domestication in this setting means that the global is constructed parallel to bringing transnational issues home to local audience."* (Eide og Kunelius, 2010:18).

Hvordan gik det på disse områder i 2010 i de danske medier?

- Den ikke-elitære folkelige stemme døde stort set ud. Den folkelige NGO-aktivisme var ret begrænset i Mexico og blev sjældent inddraget i mediedækningen undtagen som opmærksomhedsskabende fotos af events. Der blev ikke brugt nævneværdig plads på læserindlæg fra individuelle borgere. De hyppigst citerede mennesker var traditionelle magtfulde elitekilder, og de fleste af dem var danske politikere og NGO'er tæt på processen.

- De klimaskeptiske videnskabsmænd var nærmest helt væk fra dækningen. Vinklinger og holdninger fra "det skeptiske mindretal" var hovedkilden i blot 1 procent af tilfældene.

- Domesticeringen i konferencejournalistikken fortsatte og blev intensiveret med den danske 2010-dækning. De udsendte journalister koncentrerede sig om de danske nøglepersoner som kilder, og framingen var præget af en Nord-synsvinkel i 68 procent af artiklerne. Dette foregik dog samtidig med, at de traditionelle Nord/Syd- og Øst/Vest-dikotomier var under forandring.

6. Et tilbageblik: 1972 og 1992

Var mediernes valg af metoder, kilder og diskurser i 2009 og 2010 noget nyt? Hvordan havde reporterrollen for den udsendte journalist udviklet sig gennem snart 40 år siden den første miljøkonference? Blev væsentlighedsjournalistikken forandret på centrale områder i de fire årtier, eller forblev den den samme?

Disse og andre spørgsmål har vi søgt svar på via et tilbageblik i de store danske dagblades dækning af FN's miljøkonference i Stockholm i 1972 og af det berømte Earth Summit i Rio de Janeiro i 1992. I denne del af undersøgelsen har vi undladt den detaljerede optælling og kortlægning af samtlige avisartikler. I stedet har vi lavet en tværgående læsning af artiklerne om de to miljøkonferencer i Berlingske Tidende, B.T., Ekstra Bladet, Information, Jyllands-Posten og Politiken i både 1972 og 1992 med vægt på de diskurser og metoder, som den kvantitativt baserede undersøgelse af 2009- og 2010-dækningen har identificeret. Det efterfølgende tilbageblik giver en mere essayistisk og fortællende fremstilling, men vil altså *ikke* fokusere på alt i mediedækningen fra 1972 og 1992.

6.1. 1972 i Stockholm – den første miljøkonference

De danske avisers rapporter fra Stockholm-konferencen skal forstås i en tid præget af koldkrig, EF-afstemning, politiske ekstremer i Europa og Mellemøsten - og på toppen af 1960'erne: Industri-boom, forbrug og vækst, endnu før økonomien i den første halvdel af 1970'erne blev kvæstet af oliekrise og inflation.

Det var i den kontekst, at FN-generalsekretær Kurt Waldheim åbnede miljøkonferencen i Stockholm uden deltagelse af Sovjetunionen og flere andre østeuropæiske lande, som boykottede på grund af Østtysklands udelukkelse. Og i den tid, værtslandets statsminister Olof Palme fra talerstolen langede ud efter USA's krigsførelse i Vietnam med massiv medieomtale til følge og efterfølgende nedfrysning af det diplomatiske forhold mellem Sverige og USA.

Berlingske Tidendes forsidehistorie på åbningsdagen var et godt eksempel på den forståelse, som aviserne satte konferencen ind i. Med overskriften "*Stridbar optakt til miljø-mødet*" og tilføjelsen "*Kun to østlande til konferencen i Stockholm*" (Berlingske Tidende, 5. juni 1972) slås tonen an til to væsentlige diskurser: Øst/Vest-balancen som grundlag for al storpolitik og miljøkonferencen som kamp, strid, krig.

Men når bortses fra storpolitikken og verdensordenen – hvilke var så de dominerende diskurser fra Stockholm i 1972? Og hvor var de almindelige mennesker, borgerne, ofrene? Var de der overhovedet?

Ja, ofrene var der – men i meget begrænset omfang.

En lille gruppe japanere, ofre for industriens forurening med kviksølv,

ankom dagen før konferencens officielle åbning og blev straks gjort til metaforer for "miljø", der stadig i 1972 ofte hed "forurening". Og fra NGO'ernes parallelkonference fik vietnamesiske krigsofre taletid fx i Ekstra Bladet med overskriften "*Drab på miljø og mennesker i Vietnam*". NGO'erne kendte også i 1972 en af de sikre opskrifter på spalteplass: Levende mennesker, stærke livshistorier, håndgribelige sager - og billeder.

Men helt overordnet fyldte borgerne forsvindende lidt som "voices" - som stemmer. Dækningen blev domineret af brugen af magtfulde politiske kilder. De internationale toppolitikere fik deres budskaber igennem i de danske aviser - ofte med en stærk værdimæssig stillingtagen i journalistens måde at bringe citaterne på.

Den danske delegation og danske kilder i det hele taget fyldte også godt. Domesticeringen skinnede blandt andet igennem i kildevalget: Miljøminister Jens Kampmann fik flere spaltetimer, og den samlede danske delegation blev flittigt citeret, især i Politiken. Ligeledes fyldte de danske indslag godt, ligesom emnernes betydning for Danmark ofte blev fremhævet.

I 2009 og 2010 blev den danske konferenceledelses nedsmeltning ved COP 15 i København i de danske medier kædet tæt sammen med forholdet til u-landene og til Kina - personificeret ved statsminister Lars Løkke Rasmussen, G77-talsmand Lumumba Stanislaw og Kinas premierminister Wen Jiabao. Og Jiabaos handlinger blev set som en manifestation af en ny verdensorden.

Var der så tale om en ny verdensorden i 2009? Måske. Men mediebilletet var gammelkendt:

Selve Kina/USA-forholdet som afgørende i miljøspørgsmål og Kina som u-landenes allierede blev også malet med store pensler i de danske aviser i juni 1972. Information satte Kina op mod "*USA-imperialismen*" (12. juni 1972), mens Politiken lige så åbenlyst tog den modsatte stilling og skrev om "*Kinesisk sabotage mod miljø-erklæringen*".

Hvilke diskurser trådte ellers tydeligt frem i avisernes historier fra Stockholm?

Succes/fiasco-kriteriet kørte fra start til slut: Bliver konferencen en succes? Og bliver den en succes for lille Danmark? Klarer vores folk sig godt deroppe i Stockholm? Naturligvis som altid afhængig af, hvor højt forventningerne har været skruet op.

"Dommedags-framingen" kom i begrænset omfang også i spil: Berlingske Tidende citerede i overskrifter Olof Palme for udsagn om en kommende "*katastrofe*" og lod den norske forsker og ekspeditionsleder Thor Heyerdahl advare om, at "*vi ødelægger vort eksistensgrundlag*". Og skrev i overskrifter "*Miljøkatastrofe uundgåelig*", "*... hvis verden skal overleve*".

Men ellers var aviserne tilbageholdende med at bruge miljøundergangs-metaforen; selv Ekstra Bladet veg uden om at varsle snarlig dommedag, men var blot vanligt hård i sin retorik.

De danske avisers beskrivelse af FN's første miljøkonference i 1972 var en bred dækning med en varieret brug af værktøjskassens journalistiske virkemidler, dog med Jyllands-Posten som undtagelsen, der undlod egen dækning.

Den geografiske og kulturelle nærhed til Stockholm gav mulighed for, at også logistikken, kongehuset, demonstrationerne og politiopbudet kunne få plads. Og der var adskillige eksempler på, at lokale forhold og reporterens oplevelser bibragte den oplevelse af "begivenhed", som (se Sambrook, 2010:102) er den udsendtes journalists egentlige berettigelse: at være læserens øjne og ører på stedet. Men ellers var dækningen delt mellem selve *processen* (forhandlingerne, spillet, storpolitikken) og så konferencens *emne* (miljøet, forureningen, videnskaben).

Og hvor stod journalisten selv i konferencedækningen anno 1972? Var han miljøaktivistisk eller informerende og afspejlende? Det er nok på det punkt, at datidens væsentligheds- og begivenhedsjournalistik adskiller sig mest fra nutidens:

Som i de senere konferencedækninger var det i 1972 åbenlyst, at de udsendte reportere - og i næsten lige så høj grad de redigerende derhjemme - accepterede præmisserne om truslen fra forurening, ressourceknaphed og faldende biologisk mangfoldighed; mens konferencen kørte, var det en gennemgående grundlæggende antagelse, at "noget må gøres, det haster, og det bør være i FN-systemet". Skeptikerne i forhold til den antagelse fik endnu mindre spalteplads i 1972, end klima-skeptikerne fik i København i 2009 og Cancun i 2010.

Men derudover fremstår dele af 1972-journalistikken - med nutidens briller - som kampagneagtig med sammenblanding af kommentar og reportage og ind imellem direkte missionerende - som når Politikens jour-

nalist omtalte Kina som "en tyr i miljøkonferencens glasbutik" eller sidestillede hvalfangst med folkedrab.

6.2. 1992 i Rio – den anden miljøkonference

Da Earth Summit åbnede i Rio de Janeiro 3. juni 1992, var Sovjetunionen netop opløst, Boris Jeltsin var russisk præsident, Sydafrika var fredeligt på vej mod demokrati, og USA var verdens eneste supermagt.

I Europa var Jugoslavien i borgerkrig, Tjekkoslaviet ved at blive delt i to lande, EF som en EU-union var til afstemning, og Danmark stemte nej.

Det var i den tid og kontekst, at det danske pressekorps mødte talstærkt frem i Brasilien. Den officielle danske delegation var dog amputeret af unions-krisen og måtte undvære udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen og statsminister Poul Schlüter, der aflyste deres deltagelse i Rio, som ellers samlede 108 stats- og regeringsledere fra hele verden - selv USA's miljø-skeptiske præsident Georg Bush.

De danske dagblade leverede en massiv optakt, eskalerende i ugerne og dagene op til Rio-topmødet med baggrunde, reportager og især politiske historier - sat i scene også med brug af frelsere, skurke og storpolitisk spin.

På selve åbningsdagen 3. juni fik den norske statsminister Gro Harlem Brundtland kronikpladsen i Politiken; miljøets "moder" havde lagt navn til Brundtland-kommissionen og dens rapport om bæredygtighed *Vores fælles fremtid*, som var selve grundlaget i Rio.

Politiken dækkede konferencen tæt med egne udsendte journalister og en fotograf. Dagen før åbningen vinklede bladets forside det politiske topspil på konflikten mellem USA og resten af verden: "*Miljømøde truet for start*" og inde i bladet: "*Aftale i tynd tråd*" (2. juni 1992). George Bush havde i weekenden forinden luftet, at USA's økonomiske interesser ville gå forud for ekstrem miljøbekymring, og at han ikke ville underskrive noget forpligtende.

Så mens de danske medier gjorde fru Brundtland til heltinde og gjorde bl.a. konferencelederen Maurice Strong (som også havde ledet 1972-konferencen) og Cubas Fidel Castro til helte, blev Bush og den amerikanske livsstil gjort til skurke. Vesteuropa og Japan lagde sig behændigt i ly af præsident Bush og undgik således skurkerollen uden egentlig selv at yde ofre.

Medierne opretholdt deres helte/skurke-dikotomi.

Også succes/fiasco-diskursen gennemsyrede Rio-dækningen. I de danske morgenaviser virkede Rio-mødet forudbestemt til at blive en moderat succes – trods forhindringer undervejs.

En sådan forudbestemmelse er i tråd med "konsonans" indarbejdet som en grundlæggende nyhedsværdi allerede hos de normsættende norske medieforskere Galtung og Ruge for et halvt århundrede siden. Begrebet indeholder, at når redaktionen forudsiger – eller ønsker – en hændelse, øges hændelsens chance for at blive en nyhed (Harcup og O'Neill, 2001:263).

Netop den "moderate succes", der var forventet ved konferencens begyndelse, blev medie-dommen ved afslutningen, skønt både underskrevne konventioner og løse erklæringer lå langt fra de mål, som Brundtland-kommissionen havde oplistet som minimum.

"Miljø-møde rost trods de riges uvilje", skrev Politiken dagen efter afslutningen (15. juni 1992), mens også Berlingske Tidende gav pengene en rolle og på forsiden konstaterede, at *"Økonomien udeblev på Rio-topmødet"* med henvisning til i-landenes gabende tomme penge-løfter – men avisen dømte alligevel *"succes"*.

I pengediskussionen var den danske miljøminister Per Stig Møller blevet eksponeret med et dansk "krav" om større beløb til de fattigste lande, selv i dagbladet Information, hvis enlige udsendte leverede en massiv dækning. Ellers adskilte Information sig fra de øvrige ved konsekvent at bruge internationale kilder og ikke kun inddrage de danske stemmer.

Tendensen i aviserne var generelt, at den danske vinkel fyldte meget, således fx i Berlingske, der i særlig grad refererede danske ministre, forhandlere, delegationer. I fravær af den øverste danske regeringsledelse tyede journalisterne til den danske chefforhandler og til en gruppe udsendte folketingsmedlemmer som kilder.

En sammenligning af de enkelte aviser afslører, at især Jyllands-Postens holdning til og prioritering af miljøstoffet i 1992 ikke var til at genkende i forhold til 1972. Fra at forlade sig på telegramstof i 1972 sendte JP-redaktionen to reportere til Rio til støtte for bladets korrespondent, ligesom bladhusets vidtstrakte korrespondentnet supplerede dækningen sammen med miljøartikler hjemmefra. Historierne fra Rio blev grafisk ledsaget af et lille logo visende jordkloden med gasmaske på. I det hele taget var

Jyllands-Posten – ved starten af bladhusets aggressive ekspansion i 1990'erne – ændret fra miljøskeptiker til progressiv aktivist. Sympatien var grundlæggende på miljøets side om end konstant med kritisk snert. Således fik Gro Harlem Brundtland på åbningsdagen overskriften "*Verdens miljøminister revses hjemme*" (3. juni 1992). Artiklen var skrevet af JP's Oslo-korrespondent og blev bragt på forsiden af den lyserøde erhvervssektion med kritik af især Norges gigantiske olieproduktion, men også af skovdrift, trafikpolitik og kemiforurening.

B.T. og Ekstra Bladet prioriterer helt modsat; Rio-konferencen er groft sagt fraværende i begge formiddagsaviserne, der har kronede dage med mere tabloide emner: FN-boykotten mod Jugoslavien og Danmarks deltagelse ved fodbold-EM; Nej til Unionen; kongeligt sølvbryllup; og Slotskirken, der brænder under det mislykkede københavnske karneval. Ekstra Bladet bringer i perioden en enkelt forbrugskritisk kronik og en USA-kritisk satiretegning - samt et danskvinklet rygte fra Rio om et FN-topjob til politikerens Lone Dybkjær. Selv en leder om "miljøsvinene" (18. juni 1992) handler mest om en dansk miljø-dom, ikke om verden og topmødet.

B.T. er også tro mod sin version af det tabloide: En lille notits ved optakten (2. juni 1992) spår "*Fiasko truer topmøde*", og øvrige småhistorier undervejs fokuserer på kendte personer såsom Dybkjær-rygtet, Bush vs. Castro og tre tv-kendisssers optræden ved en miljø-event i Botanisk Have.

I 1972 tilhørte stemmerne fra Stockholm politikerne, magten og til dels miljøorganisationerne. Videnskabelige eksperter kom kun lidt til orde i spalterne og de almindelige mennesker stort set ikke.

Fra 1992-konferencen fik videnskaben stadig ikke megen spaltepads. Eksperter buldrede ellers i de år frem som kilder i nyhedsmedierne, men hovedsagelig de samfunds-faglige eksperter og ikke naturvidenskaben (Magtudredningen, 2002).

Men *scenen* er ændret i Rio i 1992. Rio tilbød de perfekte kulisser for medierne: Et miks af kulturer, nærheden til de skrøbelige og livsvigtige Amazonas-miljøer, den berømte livsglæde og kriminalitet, fattigdom og overdådig rigdom.

De danske journalister tog det hele med. NGO'er fra parallel-topmødet fik deres taletid og reportager, og læserne derhjemme blev også taget med ud i junglen. Det var dog især i ugerne og månederne op til konferencen, at læserne fik konsekvensjournalistikken om frøer og regnskovsindianere,

palmer og koraller; under selve konferencen handlede konsekvensjournalistikken hovedsagelig om logistik og sikkerhed og det massive militæropbud.

Også storpolitisk var verden i 1992 en helt anden end i 1972 efter Sovjetunionens kollaps og østblokkens opløsning. Det afspejledes i reportagerne fra Rio. Kina fyldte kun lidt og dermed også Kina/USA-konflikten. Rusland og Østeuropa var gået fra en fjende- og skurkerolle til en offerrolle. Den måde, hvorpå de danske aviser placerede miljøet i verdenspolitikken, illustreredes i Politiken 10. juni under overskriften "*Østlande klemte i Rio*" med budskabet, at de østeuropæiske lande ikke passede ind i hverken de rige eller de fattige landes klubber, men gerne ville hjælpes og opfattes som en tredje kategori. Og Sovjetunionens sidste leder Gorbatsjov blev opløftet til helt og helgen. Selv Cubas Castro blev fremstillet som en celebrity.

Eneste egentlige skurk blev verdens eneste supermagt, USA, personificeret ved præsident Bush. Skurkerollen skyldtes landets enorme ressourceturbrug og miljøbelastning og så selvfølgelig deres modvilje mod bindende miljøaftaler.

Fra 1972 til 1992 kan der identificeres en tydelig ændring i tolkningen af den journalistiske profession - journalistrollen. 1992-dækningen var rensset for de åbenlyse individuelle meningstilkendegivelser fra journalisterne, som sås i 1972-dækningen. Betød det så en neutral dækning?

Nej, slet ikke. Dækningen var klart holdningspræget.

Først og fremmest accepterede medierne uden forbehold topmødets politiske præmis: Menneskeracen truer sig selv, klodens miljø forfalder, tilstanden er kritisk, vi må ændre adfærd, og det er snart sidste udkald. Men frem for selv tendentiøst at lufte holdninger blev de journalistiske redskaber - vinkling, reportage og citater - brugt til at viderebringe stærke holdninger fra kilderne. Og holdningerne blev ført helt op i overskrifterne, ind imellem med nærmest religiøse ordvalg, fx når Jyllands-Posten 3. juni skrev om "*Frygt for global fiasko*" og havde et helt opslag om "*Den truede klode*" og 13. juni om "*Skrøbeligt håb for en bedre verden*".

7. Kriterier og konklusioner

Hvad er en god historie? Hvordan udvælger redaktionerne, hvilke klima- og miljøhistorier der bringes? Her er journalistikkens nyhedskriterier, me-

diernes forskellige redaktionelle koncepter og målgrupper helt centrale, men hvad mere?

Sociologen John Hannigan fremlægger i *Environmental Sociology* (2006) fem bud på tankegange eller kriterier, som medieredaktioner ifølge hans undersøgelser lægger særligt vægt på ved dækning af miljøstoffet – herunder af klima- og miljøforhandlinger i FN-regi:

- Kulturel resonans
- Autoritativ politik eller videnskab
- Tilpasset sociale dramaer i offentligheden
- Nutid hellere end fremtid
- Handling og aktivitet

Hannigans fem kriterier kan belyse også de danske nyhedsredaktioners beslutninger om at dække FN-konferencerne, og særligt den højtprioriterede COP 15 i København i 2009:

- Det foregik i Danmark, hvor den kulturelle resonans var høj (resonate).
- Topmødets autoritet og politiske betydning var stor (autoritative fora).
- Demonstrationerne og gadekampene var dramatiske og indlejret et socialt element (social drama).
- Det var her og nu, en afgrænset tidsramme (present vs. future).
- Spørgsmål om løsninger og handling eller manglen på samme var helt centrale og ledte til den overordnede konklusion om fiasko (action agenda).

På tilsvarende måde kan Hannigans fem kriterier bidrage til en forklaring på, hvorfor de danske nyhedsmedier så markant nedprioriterede dækningen af klimakonferencen i Cancun i 2010: Den var udramatisk, savnede folkelig og kulturel resonans og foregik på et tidspunkt, hvor begivenhedens politiske autoritet og betydning var underkastet tvivl fra både politikernes, mediernes og befolkningens side.

7.1. Journalistiske virkemidler og metoder

Med *Journalistik om noget vigtigt* har vi ønsket at kortlægge og diskutere udvalgte danske mediers konferencedækning fra 1972 til 2010 med vægt på de journalistiske virkemidler og metoder, vinklingerne, framingen. Afgrænsning har været dækningen af vigtige, komplekse og planlagte internationale begivenheder – altså ikke dækningen af pludselige eller voldsomme begivenheder såsom tsunamier, krige og voldelige optøjer.

På flere måder fandt vi noget andet end det, vi startede med at lede efter.

Udgangspunktet i 2009 for analyserne bag *Journalistik om noget vigtigt* var konstruktivitet og løsningsorientering i mediernes dækning af noget så stort og vigtigt som klimakonferencen i København. Vi interesserede os for brugen af virkemidler som konstruktiv journalistik, identifikation, nærhed, cases og (seriøse) tabloide metoder som dramatisering og kendthed i bestræbelserne på at gøre konferencedækningen nærværende og vigtig for de danske læsere og seere. Det fandt vi dog relativt hurtigt ud af, at nyhedsmedierne kun i begrænset omfang gjorde i 2009 og nærmest slet ikke i 2010. Fra værktøjsskassen blev i stedet taget metoder til en oplysende og afspejlende nyheds- og baggrundsjournalistik – en klassisk væsentlighedsjournalistik – store ligheder gennem de 40 år, men også store forskelle:

- Ligheden var større end forventet mellem 1972, 1992, 2009 og 2010. Den samme nyhedsfokusering baseret på nogle relativt ens nyhedsværdier. Dikotomierne og metaforerne var beslægtede. Bag den centrale diskurs om succes og fiasko lå den samme accept af FN-systemets og konferencernes præmis og målsætninger.
- De undersøgte medier tog i meget betydeligt omfang de klassiske 4. statsmagt nyhedskriterier i brug, oplysningsidealet var i centrum. Det var aktuel nyhedsformidling med konflikt og kommentarer, ofte fundet og defineret i tilknytning til forhandlingsprocessen på konferencerne og den politiske kamp med vindere og tabere. Dækningen handlede især i 2009 og 2010 meget om proces og mindre om det indhold, som konferencerne omhandlede. Dermed blev det ikke de globale eksistensvilkår, der kom til at fremstå som det vigtigste, men derimod forhandlingerne og nationernes politiske magtkampe; konferencen som "event".
- Ved COP 15 i 2009 var folkets stemme – almindelige mennesker som "voices" – fremtrædende i både dagblade og tv-nyheder, og både parallel-fora i København og folkelige aktiviteter i gaderne fik stor bevågenhed. Oftest trækker væsentlighedsjournalistikken på politiske og økonomiske elitekilder og belyser begivenhederne ud fra en top-down-synsvinkel, hvorfor mængden af ikke-elitære stemmer i 2009 var iøjnefaldende.

Vi ledte derfor efter denne folkets stemme i de øvrige års dækning. I 2010 var den totalt forstummet. Også i 1972 og 1992 var det i høj grad de politiske elitekilder, der blev brugt, om end NGO-aktiviteterne blev givet en vis prioritet. Vi kunne altså ikke se tegn på, at den oplysende væsentlighedsjournalistik om sådanne vigtige begivenheder er blevet mere folkelig, bortset fra i det ene år, da en sådan verdensbegivenhed foregik i Danmark.

- Kilderne i konference-journalistikken i de undersøgte år var hovedsagelig nøglepersoner fra forhandlingsprocessen - især de danske - samt andre magtfulde elitekilder, herunder talsmændene for internationale NGO'er, som faktisk er en integreret del af FN-processerne. Tv-nyhederne brugte i 2009 deres egne medarbejdere i rollen som forklarende eksperter, og de skeptiske klimaeksperter var udgrænset af dækningen. De mange højt kvalificerede videnskabsmænd, der var forsamlet ved alle konferencerne, blev kun i begrænset omfang inddraget som kilder, skønt journalisterne altså havde mulighed for at få nogle af verdens mest anerkendte faglige eksperter til at forklare og vurdere konferencerne i forhold til natur, miljø og klima - hvad der stod på spil.
- Journalistrollen blev forvaltet forskelligt under dækningen af de fire FN-konferencer. I 1972 var nogle udsendte reportere nærmest miljøaktivistiske som stemmer i deres egen dækning; kommentar og reportage blev sammenblandet; og overskrifter og artikler indeholdt åbenlyse meningstilkendegivelser. Sådan var det ikke 20 år senere, men det betød ikke, at dækningen fra Rio var neutral; i stedet var den holdningspræget via valg af vinklinger og kilder. I reportager og citater viderebragte journalisterne stærke holdninger fra kilder med et klart (værdi)politisk ståsted, og der blev ikke efterladt tvivl om, hvem der var helte og skurke.
- De journalistiske professionsidealer om afspejling og oplysning blev i endnu højere grad håndhævet i 2009 og især i 2010. De udsendte reportere fremstod neutrale i nyhedsstoffet med muligheder for at være kritisk analyserende i kommentarstoffet. Vi fandt dem dog heller ikke dagsordenssættende, men derimod afspejlende det materiale og de tolkninger, som elitekilderne blandt forhandlere og observatører stillede til rådighed.

Ved 2009-dækningen kan det dog diskuteres, om ikke de danske medier blev nærmest patriotiske og tog medansvar for, at konferencen blev (opfattet som) en succes - i hvert tilfælde frem til forhandlingernes sammenbrud. Der blev ikke stillet grundlæggende spørgsmålstegn ved, at målet var en juridisk bindende totalaftale i FN-regi, og at en sådan aftale ville kunne nås - hvilket jo også ville have reduceret opfattelsen af konferencens betydning. Lille Danmark var i verdens søgelys, så de danske medier stod sammen med arrangørerne og regeringsrepræsentanterne om at skabe et positivt billede - i hvert tilfælde de første mange konferencedage.

Den internationale forskning i COP 15-dækningen *Global climate – local journalism*s konkluderede, at de analyserede medier i 18 lande domesticerede dækningen af klimakonferencen i 2009. Det skete, ved at internationale problemstillinger konsekvent blev sat ind i en national kontekst forskellig fra land til land, de nationale kilder og perspektiveringer blev hyppigt valgt. Ved hjælp af domesticering blev det komplekse og grænseoverskridende gjort mere nærværende og håndterbart.

Sådan var det i endnu højere grad i den danske COP 16-dækning: De danske elitekilder dominerede, og den danske vinkling blev som arbejdsmetode taget i brug, selv om konferencen foregik langt væk og handlede om klima- og miljøproblemer, der netop *ikke* har nogen rent national løsning. Selv i den afspejlende væsentlighedsjournalistik om noget globalt og grænseoverskridende er det nationale perspektiv stadigvæk meget vigtigt.

7.2. Journalistiske metaforer, framing og diskurser

Vores analyser og læsning har identificeret en række gennemgående modsætningspar, dikotomier, som meget af dækningen har været spændt op mellem. De var: Skurken og frelseren, de gode og de onde, Nord og Syd, Øst og Vest, sejr og nederlag, succes og fiasko – natur (miljøbeskyttelse) og religion (dommedag). Via dem opstod i betydeligt omfang den framing – de diskurser – som har præget dækningen.

I tilknytning til de fire verdensbegivenheder har modsætningsparrene været grundlæggende for, hvordan de danske nyhedsmedier italesatte FN-konferencerne. Vi har tidligere i artiklen beskrevet de mest udbredte dis-

kurser ved hver af konferencerne. Men selv om diskurserne opstod via de samme modsætningspar, så var det gennem tiden forskelligt, hvem der blev placeret i disse modsætninger, fx i relation til Øst og Vest, Nord og Syd. USA har gennemgående fremstået som en skurk i mediedækningen på grund af dette lands forbrugerkultur, brutale magtspil og tilbageholdenhed i forhold til at indgå forpligtende aftaler i FN-regi. Indirekte har journalistikken postuleret, at USA's politik og adfærd har ført verden tættere imod et globalt miljøsammenbrud. I 1992 blev USA's præsident Georg Bush selve personificeringen af dette. I 2009 var det ganske anderledes; her blev præsident Barack Obama ophøjet som frelseren, der skulle redde verden. Da han ikke formåede at udfylde rollen, da nye magtfulde Syd- og Øst-aktører kom på banen med stor styrke, da magtbalancen var uklar, så efterlod det – ifølge journalistikken – kloden i en forstærket trussel om kaos.

Også Kina og nogle af de mest indflydelsesrige tredjeverdenslande har fungeret som skurke gennem årene knyttet til den modstanderrolle, de ofte har spillet i forhold til de vestlige interesser og de danske mediers Nord-synsvinkel. I 2010 var dette dog i opbrud. Stærke nationer og stemmer (Kina, Japan, Brasilien, Sydafrika, Indien) prægede konferencen og dermed italesættelsen af den. Det traditionelle Nord/Syd og Øst/Vest-mønster var i bevægelse i den virkelige virkelighed såvel som i konferencejournalistikens tolkninger.

De udsendte reportere og nyhedsredaktionerne derhjemme accepterede og overtog i betydeligt omfang den framing, som de centrale politikere, forhandlere, interesseorganisationer og NGO'er fremlagde verbalt og virtuelt inden konferencerne og undervejs. Omkring de fire store FN-begivenheder har journalistikken nærmest pligtskyldigt taget udgangspunkt i de til enhver tid dominerende magtbalancer og de mest udbredte forestillinger om den gældende verdensorden. Vores analyser har ikke kunnet finde tegn på, at konferencejournalistikken – uafhængig af de magtfulde politiske elitekilder og FN-systemets og regeringernes PR-apparat – kunne sætte en selvstændig dagsorden eller kunne opfange og indarbejde nye og ændrede magtrelationer i deres beskrivelser og fortolkninger af begivenheden.

Det helt centrale spørgsmål bag konferencedækningen har gennem årene været: Blev det en succes eller en fiasko? Det bidrog stærkt til at

skabe journalistikkens fokus på proces i stedet for indhold. Konklusionerne var moderat positive i både 1972, 1992 og 2010 – negative i 2009. Journalisternes og nyhedsredaktionernes relativt enslydende svar på dette meget komplekse spørgsmål skal naturligvis ses i lyset af forventningerne til konferencernes politiske resultater. Hvad kan man realistisk forvente af forhandlingsresultaterne, hvis de "virkelige" magtrelationer tages i betragtning?

Mediernes egen italesættelse, vinkling og framing er et afgørende led i en sådan forventningsopbygning.

I den sammenhæng er deres valg af diskurser, af metaforer og vinkling en meget vigtig del af væsentlighedsjournalistikken og dens samfundsmæssige betydning. Det narrative, den fortælling, der bliver lagt ned i journalistikken, har betydelige samfundsmæssige konsekvenser. Mediedækningen både afspejler, fortolker og påvirker de begivenheder, som den beskriver (Svith, 2008).

7.3. Det universelle i journalistikken

Det internationale forskningsprojekt Media Climate Project: *Global climate – local journalism*s og vores analyser af konferencedækningen illustrerede, hvordan der i 2009 og 2010 foregik en domesticering af nationernes forhandlinger i FN-regi og af de komplekse miljø- og klimaproblemer.

Det meste blev sat ind i en national kontekst, elitekilderne var danske, forhandlernes performance blev opgjort som god/dårlig.

Denne italesættelse af international politik og globale udfordringer er nok et nærliggende valg for journalisterne og nyhedsredaktionerne – men ikke det optimale, hvis journalistikken skal have fat om problemernes virkelige kerne og samtidig være konstruktivt løsningsorienteret hen over grænserne.

Ligesom journalistikkens genrer og nyhedskriterier er ganske robuste gennem tid, så tyder vores kortlægninger på, at væsentlighedsjournalistikens metoder og redskaber også er langtidsholdbare. Der ser ud til at være en tidløs værdi i de redskaber, og dem tyr reportere og redaktioner til, når noget vigtigt skal dækkes. Det gjorde de i hvert tilfælde i både 1972, 1992, 2009 og 2010. Også selv om væsentlighedsjournalistikken ofte er elitær og den dermed savner de potentialer for identifikation og nærhed, som

andre af de journalistiske genrer og arbejdsmetoder kan bibringe gennem fx personificering, cases, konstruktiv handlingsanvisende journalistik og (seriøs) tabloidisering.

Et paradigme i tiden synes at sige: Tilbage til det væsentlige – frem mod en nyklassisk nyhedsformidling. De danske mediers dækning af COP 15 bestod af et bredt udvalg af genrer, hvor også folkets stemme blev hørt klart – men ved COP 16 var det igen en mere elitær og klassisk formidling.

Er det så et problem? Svaret er vel nærmest: Tja!

Under alle omstændigheder udnyttede dagblade og tv-aviser således ikke potentialerne i et bredere genreblanding og i mere kritisk initiativbase-rede arbejdsmetoder. Og dermed undlod redaktionerne så optimalt som muligt at kunne nå de mange ikke-særligt-interesserede læsere og seere.

Udfordringen er at undgå alle de designede mellemregninger og gøre det vigtige reelt vedkommende for læserne og seerne i Danmark.

De udsendte reportere og kollegerne derhjemme får chancen igen ved klimakonferencen COP 17 i december 2011 og i formentlig endnu større skala i juni 2012 til FN-konferencen Rio+20 i Brasilien. ■

Referencer

- Albæk, Erik, & Christiansen, Peter Munk, & Tøgeby, Lise. (2002). *Eksperter i medierne. Dagspressens brug af forskere 1961-2001*. Magtudredningen
- Andreasen, Janus Østergaard, & Zand, Nilo, & Mortensen, Sille Wulff. (2010). *Da klima-cirkuset kom til København*. Specialrapport, Roskilde Universitet
- Eide, Elisabeth, & Kunelius, Risto. (2010). *Domesticating Global Moments*. I forskningsrapporten: *Globale Climate – local journalisms*. Redigeret af Eide, Elisabeth, & Kunelius, Risto, & Kumpe, Ville. Projektverlag
- Hannigan, John. (2006). *Environmental Sociology*. Routledge
- Jensen, Bent. (1996). *Træk af miljødebatten i seks danske aviser fra 1870'erne til 1970'erne*. Rockwell Fondens Forskningsenhed
- Jørgensen, Asbjørn Slot, & Johansen, Kresten Roland, & Kabel, Lars. (2010). *Denmark: Failed ambitions, people's voices*. I forskningsrapporten: *Globale Climate – local journalisms*. Projektverlag

Jørgensen, Asbjørn Slot, & Johansen, Kresten Roland, & Kabel, Lars.
(2010). *Klimadækning mellem drama og konflikt, fiasko og folkelighed*.
Artikel, UPDATE, DMJX

Kabel, Lars. (2002). *Global journalistik – flere virkeligheder*. Artikler, CFJE

Kramhøft, Peter. (2000). *Journalistik med omtanke*. Aarhus: Forlaget Ajour

Painter, James. (2010). *Summoned by Science – Reporting Climate Change
at Copenhagen and Beyond*. Reuters Institute for the Study of Journal-
ism

Svith, Flemming. (2008). Tv-nyheder mellem stærke billeder og kloge
ord. I: *Når nyheder bliver til – på DR og TV 2*. Aarhus: Forlaget Ajour

*Til optælling og klassificering af artikler og tv-indslag har vi fået stor hjælp
af en gruppe assistenter: Lasse Berg, Mads Stampe, Siri Luk, Thea Johansen,
Tore Keller, Jakob Krarup og Lotte Sørensen.*

*Statsbiblioteket, biblioteket på Danmarks Medie- og Journalisthøjskole
samt arkiverne hos Jyllands-Posten, TV 2 og DR har hjulpet med medie-
materiale.*

40 år med de tossede læsere - fællesskaber i læserbreve og på Facebook

Af Lars Holmgaard Christensen og Winnie Rechnagel

Du behøver ikke at have opholdt dig ret længe på en nyhedsredaktion for at få fornemmelsen af, at aktive læsere, seere eller brugere betragtes med en vis skepsis. De kategoriseres af journalistiske redaktører som de sædvanlige brokkehoveder, der ikke kender til fornuft og rationalitet. En logik, hvor journalistik er et forhold mellem kilder og journalister, ikke journalister og et naivt publikum. Denne commonsense opfattelse er fremherskende i nyhedsproduktion, uanset om man spoler 40 år tilbage eller laver en 2011 statusopdatering.

Et sted, hvor læserne altid er blevet taget alvorligt, har været i avisernes debatsektion, hvor læserbreve har været en måde, hvorpå nyhedsmedier har kunnet legitimere deres demokratistimulerende formål og fremvise konkrete demokratiske samtaler.

Ikke kun teksterne fra læserne, men også læserbrevsskribenterne, har en funktion i dette samtalerum. De ikke-journalistiske læserbrevsskribenter leverer en form for "testimonial", der bekræfter, at nyhedsmediernes faktisk har kontakt til et forestillet læserfællesskab.

Nyhedsmediernes opmuntring til debat skaber dels et rum, hvor det er muligt for den enkelte at komme til orde og deltage i form af reaktion, og dels et rum, hvor det er muligt at se andres reaktioner på nyhedshistorier. Denne reaktive deltagelse i avisen har dog altid været strengt styret af debatredaktøren.

Med de nye mediers interaktive muligheder har nyhedsmedierne forsøgt at udvide rummet for debat.

Læserbrevet, som har været en autonom institution i det journalistiske produktmiks, er med nye medier blevet suppleret med blogs og kommentarmuligheder på internetsider. Blogs og kommentarmuligheder synes dog at være en forlængelse af en traditionel praksis, hvor læserne tilbydes et mere eller mindre autonomt og anonymt univers for reaktioner uafhængig af journalisters medvirken.

Facebook byder på et modsvar til denne uheldige tendens. Facebook baserer sig på en gennemsigtighed, hvor folk træder frem med navn og billede og en forankring i sociale netværk, hvor personer, der kommenterer, bliver overvåget af personer, de kender. Facebook har derfor vist sig velegnet til brugernes spontane reaktioner og lyst til mere kvalificeret debat i "synlighedens offentlighed" (Christensen, 2009).

Udover at give mulighed for at reagere og se andres reaktioner er kommentarer på Facebook blevet en måde at få afprøvet en holdning og få tjekket, hvilke argumenter, der er til rådighed. Hvilke argumenter, der er gangbare, afgøres af de synlige sociale netværksvenner.

Denne artikel tager afsæt i læserbrevets funktion, men fokuserer primært på, hvordan medieudviklingen, og særligt Facebook, har budt på nye muligheder for at deltage i nyhedsfordøjelsen i Danmark, siden den første email blev sendt for 40 år siden i 1971.

1. Læsernes galskab

Og hvorfor er læserbreve og reaktioner fra læserne fascinerende for læsere? En del af fascinationen ved læserbreve bygger dels på forventning om lidt galskab i personlige og følelsesengagerede reaktioner og dels på sammenblandingen af det emotionelle og det fornuftsbaserede. Det skaber en forvirring men også en pirring i forhold til en journalistik, der er et produkt af modernitetens insisteren på og stræben efter objektivitet og rationalitet i informationsformidlingen.

Det irrationelle og subjektive ved det følelsesladede kan ligeledes være med til at forklare, hvorfor læserne er journalistisk uinteressante. Læserne er svære at håndtere i journalistisk praksis, da ikke-journalistiske bidrag let ender med at true troværdigheden og den tilstræbte objektivitet i klassisk nyhedsformidling.

Sæt volds mændene ^{28/10-79} i arbejdslejr ^{København, #} ^{Jylland-Færden.}

Luftkaptajn Sigurd Høy,
Lyngbygårdsvej 21, Lyngby,
skriver:

Vold, hærværk og kriminalitet er tiltaget foruroligende i de seneste år, uden at de ansvarlige foretager sig noget effektivt. Fra forskellig side skal man høre og læse, at det er noget vi må lære og leve med. Hvad er det for noget fordømt sludder. Sæt de skyldige i arbejdslejr nogle år, og lad dem arbejde hårdt, hvad enten arbejdet er meningsfyldt eller ej. Vil de ikke arbejde, så tag føden fra dem. Hvis de sultestrejker, så lad dem sulte. I et langt liv har jeg prøvet det hele — også at knokle i koncentrationslejr, og der var der ikke nogen, som drømte om at sultestrejke. Senere i arbejdslejr, og det var til at holde ud.

Bliver der ikke sat en stopper for dette uvæsen, ender vi om få år i ragnarok. De såkaldte »ansvarlige« politiskere, som de ynder at kalde sig, har gennem de sidste seks-syv år haft ét iøjnefaldende hovedsigte, nemlig at bekæmpe og bekrige Fremskridtspartiet med alle midler i stedet for at bringe orden i vort samfund.

Jeg vil gerne høre, hvad man ellers skal stille op med sådanne mennesker, som f.eks. sparker sagesløse personer i ansigtet, folk der allerede er slået omkuld — som tilfældet med togføreren i Næstved — uden at det kommer til at gå ud over disses personlighed, som forsorgschefen Brydensholt udtrykker sig.

ANKERS SANDKASSE

DET KOM IKKE som noget chok for Ekstra Bladet, at Anker Jørgensens dybere tanke bag udspillet om regeringsudvidelse var at smadre WC-kummen i dansk politik — at slå blokken VCQM i stykker. For os består den spæde overraskelse i, at Anker Jørgensen allerede midt i første 'forhandlings'runde rent ud siger, at det **v a r** altså hensigten.

Kilde: Sigurd Høy (1911-2011), fhv. luftkaptajn. Tilhænger af Fremskridtspartiet.
Manden med det højeste antal læserbreve i landet (efter eget udsagn):
<http://www.sigurdhoey.dk/>

En af de journalistikforskere, der har beskæftiget sig mest med læserbreve og brugernes bidrag til debat, er Karin Wahl-Jørgensen. I sine studier af kulturen på nyhedsredaktioner har hun analyseret sig frem til, hvad hun kalder "idiomatisk galskab" (Wahl-Jørgensen, 2002/2010), som er en uudtalt formodning hos journalister om, at alle, der bidrager med perspektiver og holdninger i nyhedsmedier, er lettere sindssyge eller ekstreme. Denne idiomatiske galskab er selvfølgelig ikke grebet ud af luften, og det kan findes i læserbreve, som i eksemplet oven for, som er skrevet af en følelsesladet fremskridtsmand i 1970'erne.

Formatet eller genren for læserbreve tager afsæt i, at læserne bliver inviteret gennem opfordringer som "indsend din kommentar", "deltag i debatten" mv. Rasmus Kleis Nielsen understreger i sin undersøgelse af læserbreve, at brugen af læserbreve i de danske nyhedsmedier bliver tildelt relativt megen plads (Nielsen, 2010). Så til trods for en umiddelbar skepsis over for læserne, så er læserbreve et vigtigt omdrejningspunkt for nyhedsmedier.

Læsernes bidrag opfylder nyhedsmediernes behov for at stimulere til demokratisk samtale. Læserbrevssektionen er et sted, hvor personer fra

forskellige sociale kredse støder sammen i et eksplicit læserfællesskab, der oftest er bygget på en implicit politisk enighed.

Læserbreve skal helst være en personlig reaktion eller et klart indlæg til videre debat. Det kan sagtens være en kritik af medierne selv, men det må forblive reaktivt. Hvis en offentlig person skriver et læserbrev, er det oftest for at give et gensvar eller komme med et indlæg som kommentar til en igangværende nyhedshistorie.

Læserne skriver således reaktioner på nyhedshistorier, og debatredaktørerne udvælger læserbreve, der kan udvide, nuancere eller bekræfte en valgt vinkel fra avisen. I flere tilfælde kan de mange holdninger og reaktioner hjælpe nyhedsmedier med at tilbyde klare holdningsprægede udsagn i forbindelse med avisens nyhedshistorier.

Læserbreve kommer derfor også til at bekræfte et tilhørsforhold rent politisk og kan bruges som redskaber i kulturkamp og fællesskabsbekræftelse.

2. Ej blog til lyst

I starten af 2000'erne åbnede nettets interaktive muligheder for direkte kommentarer fra læserne. Oftest kan man anonymt kommentere, og det medfører ofte diskussioner, der kun understreger formodningen om læsernes galskab.

Den 27. juni 2010 kunne man til en artikel på Århus Stiftstidendes net-side i forbindelse med en nyhedshistorie om, at en århusiansk rapper af anden etnisk herkomst end dansk var blevet anholdt for et overfald, finde følgende:

Illustration 2: Kommentarfelter til artikel på Århus Stiftstidendes net-side.

Mic 1 time dage siden

Jeg er pisse ligeglad med hvad i siger jeg er racist og det er jeg stolt af og hvis i ikke er kan i se til at vores danske samfund bliver ædt af de muslimske rotter der avler og æder vores social hjælp de kan komme til danmark og gøre hvad de vil hvis vi tog til afganistan eller iran og så på en af deres rotte yngel til damer så blev vi skudt på stedet så rend mig i røven og ja jeg hader dem og ja jeg er er en sur idiot men det er på grund af sådan nogle naive perkere elskere som jer

Synes om

Svar

MartinHansen 1 time dage siden In reply to Mic

1 person liked this.

Luk nu r....! Du er virkelig dum at høre på! Tænk dig om før du skriver sådan en gang bullshit. Magen til ævl skal man lede lang tid efter.

Synes om

Svar

Mic 3 timer dage siden

1 person liked this.

alle de perkere er ens de ser os danskere som ludersøner det er ok i kan være sammen med vores piger men hvis vi sku være sammen med et af jeres villatelte så er fanden løs i er nogle dobbel moralske røvhuller der lever i år 1200 og som sku have en enkelt billet hjem i en et værelses med låg på

Synes om

Svar

Kilde: www.stiften.dk 27. juni 2010

Disse typer af kommentarer til nyhedsartikler, hvor journalisten bag en given historie meget sjældent blander sig eller sikrer den rette forståelse af artiklen, kan kun være med til yderligere at fjerne lysten til at integrere læserne i den journalistiske arbejdsproces. Læserne er utilregnelige og forstyrrende og holder sig ikke til konventioner og formater.

Måden, populære blogs bruges på, er i dag stramt styret. Bloggere, som tilknyttes nyhedsmedier, er kendte meningsdannere og politikere, som kender formatet, men det har ikke nødvendigvis skabt en bedre debatkultur, snarere et virtuelt slagtehus, som det blev beskrevet i en artikel i Berlingske d. 25. januar 2008:

“Den offentlige debat på nettet er ikke for tøsedrenge. Politiske blogs er nutidens forsamlingshuse, men anonymiteten tiltrækker debattører, der går langt over stregen for at chikanere blogforfatterne. Anonymiteten er et problem, der kan forhindre den demokratiske debat, mener et par af de debattører, der har prøvet at stikke næsen frem og få én over snuden.” (Andersen, 2008).

Debatten på blogs bekræfter igen myten om den gale læser. I 2011 ser vi sågar, at debatmuligheder bliver lukket ned flere steder. Nogle artikler kan der ikke kommenteres på, og opmuntringer fra nyhedsmedierne til at bidrage med reaktioner synes at blive færre og færre.

Til gengæld skorter det ikke på opfordringer til at følge nyhedsmedi-

erne på Facebook. Det er dér, danskerne er, og det er i mindre grad et højt-råbende forsamlingshus med et relativt stort antal anonyme borgere. Facebook opfattes som et venligt nabolag, hvor alle har mulighed for at komme hinanden ved.

3. Nyhedsmedier rykker debatten ind i et stuerent Facebook

Resten af artiklen vil fokusere på Facebook som et nyt debat- og mødested i relationen mellem nyhedsmedier og publikum. Artiklen trækker på empiriske studier af brugen af nyheder på Facebook fra projektet Facebook-Journalistik ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, som har været en del af forskningsprojektet Digital Urban Living. Etnografiske observationsstudier fra en periode på 12 måneder på Facebook samt kvalitative interview med 25 Facebook-debattører udgør sammen med optælling af aktiviteter projektets datasæt.

Overordnet set kræver sociale netværk som Facebook en anden form for synlighed for at fungere. Vi er nødt til at være synlige med reference til vores levede liv for at kunne fungere og etablere os på Facebook, og ophævelsen af anonymitet skaber rammerne for et mere stuerent debatmiljø.

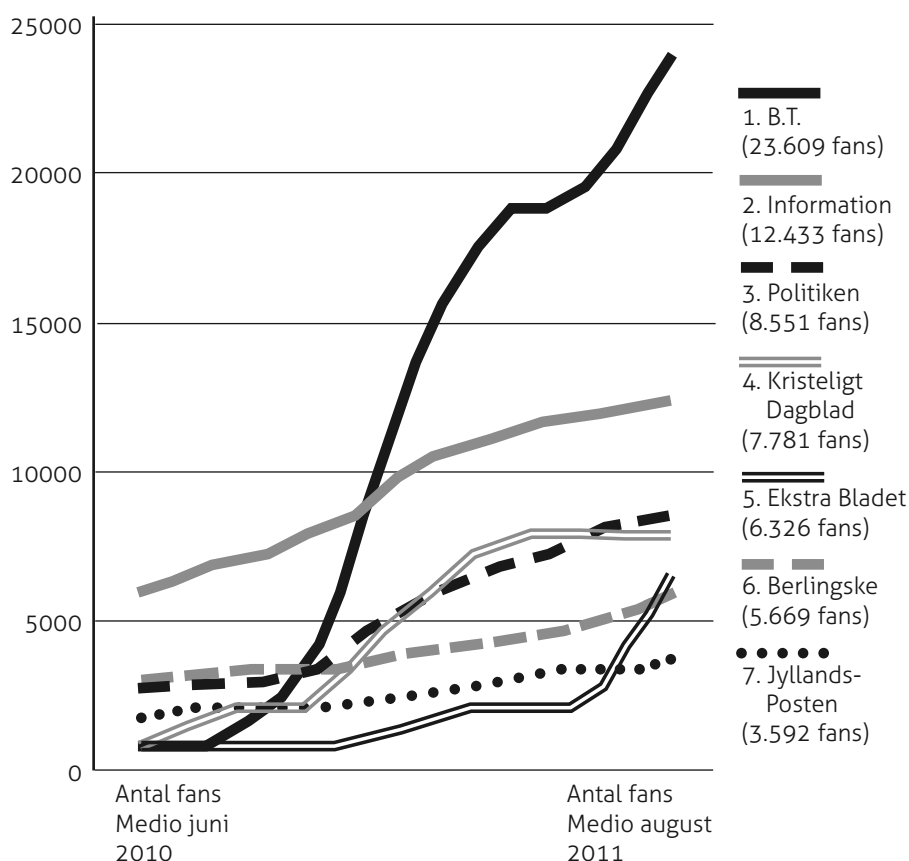
En meget aktiv nyhedsdebattør på Facebook, som i en årrække har haft erfaring med den demokratiske samtale og med diskussioner på nettet, forklarer, hvordan Facebook og synligheden spiller en altafgørende rolle for hende:

"Jeg bruger udelukkende Facebook til debat med det hovedformål at bidrage til en demokrativærdistigning, som skal gøre os alle til nogle endnu bedre folkestyrere. Usagte meninger, ufortalte historier og ingen refleksion er jo ikke meget værd. Jeg startede primo 90'erne med at debattere på internettet. Først var det News-grupperne, da tonen her blev ulidelig, og der samtidig opstod flere debatsteder, fx Jubii.debat og debat på nyhedsmediernes sites, så flyttede jeg debatten derover, men igen blev tonen for træls, og der kom ingen nye debattører, så lavede jeg blogs og et website, men for få fandt stederne, og så kom Facebook, og her skulle man ikke først ud og lede efter debattører: de var der bare, og man kunne sørge for, at tonen forblev ordentlig ved at blokere ballademagerne." (Interview med Facebook-debattør 1, kvinde).

Brugerne på Facebook har længe delt og diskuteret nyheder fra de tra-

ditionelle nyhedsmedier, men siden 2010 har de danske nyhedsmedier massivt lanceret sig selv på Facebook-sider. At tiltrække fans til Facebook-sider for at sikre et læserfællesskab har været et succeskriterie. For de danske nyhedsaviser er dette dog sket med forskellig grad af succes, som det ses nedenfor:

Illustration 3: Udviklingen i antal fans på Facebook hos udvalgte danske nyhedsmedier.

Kilde: Projektet "Facebook-Journalistik" ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole

Et væsentligt motiv for de traditionelle nyhedsmedier til at bruge Facebook har måske ikke så meget handlet om at sikre en demokratisk diskussion af nyhederne, da den faktisk har eksisteret længe på Facebook, men mere om at skabe trafik til nyhedsmediernes egne sider, at trække læserne ind i et gammelkendt læserfællesskab.

Når nyhedsmedierne slår nyheder op på egne Facebook-sider, så er nyhedshistorien umiddelbart uinteressant, hvis den ikke bliver kommenteret, eller det ikke bliver angivet over for læserne, hvad personen fra nyhedsmediet vil have læserne til. Der er med andre ord behov for en aktiv kommentar eller bemærkning til den nyhedshistorie, som postes, hvis den skal fungere socialt.

Generelt set motiverer Facebook-sidernes design og ikke mindst intro-kommentaren til nyheden i højere grad til "comment dropping", at man blot smider en kort kommentar til en nyhedshistorie end egentlig debat. I eksemplet fra DR Nyheder nedenfor skriver community manageren en neutral og ikke-holdningspræget overskrift, men overskriften stiller samtidig ét spørgsmål; "hvad" og ikke "hvordan", og spørgsmålet er typisk rettet mod én person, den enkelte læser; "hvad synes du?":

Illustration 4: Eksempelkommentar skrevet af community manager hos DR.

DR Nyheder
Hvad mener du? Er det en god idé, at det skal koste 100 kr. at gå til læge?

DR Dansk Erhverv: Lægebesøg skal koste
Dansk Erhverv mener, at brugerbetaling på eksempelvis lægebesøg, hjemmehjælp og biblioteker kan skabe bedre effektivitet i den offentlige sektor.

Synes godt om · Tilføj kommentar · Share · 14. oktober 2010 kl. 10:11 via HootSuite

4 personer synes godt om dette.

Malene Marie Well... Der er en grund til at jeg flyttede hjem til Danmark igen efter at have boet i USA... Behøver jeg sige mere? ;-)
14. oktober 2010 kl. 10:17 · Synes godt om · 5 personer

Per Beier Baage Nu burde det sku være nok , vi betaler til læger, hospital , brandvæsen og politi over skatten . Hvis man skal betale for at gå til lægen så vil der være flere som ikke kommer til lægen og der vil komme flere dødsfald men det er i jo ligeglade med , tænk på dem som ikke har ret meget at rutte med VÅGN DOG FOR FANDEN DA OP
14. oktober 2010 kl. 10:18 · Synes godt om · 2 personer

Kilde: DR Nyheders Facebook-side 14. oktober 2010 – www.facebook.com

Der spørges til forslaget som en god idé og ikke som "synes du også, det er en god/dårlig idé...". Teksten bliver således ikke toneangivende, men simpel at svare på. I eksemplet fra Information nedenfor bliver teksten derimod i høj grad rammesættende for de efterfølgende kommentarer:

Illustration 5: Eksempelkommentar skrevet af community manager hos Information

Dagbladet Information

Glem alt om samfundsøkonomien, der er nogen, som har kastet æg efter Medina!!

Naser Khader: Værdidebatten er ikke død | information.dk
www.information.dk

Mange har erklæret værdidebatten afløst af en økonomidebat. Men nu kalder de Konservatives Naser Khader alligevel til værdikonservativt oprør. Det hele 'ulmer under overfladen,' mener han og efterlyser ikke lovgivning, men et folkeligt 'ramaskrig'

👍 Synes godt om · Tilføj kommentar · Del · 9. juni 2010 kl. 23:16 · 🌐

👍 20 personer synes godt om dette.

Dagbladet Information Khader opfordrer til folkeligt ramaskrig. Så kom i gang folkens!
9. juni 2010 kl. 23:17 · Synes godt om

Kristian Schmidt Ja, lad os folkeligt straffe Medina for hendes optræden.
9. juni 2010 kl. 23:20 · Synes godt om

Carsten Fogh Nielsen Jeg skriger: "RAMAAAAAAA!"
9. juni 2010 kl. 23:24 · Synes godt om

John Aage Petersen Så er cirkus-sæsonen startet. At være klovn er ikke en underlig beskæftigelse – bare man selv er klar over det – og det tror jeg ikke, at han er!
9. juni 2010 kl. 23:44 · Synes godt om

Peer Aagaard I betragtning af at manden skifter holdninger og parti som vi andre skifter underbukser kan det da umuligt være interessant hvad den mand mener. Khader er for tiden konservativ og blev fornyligt opstillet i en kreds, som næppe giver ham et ...
Vis mere
9. juni 2010 kl. 23:49 · Synes godt om

Annette Smith er der flere som khader og simon emil, der skifter parti mv. hele tiden? :-) petitesse prinsesser....
10. juni 2010 kl. 00:01 · Synes godt om

Sven Damm Er envær samfundsøkonomisk beslutniong ikke funderet i hvilke værdier man har? Om man sparer på det ene eller det andet.

Kilde: Informations Facebook-side 9. juni 2010 – www.facebook.com

Kommentaren har en intertekstuel reference, hvor historien knyttes til det øvrige nyhedsbillede. Med ironi opmuntres Informations intellektuelle og oftest venstreorienterede læsere til at kommentere. Det er således ikke et åbent spørgsmål til læserne, men i høj grad et opråb om bekræftelse af en bestemt holdning til kulturkampen, Naser Khader og værdidebatten. Der følges yderligere op i en kommentar til historien et minut efter, hvor Information fortsætter den ironisk opmuntrende tone og "opfordrer til ramaskrig" på Naser Khaders vegne. De efterfølgende kommentarer fra debattørerne går på Naser Khader som politiker og ikke på selve nyheden.

Mens DR Nyheders kommentar var neutral og Informations værdiladet, så peger det tilbage til de pågældende nyhedsmediernes position i nyhedsbilledet, hvor DR skal være public service og Information nichepræget og målrettet den indignerede læser.

Man kan antage, at community manageren ved valget af medfølgende tekst til et opslag skaber en vigtig signalværdi for nyhedsmediet som helhed, men at der opstår ubekendte faktorer qua debattørernes indspark, der ligger uden for community managerens, og dermed nyhedsmediets, kontrol.

En af udfordringerne ved at engagere sig i sociale medier er for læsere såvel som for nyhedsmedier evnen til at håndtere kontroltab, men det kommer også til at handle om at kunne fremvise kompetencer i kommentarproduktionen.

I endnu et eksempel fra Information kan vi nedenfor se, hvordan forskellige "nyhedskompetencer" demonstreres: Nyheden handler om Natos fokus på forskellige trusselsområder i forhold til krig og ustabilitet, Klavs Bonnevie omskriver trusselsområder til at omhandle personificerede politiske trusler (Løkke og Fogh) og indskriver yderligere en humoristisk politisk reference, "Anders Fjogh", som falder inden for det fortolkningsrepertoire, som Information rammesætter i sine ironiske tekster. Mads Henriksen demonstrerer sin viden, idet han nævner adskillige politiske trusselsområder med referencer til historisk tid og sted.

Illustration 6: Eksempel på nyhedskompetencer i diskussion hos Information.

Dagbladet Information

Vor tidligere statsminister vil gerne beskytte os, og det er da dejligt. Han vil bare ikke fortælle hvem eller hvad det er vi skal beskyttes mod.

'Jamen, er der nogen, der truer?' | information.dk
www.information.dk

Det var i den dyre ende af et højspændt Paris, at Natos generalsekretær, Anders Fogh Rasmussen, fredag forsvarede den strategi, han vil forsøge at få gennemført ved topmødet i november i Lissabon. Det handler om Afghanistan, og om at beskytte de europæiske befolkninger – om end det var uklart mod hv...

📄 Synes godt om · Tilføj kommentar · Del · 18. oktober 2010 kl. 10:43 · 🌐

👍 19 personer synes godt om dette.

Anne Christoffersen Jeg vil da gerne beskyttes mod dårlige fødevarer. Kan Nato klare den?

18. oktober 2010 kl. 10:46 · Synes godt om · 🔄 1 person

Malte Max-Hilleroed Frygtens politik i vor samtid svarer oftest på sådan nogle spørgsmål: "For en sikkerheds skyld ..."

(Ikke at glemme for sikkerhedsindustriens skyld)

18. oktober 2010 kl. 10:50 · Synes godt om · 🔄 1 person

Henrik Lünekilde Thornberg Jeg vil gerne beskyttes imod de våben, der jævnligt stjæles fra NATO's depoter (Antvorskov fx.) samt mod flere overflødige motorveje i fredet natur...

18. oktober 2010 kl. 10:54 · Synes godt om

Klavs Bonnevie Vil gerne beskyttes mod Lars Løkke og Anders Fjogh !

18. oktober 2010 kl. 10:56 · Synes godt om · 🔄 3 personer

Mads Henriksen Værnemageri, yderst lukrative milliardkontrakter på krig og konflikt (dette forsøgte Kennedy at gøre op med, det kostede ham livet), systematiseret skatteunddragelse i milliardklassen, udbytelse af 3.verdenslande, multinationale industri- ...

Vis mere

18. oktober 2010 kl. 11:04 · Synes godt om · 🔄 2 personer

Villy Dall synes faktisk, at det lyder meget fornuft, hvad Fogh sagde i Paris.

18. oktober 2010 kl. 11:22 · Synes godt om

Kilde: Informations Facebook-side 9. juni 2010 – www.facebook.com

I kommentarerne har læserne såvel som community managers mulighed for at fremvise forskellige kompetencer, som kan opdeles som:

- Videnskompetence; se, hvor informeret jeg er
- Humoristisk kompetence; se, hvor sjov jeg er

- Kreativ kompetence; se, hvordan jeg kan vende nyheden på hovedet eller trække en helt anden nyhed ud af den
- Provokatorisk kompetence; evnen til at fremkalde respons vha. provokerende kommentarer

Med "synes godt om"-funktionen til enkelte kommentarer åbnes der i højere grad op for den sociale anerkendelse af disse kompetencer. På denne måde kan mediernes Facebook-sider hurtigt komme til at minde om et digitalt forsamlingshus, hvor forskellige emner fremføres under tilråb og klapsalver.

Endnu er der ikke udviklet en "synes ikke godt om"-knap, så klapsalverne kan afløses af buh-råb – dette øjensynligt for at bibeholde den gode stemning på Facebook, der som udgangspunkt bygger på positive tilkendegivelser.

4. Bekræftelse og den foretrukne diskurs

I eksemplet nedenfor følger kommentarrækken efter en nyhedshistorie om en strandet finhval i Vejle fjord. Efter at være strandet var den begyndt at svømme igen, hvilket fik Berlingskes community manager til at skrive følgende intro-kommentar: "Sejlivet fyr, den finhval".

Illustration 7: Eksempel på foretrukken diskurs i diskussion hos Berlingske.

	Kirsten Victoria Kristensen Åh jeg håber den klarer det... 18. juni 2010 kl. 19:37 · Synes godt om
	Klaus Aagaard Måske er den stadig døende. Men hvis den er, så kan den da forhåbentlig nå ud i åbent hav, så den kan slippe for snurrende kameraer og nysgerrige tilskuere. 18. juni 2010 kl. 19:39 · Synes godt om
	Torun Have Det vil være så godt, hvis den stakkels hval klarer det. Jeg er sikker på, at de lærde omkring dette fænomen gør deres ypperste for at hjælpe den. 18. juni 2010 kl. 19:40 · Synes godt om
	Jeppe Mehlsen Der ske ingenting i vores land når en hval kan være en kæmpe nyhed agruk tid kommer tidligt i år 18. juni 2010 kl. 19:45 · Synes godt om

Jeppe Mehlsen Der ske ingenting i vores land når en hval kan være en kæmpe nyhed agruk tid kommer tidligt i år
18. juni 2010 kl. 19:45 · Synes godt om

Torun Have @Jeppe: Der sker netop en masse i vort land. Der er ændret på klimaet, og det får så i højere grad bl.a. hvaler til at hvirvle ind i vore farvande. Desuden er hvaler i DK totaltfredede, så jo, der er i høj grad noget at tage var på.
18. juni 2010 kl. 19:59 · Synes godt om

Jeppe Mehlsen Synes landes økonomi er noget vigtig end et stor dyr
18. juni 2010 kl. 20:00 · Synes godt om

Camilla Brobjerg @Jeppe Mehlsen, Skam dig!
18. juni 2010 kl. 20:00 · Synes godt om

Torun Have @Jeppe, Vores land er langt andet og mere end økonomi. Hvis ikke, så var vores liv kedeligt. Jeg har mange andre sysler end at tænke økonomi, derfor har jeg, synes jeg, et rigt liv. Og et lands styrke starter med os selv.
18. juni 2010 kl. 20:04 · Synes godt om

Kilde: Berlingskes Facebook-side 18. juni 2010 – www.facebook.com

Intro-kommentaren angiver et fortolkningsrepertoire, der indeholder en medfølelse dyrevelfærdsdiskurs, hvor hvalen omtales som "fyr" og dermed bliver antropomorfiseret, tillægges menneskelige egenskaber. Dette fortolkningsrepertoire samler de 3 første debattører op og bekræfter dermed en foretrukken diskurs.

Jeppe Mehlsen udfordrer efterfølgende diskursen. Det interessante bliver her at betragte, hvordan Jeppe ved at anvende provokation rettet mod Berlingskes valg af nyheder formår at skabe debat, der rækker ud over dyrevelfærdsdiskursen, idet Torun Have i sit andet indlæg forsøger at modsvare og forsøger at imødekomme Jeppe med et objektivt, miljøpolitisk argument.

Da Torun Haves forsøg på at overbevise Jeppe Mehlsen om det ikke-passende i argumentationen om irrelevans ikke lykkes, reagerer Camilla Brobjerg med et stærkere, personrettet indlæg, hvor hun skriver "skam dig!".

Hvor de første indlæg er udtryk for følelsespræget dyrevelfærdsdiskurs, så udfordres den med et økonomisk "rationelt" perspektiv. Dette indlæg følges igen op af Torun Have, der i sit svar forsøger at koble det subjektive med det objektive og skifter dermed dansetrin i diskursen i forsøget på at legitimere eget fortolkningsrepertoire: "Jeg har mange andre sysler (...) og et lands styrke starter med os selv". Torun demonstrerer, at hun forsøger at trække på andre diskurser som ressource; det nationale perspektiv. Dermed kobler hun sig på Jeppes nationaløkonomiske perspektiv, men forsvaret samtidig en dyrevelfærdsdiskurs.

Denne kamp om diskurser og udveksling af perspektiver er berigende for de enkelte debattører, der netop bliver klogere på, hvilke perspektiver en given historie kan anskues fra. For flere brugere handler det:

"først og fremmest om at finde gode debattører og dernæst lede efter synspunkter, som jeg ikke selv har været opmærksom på, så mit eget debatoplæg bliver bedre." (Interview med Facebook-debattør 1, kvinde).

"... at observere andres reaktioner på synspunkter og således afprøve egne meninger." (Interview med Facebook-debattør 2, kvinde).

Hvor nogle decideret ønsker at forbedre argumenter og deltage i debat, findes der også typer, der surfer rundt på de forskellige nyhedssider og smider en kommentar hist og her uden at ønske et egentligt svar retur. Det kommer mere til at handle om blot at give sin mening til kende.

"... et statement eller en artikel kalder på en reaktion fra min side. Nøjagtig på samme måde, som havde jeg læst den i en egentlig avis." (Interview med Facebook-debattør 3, mand).

Hvor disse, alt efter tonen i disse udstrøede kommentarer, af nogen kan opfattes som enten irriterende, forstyrrende eller ligegyldige, kan de samtidig på indirekte vis skabe debat, som det opleves af en aktiv debattør:

"... disse 'comment droppers' har faktisk en berettigelse, når altså der også er de fyldige kommentarer, for 'comment drop-

pers" kommentarer bliver ofte grebet af nogle mere dybdetænkende kommentatorer. "Comment droppers" kan også sørge for en god debatstemning (og altså også det modsatte). Det kan jo fx være rart, at nogen er enig med dig (...) et debatforum er et helt lille minisamfund, og som med alle andre samfund så er der brug for alle." (Facebook-debattør 1, kvinde).

Der findes også debattører, som går ind i enhver tænkelig diskussion, men hvor en god selskabelig tone ønskes bevaret:

"Mit motiv er, at jeg har en holdning til det meste og gerne vil give den til kende. Der er dog noget, jeg brænder mere for end andet. Jeg kommenterer helst ikke indvandrerstof, medmindre det handler om tørklæde-debatten, for jeg vil ikke blandes ind i den snak, der ofte er i en grim tone." (Facebook-debattør 4, mand).

"Comment droppers" og "heavy posters" får tilfredsstillet vidt forskellige behov ved deltagelse i debatter, og ofte søger de mod flere nyhedsmedier for at debattere.

"Jeg har altid godt kunnet lide at kommentere nyhederne eller artikler. Det er dog sjældent, jeg får skrevet debatindlæg grundet dårlig tid ... jeg fandt ud af, at det passede mig meget bedre med de korte indlæg på debatsiden end læserbreve og lignende." (Facebook-debattør 5, mand).

Det handler i mindre grad om at forfatte et vindende argument eller et helt læserbrev, men ganske enkelt om at give udtryk for tanker og argumenter, der ikke skal igennem en redaktionel proces. Det er lysten til at gå fra tanke til handling og måske tilbage til flere tanker og flere handlinger.

5. Min ven er redaktør

Vennernes opslag af nyheder, kommentarer og reaktioner i form af "synes godt om" er på mange måder en del af en evalueringskultur, en populari-

tetskonkurrence, som er med til at pege på, hvilke nyheder der er mest interessante. Jo mere problematisk og kompleks nogle nyhedshistorier er, desto mindre værdi synes de at have i et socialt mediemiljø. Det er en måde at producere et overblik over, hvad de andre læser af nyheder, og hvilke nyheder de evner eller har lyst til at kommentere.

Brugerne på Facebook kuraterer samtidig nyhederne, så de passer ind i forhold til de overordnede indtryk, som brugerne giver på Facebook. For nogle bliver rollen som "journalistisk" indholdsredaktør pludselig mulig at udfylde:

"Jeg bruger det som sagt på den måde, at jeg selv leger "journalist" ved at sætte nyheder fra online-aviserne på min væg, og så deltager mine Facebook-venner, hvis de har noget, de mener herom. Det kan der komme lange diskussioner ud af, og andre gange korte og sjove – alt efter indholdet af det, jeg linker til, eller hvor mange der lige interesserer sig for det, jeg linker til." (Facebook-debattør 6, kvinde).

I flere år har Facebook-brugere hentet nyheder fra forskellige kilder ind på egne profilsider, og herfra har debatten taget sit udgangspunkt. Brugere producerer en overskrift til de nyheder, som de sætter på deres personlige væg i et forsøg på personalisering, filtrering, vurdering og reaktion på den oprindelige historie. Samtidig skal overskriften være den krog, som skal fange de andre i netværket, og som skal fremprovokere reaktioner fra de andre i netværket. Reaktioner sker ofte i form af en "synes godt om" tilkendegivelse eller kommentarer, der er bekræftende eller kritiske, men det sker ofte som en kreativ leg med ord:

"[Facebook] er et "legetøj", hvor jeg kan lege med ord, udfolde min humor og lege med idéer." (Facebook-debattør 7, kvinde).

Ofte er det evnen til at kunne kommentere begavet og fremvise opfindsomhed i drillende og legende reaktioner, der kommer til at afgøre, hvilke historier der er bedst egnede som de socialt engagerende nyheder.

Endelig kan man sige, at diskussionerne på afgrænsede Facebook-profiler, hvor kun en lille skare har adgang til at diskutere, bliver en kende be-

grænset som offentlig debat og står i stærk modsætning til papir- og netavisen eller nyhedsmediernes egne Facebook-sider. Men når brugerne selv mikser et nyhedsudbud, hvor de bringer nyheder til torvs hjem til netværket, hvorfra de så kan diskutere og nuancere nyhedsartiklen, så bliver nyhederne samtidig synlige for de knap så nyhedsinteresserede i netværket. De kan blive fristet til at forfølge en nyhedshistorie:

"[Facebook] er ret centralt, jeg opsøger sjældent nyheder selv, men hvis nogen linker til en nyhed, er det ret sandsynligt, at jeg læser den og efterfølgende opholder mig lidt tid på sitet."
(Facebook-debattør 8, mand).

At dele, kommentere og reagere på nyheder bliver således også væsentligt i forhold til overhovedet at få personer til at læse nyheder.

6. Afslutning

I 2011 foregår diskussionen af nyheder på flere platforme, og siden 1971 er der sket et skifte i, hvor debatten foregår, hvem der styrer den, og hvordan den styres.

En community managers engagement eller venners kreative leg med ord og villighed til at dele nyheder i det sociale netværk sætter en ny ramme for måden, man kan reagere på nyheder. Læserbreve i papiraviser bliver med muligheder i de digitale miljøer suppleret med spontane reaktioner, statusopdateringer og kommentarer.

Brugerne på Facebook deler og diskuterer nyheder på egne profilsider, hvor også venner i de sociale netværk bliver mere opmærksomme på nyhedshistorier, som de måske ikke ville være opmærksom på. De sociale netværksvenner kommer på den måde til at være et filter og kommer til at spille en redaktionel rolle.

Mens det i 1971 primært var papiravisernes debatredaktører, der kurerede brugernes indhold som læserbreve i debatsektionen, synes det i 2011 også at være brugerne, der i sociale mediemiljøer kuraterer avisens indhold.

Og det er måske slet ikke så tosset endda. ■

Referencer

- Andersen, Michael Jannerup. (2008). Det virtuelle slagtehus. *Berlingske* 25. januar
- Christensen, Lars Holmgaard. (2009). *Overvågning som Præmis for Selskablighed, Moral og Politik på Sociale Netværkssider*. Konferenceartikel. NordMedia09 – Media, Culture and Society Division; Karlstad
- Kleis Nielsen, Rasmus. (2010). *Participation through letters to the editor: Circulation, consideration, and genres in the letters institution*. Journalism. SAGE
- Wahl-Jorgensen, Karin. (2002). *The construction of the public in letters to the editor*. Journalism. SAGE
- Wahl-Jorgensen, Karin. (2010). *Have they got news for us?*. Journalism Practice. Routledge

Om forfatterne

Roger Buch

Forskningschef i dansk politik ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, ph.d., cand.scient.pol.

Forsker i kommunalpolitik, valg, journalistisk etik samt medier og politik. Arbejder i øjeblikket på en bog om kommunalvalget 2009 samt et mindre projekt om valg til Europa-Parlamentet. Roger Buch er redaktør af tidsskriftet Journalistica.

Lars Holmgaard Christensen

Forskningschef i nye medier ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, ph.d., cand.mag.

Forsker i sociale medier og digital innovation med afsæt i medie- og kommunikationsforskning. Har været leder af forskningsprojektet "Facebook-journalistik" og arbejder for tiden med eventbaseret innovation og journalistik. Lars Holmgaard Christensen er tema-redaktør af tidsskriftet Journalisticas 2011 udgave.

Michael Ejstrup

Sprogforsker ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, ph.d. et cand.mag.

Forsker i moderne dansk talesprog, journalistisk sprogbrug, retorisk ana-

lyse, dialekter og stereotyper. Afslutter i 2011 udgivelsen af "Grundbog i sprog" (Gyldendal). Samarbejder med DR om udgivelsen af en grundbog om sprog og sprogbrug i danske medier. Samarbejder i 2011 med Psykologisk Institut ved Aarhus Universitet i et projekt med sprog som udgangspunkt for stereotyper og relation til in- og ud-grupper.

Ejvind Hansen

Forskningschef i journalistisk filosofi ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, ph.d., cand.mag. i filosofi og musik.

Forsker i spændingsfeltet mellem journalistik, kommunikationsteknologier, kritisk teori og nyere offentligheder. Arbejder herudover med at opgradere de journalistiske analyseredskaber for herigennem at sikre, at journalister er klædt på til fremtidens medielandskaber.

Hans-Henrik Holm

Afdelingsforstander og Jean Monnet Professor i international politik ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole.

Er tilknyttet Graduate School of Journalism ved University of California, Berkeley. Seneste bog er om sårbare stater og krig (Polity Press, 2011). Projektleder og forfatter til projekt om public service nyhedsformidling (Forlaget Ajour).

Bjarne le Fevre Jakobsen

Lektor ved Syddansk Universitet, ph.d. et cand.mag.

Forsker i funktionel lingvistik, moderne medier, mediekonvergens, socialsemiotik og multimodalitet. Arbejder på en monografi om socialsemiotik, autopoiesis og multimodalitet - samt et projekt om, hvordan den kulturelle kontekst influerer på udfyldningen af de forskellige tekstgenrer.

Kresten Roland Johansen

Analyseekspert ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, cand. mag. i idehistorie og samfundsfag.

Har for nylig sammen med Lars Friis udgivet bogen "En ny undersøgelse viser - eller gør den?" (Forlaget AJOUR) samt medforfatter af "Global Climate - Local Journalisms" (Projektverlag, 2010).

Asbjørn Slot Jørgensen

Lektor ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, journalist.

Underviser i nyhedsjournalistik, undersøgende journalistik, journalistisk metode – især skrift og online. Også tilknyttet Danmarks Medie- og Journalisthøjskoles internationale forløb, herunder GEJI-samarbejdet (Global Environmental Journalism Initiative).

Oluf Jørgensen

Forskningschef i mediejura ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, cand. jur.

Har i 2011 skrevet bogen "Mediejura" og redigeret lovsamlingen "Medier – love og regler".

Arbejder herefter med offentlighedsregler, bl.a. sammenligning mellem nordiske lande. Oluf Jørgensen er redaktør af www.mediejura.dk.

Lars Kabel

Lektor og fagmedarbejder ved UPDATE. Cand. phil. og journalist fra DJH.

For tiden forskningschef for projektet Digital Urban Living. Har stået bag en række rapporter og bøger om journalistisk metode, nyheder, mobile og digitale platforme samt klima-, udviklings- og udlandsjournalistik.

Winnie Rechnagel

Uddannet cand.pæd.soc. og har skrevet speciale om online communities ud fra et medieret diskursanalytisk perspektiv.

Hun har arbejdet som forskningsassistent på Danmarks Medie- og Journalisthøjskole på forskningsprojektet "Facebook-journalistik". Winnie Rechnagel har efterfølgende været Facebook-konsulent og arbejdet med kommunikationsstrategier til sociale medier ved Aarhus 2017 (Aarhus som kandidat til europæisk kulturhovedstadsby i 2017).

Flemming Svith

Lektor i journalistik ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, ph.d. i samfundsvidenskab, cand.mag., journalist.

Forsker i journalistisk praksis, medier, public service, analytisk journalistik.

Mette Verner

Forskningschef i økonomi ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, ph.d., cand.oecon.

Forsker i kønsforskelle på arbejdsmarkedet, familievenlig politik og køn og medier. Arbejder på projekter om kvindelige ledere i Danmark, effekter af den norske kvotelovgivning vedrørende kønsbalance i virksomhedsbestyrelser og kvinder i journalistik.

